

SUD BOSNE I HERCEGOVINE

Broj: X-KR/06/200

Sarajevo, 30.05.2008. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine Krivičnog odjeljenja Suda, u vijeću sastavljenom od sudije Šabana Maksumića, kao predsjednika vijeća, te sudija Pietra Spere i Marie Tuma kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog saradnika Manuela Eisinga u svojstvu zapisničara, u krivičnom postupku protiv optuženih Željka Mejakića, Momčila Grubana i Duška Kneževića, zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tč. a), e), f), g), k) i h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH, a u odnosu na Željka Mejakića i Momčila Grubana i u vezi sa stavom 2. člana 180. i u vezi člana 29. KZ BiH, postupajući po optužnici Tužiteljstva Bosne i Hercegovine broj: KT-RZ-91/06 od 07.07.2006. godine, nakon održanog glavnog, usmenog i javnog pretresa (dijelom bila isključena javnost), u prisustvu I optuženog Željka Mejakića, II optuženog Momčila Grubana, III optuženog Duška Kneževića, branitelja I optuženog, Jovana Simića advokata iz Beograda i Ranka Dakića advokata iz Prijedora, branitelja II optuženog, Duška Panića advokata iz Doboja i Gorana Rodića advokata iz Podgorice, branitelja III optuženog, Nebojše Pantića i Milenka Ljubojevića advokata iz Banja Luke, te tužitelja Tužiteljstva Bosne i Hercegovine Petera Kidda i Davida Schwendimana, nakon vijećanja i glasanja, dana 30.05.2008. godine, donio je, a predsjednik vijeća javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI

1. ŽELJKO MEJAKIĆ, sin Blagoja i majke Milke, rođen 02.08.1964. godine u Petrovom Gaju, opština Prijedor, nastanjen u ulici ... u mjestu..., opština ..., po nacionalnosti ..., državljanin... i ..., bivši policajac, završio srednju školu za unutrašnje poslove, oženjen, otac dvoje djece, nije osuđivan, protiv njega se ne vode drugi postupci,
2. MOMČILO GRUBAN, zvani „ČKALJA“, sin Milana i majke Radojke, rođen 19.06.1961. godine u selu Marićka, opština Prijedor, BiH, nastanjen u mjestu ..., opština ..., po nacionalnosti ..., državljanin ... i ..., po zanimanju mašinbravar, završio srednju i višu mašinsku školu, oženjen, otac dvoje djece, nije osuđivan, protiv njega se ne vode drugi postupci,
3. DUŠKO KNEŽEVIĆ, zvani "DUĆA", sin Milana i majke Dragice, rođen 17.06.1967. godine u Orlovcima, opština Prijedor, BiH, nastanjen u mjestu ..., opština ..., po nacionalnosti ..., državljanin...i ..., po zanimanju konobar,

oženjen, otac jednog djeteta, nije osuđivan, protiv njega se ne vodi drugi krivični postupak

KRIVI SU

Što su:

U periodu od 30. aprila 1992. godine do kraja 1992. godine u vrijeme oružanog sukoba u Republici Bosni i Hercegovini u kontekstu širokog i sistematičnog napada na bosanske Muslimane, bosanske Hrvate i ostalo nesrpsko civilno stanovništvo s područja opštine Prijedor, koji napad su izveli pripadnici vojske Republike Srpske, Teritorijalne odbrane, policije i paravojne formacije ("Srpske snage") i naoružani civili, kojima je rukovodio prvo Krizni štab opštine Prijedor, a kasnije srpska Skupština opštine Prijedor, izvršavajući plan permanentnog preseljavanja bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i ostalih nesrpskih stanovnika sa područja planirane srpske države u Bosni i Hercegovini, u okviru tog plana je oko 7000 nesrpskih civila sa područja te opštine, koji su preživjeli prve napade artiljerije i pješadije, među kojima posebno intelektualci, privrednici, političke vođe, kao i imućniji građani, bili sistematski zarobljavani i odvođeni i samovoljno zatvarani u logore Omarsku, Keraterm i Trnopolje, koji su bili formirani i koji su djelovali prema direktivama Kriznog štaba opštine Prijedor, gdje su držani u nehumanim uslovima i bili podvrgnuti teškom fizičkom, psihičkom i seksualnom zlostavljanju, mnogi od njih su ubijeni, zbog svoje nacionalne, vjerske ili političke pripadnosti, a svi optuženi su direktno učestvovali u tim zlostavljanjima i progonima na način što su:

LOGOR OMARSKA

ŽELJKO MEJAKIĆ:

- U periodu od 28. maja 1992. godine do 21. avgusta 1992. godine ŽELJKO MEJAKIĆ kao načelnik bezbjednosti i de facto komandant logora Omarska je bio nadređeni i odgovoran za rad sve tri smjene straže u logoru i imao stvarnu kontrolu nad radom i ponašanjem svih stražara logora Omarska i većine lica koja su u logor dolazila sa strane, te je vršio nadzor nad uslovima u logoru Omarska i nad životima i tijelima oko 3000 civila zatočenih u logoru Omarska na način da je učestvovao u samovoljnom lišavanju slobode zatočenika, doprinio i pospješio funkcionisanje logorskog sistema zlostavljanja i progona u logoru gdje su bili zatočeni bosanski Muslimani, Hrvati i ostali nesrpski stanovnici, putem različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja, imajući ovlaštenje i dužnost da poboljša uslove u logoru, koji su bili surovi i degradirajući, stvarajući atmosferu terora, držeći zatočenike bez osnovnih životnih potreština, kao što su odgovarajuća hrana, pitka voda, lijekovi, zdravstvena zaštita, te u ne higijenskim uslovima i prenatrpanim prostorijama, podvrgnuvši ih svakodnevnim isljeđivanjima, premlaćivanjima, mučenju, šikaniranju, poniženju i psihološkom

zlostavljanju, držeći ih u neprestanom strahu za svoje živote, pa je najmanje stotinu zatočenika ubijeno ili umrlo od posljedica ovakvog stanja, uključujući:

- ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica nad kojima je ŽELJKO MEJAKIĆ imao stvarnu kontrolu i koja ubistva su počinjena u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: 30. maja 1992. godine ili tih dana jedan posjetilac logora ili stražar u logoru je pucao iz vatrenog oružja i ubio zajedno Asafa Muranovića i Avdu Muranovića; u junu ili julu 1992. godine stražari u logoru pretukli su Abdulaha Puškara i Silvija Sarića, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; sredinom juna 1992. godine Željko Timarac je u prisustvu DUŠKA KNEŽEVIĆA, koji su obojica bili posjetioци logora, iz vatrenog oružja ubio Emira ("Hanki" ili "Hankin") Ramića; 10. juna 1992. godine ili oko tog datuma stražar u logoru Milan Pavlić je pucao iz vatrenog oružja i ubio Mehmedaliju Nasića; u junu ili julu 1992. godine Popović („Pop“), Draženko Predojević i drugi stražari u logoru su pretukli Safeta („Čifut“) Ramadanovića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; sredinom juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić, obojica posjetioци u logoru i drugi u par navrata su tukli Bećira Medunjanina koji je umro usljed zadobijenih povreda; jedne noći u junu 1992. godine grupa srpskih vojnika koji su došli u logor ili stražari u logoru pretukli su nekoliko muškaraca (njih otprilike 12) sa prezimenom Garibović nakon čega se ovim zatvorenicima gubi svaki trag; u junu 1992. godine dva uniformisana muškarca i Zoran Žigić i DUŠKO KNEŽEVIĆ, pretukli su "Daliju" Hrnića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; 10. juna 1992. godine ili tih dana DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić pretukli su Slavka („Ribar“) Ećimovića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; 25.-26. juna 1992. godine ili oko tog datuma stražari u logoru su pretukli Mehmedaliju Sarajlića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; u junu ili julu 1992. godine jedan stražar u logoru je pucao iz vatrenog oružja i ubio Velida Badnjevića; sredinom juna 1992. godine Amir Cerić i još jedan muškarac po imenu Avdić ubijeni su iz vatrenog oružja od strane ili u prisustvu posjetilaca logora, među kojima su bili DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić; u julu 1992. godine logorski stražari pucali su iz vatrenog oružja i ubili Mirsada ("Mirso", "Asim", "Kera") Crnalića; za vrijeme boravka u logoru Husein Crnkić je zadobio povrede usljed kojih je nastupila smrt ovog lica; u julu 1992. godine stražari u logoru pretukli su Rizaha ("Riza" ili "Rizo") Hadžalića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; 18. juna 1992. godine ili oko tog datuma u logoru su pretučeni Jasmin ("Jasko") Hrnić, Enver "Eno" Alić i Emir Karabašić, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; krajem juna ili početkom jula 1992. godine Miroslav Šolaja je umro od posljedica premlaćivanja od strane logorskih stražara; u prvoj polovini jula 1992. godine Azur Jakupović, koji je prethodno bio tučen od strane stražara u logoru, ubijen je, kao i Edvin Dautović, te su njihova tijela nakon toga zajedno utovarena; jednog dana krajem jula 1992. godine dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, Zijad Mahmuljin, i Ago Sadiković su nestali iz logora; u julu 1992. godine Esad („Eso“) Mehmedagić je nestao iz logora; 25. jula 1992. godine ili tih dana Nedžad Šerić je nestao iz logora; u julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Gordana Karduma, usljed čega je nastupila smrt ove

osobe; u julu 1992. godine Burhanudin Kapetanović i čovjek po prezimenu Badnjević su nestali iz logora; jedne noći u julu 1992. godine nestalo je najmanje 7 zatočenika, među kojima i Emsud Baltić i nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić; krajem jula 1992. godine iz vatrenog oružja je ubijen veliki broj neidentifikovanih zatočenika među kojima i najmanje 50 zarobljenih mještana sela Hambarine;

- Ubistvo koje je rezultat opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao ŽELJKO MEJAKIĆ i to: u junu 1992. godine Ismet („Ico“) Hodžić umro je zbog nedostatka lijekova i nemogućnosti liječenja dijabetesa;
- premlaćivanje i drugi oblici fizičkog nasilja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane ŽELJKA MEJAKIĆA ili u njegovom neposrednom prisustvu, s diskriminatorskom namjerom i to: za vrijeme boravka u logoru Saud Bešić je bio pretučen u toku ispitivanja, a nakon nekog vremena ŽELJKO MEJAKIĆ je ušao u prostoriju i udario ga nogom u prsa; - premlaćivanja i drugi oblici fizičkog nasilja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane lica nad kojima je ŽELJKO MEJAKIĆ imao stvarnu kontrolu, koja premlaćivanja i oblici fizičkog nasilja su počinjena u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: u noći oko 29.-30. maja 1992. godine špalir logorskih stražara pretukao je zatočenike koji su tek stigli, među kojima i K041 i nakon toga opet u restoranu i prilikom povratka u njihove prostorije iz restorana; dana 4. juna 1992. godine stražari u logoru su teško pretukli K042 koristeći debele kablove i bič na čijem završetku su bile željezne kugle; tokom zatočeništva u logoru Omarska Emir Beganović je više puta surovo pretučen uključujući: 10. juna 1992. godine ili tih dana, u istoj su zgradi on, K036, Rezak Hukanović, Asaf Kapetanović i Abdulah Brkić teško premlaćivani palicama i drugim predmetima, te nogama od strane posjetilaca logora „Dragana“, Nikice Janjića, Šaponje, Zorana Žigića i DUŠKA KNEŽEVIĆA, a Emir Beganović, osim što je zadobio posjekotinu od uboda nožem koju mu je nanio Nikica Janjić, zadobio je i povrede po glavi i tijelu od batiranja, a i ostali zatvorenici su zadobili vidne povrede; sredinom juna 1992. godine grupa posjetilaca u logoru, među kojima i lice zv „Dragan“ ponovo su teško pretukli Emira Beganovića do te mjere da je izgubio svijest; sredinom juna 1992. godine posjetilac u logoru Nikica Janjić je odveo Emira Beganovića u „Bijelu kuću“, gdje je Emir Beganović MOMČILU GRUBANU pokazao povrede od prethodnog premlaćivanja od strane Janjića i drugih i zatražio pomoć, a MOMČILO GRUBAN mu je rekao da ide u „Bijelu kuću“ s Janjićem i da ga Janjić više neće zlostavljati, međutim, kada su ušli Janjić je opet žestoko pretukao Beganovića od kojeg premlaćivanja je zadobio povrede, a glava i lice su mu bili krvavi; sredinom juna 1992. godine K022 je teško pretučen u par navrata, uključujući i jednom kada su ga pretukli Zoran Žigić i DUŠKO KNEŽEVIĆ koji su upotrijebili palicu i palicu sa metalnom kuglom; sredinom juna 1992. godine, nakon posljednjeg navedenog premlaćivanja, K022 je zajedno sa drugim zatočenicima, među kojima je bio i Fadil Avdagić, teško premlaćen od strane Zorana Žigića i DUŠKA KNEŽEVIĆA, od kojih premlaćivanja je K022 izgubio svijest, zadobio povrede nosa i druge povrede po

tijelu; 23. juna 1992. godine ili tih dana najmanje jedan stražar u logoru je teško pretukao Muhameda Čehajića; 4. jula 1992. godine ili tih dana stražari u logoru su pretukli dio od oko 120 zatočenika po njihovom dolasku iz logora Keraterm u logor Omarska; prije "Petrovdana" ili u noći tog dana, sredinom jula 1992. godine, stražari u logoru su teško pretukli zatočenike dok su ih tjerali da hodaju oko vatre, a bivšeg nogometaša poznatog kao "Durat" su natjerali da uđe u vatru, odnosno tinjajući pepeo; 17. ili 18. jula 1992. godine ili tih dana stražari u logoru su teško pretukli Mustafu Puškara željeznom šipkom i ponovo ga udarili kada je pao; 20. jula 1992. godine ili tih dana jedan stažar u logoru je tukao K017 policijskom palicom po glavi i tijelu zbog čega je isti izgubio svijest;

- silovanja i drugi oblici seksualnog zlostavljanja počinjeni nad zatočenicima od strane lica nad kojima je ŽELJKO MEJAKIĆ imao stvarnu kontrolu, koja silovanja i seksualno zlostavljanje su počinjena u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: svjedokinju K019 stražari u logoru seksualno su zlostavljali u više navrata; svjedokinju K027 koju je seksualno napastvovao komandir smjene Mlado Radić, a u julu 1992. godine i Nedeljko Grabovac; svjedokinju K040 koju je dva puta seksualno napastvovao stražar u logoru „Lugar“.

MOMČILO GRUBAN

2. U periodu od 01. juna 1992. godine do 21. avgusta 1992. godine optuženi MOMČILO GRUBAN je bio komandir jedne od tri smjene straže u logoru Omarska, te bio nadređen i imao nadzor i stvarnu kontrolu nad radom i ponašanjem stražara i ponašanjem većine posjetilaca, za vrijeme svoje smjene, te je vršio nadzor nad uslovima u logoru Omarska, a na način da je učestvovao u samovoljnom lišavanju slobode zatočenika, te je doprinio i dalje ojačao funkcionisanje logorskog sistema zlostavljanja i progona u logoru zatočenih bosanskih Muslimana, Hrvata i ostalih ne-Srba putem različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja i imajući ovlaštenja i dužnost da poboljša uslove u logoru, koji su bili surovi i degradirajući, stvarajući atmosferu terora, držeći zatvorenike bez osnovnih životnih potreština kao što je odgovarajuća hrana, pitka voda, lijekovi, zdravstvena zaštita, te u nehigijenskim uslovima i prenatrpanim prostorijama, podvrgnuvši ih svakodnevnim isljeđivanjima, batinjanjima, mučenju, šikaniranju, poniženjima i psihološkom zlostavljanju, držeći ih u neprestanom strahu za svoje živote, pa je najmanje stotinu zatočenika ubijeno ili umrlo od posljedica ovakvog stanja, uključujući:
 - ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica za vrijeme rada smjene MOMČILA GRUBANA i nad kojima je on imao stvarnu kontrolu, a koja ubistva su počinjena u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao, uključujući kada su u julu 1992. godine Burhanudin Kapetanović i čovjek po prezimenu Badnjević nestali iz logora; krajem jula 1992. godine iz vatrenog oružja je ubijen veliki broj neidentifikovanih zatočenika među kojima najmanje 50 zarobljenih mještana sela Hambarine;

- ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica izvan smjene MOMČILA GRUBANA u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: u junu ili julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Abdulaha Puškara i Silvija Sarića, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; sredinom juna 1992. godine Željko Timarac je u prisustvu DUŠKA KNEŽEVIĆA, koji su obojica bili posjetioci logora, pucao iz vatrenog oružja i ubio Emira (“Hanki” ili “Hankin”) Ramića; 25.-26. juna 1992. godine ili oko tog datuma stražari u logoru su pretukli Mehmedaliju Sarajlića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; u junu ili julu 1992. godine jedan stražar u logoru je pucao iz vatrenog oružja i ubio Velida Badnjevića; 10. juna 1992. godine ili tih dana DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić koji su obojica bili posjetioci logora, pretukli su Slavka („Ribar“) Ećimovića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; sredinom juna 1992. godine Amir Cerić i još jedan muškarac po imenu Avdić su ubijeni pucnjima iz vatrenog oružja od strane ili u prisustvu posjetilaca logora među kojima su bili i DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić; za vrijeme boravka u logoru Husein Crnkčić je zadobio povrede usljed kojih je nastupila smrt ovog lica; 18. juna 1992. godine ili tih dana u logoru su pretučeni Jasmin (“Jasko”) Hrnčić, Enver (“Eno”) Alić i Emir Karabašić, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; 10. juna 1992. godine ili tih dana stražar u logoru Milan Pavlić je pucao iz vatrenog oružja i ubio Mehmedaliju Nasića; u junu ili julu 1992. godine Popović („Pop“), Draženko Predojević i drugi stražari u logoru su pretukli Safeta („Čifut“) Ramadanovića usljed čega je nastupila smrt ove osobe; sredinom juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić, obojica posjetioci u logoru, u par navrata su tukli Bećira Medunjanina koji je umro usljed zadobijenih povreda; jedne noći u junu 1992. godine grupa srpskih vojnika koji su došli u logor ili stražari u logoru pretukli su nekoliko muškaraca (njih otprilike 12) sa prezimenom Garibović nakon čega se ovim zatočenicima gubi svaki trag; u junu 1992. godine dva uniformisana muškarca i Zoran Žigić i DUŠKO KNEŽEVIĆ, koji su bili posjetioci logora, pretukli su “Daliju” Hrnčića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; u prvoj polovini jula 1992. godine Azur Jakupović, koji je prethodno bio tučen od strane stražara u logoru, ubijen je, kao i Edvin Dautović, te su njihova tijela nakon toga zajedno utovarena; u julu 1992. stražari u logoru su pretukli Rizaha (“Riza” ili “Rizo”) Hadžalića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; krajem juna ili početkom jula 1992. godine Miroslav Šolaja je umro od posljedica premlaćivanja od strane logorskih stražara; jednog dana krajem jula 1992. godine dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, Zijad Mahmuljin, i Ago Sadiković su nestali iz logora; u julu 1992. godine Esad („Eso“) Mehmedagić je nestao iz logora; 25. jula 1992. godine ili tih dana Nedžad Šerić je nestao iz logora; u julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Gordana Karduma, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; jedne noći u julu 1992. godine nestalo je najmanje 7 zatočenika među kojima i Emsud Baltić i nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić.
- ubistvo koje je rezultat opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao MOMČILO GRUBAN i to: u junu 1992. godine Ismet („Ico“) Hodžić je umro zbog nedostatka lijekova i nemogućnosti liječenja ...:

- premlaćivanja i drugi oblici fizičkog nasilja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane lica za vrijeme rada smjene MOMČILA GRUBANA i nad kojom je on imao stvarnu kontrolu i koja premlaćivanja i oblici fizičkog nasilja su počinjeni u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao uključujući: sredinom juna 1992. godine Nikica Janjić je odveo Emira Beganovića u „Bijelu kuću“, gdje je Emir Beganović MOMČILU GRUBANU pokazao povrede od prethodnog premlaćivanja od strane Janjića i drugih i zatražio pomoć, a MOMČILO GRUBAN mu je rekao da ide u „Bijelu kuću“ s Janjićem i da ga Janjić više neće zlostavljati, međutim, kada su ušli Janjić je opet žestoko pretukao Beganovića od kojeg premlaćivanja je zadobio povrede, a glava i lice su mu bili krvavi; 4. jula 1992. godine ili tih dana stražari u logoru su pretukli dio od oko 120 zatočenika po njihovom dolasku iz logora Keraterm u logor Omarska; 17. ili 18. jula 1992. godine ili tih dana stražari u logoru su teško pretukli Mustafu Puškara željeznom šipkom i ponovo ga udarili nakon što je pao; 20. jula 1992. godine ili tih dana jedan stražar u logoru je tukao K017 policijskom palicom po glavi i tijelu zbog čega je isti izgubio svijest;
- premlaćivanja i drugi oblici fizičkog nasilja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane lica izvan smjene MOMČILA GRUBANA, ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: dana 4. juna 1992. godine stražari u logoru su teško pretukli K042 koristeći debele kablove i bič na čijem završetku su bile željezne kugle; tokom zatočeništva u logoru Omarska Emir Beganović je više puta surovo pretučen uključujući: 10. juna 1992. godine ili tih dana, u istoj su zgradi, on, K036, Rezak Hukanović, Asaf Kapetanović i Abdulah Brkić teško premlaćivani palicama i drugim predmetima, te nogama od strane posjetilaca logora „Dragana“, Nikice Janjić i Šaponje, Zorana Žigića i DUŠKA KNEŽEVIĆA, a Emir Beganović, osim što je zadobio posjekotinu od uboda nožem koju mu je nanio Nikica Janjić, zadobio je i povrede po glavi i tijelu od batinanja, a i ostali zatvorenici su zadobili vidne povrede; sredinom juna 1992. godine grupa posjetilaca u logoru među kojima i lice zvano Dragan ponovo su teško pretukli Emira Beganovića do te mjere da je izgubio svijest; sredinom juna 1992. godine K022 je teško pretučen u par navrata, uključujući i jednu priliku kada su ga pretukli Zoran Žigić i DUŠKO KNEŽEVIĆ koristeći palicu i palicu sa metalnom kuglom na vrhu; sredinom juna 1992. godine, nakon posljednjeg navedenog premlaćivanja, Zoran Žigić i DUŠKO KNEŽEVIĆ su ponovo teško pretukli K022 zajedno sa ostalim zatočenicima, uključujući i Fadila Avdagića, zbog čega je K022 izgubio svijest, zadobio povrede nosa i druge povrede po tijelu; 23. juna 1992. godine ili tih dana najmanje jedan stražar u logoru je teško pretukao Muhameda Čehajića; za vrijeme boravka u logoru Saud Bešić je bio pretučen u toku ispitivanja, a nakon nekog vremena ŽELJKO MEJAKIĆ je ušao u prostoriju i udario ga nogom u prsa; prije „Petrovdana“ ili u noći tog dana, sredinom jula 1992. godine, stražari u logoru su teško pretukli zatočenike dok su ih tjerali da hodaju oko vatre, a bivšeg nogometaša poznatog kao „Durat“ su natjerali da uđe u vatru, odnosno tinjajući pepeo;

- silovanja i drugi oblici seksualnog zlostavljanja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane lica izvan smjene koja je bila pod komandom MOMČILA GRUBANA ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao uključujući svjedokinju K027 koju je seksualno napastvovao komandir smjene Mlado Radić, a u julu 1992. godine i Nedeljko Grabovac, svjedokinju K019 koju su stražari u logoru seksualno zlostavljali u više navrata i svjedokinju K040 koju je dva puta seksualno napastvovao stražar u logoru zvani Lugar.

DUŠKO KNEŽEVIĆ

3. U periodu od 28. maja 1992. godine do 21. avgusta 1992. godine optuženi DUŠKO KNEŽEVIĆ, bez ikakvog službenog položaja u logoru Omarska je ulazio u logor Omarska po svojoj volji gdje je neometan od bilo koga počinio ubistva i premlaćivanja zatočenika doprinoseći jačanju logorskog sistema zlostavljanja i progona u logoru zatočenih bosanskih Muslimana, Hrvata i ostalih nesrpskih stanovnika putem različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja, što je rezultiralo surovim i degradirajućim uslovima, stvarajući atmosferu terora, pošto su zatočenci držani bez osnovnih životnih potreština kao što su odgovarajuća hrana, pitka voda, lijekovi, zdravstvena zaštita, te u ne higijenskim uslovima i prenatrpanim prostorijama, podvrgnuvši ih svakodnevnim isljeđivanjima, batinanjima, mučenju, šikaniranju, poniženjima i psihološkom zlostavljanju, držeći ih u neprestanom strahu za svoje živote, pa je najmanje stotinu zatočenika ubijeno ili umrlo od posljedica ovih uslova, uključujući:
 - ubistva zatočenika počinjena lično i direktno od strane DUŠKA KNEŽEVIĆA ili u njegovom neposrednom prisustvu, s diskriminatorskom namjerom uključujući: sredinom juna 1992. godine u „Bijeloj kući“ Amir Cerić i muškarac po prezimenu Avdić ubijeni su iz vatrenog oružja od strane ili u prisustvu DUŠKA KNEŽEVIĆA i Zorana Žigića; u junu 1992. godine u „Bijeloj kući“ DUŠKO KNEŽEVIĆ zajedno s dvojicom uniformisanih muškaraca i Zoran Žigić pretukli su „Daliju“ Hrnica, koji je umro od zadobijenih povreda; sredinom juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ zajedno sa Zoranom Žigićem, u par navrata je, koristeći razne predmete, tukao Bećira Medunjanina, koji je umro od zadobijenih povreda; 10. juna 1992. godine ili tih dana, DUŠKO KNEŽEVIĆ je zajedno sa posjetiocem u logoru Zoranom Žigićem surovo pretukao Slavka („Ribar“) Ećimovića usljed čega je nastupila smrt ove osobe; sredinom juna 1992. Željko Timarac, posjetilac logora, je u prisustvu DUŠKA KNEŽEVIĆA, pucao iz vatrenog oružja i ubio Emira (“Hanki” ili “Hankin”) Ramića;
 - ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica, osim DUŠKA KNEŽEVIĆA, ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: 30. maja 1992. godine ili tih dana

jedan posjetilac logora ili stražar u logoru je iz vatrenog oružja ubio zajedno Asafa Muranovića i Avdu Muranovića; 10. juna 1992. godine ili tih dana stražar u logoru Milan Pavlić je iz vatrenog oružja pucao u Mehmedaliju Nasića; u junu ili julu 1992. godine Draženko Predojević i drugi stražari u logoru su pretukli Safeta ("Čifut") Ramadanovića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; jedne noći u junu 1992. godine grupa srpskih vojnika koji su došli u logor ili stražari u logoru pretukli su nekoliko muškaraca (njih otprilike 12) sa prezimenom Garibović, nakon čega se ovim zatvorenicima gubi svaki trag; u junu ili julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Abdulaha Puškara i Silvija Sarića, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; 25.-26. juna 1992. godine ili oko tog datuma stražari u logoru su pretukli Mehmedaliju Sarajlića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; krajem juna ili početkom jula 1992. godine Miroslav Šolaja je umro od poljedica premlaćivanja od strane stražara u logoru; u junu ili julu 1992. godine jedan stražar u logoru je iz vatrenog oružja ubio Velida Badnjevića; u julu 1992. godine stražari u logoru su iz vatrenog oružja ubili Mirsada ("Mirso", "Asim", "Kera") Crnalića; za vrijeme boravka u logoru Husein Crnkić je zadobio povrede usljed kojih je nastupila smrt ovog lica; u julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Rizaha ("Riza" ili "Rizo") Hadžalića usljed čega je nastupila smrt ove osobe; 18. juna 1992. godine ili tih dana u logoru su pretučeni Jasmin ("Jasko") Hrnić, Enver („Eno“) Alić i Emir Karabašić, usljed čega je nastupila smrt ovih osoba; u prvoj polovini jula 1992. godine Azur Jakupović, koji je prethodno tučen od strane stražara u logoru, ubijen je, kao i Edvin Dautović, a njihova tijela su nakon toga zajedno utovarena; jednoga dana krajem jula 1992. godine dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, Zijad Mahmuljin i Ago Sadiković su nestali iz logora; u julu 1992. godine Esad („Eso“) Mehmedagić je nestao iz logora; 25. jula 1992. godine ili tih dana Nedžad Šerić je nestao iz logora; u julu 1992. godine stražari u logoru su pretukli Gordana Karduma, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; u julu 1992. godine Burhanudin Kapetanović i čovjek po prezimenu Badnjević su nestali iz logora; jedne večeri u julu 1992. godine nestalo je najmanje 7 zatočenika među kojima i Emsud Baltić i nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić; krajem jula 1992. godine iz vatrenog oružja ubijen je veliki broj neidentifikovanih zatočenika među kojima i najmanje 50 zatočenih mještana sela Hambarine;

- ubistvo koje je rezultat opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao DUŠKO KNEŽEVIĆ i to: u junu 1992. godine Ismet („Ico“) Hodžić umro je zbog nedostatka lijekova i nemogućnosti liječenja ...;

premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjena direktno i lično od strane DUŠKA KNEŽEVIĆA ili u njegovom neposrednom prisustvu, s diskriminatorskom namjerom, uključujući: 10. juna 1992. godine ili tih dana, zajedno sa posjetiocima logora „Draganom“, Nikicom Janjićem, Šaponjom i Zoranom Žigićem palicama i drugim predmetima, te nogama pretukao je zatočenike Emira Beganovića, K036, Rezaka Hukanovića, Asafa Kapetanovića i Abdulaha Brkića, a Emir Beganović, osim što je zadobio posjekotinu od uboda nožem, koju mu je nanio Nikica Janjić, zadobio je povrede po glavi i tijelu od batiranja, a i ostali zatvorenici su zadobili vidne povrede; sredinom juna 1992. godine, u „Bijeloj kući“ DUŠKO KNEŽEVIĆ je zajedno sa

Zoranom Žigićem tukao K022, koristeći palicu i palicu s metalnim kuglom na vrhu, a sljedeći put DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić su nastavili da tuku istog zatočenika, kao i zatočenika Fadila Avdagića;

- premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjena direktno i lično od strane drugih lica, osim DUŠKA KNEŽEVIĆA, ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: u noći oko 29-30. maja 1992. godine špalir logorskih stražara pretukao je zatočenike koji su tek stigli među kojima i K041 i nakon toga opet u restoranu i prilikom povratka u njihove prostorije iz restorana; dana 4. juna 1992. godine K042 su pretukli stražari u logoru koristeći debele kablove i bič na čijem završetku su bile željezne kugle; za vrijeme boravka u logoru Saud Bešić je bio pretučen u toku ispitivanja, a nakon nekog vremena ŽELJKO MEJAKIĆ je ušao u prostoriju i udario ga nogom u prsa; tokom zatočeništva u logoru Omarska, Emir Beganović je više puta surovo pretučen uključujući: sredinom juna 1992. godine kada ga je Nikica Janjić odveo u „Bijelu kuću“, gdje je Emir Beganović Momčilu GRUBANU pokazao povrede od prethodnog premlaćivanja od strane Janjića i drugih i zatražio pomoć Momčila GRUBANA, a Momčilo GRUBAN mu je rekao da ide u „Bijelu kuću“ sa Janjićem i da ga Janjić više neće zlostavljati, međutim, kada su ušli Janjić je opet žestoko pretukao Beganovića, od kojeg premlaćivanja je zadobio povrede, a glava i lice su mu bili krvavi; sredinom juna 1992. godine grupa posjetilaca logora među kojima je bio posjetilac zvani Dragan je ponovo teško pretukla Emira Beganovića do te mjere da je izgubio svijest; 23. juna 1992. godine ili tih dana najmanje jedan stražar u logoru je teško pretukao Muhameda Čehajića; 4. jula 1992. godine ili tih dana stražari u logoru su pretukli dio od oko 120 zatočenika po njihovom dolasku iz logora Keraterm u logor Omarska; prije "Petrovdana" ili u noći tog dana sredinom jula 1992. godine stražari u logoru su teško pretukli zatočenike dok su ih tjerali da hodaju oko vatre, a bivšeg nogometaša poznatog kao "Durat" su natjerali da uđe u vatru, odnosno tinjajući pepeo; 17. ili 18. jula 1992. godine stražari u logoru su teško pretukli Mustafu Puškara željeznom šipkom i ponovo ga udarili kada je pao; 20. jula 1992. godine ili tih dana jedan stažar u logoru je tukao K017 policijskom palicom po glavi i tijelu zbog čega je isti izgubio svijest;
- silovanja i ostali oblici seksualnog nasilja nad zatočenicima koja su direktno ili lično počinila druga lica, osim DUŠKA KNEŽEVIĆA, ali u cilju unapređivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao: svjedokinju K019 stražari u logoru seksualno su zlostavljali u više navrata; svjedokinju K027 koju je seksualno napastvovao komandir smjene Mlado Radić, a u julu 1992. godine i Nedeljko Grabovac; svjedokinju K040 koju je dva puta seksualno napastvovao stražar u logoru „Lugar“.

LOGOR KERATERM

DUŠKO KNEŽEVIĆ

5. U periodu od 24. maja do 06. avgusta 1992. godine optuženi Duško Knežević je, bez ikakvog službenog položaja u logoru Keraterm, ulazio u logor Keraterm po svome nahodnju i neometan od bilo koga počinio ubistva i premlaćivanja zatočenika i time dao svoj doprinos i pospješio funkcionisanje logorskog sistema zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana, Hrvata i ostalih ne-Srba zatočenih u logoru putem različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja, što je rezultiralo surovim i degradirajućim uslovima u logoru, stvarajući atmosferu terora pošto su zatočenici držani bez osnovnih životnih potrepština, kao što su odgovarajuća hrana, pitka voda, lijekovi i zdravstvena zaštita, te u nehygijskim uslovima i prenatrpanim prostorijama, podvrgnuvši ih svakodnevnim isljeđivanjima, premlaćivanjima, mučenju, šikaniranju, poniženju, i psihičkom zlostavljanju, držeći ih u neprestanom strahu za svoje živote, a na desetine zatočenika je ubijeno ili umrlo od posljedica ovih uslova, uključujući:

ubistva zatočenika počinjena lično i direktno od strane DUŠKA KNEŽEVIĆA, ili u njegovom neposrednom prisustvu, s diskriminatorskom namjerom uključujući: tokom juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ, stražar u logoru Predrag Banović, Zoran Žigić i drugi su više puta surovo pretukli Emsuda („Singapurac i Snajperista“) Bahonjića, koristeći razne predmete i ovaj je zatočenik je u drugoj polovini juna 1992. godine umro od posljedica premlaćivanja; krajem juna 1992. godine Dragu Tokmadžića pretukli su stražari u logoru, među kojima je bio Predrag Banović i posjetioци logora DUŠKO KNEŽEVIĆ i Zoran Žigić, usljed čega je nastupila smrt ovog zatočenika; u mjesecu junu 1992. godine Seada („Car“) Jusufovića su pretukli DUŠKO KNEŽEVIĆ, Zoran Žigić i drugi, usljed čega je preminuo.

- ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane drugih lica, osim DUŠKA KNEŽEVIĆA, ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: u drugoj polovini juna stražari u logoru pretukli su Srbina po imenu Jovo Radočaj, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; krajem juna ili početkom jula 1992. godine jednog Albanca po imenu Jasmin („Zvezdaš“) su pretukli grupa stražara u logoru ili posjetioци logora, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; u junu ili julu 1992. godine Džemal Mešić je na smrt pretučen nakon što ga je stražar u logoru Banović izveo iz prostorije; 25. jula 1992. godine ili tih dana prozvano je približno dvadeset muškaraca, među kojima su bili Ismet Bajrić, Behzad Behlić i lice po imenu Šolaja, koji su odvedeni s mjesta zatočenja u logoru Keraterm i strijeljani; između 9. juna 1992. godine i 24. jula 1992. godine Avdić („Cacko“) je pretučen u logoru usljed čega je nastupila smrt ove osobe; mjeseca jula 1992. Dževad Karabegović je pretučen, nakon što ga je Predrag Banović izveo iz prostorije, usljed čega je nastupila smrt ove osobe; mjeseca juna ili jula 1992. godine Besim Hergić je pretučen, usljed čega je nastupila smrt ove osobe;
- premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjena direktno i lično od strane DUŠKA KNEŽEVIĆA ili u njegovom neposrednom prisustvu, s diskriminatorskom namjerom uključujući: u periodu od 30. maja

1992. godine do 5. avgusta 1992. godine, zajedno s Predragom Banovićem, Zoranom Žigićem i licem zvanim "Sahadžija", DUŠKO KNEŽEVIĆ je šipkom palicom i nogama više puta pretukao zatočenika K05; u junu ili julu 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ je tukao zatočenika Fajzu Mujkanovića, i posjekao ga nožem po vratu, a zbog povreda ovaj je zatočenik morao otići u bolnicu; 16. juna 1992. godine ili tih dana DUŠKO KNEŽEVIĆ, zajedno sa Zoranom Žigićem, pretukao je zatočenike Ilijaza Jakupovića i K033, do momenta kada su im lica postala krvava, a svjedoka K033 je nakon toga DUŠKO KNEŽEVIĆ tukao više puta; krajem juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ je tukao zatočenika K015 udarajući ga palicom po glavi i cijelom tijelu; u junu 1992. godine, DUŠKO KNEŽEVIĆ je zajedno sa drugim licima surovo pretukao Esada Islamovića; krajem juna 1992. godine, DUŠKO KNEŽEVIĆ je zajedno sa Zoranom Žigićem pretukao Edina Ganića palicom, nanijevši mu povrede po tijelu; mjeseca juna ili jula 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ je više puta, zajedno sa Zoranom Žigićem i Predragom Banovićem, pretukao zatočenika Jasmina Ramadanovića, koji je zbog toga morao biti u bolnici; u drugoj polovini juna 1992. godine DUŠKO KNEŽEVIĆ je pretukao zatočenike Amira Karačića, Josipa Pavlovića i Dijaza Sivca od čega su oni imali modrice po cijelom tijelu; 5. jula 1992. godine ili tih dana DUŠKO KNEŽEVIĆ je zajedno sa Zoranom Žigićem i tri druga vojnika poznata pod imenima "Vokić," "Timarac" i "Karlica" surovo pretukao zatočenika K013, pri tome koristeći palicu i druge predmete;

- premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjena lično i direktno od strane drugih lica, osim DUŠKA KNEŽEVIĆA, ali u cilju pospješivanja opisanog sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao uključujući: u periodu od 24. maja 1992. do 6. avgusta 1992. godine Zejro Čaušević, Katlak, Ismet Kljajić i Mesud Terarić surovo su pretučeni od strane stražara u logoru, a Zejro Čaušević je bio par puta premlaćen, od čega jednom od strane muškarca zvanog „Tomica“, usljed čega je zadobio rane na glavi i tijelu koje su se ucrvale zbog nedostatka medicinske njege; 13. juna 1992. godine ili tih dana pretučeni su zatočenici K05, Ziko Krivdić i Suad Bajrić, kojom prilikom je Suadu Bajriću bajonetom zadana rana; 14. juna 1992. godine ili tih dana Predrag Banović i drugi pretukli su nove zatočenike koji su toga dana pristigli iz Sivaca; u noći 16.-17. juna ili jula 1992. godine Dragan Kondić je tukao K010 palicom po tijelu i sa drugima nastavio da ga tuče na drugoj lokaciji; u junu 1992. godine dvojica muškaraca, od kojih je jedan bio vojni policajac iz Sarajeva, palicom i nogama su tukli K016 u prisustvu DUŠANA FUŠTARA; u junu ili julu 1992. godine Predrag Banović i njegov brat Nenad Banović surovo su tukli i nogama udarali Faruka Hrnčića; krajem juna 1992. godine pretučena su trojica braće Ališić; između 20. i 24. jula 1992. godine Enes Crljenković je pretučen u više navrata, između ostalog, prvi dan dok je boravio na pisti pretučen je od strane Predraga Banovića, Nenada Banovića i drugih, zajedno sa drugim zatočenicima koji su bili prisiljeni da leže na suncu na betonskoj podlozi, a sljedećih dana Enes Crljenković je ponovo pretučen dok je ležao na pisti od strane stražara među kojim je bio i Dragan Kondić; između 20. i 24. jula 1992. godine stražari u logoru su pretukli Besima Fazlića, Mehmeda Avdića, Muharema Sivca i

Mirsada Crljenkovića; u drugoj polovini jula 1992. godine K010 je pretučen od strane Dragana Kondića i Zorana Žigića; 20. jula 1992. godine ili tih dana, nakon što je doveden u logor Ismet Bajrić je pretučen od strane stražara u logoru; 20. jula 1992. godine ili približno tih dana ljudi iz područja Brda su dovedeni u logor Keraterm, gdje su ih po dolasku stražari u logoru tukli, nakon čega su oko tri dana bili zatvoreni bez hrane i nužnika; u periodu od 31. maja 1992. godine do 5. avgusta 1992. godine stražar Banović je pretukao Mehu Kapetanovića; u periodu od 3. juna do 5. avgusta 1992. godine Envera ("Žuti") Modronju je pretukao Predrag Banović po glavi palicom; u periodu od 9. juna 1992. godine do 5. avgusta 1992. godine Šabana Elezovića su pretukli Predrag Banović i drugi tako da mu je jedna ruka bila slomljena ili iščašena; za vrijeme boravka u logoru Mirsad Karagić je pretučen policijskom palicom od strane stražara Banovića; u junu ili julu 1992. godine Suada Halvadžića su pretukli Predrag Banović i drugi, a Predrag Banović je Suadu Halvadžiću odsjekao dio uha; 21. jula 1992. godine ili tih dana Predrag Banović je pucnjem iz vatrenog oružja u nogu pogodio Uzeira („Zejro“) Čauševića, nakon čega je isti odveden kamionom iz logora i od tada mu se gubi svaki trag.

Dakle, kako je gore opisano, u sklopu širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva na širem području opštine Prijedor, znajući za takav napad i znajući da su učestvovali u istom:

- U logoru Omarska ŽELJKO MEJAKIĆ i DUŠKO KNEŽEVIĆ svojim činjenjem, počinili ili na drugi način pomagali gore navedene zločine s diskriminatorskom namjerom; ŽELJKO MEJAKIĆ, MOMČILO GRUBAN i DUŠKO KNEŽEVIĆ, postupajući u dogovoru, s Milojećom Kosom, Dragoljubom Praćem, Mladom Radićem i Zoranom Žigićem, između ostalih, takođe učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Omarska s ciljem zlostavljanja i progona Muslimana, Hrvata i ostalih ne-Srba zatočenih u logoru, putem različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja i stoga su odgovorni za gore navedena krivična djela koja su počinjena u cilju udruženog zločinačkog poduhvata; ŽELJKO MEJAKIĆ i MOMČILO GRUBAN su na osnovu svojstva nadređenih osoba takođe odgovorni za krivična djela koja su počinili njihovi podređeni nad kojima su imali stvarnu kontrolu, kada su znali ili su mogli znati da se njihovi podređeni spremaju počiniti ili da su počinili ta djela, a propustili su da preduzmu nužne i razumne mjere da spriječe ili kazne počinioce istih;

U logoru Keraterm DUŠKO KNEŽEVIĆ je svojim radnjama, počinio ili na drugi način pomagao gore navedene zločine s diskriminatorskom namjerom; DUŠKO KNEŽEVIĆ je, postupajući u dogovoru s Dušanom Fuštarom, Duškom Sikiricom, Damirom Došenom, Draganom Kolundžijom, Predragom Banovićem, Nenadom Banovićem i Zoranom Žigićem, između ostalih, učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Keraterm s ciljem zlostavljanja i progona Muslimana, Hrvata i ostalih ne-Srba zatočenih u logoru putem različitih oblika fizičkog i psihičkog nasilja i stoga su

odgovorni za sva gore navedena krivična djela, koja su počinjena u cilju udruženog zločinačkog poduhvata;

Čime su optuženi počinili:

- 1. ŽELJKO MEJAKIĆ** krivično djelo **Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine** i to: iz tačke a) lišenje druge osobe života (ubistvo), iz tačke e) zatvaranje (samovoljno i protupravno zatočenje zatočenika u logore), iz tačke f) mučenje (premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja), iz tačke g) seksualno nasilje (silovanja i ostali oblici seksualnog zlostavljanja), iz tačke k) druga nečovječna djela (zatočenje u nehumanim uslovima, šikaniranje, ponižavanje i drugo psihičko zlostavljanje) i iz tačke h) progon, a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH,
- 2. MOMČILO GRUBAN** krivično djelo **Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine** i to: iz tačke a) lišenje druge osobe života (ubistvo), iz tačke e) zatvaranje (samovoljno i protupravno zatočenje zatočenika u logore), iz tačke f) mučenje (premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja), iz tačke g) seksualno nasilje (silovanja i ostali oblici seksualnog zlostavljanja), iz tačke k) druga nečovječna djela (zatočenje u nehumanim uslovima, šikaniranje, ponižavanje i drugo psihičko zlostavljanje) i iz tačke h) progon, a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH,
- 3. DUŠKO KNEŽEVIĆ** krivično djelo **Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine** i to: iz tačke a) lišenje druge osobe života (ubistvo), iz tačke f) mučenje (premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja), iz tačke k) druga nečovječna djela (zatočenje u nehumanim uslovima, šikaniranje, ponižavanje i drugo psihičko zlostavljanje) i iz tačke h) progon (sve radnje opisane u tački 3. i 5. optužnice), a u vezi samo sa tačkom 3 optužnice, iz tačke g) seksualno nasilje (silovanja i ostali oblici seksualnog zlostavljanja). a sve u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH

Pa ih Sud na osnovu odredbe člana 285. stav 1. ZKP BiH, uz primjenu članova 39., 42. i 48. KZ BiH

O S U Đ U J E

- 1. OPTUŽENOG ŽELJKA MEJAKIĆA NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 21 GODINU,**

2. **OPTUŽENOG MOMČILA GRUBANA NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 11 GODINA,**
3. **OPTUŽENOG DUŠKA KNEŽEVIĆA NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 31 GODINU,**

Na osnovu člana 56. KZ BiH, u vezi sa članom 2. stav 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine (Zakon o ustupanju predmeta), optuženima se u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme koje su proveli u pritvoru prema odluci Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Suda BiH, počev od 01. jula 2003. godine pa nadalje za optuženog Željka Mejakića, za optuženog Momčila Grubana od 02. maja 2002. godine do 17. jula 2002. godine, a zatim od 21. jula 2005. godine pa nadalje i za optuženog Duška Kneževića od 18. maja 2002. godine pa nadalje.

I

Na osnovu odredbe člana 188. stava 4. ZKP BiH optuženi se oslobađaju dužnosti naknade troškova postupka i isti padaju na teret budžetskih sredstava.

II

Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećeni se sa imovinsko-pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

Procedura

Optužnicom Tužiteljstva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-91/06 od 07.07.2006. godine, koja je preuzeta kao potvrđena od strane MKSJ (konsolidovana optužnica Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju broj IT-02-65 od 05.07.2002. godine, uz Dodatak izmjenjenoj konsolidovanoj optužnici broj IT-02-65 od 13.01.2005. godine), u skladu sa Zakonom o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini, a koja je prilagođena prema odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH), optuženi Željko Mejakić, Momčilo Gruban i Dušan Fuštar optuženi su za krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a), e), f), g), h) i k) KZ BiH u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH, a optuženi Duško Knežević krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a), f), g), h) i k) KZ BiH u vezi sa članom 29. i članom 180. stav 1. KZ BiH. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji, koje je održano 28.07.2006. godine, optuženi su se izjasnili da nisu

krivi za djela koja im se optužnicom stavljaju na teret, nakon čega je spis prosljeden pretresnom vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa.

Po završetku dokaznog postupka optužbe i prije početka izvođenja dokaza odbrane, optuženi Dušana Fuštar i njegovi branitelji, advokati John Ostojčić i Zlatko Knežević su, dana 27.03.2008. godine, zaključili Sporazum o priznanju krivnje sa tužiteljem Tužiteljstva BiH, koji Sporazum je zajedno sa izmjenjenom Optužnicom Tužiteljstva BiH broj: KT-RZ-91/06 od 21.03.2008. godine, u smislu člana 275. ZKP BiH, dostavljen Sudu na razmatranje. Na prijedlog tužitelja, a uz saglasnost svih optuženih i njihovih branitelja, na ročištu održanom dana 17.03.2008. godine, postupak u odnosu na optuženog Dušana Fuštara je razdvojen i isti je zaveden pod broj: X-KR-06/200-1, pod kojim brojem je zasebno vođen i dovršen.

Dokazi

U toku dokaznog postupka, saslušani su sljedeći svjedoci optužbe: Asmir Baltić, Fadil Avdagić, Emir Beganović, Said Bešić, Saud Bešić, Zlata Cikota, Enes Crljenković, Izet Đešević, Sakib Jakupović, Enes Kapetanović, Senad Kapetanović, Kerim Mešanović, Azedin Oklopčić, Mustafa Puškar, Nusret Sivac, Ermin Striković, Anto Tomić, te svjedoci pod pseudonimima K01, K03, K05, K07, K08, K09, K010, K013, K014, K015, K016, K017, K018, K019, K022, K023, K027, K029, K033, K034, K035, K036, K037, K040, K041, K042, K043 i K044, a kao dodatni svjedoci optužbe saslušani su: Borislav Knežević, K055 i K056.

Pored toga, Sud je na glavnom pretresu, na prijedlog odbrane saslušao sljedeće svjedoke: Rajka Marmata, Milorada Stupara, Peru Rendića, Mirka Kobasa, Radovana Kečana, Nadu Markovski, Željka Grabovicu, Milu Matijevića, Boru Vučenovića, Svetozara Krecelja, Branka Starčevića, Živka Piljića, Stevu Petoša i Boška Matijaša, te svjedoke pod pseudonimom K050, K051, K052, K053, K054 i K057, a optuženi Željko Mejakić je saslušan kao svjedok u konceptu svoje odbrane.

Tužiteljstvo BiH je, u toku dokaznog postupka, u odnosu na prvobitnu optužnicu od 07.07.2006. godine protiv četiri optužena, uvela sljedeće materijalne dokaze, pod sljedećim rednim brojevima:

(1A) Fotografija: snimak iz zraka rudnika Omarska (MKSJ br. 0100-2444); (1B) Fotografija upravne zgrade, rudnik Omarska (0109-7404); (1C) Fotografija zgrade hangara, pogled iz upravne zgrade (0109-7407); (1D) Fotografija desne strane zgrade hangara, pogled iz upravne zgrade (0109-7408); (1E) Fotografija "bijele kuće" (0109-7413); (1F) Fotografija upravne zgrade (0203-0311); (1G) Fotografija kuhinje/restorana (0109-7406); (1H) Fotografija zatvorenika logora Omarska u kantini (0104-8435); (1I) Fotografija restorana u logoru Omarska (0105-6517); (1J) Fotografija Kerima Mešanovića u „stakleniku“ (0045-2452); (1K) Fotografija logora Omarska snimljena iz zraka (0107-2772); (1L) Fotografija kamiona TAM (0039-3770); (1M) Fotografija pumpe i upravne zgrade (0039-3500); (2) Maketa logora Omarska; (3) Izjava svjedoka K017 data u MKSJ 1998. i 1999. god.; (4A) Rješenje o prestanku radnog odnosa Cikota

Zlate (0020-2870); (5) Fotografija odjeće Miroslava Šolaje (0326-1687); (7) Novinski članak "Bećir Medunjanin i njegova porodica ", Kozarski vjesnik, 12.06.1992. god. (0031-9260-7 (BHS), 0096-3674 (ENG)); (8A) Fotografija logora Keraterm (portirnica, ulaz) (0200-6266); (8B) Fotografija logora Keraterm (sobe 2, 3, 4, toaleti) (0200-6270); (8C) Fotografija logora Keraterm (garaža, soba br. 1) (0336-4943); (10) Fotografija Gorana Karduma i jedne druge osobe (0105-6516); (10A) Dokaz 8A označen od strane K014; (10B) Dokaz 8C označen o strane K014; (11A) Fotografija logora Keraterm, sa odlagalištem smeća i hangarom (0200-6264); (11B) Fotografija logora Keraterm, na kojoj se vidi gdje su dešavala pogubljenja nakon masakra u sobi br. 3 (0200-6270); (11C) Fotografija logora Keraterm, na kojoj se vidi kućica iza koje prema tvrdnji svjedoka je bio postavljen puško-mitraljez za pogubljenja nakon masakra u sobi br. 3 (0200-6268); (12A) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje gdje je bilo odlagalište smeća na koje su bacana tijela (0200-6264); (12B) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje gdje je jedna žrtva imenom I. Budimlić pretučen na lijevo od mosne vage (0200-6266); (13A) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje sobe 1 i 2, i mosnu vagu gdje mu je brat pretučen (0200-6265); (13B) Fotografija logora Keraterm – kućica i mosna vaga gdje je brat svjedoka pretučen (0200-6266); (13C) Fotografija logora Keraterm, drugačiji pogled, svjedok pokazuje sobe 3 i 4, gdje je bio postavljen stol sa mitraljezom prije maskara u sobi br. 3 (0200-6262); (14) Spisak zatvorenika koji je rukom napisao K016 (0068-2509); (15A) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje gdje su mrtva tijela bila bačena (0200-6262); (15B) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje sobe 1 i 2 i kuhinju (0336-4943); (16A) Fotografija logora Keraterm, svjedok pokazuje mosnu vagu i gdje bi Fuštar sjedio (0200-6263); (16B) Fotografija logora Keraterm, svjedok označava gdje su se nalazile školske klupe i mitraljezi prije masakra u sobi 3 (0200-6265); (17) Naredba Sime Drljače, načelnika Stanice javne bezbjednosti Prijedor, za osnivanje logora Omarska, 31.05.1992. (00633763-00633766); (18) Spisak angažovanih radnika na obezbjeđenju sabirnog centra "Omarska" kojima je potrebno izdati specijalne propusnice, Željko Mejakić, komandir stanice ratne milicije Omarske, 21.06.1992. god.; (19) Naredba Kriznog štaba opštine Prijedor br. 01-023-49/92, 02.07.1992. god.; (20) Službena zabilješka potpisana od strane Duška Sikirice o tome kako Zoran Žigić dolazi u Keraterm, gdje premlaćuje ljude koji su kasnije umrli, 04.07.1992. god.; (21) Spisak lica 1. Kategorije, Sabirni centar Omarska, 28.07.1992. god.; (22) Depeša SJB Prijedor, br. 11-12-2169, 01.08.1992. god.; (23) Dopis SJB Prijedor naslovljen na Centar službi bezbjednosti Banja Luka, br. 11-12-38, 04.08.1992. god.; (24) Dopis pod naslovom "Selekcija ratnih zarobljenika u Logor ratnih zarobljenika Manjača", Komanda 1. Krajiškog korpusa, 06.08.1992. god.; (25) Dopis SJB, br. 11-12-2188, naslovljen na načelnika CSB Banja Luka, 09.08.1992. god.; (26) Izvještaj SJB Prijedor o prihvatnim centrima na području opštine Prijedor i o iseljavanju građana s područja opštine, 14.08.1992. god.; (27) Izvještaj CSB Banja Luka o zatečenom stanju i pitanjima u vezi sa zarobljenicima, sabirnim centrima, iseljavanju i ulozi SJB i vezi sa ovim aktivnostima, 18.08.1992. god.; (28) Službena zabilješka SJB Prijedor sa spiskom lica upućenih iz Omarske za Manjaču, 17.08.1992. god.; (29) Dopis SJB Prijedor načelniku bezbjednosti CSB Banja Luka o dokumentaciji ratnih zarobljenika premještenih iz Omarske na Manjaču, 23.08.1992. god.; (30) Depeša SJB Prijedor o nepostojanju logora, zatvora i sabirnih centara u opštini Prijedor, br. 11-12-2223, 28.08.1992. god.; (31) Izvještaj o radu SJB Prijedor za treće tromjesečje, septembar 1992. god.; (32) Izvještaj o radu Stanice

javne bezbjednosti Prijedor za posljednjih 9 mjeseci 1992. god., SJB Prijedor, januar 1993. god.; (33) Dopis Stojana Župljanina, načelnika CSB Banja Luka, svim Stanicama javne bezbjednosti, br. 11-1/01-57, 19.08.1992. god.; (34) Spisak radnika SM Prijedor koji su potpisali svečanu izjavu i onih koji to nisu, 29.05.1992. god.; (35) Odluka o organizaciji i radu Kriznog štaba opštine Prijedor od 20. maja 1992. god., Službeni glasnik opštine Prijedor, godina I, br. 2/92, 25.06.1992. god.; (36) Svečana izjava Dušana Fuštara, Stanica javne bezbjednosti Prijedor, 08.05.1992. god.; (37) Spisak pripadnika rezervnog sastava milicije za naknadu ličnog dohotka za maj 1992. god., RSM Prijedor II, SJB Prijedor; (38) Spisak pripadnika rezervnog sastava milicije za naknadu ličnog dohotka za juni 1992. god. (zaposleni), RSM Prijedor II, SJB Prijedor; (39) Spisak pripadnika rezervnog sastava milicije za naknadu ličnog dohotka za juni 1992. god. (nezaposleni), RSM Prijedor II, SJB Prijedor; (40) Spisak pripadnika rezervnog sastava milicije u augustu 1992. god., RSM Prijedor II, august 1992. god.; (41) Popis stanovništva opštine Prijedor po mjesnim zajednicama, broj 02-074-1-16/91, 1991. god.; (42) Rezultati popisa stanovništva u opštini Prijedor 1993. god., (po mjesnim zajednicama), bez datuma; (43) Pregled odseljenih i doseljenih građana na područja koja pokriva Sektor, Banja Luka SNB Sektor, maj 1993. god.; (44) Pregled podataka o broju i nacionalnoj strukturi stanovnika po opštinama na području Centra RDB Banja Luka za 1991. i 1995. godinu, februar 1995. god.; (45) Bezbjednosna procjena za područje opštine Prijedor, operativni radnik Duško Jelisić, SNB Sektor, CSB Banja Luka, 23.10.1992. god.; (46) Izvještaj o radu opštinske organizacije Crvenog krsta Prijedor od 05.05. do 30.09.1992. god., 30.09.1992. god.; (47) Odluke Kriznog štaba Autonomne regije Krajina od 22. maja 1992. god., Službeni glasnik Autonomne Regije Krajina, br. 2.; (48) Odluka o oslobađanju lica iz zarobljeništva, Krizni štab opštine Prijedor, 02.06.1992. god.; (49) Zaključak Kriznog štaba opštine Prijedor br. 02-111-191/92 od 12. juna 1992. god., Službeni glasnik opštine Prijedor, godina I, br. 2/92, 25.06.1992. god.; (50) Spisak rezervnih operativnih radnika RO SNB Prijedor, angažovanih u sabirnom centru "Omarska" i "Keraterm" za juni 1992. god.; (51) Dopis SJB Prijedor Opštoj bolnici "Dr. Mladen Stojanović" sa spiskom radnika bolnice koji se nalaze u nekom od izbjegličkih logora, 11.07.1992. god.; (52) "Inostrani novinari obišli sabirne centre u Omarskoj i Trnopolju", Kozarski Vjesnik, 14.08.1992. god.; (53) Spisak lica koja treba privesti u Sabirni centar u Omarsku, uvedeno u registar 24.07.1992. god.; (54) Spisak lica koja treba privesti u Sabirni centar Omarska, 06. - 08.07.1992. god.; (55) Spisak lica koja treba privesti u Sabirni centar "Omarska", 23.07.1992. god.; (56) Spisak lica koja treba privesti u Sabirni centar Omarska, 14.07.1992. god.; (57) Svečane izjave radnika u policiji, SJB Prijedor, maj 1992. god.; (58) Potvrda Opštinske organizacije Crvenog krsta Prijedor za Azedina Oklopčića, 14.08.1992. god.; (59) Evidencija ulaska trećih lica u Stanicu ratne milicije Omarska, za period od 11.07.1992. god. do 22.09.1994. god.; (60) Službena zabilješka, Zoran Žigić – uzimanje mita i izvođenje zarobljenika, Obavještajno bezbjednosni organ Komande regije Prijedor, 1. Krajiški korpus, 13.07.1992. god.; (61) "Nikome nije lako", Kozarski vjesnik, 17.07.1992. god.; (62) Pismo biskupa banjalučkog Franje Komarice upućeno Simi Drljači, načelniku SJB Prijedor, 11.08.1992. god.; (63) Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB Prijedor, na pismo biskupa Komarice, 16.09.1992. god.; (64) Odobrenje 1. Krajiškog korpusa za posjetu Međunarodne komisije logorima zarobljenika na Manjači, Trnopolju, Omarskoj i Prijedoru, 03.08.1992. god.; (65) Depeša načelnika SJB Prijedor Sime Drljače kojom se objašnjava struktura i organizacija SJB

Prijedor, br. 11-12-2031, 29.05.1992. god.; (66) Dopis SJB Prijedor upućen MUP-u RS, o utvrđivanju čina Željka Mejakića, 23.10.1995. god.; (67) Mapa. Mapa opština (MKS br. 0229-6710); (68) Mapa. Velika mapa Prijedora (MKS br. 0046-4993); (69) Mapa. Mapa nacionalnog sastava Prijedora (MKS br. 0216-9347); (70) Mapa. Mapa Prijedora s fotografijama (MKS br. 0124-8887); (71) Mapa. Mapa Prijedora s fotografijama i opisom (MKS br. 0216-6220); (72) Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, januar 1990. god.; (73) Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, Glavni odbor SDS BiH, 19.12.1991. god.; (74) Skraćeni zapisnik sa sastanka OO SDS Prijedor i Kluba odbornika SDS, 27.12.1991. god.; (75) Odluka o proglašenju Skupštine opštine srpskog naroda opštine Prijedor, br. 001/92, 07.01.1992. god.; (76) Odluka o pripajanju Autonomnoj regiji Bosanska Krajina, Skupština srpskog naroda opštine Prijedor, 07.01.1992. god.; (77) Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini od 12.05.1992. god., Službeni glasnik Republike Srpske, 26.11.1993. god.; (78) Odluka o obrazovanju Ratnih predsjedništava u opštinama za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja od 31.05.1992. god., Službeni glasnik srpskog naroda u BiH, br. 8, 08.06.1992. god.; (79) Dopis Stanicama javne bezbjednosti kojim Stojan Župljanin, načelnik Centra službi bezbjednosti Banja Luka, prosljeđuje Odluku Kriznog štaba Autonomne regije Krajina po kojoj samo žene, djeca i starci smiju napustiti područje ARK, 12.06.1992.; (80) Potvrđivanje odluka iz nadležnosti Skupštine opštine koje je donio Krizni štab, 24.07.1992. god.; (81) Skica čiji je autor svjedok K013 (0104-7754); (82A) Video snimak intervjua sa Željkom Mejakićem, RTV Beograd (V000-2046); (82B) Transkript dokaza 82A (0301-1297 (ENG) & 0301-0771 (BHS)); (83A) Reportaža ITN o Omarskoj i Trnopolju (V000-0401); (83B) Transkript dokaza 83A, (84A) Video snimak Omarske i Trnopolja (V000-0664); (84B) Transkript dokaza 84A (0305-8493-0305-8507 & 0306-5733-0306-5754); (85A) Video snimak sastanka ITN-a sa zvaničnicima u Prijedoru u vezi sa posjetom logoru Omarska (V000-1402); (85B) Transkript dokaza 85A (L007-5858-L007-5861); (86A) "Žrtve rata – vrijeme za žalost", 2. dio (V000-0077); (86B) Transkript dokaza 86A (0042-7421-0042-7465); (86C) Transkript dokaza 86A, u drugom formatu (0015-6765-0015-6800); (87) Video snimak Omarske i Trnopolja (V000-0662); (88) Avionski snimci Prijedora uključujući i logore Omarska, Trnopolje, Keraterm itd. (V000-4075); (89) Isječak iz "Bosna, prikriiveni užas", ABC News Nightline (V000-2843); (90) Video snimak logora Manjača, Zatvora Prison i Logora Omarska (V000-3190); (91) Svjedočenje Abdulaha Brkića (transkript sa suđenja Kvočki i izjava data MKSJ 02.11.1994. god.); (92) Svjedočenje Sifete Sušić (transkript sa suđenja Kvočki i izjava data MKSJ 1994. i 1995. god.); (93) Svjedočenje K012 (transkript sa suđenja Tadiću i izjava data MKSJ 1995. god.); (94) Svjedočenje K021 (transkripti sa suđenja Tadiću i Stakiću); (95) Svjedočenje K031 (transkripti sa suđenja Kvočki); (96) Svjedočenje Edina Ganića (transkripti sa suđenja Kvočki i izjava data MKSJ 01.03.1999. god.); (97) Svečana izjava Predraga Banovića (0104-8614); (98) Fotografije kreveta u Omarskoj (0212-3687); (99) Tlocrti zemljišta i prvih spratova i upravne zgrade u logoru Omarska (0100-5923-0100-5924); (100) Tlocrti spratova u logoru Omarska, dijagram hangara i garaže (0045-4062); (101) Novinski članak "MKCK evakuiše 1.560 osoba iz logora Trnopolje", 02.10.1992. god. (0031-7985); (102) Depeša SJB Prijedora naslovljena na CSB Banja Luka br. 11-12-2213, 22.08.1992. god. (0063-3308); (103) Izvještaj Komisije o posjeti kolektivnim centrima i drugim zatvorima u AR

Krajina, 17.08.1992. god. (0124-5060-0124-5067); (104) Transkript svjedočenja Nicolasa Sebirea sa suđenja Stakiću; (105) "Dopunski izvještaj" Nikolasa Sebirea iz 2002. god. (0184-3960-0184-4285); (106) Spisak dodataka Dopunskom izvještaju ekshumacije i potvrde o smrti (MKS br. 0184-7968-0184-7969); (107) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u logoru Keraterm krajem jula 1992. (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (108) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Bišćanima u julu 1992. (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (109) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Briševu 24.07.1992. god. ili približno tog datuma (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (110) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Čarakovu i okolnom području u julu 1992. god. (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (111) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Hambarinama od maja do jula 1992. (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (112) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Jaskićima 14.06.1992. god. ili približno tog datuma (MKS br. 0184-3960-01884-4285); (113) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Kozarcu i okolnom području između maja i juna 1992. god. (0184-3960-01884-4285); (114) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u kući Mehmeda Šahorića u Kamićanima 26.05.1992. ili približno tog datuma (MKS br. 0184-3960-0184-4285); (115) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u gradu Prijedoru krajem maja/početak juna 1992. (MKS br. 0184-3960-0184-4285); (116) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih na stadionu u Ljubiji 25.07.1992. ili približno tog datuma (MKS br. 0184-3960-0184-4285); (117) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u kasarni na Benkovcu krajem maja 1992. (MKS br. 0184-3960-0184-4285); (118) Izvještaj o ekshumaciji, spisak muškaraca ubijenih u logoru Keraterm 24.-25.07.1992. (0184-3960-01884-4285); (119) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u logoru Omarska krajem jula 1992., nakon čišćenja Brda (MKSJ br. 0184-3960-0184-4285); (120) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca iz Keraterma i Omarske ubijenih 05.08.1992. ili približno tog datuma. Posmrtni ostaci nekih od tih ljudi ekshumirani su na Hrastovoj Glavici. (MKSJ br. 0184-3960-0184-4285); (121) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca ubijenih u logoru Keraterm između 24.05. i 05.08.1992. (MKSJ br. 0184-3960-0184-4285); (122) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca ubijenih u logoru Omarska između 27.05. i 21.08.1992. (MKSJ br. 0184-3960-0184-4285); (123) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca ubijenih u logoru Trnopolje između 25.05. i 30.09.1992. (MKSJ br. 0184-3960-01884-4285); (124) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca ubijenih ispred logora Manjača 06.08.1992. ili približno tog datuma (MKSJ br. 0184-3960-01884-4285); (125) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca strijeljanih blizu Korićanskih stijena 21.08.1992. ili približno tog datuma (MKSJ br. 0184-3960-01884-4285); (126) Izvještaj o ekshumaciji, spisak pojedinaca navodno ubijenih u Rudniku željezne rude Ljubija (Redak ili Kipe) 25.07.1992. ili približno tog datuma; (127) Izvještaj o ekshumaciji, spisak muškaraca i žena autobusom odvedenih iz Omarske i ubijenih krajem jula 1992. neki od njih su ekshumirani iz Jame Lisac u općini Krupa na Uni (MKSJ br. 0184-3960-01884-4285); (128) Šematski prikaz kretanja iz logora Omarska preko masovnih grobnica do mrtvačnice u Visokom, 06.10.2000. god.; (129) "Knjiga nestalih općine Prijedor", mart 1998.; (130) Video zapis masovnih grobnica Kevljani i Jama Lisac, Tužilaštvo, MKSJ, 22.09.2002. (MKSJ br. V000-2702); (131) Isječak iz videa snimljenog na masovnoj grobnici Kevljani 1999. god., kao i na

masovnim grobnicama Jama Lisac i Donji Dubovik 2000. god. (MKSJ br.V000-3985); (132) Fotografija tijela Edvina Dautovića na masovnoj grobnici u Kevljanima (MKSJ br.0081-2965-12A); (133) Fotografija kostura Edvin Dautovića u mrtvačnici u Visokom (MKSJ br.0092-5054-23); (134) Fotografija tijela Miroslava Šolaje na masovnoj grobnici u Kevljanima (MKSJ br.0081-2965-06A); (135) Fotografija odjeće Miroslava Šolaje (MKSJ br.0326-1687-0326-1690); (136) Fotografija identifikacijskog dokumenta Miroslava Šolaje (MKSJ br.0092-5062-34A); (137) Fotografija rukom pisane poruke pronađene kraj tijela Miroslava Šolaje (MKSJ br. 0092-5062); (138) Engleski prijevod rukom pisane poruke pronađene kraj tijela Miroslava Šolaje (MKSJ br.0092-6907); (139) Fotografija tijela Sadete Medunjanin u pećini kod masovne grobnice Jama Lisac (MKSJ br.0103-7652); (140) Fotografija tijela Edne Dautović ispred pećine kod masovne grobnice Jama Lisac (MKSJ br.0103-7696-0103-7697); (141) Mapa lokacije masovnih grobnica Kevljani i Donji Dubovik u odnosu na Prijedor i Omarska (MKSJ br. 0105-6518); (142) Fotografija grobova žrtava iz Briševa koje su sahranjene pored katoličke crkve u Raljašu (MKSJ br. 0203-3351); (143) Fotografija masovne grobnice i mjesta strijeljanja u Redaku (MKSJ br. 0203-3348); (144) Foto dokumentacija dokaza o masovnom ubistvu pronađenim na Hrastovoj Glavici – Podvidači, 16 fotografija (MKSJ br. 0068-1229-0068-1272); (145) Fotografije masovne grobnice Kevljani, 203 fotografije (MKSJ br. 0081-2961-0081-2966); (146) Fotografije ekshumacije na lokalitetu Kevljani, 152 fotografije (MKSJ br. 0082-7467-0082-7475); (147) 44 role filma sa fotografijama mrtvačnice MKSJ vezane uz masovnu grobnicu Kevljani, 1485 fotografija, juni – august 1999. (MKSJ br. 0092-5049-0092-5091); (148) 13 rola filma s fotografijama vezanim uz lokalitet Redak, 378 fotografija (MKSJ br. 0100-6958-0100-6970); (149) Fotografije predmeta i pripadajuće informacije, 288 fotografija i 70 dokumenata, mrtvačnica u Sanskom Mostu, 2001. (MKSJ br. X017-2764-X017-3349); (150) 26 rola filma s fotografijama iz mrtvačnice u Visokom vezanim uz ekshumaciju masovne grobnice Redak, 923 fotografije (MKSJ br. 0102-9121-0102-9146); (151) 14 rola filma s fotografijama obdukcija ostataka pronađenih na lokalitetu Jama Lisac / Donji Dubovik, mrtvačnica MKSJ, 506 fotografija, juli – august 2000. (MKSJ br. 0103-7444-0103-7457); (152) Fotografije lokaliteta masovnih grobnica Redak, groblje Pašinac i Ljubija, 198 fotografija (MKSJ br. 0107-4667-0107-4674); (153) Digitalne fotografije raznih lokaliteta u bivšoj Autonomnoj regiji Krajina, uključujući lokalitete Tomašica i Benkovac u Prijedoru, 47 fotografija, MKSJ (MKSJ br. 0219-4058-0219-4104); (154) Digitalne fotografije ekshumacije na Korićanskim stijenama, Komisija za nestale Federacije BiH, 67 fotografija, 15. – 21. 05. 2003. (MKSJ br. 0295-2142-0295-2208); (155) Fotografije ekshumacije na Korićanskim stijenama, 24 fotografije (MKSJ br. 0297-9309-0297-9309); (156) Digitalne fotografije odjeće vezane uz ekshumaciju na lokalitetu masovne grobnice Kevljani, 115 fotografija (MKSJ br. 0326-1653-0326-1767); (157) Digitalne fotografije ekshumacije na Korićanskim stijenama, 100 fotografija (MKSJ br. 0402-0753-0402-0852); (158) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 18 dokumenata (MKSJ br. D000-0221); (159) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 17 dokumenata (MKSJ br. D000-0222); (160) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 16 dokumenata (MKSJ br. D000-0223); (161) Elektronske kopije izvještaja

patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 24 dokumenta (MKSJJ br. D000-0224); (162) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 23 dokumenta (MKSJ br. D000-0225); (163) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 10 dokumenata (MKSJ br. D000-0226); (164) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 18 dokumenata (MKSJ br. D000-0227); (165) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 24 dokumenta (MKSJ br. D000-0228); (166) Elektronske kopije izvještaja patologa o pregledima ostataka pronađenim u masovnoj grobnici Kevljani, izvršenim u mrtvačnici u Visokom, 4 dokumenta (MKSJ br. D000-0229); (167) Lokalitet grobnice Redak, Izvještaj glavnog patologa, Aktivnosti MKSJ u Bosni i Hercegovini, sezona 2000. god., 15.02.2001., Richard Right, Profesor antropologije, Univerzitet u Sydney-u (MKSJ br. D000-0595); (168) Masovna grobnica Redak 1 – 3D prikaz tijela u grobnici, uključuje i 3D slikovni program (MKSJ br. D000-0596); (169) Jedna elektronska mapa u kojoj se nalazi 5313 dokumenata – primary evidence related to exhumation (fotografije, nalazi obdukcije, mape, lists exhumiranih tijela); (170) Dokumenti sa CDROM-a označenog „Masovna grobnica Stari Kevljani, ekshumacija, priprema za obdukciju“, Bihać MUP, 430 fotografija (MKSJ br. D000-1661). Pod brojevima 29 do 31 slijede fotografije koje se također nalaze na tom CD ROM-u; (171) Tijela i predmet na lokalitetu, 719 fotografija (MKSJ br. D000-1661); (172) Tijela u vrećama prije pranja, 484 fotografija (MKSJ br. D000-1661); (173) Predmeti pronađeni u toku pranja, 154 fotografija (MKSJ br. D000-1661); (174) Fotografije snimljene na lokalitetu Jakarina Kosa, 439 fotografija, MKSJ (MKSJ br. D000-0757); (175) Prvi dio video zapisa pod nazivom „Aerials Exhumation Sites, 16 April 2002“ („Lokaliteti ekshumacija snimani iz zraka, 16.04.2002.“) koji uključuje moguće lokalitete masovnih grobnica u Gornjih Plitskoj (Kotor Varoš), Tomašici (Prijedor) i Benkovcu (Prijedor), SFOR (MKSJ br. V000-3882); (176) Drugi dio video zapisa pod nazivom „Aerials Exhumation Sites, 16 April 2002“ („Lokaliteti ekshumacija snimani iz zraka, 16.04.2002.“) koji uključuje moguće lokalitete masovnih grobnica u Gornjih Plitskoj (Kotor Varoš), Tomašici (Prijedor) i Benkovcu (Prijedor), SFOR (MKSJ br. V000-3883); (177) Video zapis ekshumacije i otkopavanja u Tomašici u općini Prijedor, MKSJ (MKSJ br. V000-3961); (178) Video zapis ekshumacije i otkopavanja na Benkovcu u općini Prijedor, MKSJ (MKSJ br. V000-3962); (179) Video zapis ekshumacije i otkopavanja na groblju Pašinac u općini Prijedor, MKSJ (MKSJ br. V000-3963); (180) Prvi dio video zapisa ekshumacije i otkopavanja na lokalitetu Redak 1 i 2 u općini Prijedor, MKSJ (MKSJ br. V000-3964); (181) Drugi dio video zapisa ekshumacije i otkopavanja na lokalitetu Redak 1 i 2 u općini Prijedor, MKSJ (MKSJ br. V000-3965); (182) Dodatak G izvještaju Amora Mašovića od 09.01.2004. god. – video zapis ekshumacija na raznim lokalitetima (MKSJ br. V000-4667); (183) Video zapis vezan uz ekshumacije na raznim mjestima u BiH, pod nazivom „Video film: Ekshumacije masovnih grobnica s nekoliko različitih lokaliteta“ (MKSJ br. V000-6210); (184) Video zapis ekshumacije i otkopavanja na lokalitetu Kevljani, vjerovatno juni 1999. god. (MKSJ br. V000-6211); (185) Video zapis s materijalima vezanim uz ekshumacije (MKSJ br. V000-3893); (186) Video zapis s materijalima vezanim uz

ekshumacije (MKSJ br. V000-3894); (187) Video zapis s materijalima vezanim uz ekshumacije (MKSJ br. V000-3895); (188) Video zapis s materijalima vezanim uz ekshumacije (MKSJ br. V000-6278); (189) Video zapis s materijalima vezanim uz ekshumacije (MKSJ br. V000-6279); (190) Video zapis s materijalima vezanim uz ekshumacije (MKSJ br. V000-6280); (191) DVD s materijalima vezanim za ekshumacije, sadrži fotografije u boji ekshumiranih dijelova tijela, odjeće i ličnih predmeta (MKSJ br. X009-4467-X009-5464 i X011-1196-X011-1199); fotografije u boji grobnica i mogućih lokacija grobnica u Gornjoj Plitskoj, Benkovcu (Prijeđor) i Tomašica (Prijeđor) (MKSJ br. X014-3005-X014-3092); 12 rolni filma vezano za ekshumacije koje se odnose na Tomašici, kasarnu Benkovac, Harem Vrbanjce II, Gornju Plitsku 1, Gornju Plitsku 2, Gornju Plitsku 3 (MKSJ br. X014-3272-X014-3282); 62 digitalne fotografije ekshumacija izvršenim na Korićanskim stijenama na planini Vlašić u periodu od 15. do 21. maja 2003. (MKSJ br. X016-7065-X016-7126) i podatke i fotografije iz mrtvačnice u Sanskom Mostu 2001. (MKSJ br. X017-2211-X017-2763); (192) Ugovori o zajmu (Zlata Cikota); (193) Izjava MKSJ svjedoka K034 od 2000. god., str. 4, 5. pasus 9-10; (194) Dio transkripta svjedoka K027 sa suđenja Kvočki od 2000. god.; (195) Dva dijela transkripta svjedoka K019 sa suđenja Kvočki od 2000. god. i jedan dio transcripta sa suđenja Sikirici od 2001. god.; Izjava data MKSJ iz 2002. god. str. 3 pasus. 4 (ENG) i str. 3 pasus. 5 (BHS); (196) Transkripti svjedoka Emira Beganovića sa suđenja Kvočki od 04.05.2000. god., str. 1359/14. red do str. 1360/12. red; str. 1404/12. red do str. 1406/19. red; str. 1407/17. red do str. 1416/15. red; str. 1426/20. red do str. 1430/18. red; str. 1478/17. red do str. 1482/25. red; str. 1550/25. red do str. 1551/8. red; str. 1555/2. do 19. red; str. 1413/4. red do str. 1416/15. red i str. 1481/25. red do str. 1482/19. red; (197) Izjava svjedoka K036 data MKSJ u aprilu 1996. god., str. 3 stavovi 2 i 3 (ENG i BHS); (198) Izjava svjedoka K010 data MKSJ u avgustu 2000. god.; Izjava data u BiH u septembru 1994. god.; Izjava data u BiH u novembru 1994. god.; Izjava data u BiH u decembru 1995. god.; transkript sa suđenja Sikirici od 2001. god.; (199) Transkript svjedoka K07 sa suđenja Sikirici od 2001. god.; Izjava data MKSJ u martu 2001. god.; Izjava data MKSJ u martu 2002. god.; nepotpisane zabilješke istažitelja tužilaštva MKSJ iz juna 1999. god.; službena bilješka istažitelja (bez datuma); izjava data u BiH u martu 1993. god.; izjava iz BiH iz marta 1999. god.; (200) Izvod iz Uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama, Vlada Srpske Republike BiH, 26.04.1992. god.; (201) Dopis SJB Prijeđor kojim se prosljeđuje naređenje CSB Banja Luka o ponašanju prema ratnim zarobljenicima i civilnim izbjeglicama, 21.08.1992. god.; (202) Izvod iz matične knjige umrlih za Igora Kneževića; (203) Spisak muškaraca po imenu Duško ili Dušan Knežević koji su bili pripadnici 43. motorizovane brigade Prijeđor; (204) Popisnice iz popisa stanovništva iz 1991. god. za sve osobe po imenu Dušan ili Duško Knežević za opštinu Prijeđor, uz karte na kojima se navodi mjesto boravka obih koji su rođeni u periodu od 1950. do 1970. god.; (205) Karta grada Prijeđora i Potvrda kojom se potvrđuje da je naziv ulice "Šoše Mažara" u Prijeđoru promijenjen u "Prote Matije Nenadovića"; (206) Iskaz Ismeta Dizdarevića.

Odbrana je u toku dokaznog postupka uvela sljedeće materijalne dokaze:

(E-01) Dokument ERN SA 032086, izvod iz dogovora o međustranačkoj podjeli funkcija u MUP-u SRBiH; (E-02) Dokument ERN B0048007, Izvještaj CSB Banja Luka od

15.04.1992. godine; (E-03) Depeša ministra unutrašnjih poslova BiH Alije Delimustafića , Br. 10-70 od 29.04.1992. godine; (E-04) Depeša komadanta štaba TO RBiH pukovnika Hasana Efendića , broj 02/145-1 od 29.04.1992. godine i engleska verzija ovog dokumenta; (E-05) Depeša pomoćnika ministra unutrašnjih poslova BiH Momčila Mandića broj 02-24e82 od 31.03.1992. godine; (E-06) Dokument ERN P0043151, depeša SJB Prijedor , broj 11-12-1873 od 30.04.1992. godine;(E-07) Dokument ERN P0044255, depeša CSB-a Banja Luka , broj 11-92 od 10.04.1992. godine;(E-08) Dokument ERN P 0044242, depeša CSB-a Banja Luka broj 11-98 od 16.04.1992. godine;(E-09) Dokument ERN P 0003932, raspis prethodne depeše koju je napravio načelnik SJB Prijedor – Hasan Talundžić;(E-10) Dokument ERN P 0035097, izvod iz Zakona o unutrašnjim poslovima Srpske Republike BiH (Službeni list SRBiH br. 18 od 29.06.1990. godine, str. 495);(E-11) Dokument ERN 00184324, izvod iz Zakona o unutrašnjim poslovima Srpske Republike BiH (Službeni glasnik srpskog naroda u BiH broj 4 od 23. Marta 1992. Godine, str. 79);(E-12) Dokument ERN 00633780, Odluka o oslobađanju lica iz zarobljeništva, Krizni štab Opštine Prijedor od 02.06.1992. godine;(E-13, 14, 15, 16) 13-Engleska verzija strane 6680 transkripta sa svjedočenja Sivac Nusreta od 30. Jula 2002. Godine; 14 - BCS verzija prethodnog dokumenta; 15 - Dokument ERN 01050397 Rješenje općinskog suda Sanski Most broj R- 139 od 25.03.1998. godine, 16 - Kopija novinskog članka pod naslovom „Ahmet Tatarević“ objavljen 23.01.2007. godine;(E-17) Službeni akt MUP-a RS, Policijske stanice u Kozarskoj Dubici broj 10-1-11/02-234-55/07 od 10.04.2007. godine;(E-18) Dokument ERN P0031426 – depeša načelnika SJB Prijedor Hasaba Talundžića broj 11-12-3375/91 od 04.08.1991. godine;(E-19) Dokument ERN P0031410- depeša MUP-a SRBiH, broj 606 od 06.08.1991. godine;(E-20) Dokument ERN 01137039- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SR BiH od 29.01.1990. godine;(E-21) Dokument ERN 00184860- Potvrda opštinske organizacije CK Prijedor- na ime Sivac Nusret;(E-22) Dokument ERN 00237034- Potvrda opštinske organizacije CK Prijedor- na ime Azedin Oklopčić;(E-23) Kopija zdravstvenog kartona Sivac Nusreta sa prevodom na engleski jezik-dokument zaveden u MKSJ pod oznakom IT -98-30/1-Ap.11/3559;(E-24) Izvod iz knjige autora doktora Duška Jakšića- RS- prostor, stanovništvo, resursi, Banja Luka, 1995. godine , str. 344,345 i 348 -351;(E-25) Dokument ERN 00792731 -Spisak lica koja je potrebno uhapsiti SJB Prijedor br. 203;(E-26) Dokument ERN 03061164 – BCS Verzija , izvod iz izvještaja N. Sebirea – za potrebe Tužilaštva MKSJ u Hagu;(E-27) Dokument – dozvola za kretanje na ime Duraj Sejdi, SJB Prijedor broj 11-12-181 od 05.06.1992. godine-BCS verzija;(E-28) Prevod prijašnjeg dokumenta.(E-29) Dokument- Uredba o ukidanju dosadašnjeg Republičkog štaba TO broj 01-011-303/92 od 08.04.1992. godine; (E-30) Prijedor-Ano Domini 1992. godine (Svjedočenja i dokumenti); (E-31) Dokument ERN P 0053540 i naredni brojevi (BCS i engleska verzija); (E-32) Mobilizacijski pozivi Štaba TO RBiH Kozarac na ime Softić Senada, Džonlagić Senada, i Softić Nedžada iz Kozarca;(E-33) Dokument ERN 00633185 – depeša CSB Banja Luka za sve načelnike stanica javne bezbjednosti broj 11-01/01-OD-439 od 19.08.1992. godine o potrebi selekcije ratnih zarobljenika na "Manjači";(E-34) Dokument ERN 00633308 – depeša SJB Prijedor upućena CSB-u Banja Luka broj 11-12-2213 od 22.08.1992. godine, obavijest o izvršenoj selekciji i prebacivanju grupe zarobljenika sa Manjače u Trnopolje;(E-35) Dokument Stanice milicije Prijedor – Odjeljenja milicije Omarska, Izvještaj iz sprovedne službe;(E-36) ET 0149-9488 do 0149-9492, novinski tekst pod

naslovom "Morala sam reći svijetu" autora Diane Taylor uz fotografije Jasenka Rasola, BCS verzija;(E-37) Engleska verzija prethodnog novinskog teksta objavljeneog u časopisu "Eve" pod naslovom " I had to tell The World", ERN 014948-0149492;(E-38) Agencijska vijest Frans-pressa od 24.juna 1993. godine, engleska verzija, ERN 00035638-00035640;(E-39) Engleska verzija prethodnog dokumenta ERN 00968375-00968376;(E-40,41,42) 40- Intervju sa K027 objavljen u "Dnevnom avazu", 17.02.2007.god. na strani 6.; 41- Novinski članak objavljen u listu "Dnevni avaz" od 30.jula 2006. god. Pod naslovom "Posjeta Omarskoj 6. avgusta"; 42- Novinski članak objavljen u listu "Oslobođenje" 26.06.2006. god. Pod naslovom "Glasovi žrtava ne čuju se daleko";(E-43,44,45,46,47,48,49,50) 43 - ERN P0056486 - Rješenje o određivanju pritvora za Muhameda Čehajića, SJB Prijedor br.: 11-12/02-KU-210/92, od 03.06.1992.god.; 44 - ERN P0056490 – akt SJB Prijedor br.: 11-12/02-KU-210/92 od 03.06.1992.god. – obavijest VPD o sprovođenju u pritvor Muhameda Čehajića; 45 – ERN 00415329 – akt Osnovnog suda u Prijedoru broj Ki-82/92. od 03.06.1992.god. naslovljen Okružnom zatvoru Banja Luka – obavijest o određivanju pritvora za Čehajić Muhameda i Avdić Mehmeda; 46 – ERN P0056639 – Rješenje Osnovnog suda u Prijedoru br.: Kv.20/92. od 07.07.1992. god. O produženju pritvora za okrivljene Alić Bahriju i druge; 47 – ERN 00415300 – Rješenje Osnovnog suda u Prijedoru br.: Kv.21/92. od 21.07.1992. god. O produženju pritvora za okrivljenog Sikirić Ferida; 48 – ERN 00415282 – 0045287 : OJT br. KT-195/92. od 04.06.1992. god. – Zahtjev za sprovođenje istrage protiv Mujadžić Mirsada, Čehajić Muhameda i dr.; 49 – ERN 02199378 – Rješenje Osnovnog suda u Prijedoru od 18.08.1992.god. kojim se Osnovni sud u Prijedoru oglašava stvarno ne nadležnim u krivičnom predmetu protiv okrivljenog Mujadžića i ostalih i predmet prosljeđuje Vojnom tužilaštvu, odnosno Vojnom sudu; 50 – ERN 02074855-02074863, Opužnica Vojnog tužilaštva u Banja Luci iz septembra 1992. god. Protiv Mujadžić Mirsada i drugih, zaprimljena u Vojnom sudu Banja Luka pod br.: IK-3/92. dana 11.09.1992. god.;(E-51) Izjava svjedoka Uredu tužioca u Hagu 10.12.1997. god., BIH 00014696 – 00014701;(E-52) Izjava svjedoka Uredu tužioca u Hagu 07.03.2003. god. L0094459 – 00014701;(E-53) Bilješke istražitelja OTP-a u Hagu 01.07.2002. god. Povodom intervjuja Svjedoka;(E-54) Slijedeće stranice transkripta sa svejdočenja pred MKSJ od 23.01.2003. god. u predmetu IT-99-36-T "Tužilac protiv Brđanina" : 13671, 13672, 13673, 13674, 13685, 13696, 13698;(E-55) Slijedeće stranice transkripta sa svjedočenja pred MKSJ 05. i 06. septembra 2000. god. u predmetu IT-98-30-T "Tužilac protiv Kvočke i ostalih": 4730, 4731, 4736, 4741,4751, 4764, 4765, 4766, 4767, 4783, 4784, 4819, 4820, 4821, 4840, 4841, 4843, 4844, 4847, 4848, 4859;(E-56) Slijedeće stranice transkripta sa svjedočenja Emira Beganovića pred MKSJ u Hagu 19. jula 1996. god. U predmetu IT-94-I-T „Tužilac protiv Duška Tadića": 2490, 2494, 2501, 2495, 2508, 2514;(E-57) Slijedeće stranice transkripta sa svjedočenja Emira Beganovića pred MKSJ u Hagu 04. maja 2000. god. u predmetu IT-98-30/1-T "Tužilac protiv Kvočke i ostalih": 1378,1386, 1387, 1388,1390, 1404, 1405, 1413, 1414,1429, 1430, 1342, 1343, 1356, 1357, 1362, 1371, 1372, 1373,1374, 1375;(E-58,59) 58 – Depeša CJB prijedor br: 14-02/4-BJ od 24.avgusta – izvod iz kaznene i operativne evidencije za Beganović Emira, BCS verzija; 59 - Engleska verzija prethodnog dokumenta ERN 5028 i 5029;(E-60) ERN 01060693-01060699, izjava Azedina Oklopčića koju je dao policijskim organima Kraljevine Švedske 19.03.1993.god. Ovaj dokument nosi i oznaku BIH 00014859;(E-61,62) 61 - ERN P0054859-0054850, bolnički protokol za Emira Zjakića iz Prijedora od

30.maja 1992. god., 62 – Engleska verzija prethodnog bolničkog protokola;(E-63,64) 63 – Bolnički dokument – otpusnica iz bolnice rezervnog milicionera Nišić Miroslava; 64 – Engleska verzija prethodnog dokumenta;(E-65) Pismeni akt Stanice milicije Prijedor – Odjeljenja milicije Omarska int. Br. 79/92. od 11.06.1992. god. naslovljen načelniku SJB Prijedor; (E-66) ERN 03062830 , izvod iz izvještaja N. Sebirea strana 48. koji se odnosi na Ramadanović Safeta i Ganić Sulejmana; (E-67) ERN 03064884, bilješke istražitelja OTP-a Hansa Elvebroa i Kapile Waideratne od 26.09.1998. god. o susretu sa svjedokom Dešević Izetom i prepoznavanju fotografija;(E-68,69) 68 – ERN 03501299-035012300, dokument OTP-a pod nazivom "deklaracija" o autonetičnosti prethodnog dokumenta koju potpisuje Mazahara Inayat istražitelj OTP-a, engleska verzija; 69 – BCS verzija prethodnog dokumenta; (E-70) ERN 03074951-03050763, izvod iz izvještaja N. Sebirea-paragraf 47(6), redni broj 34, Islamović Nedžad; (E-71) ERN P0050761-0050763, rukom pisani spisak lica kojima je potrebno izdati propusnice za ulazak u sabirni istražni centar Omarska;(E-72,73) 72 – slijedeće stranice transkripta svjedočenja Velić Marufa pred MKSJ od 26.09.2000.god. u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih" : 5709, 5711; 73 – Slijedeće stranice transkripta svjedočenja Velić Marufa pred MKSJ od 26.09.2000.god. u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih" : 5680 – 5687 (svjedočenje na okolnosti smrti Šolaja Miroslava); (E-74) ERN 01067887, tlocrt prizemlja administrativne zgrade (na kome je svjedok identifikovao "garažu" u toku unakrsnog ispitivanja); (E-75) Slijedeće stranice transkripta svjedočenja K022 pred MKSJ u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih": 2623, 2624 i 2658;(E-76) ERN 03052960, izvod iz izvještaja N. Sebirea, "Dodatak 2" pod rednim brojem 761 – podaci o stradanju i smrti Medunjanin Harisa,BCS verzija;(E-77,78) 77- ERN 03074835, izvod iz izvještaja N. Sebirea pod brojem 39 – podaci o smrti i ekshumaciji Medunjanin Harisa iz Kozarca, BCS verzija; 78- ERN 01847979, izvod iz izvještaja N. Sebirea, paragraf 44(1) pod brojem 39 – podaci o smrti i ekshumaciji Medunjanin Harisa, engleska verzija;(E-79) ERN 02014991-02014992, dokument Opštinskog suda u Sanskom Mostu broj R-477/98. od 22.09.1998.god. – Rješenje o utvrđivanju smrti za Medunjanin Harisa i Medunjanin Bećira;(E-80) ERN 03084190-03084191, engleska verzija prethodnog dokumenta; (E-81) Službeni dokument Švedskih vlasti od 18. aprila 2001.god. upućen MKSJ u Hagu, engleska verzija, u kome stoji da razgovor švedske policije sa svjedokom , nije audio snimljen (zabilježen); (E-82) Tlocrt prizemlja upravne zgrade RŽR Omarska sa nazankom obilježene prostorije A19 za koju svjedokinja K019 tvrdi da je to prostorija u kojoj je u dva navrata, u toku dana, silovana; (E-83) Stranice 6229 i 6230 sa svjedočenja pred MKSJ u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih", dio koji se odnosi na navodna silovanja po danu kada je tvrdila da su se desila u prostoriji označenoj sa B1 (prostorija na spratu upravne zgrade); (E-84,85) 84- Pismena izjava koju je svjedok dao OTP-u u Hagu, istražitelju Susan Tucker 2. i 3. marta 2000.god. i izjava koju je dao OTP-u u Hagu, istražitelju Tariqu Maliku 01.11.2002.god. ; 85 – Pismena izjava koju je svjedok dao švedskoj policiji u gradu Kalmaru 10. maja 1993. god.; (E-86) ERN 01105512 – 01105529 – izjava Jakupović Sakiba OTP-u od 29. i 30. oktobra 1994.god.;;(E-87) ERN 01035462 – 01035479 – izjava Jakupović Sakiba OTP-u u Hagu istražitelju Tariqu Maliku od 05.09.200.god.(E-88,89) 88 – ERN P0053545 i P053546, mobilazicjski spiskovi Štaba TORBIH Kozarac (redni br. 55. Jakupović Sakib); 89 – Engleska verzija prethodnog dokumenta, MKSJ IT-98-30/1-A p.40/3559 bis;(E-90) Zapisnik sa salušanja svjedoka Jakupović Sakiba, Tužilaštvo BiH br. KT-RZ-143/06. od 26.07.2006.god.;;(E-91) Fotografije stambenih objekata u

Petrovom Gaju (predočene svjedoku Jakupović Sakibu u toku unakrsnog ispitivanja);(E-92) Kompletan transkript svjedočenja svjedoka optužbe K042 pred MKSJ u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih" od 05.06.2008.god.:(E-93,94,95,96) 93 – ERN P00054849 – bolnički izvještaj za Zjakić Emira iz Prijedora od 30.05.1992.god. odnosno 11.06.1992.god.; 94 – Engleska verzija prethodnog dokumenta; 95 – Dokument – otpusnica iz bolnice za Nišić Miroslava, broj 5031 u predmetu MKSJ u Hagu IT-98-30/1-T; 96 – Engleska verzija prethodnog dokumenta;(E-97) ERN 00249979 – 00249980 – izjava koju je K042 dao švedskoj policiji 03.02.1995.god. i na kojoj je svojeručno napisao "Trnopolje Kuruzović Slobodan Faca" (u unakrsnom ispitivanju negirao rukopis);(E-98) ERN 00962318, BCS verzija prethodnog dokumenta;(E-99) ERN 01097404, fotografija na kojoj je svjedok svojeručno naznačio određene pozicije za određene osobe povodom incidenta sa Hadžalić Rizahom;(E-100) Dijagram prizemlja upravne zgrade sa unesenim podacima od strane svjedoka K042 koji je kao dokaz uveden pred MKSJ u predmetu "Tužilac protiv Kvočke i ostalih" 05.06.2000.god. pod brojem 3/77-A (odbrana zatražila pribavljanje ovog dokaza iz MKSJ),(E-101) ERN B0084759, pismeni akt organa bezbjednosti Taktičke grupe Prijedor br.: 239/92 od 24.06.1992. god. O zarobljavanju Jakupović Azura, Hodžić Hajre, Adamović Darka i Softić Senada; (E -102) Presuda MSKJ broj IT-98-30/1-T od 02.11.2001. god. U predmetu "Tužilac protiv Miroslava Kvočke i dr." BCS verzija;(E-103) Pravilnik o načinu vršenja poslova službe javne bezbjednosti, 1977.god.; (E-104) Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji MUP-a RS u uslovima neposredne ratne opasnosti i rata, septembar 1992.god.:(E-105) Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti radnika MUP-a RS;(E-106) ERN 01816880 depeša načelnika Štaba Vrhovne komande Armije BiH Sefera Halilovića str.pov. 02/1513-209 od 23.12.1992.god. u vezi sa statusom Mirze Mujadžića;(E-107) Depeša komandanta Štaba TO RbiH pukovnika Hasana Efendića od 29.04.1992.god. o otpočinjanju borbenih dejstava;(E-108) Zapisnik sa 84. sjednice Predsjedništva RBiH održane 06.05.1992.god.(E-109) ERN 00633885 – specijalni izvještaj Ambasada SAD u Beogradu od 09.11.1992.god.:(E-110) ERN P0003541-0003545 – SJB Prijedor, spisak radnika za mjesečne rezultate za februar 1992.god.:(E-111) ERN 0034301-0034306 – Sektor nacionalne bezbjednosti Banja Luka:"Novija saznanja do kojih se došlo u raščišćavanju okolnosti napada na vojnu patrolu i paravojnog organizovanja i ilegalnog naoružavanja na području Kozarca, Prijedora i drugih okolnih mjesta, juni 1992.god.:(E-112) ERN 00633256 – Pismeni akt SJB Prijedor br. 11-12/16. od 13.06.1992. god. Koji je povodom nezakonitih radnji pripadnika Specijalnog odreda milicije, načelniku CSB-a Banja Luka uputio načelnik SJB Prijedor Simo Drljača; (E-113) ERN B0043531-0043541- Iformacija stanice javne bezbjednosti Banja Luka od 05.05.1993.god. br.: 11-2-str.pov.-79/93. o evdientiranim nezakonitim radnjama Odreda milicije za specijalne namjene CSB Banja Luka;(E-114) ERN 00951920, naslovna strana dnevnog lista "Glas" Banja Luka, broj 6600, izdanje za 28.04.1992.god. , tekst o odluci Skupštine AR Krajina o osnivanu Odreda;(E-115) ERN 00951922 – naslovna strana dnevnog lista "Glas" Banja Luka, broj 6601, izdanje za 29.04.1992., kraći intervju sa načelnikom CSB Banja Luka Stojanom Župljaninom o osnivanju Odreda;(E-116) ERN 00951947 – naslovna i strana broj 3. dnevnog lista "Glas" Banja Luka, broj 6686 izdanje za 23.06.1992.god., teskst pod naslovom "Specijalci protiv milicije";(E-117) ERN00633182 – depeša CSB Banja Luka br.: 11-1/01-50 od 14.08.1992.god. kojom se prenosi naredba MUP-a RS str.pov. 10-17 od 27.07.1992.god. o raspuštanju specijalnih jedinica milicije u centrima službi

bezbjedenosti;(E-118) ERN 02969857 – 02969871 - /Ukaz Predsjednika RS o dodjeli odlikovanja;(E-119) Naredba načelnika SJB Prijedor Sime Drljače o osnivanju Sabirnog Istražnog centra u Omarskoj, 31.05.1992.god.;;(E-120) ERN 00792696 – Spisak lica koje treba privesti u IC Omarska;(E-121) ERN 00792712 – Spisak lica koje treba privesti u IC Omarska;(E-122) ERN 00792632 – Spisak lica koje treba privesti u IC Omarska;(E-123) ERN 00792691 – Spisak lica koje treba privesti u IC Omarska;(E-124) ERN 00792698 – 00792699 - – Spisak lica koje treba privesti u IC Omarska;(E-125) ERN 00792717 – Službena zabilješka SJB Prijedor od 09.07.1992.god.;;(E-126) MKSJ br. ET-0042-2310-0042-2310, negleska verzija potvrde za Ibru Beglerbegovića br. 11-12-30 od 24.07.1992.god., potpisao načelnik SJB Prijedor Simo Drljača i prevod istog dokumenta;(E-127) Stanica milicije Prijedor – Odjeljenje Milicije Omarska, prijedlog plana službe obezbjeđenja, 07.06.1992.god.;;(E-128) Odjeljenje milicije Omarska, Službena zabilješka u vezi rezervnog milicionera Govedar Zdravka, 17.06.1992.god.;;(E-129) Stanica milicije Prijedor – Odjeljenje milicije Omarska, Izvještaj iz sprovedne službe od 21.08.1992.god.;;(E-130) Odjeljenje milicije Omarska, Službena zabilješka o stanju u Donjim Jakupovićima, od 05.10.1992.god.;;(E-131) Rješenje Opštinskog sekretarijata za unutrašnje poslove Prijedor br. 13-120-2/171 od 01.07.1983. god. O rasporedu Željka Mejakića na poslove i zadatke milicionera;(E-132) Rješenje Opštinskog sekretarijata za unutrašnje poslove Prijedor br. 13-120-28/83 od 11.12.1984.god. o rasporedu Željka Mejakića na poslove i zadatke vode II patrolnog sektora;(E-133) Rješenje Opštinskog sekretarijata za unutrašnje poslove Prijedor br. 010-33-345, od 01.06.1987.god.;; (E-134) Rješenje ministra unutrašnjih poslova RS br.: 09-120-11/465 od 27.10.1993.god. o rasporedu Željka Mejakića na poslove i zadatke vode patrolnog sektora u Stanici javne bezbjednosti Prijedor – Stanici milicije Prijedor – Stanično odjeljenje Omarska;(E-135) Vojna Knjižica Željka Mejakića broj BC 142710 (fcc uz predočenje originala);(E-136) Šematski prikazi organizacione strukture u organima unutrašnjih poslova za različite peride;(E-137) ERN 00634046-7, 01903324-5, P0042953 i L003799 – Pismena korespodencija između načelnika SJB Prijedor Sime Drljače i Banjalučkog biskupa dr. Franje Komarice (dokaz P96-1 u predmetu MKSJ "Tužilac protiv kvočke i ostalih");(E-138) ERN 00841608 – Naredba komande Prvog krajiškog korpusa o pretpočinjavanju pripadnika milicije vojnoj komandi, strog. pov. br. 397-430/1-92 od 06.09.1992.god.;;(E-139) ERN P0054978 – Ivod iz protokola bolnice u Prijedoru od broja 3621 do 3630 za 01.07.1992.god.;;(E-140) ERN P00387839-0037845 – Spisak članova Skupštine OO SDS Prijedor, decembar 1992.god.;;(E-141) ERN P0029404-0029414 – Izvještaj SJB Prijedor br. 11-17-01-1 od 08.06.1993.god. – podaci o narušavanju JRM i vršenju krivičnih djela od strane pripadnika VRS;(E-142) ERN 01312025-01312033 – Izvještaj komande 4.TG komandantu Prvog krajiškog korpusa od 08.12.1992.god.;;(E-143) ERN B0098095-0098097 – CSB Banja Luka, Sektor nacionalne bezbjednosti – Izvještaj od 20.01.1993.god. o radu detašmana SNB Prijedor za period 01.01. do 31.12.1992.god.;;(E-145) MKSJ dokument IT-97-24-PT p.4216 BCS verzija sa prevodom na engleski – akt GŠVRS br. 02/2-47 od 22.01.1993.god., obavijest o prijedlozima za unapređenja;(E-146) Zbirka od 32 fotografije Sabirnog istražnog centra Omarska;(E-147) Službeni glasnik ARK – poziv za opštu mobilizaciju, 05.06.1992.god., ERN 00633799;(E-148) KŠ Opštine Prijedor – apel za mobilizaciju, 02.juni 1992.god. ERN 00633799;(E-149) SJB Prijedor, Stanica milicije Prijedor – zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv Predraga Muzgonje, 27.07.1992. god. ERN P0055408;(E-

150) MC "DR Mladen Stojanović" Prijedor – protokol bolesnika za 1992.god. ERN P0054742-0054781;(E-151) Raspored rada Stanice milicije Prijedor, 18.05.1991.god. ERN B0032257;(E-152) CSB Banja Luka – Izvještaj o prihvatnim centrima u opštinama od 14.08.1992.god.:(E-153) Dopis Mjesne zajednice Marička (Izvršnog odbora), rukom pisan, upućen 19.04.1992.god. Stenici javne bezbjednosti Prijedor u vezi sa popunom rezervnog sastava milicije;(E-154) Naredba o imenovanju Jusufa Ramića za komandanta Patriotske lige za područje Prijedora,21.05.1992.god. ERN 00798790;(E-155) SJB Prijedor – disciplinski postupak protiv Modića i Badnjevića,18. 11.1990.godine, ERN 00587498; (E-156) N. Sebire "Dodatni izvještaj-ekshumacije i dokazi smrti – Opština Prijedor", 28.08.2002.god.; (E-157) N. Sebire "Ekshumacije i dokazi smrti – Opština Prijedor" Aneksi 03.09.2002.god.; (E-158) ERN P0033043, rukom pisan spisak radnika SM Prijedor;(E-159) ERN 00451835, depeša načelnika CSB Banja Luka;(E-160) ERN 00633164, zaključci sa sjednice Savjeta CSB Banja Luka od 06.05.1992.god.:(E-161) ERN 00633185, selekcija ratnih zarobljenika – depeša;(E-162) ERN 00633237, depeša CSB-a Banja Luka od 28.05.1992.god.:(E-163) ERN 00633298, depeša SJB Prijedor od 05.08.1992.god.:(E-164) ERN 00633308, depeša SJB Prijedor od 22.08.1992.god.:(E-165) ERN 01470203, intervju Sime Drljače;(E-166) ERN 0323-8844, naredba ministra UP-a RS od 23.07.1992.god.:(E-167) ERN L0058413, Muharem Nezirević i Miloš Aprilski, ostavke;(E-168) ERN P0022353, depeša MUP-a SRBiH od 26.01.1992.god.:(E-169) ERN SA040286, službena zabilješka , obika u MUP-u Hrvatske;(E-170) ERN 00792732, spisak lica za privođenje;(E-171) ERN 00792737, spisak lica za privođenje;(E-172) Beširević Mirzet, proglašenje umrlim;(E-173) Čaušević Hasega, proglašenje umrlim;(E-174) Fotografija kolektora; (E-175) Mobilizacijski pozivi rezervne milicije;(E-176) ERN P0031386, mobilizacija 1991.god. – depeša;(E-177) ERN P0031387, mobilizacija 1991.god. – depeša;(E-178) ERN P0031385, mobilizacija 1991.god. – depeša;(E-179) Skice prostorija u logoru sa upisanim dimenzijama;(E-180) ERN 00386813, Vojno tužilaštvo (Vaso Marinković);(E-181) Musić Nermina, dozvola za kretanje;(E-182) Izvod iz knjige Besima Ibiševića, obuka MUP-a Hrvatske;(E-183) ERN 00633842, podjela vlasti u Prijedoru;(E-184) "Kozarski vijesnik", naslovna strana od 17.jula1992.god.:(E-185) ERN 00633259, spisak poginulih;(E-186) ERN 00633812, depeša – vojska odbija da preuzme obezbjeđenje;(E-187) ERN P0044563, informacija koju je sačinio Željko Mejakić 1995.god.:(E-188) ERN 02010899, Andić Radomir – Izjava;(E-189) ERN P0050660, zahtjev za dozvole novinara;(E-190) Izvještaj MUP-a od 12.03.1992.god.:(E-191) ERN P0003409, rezultati rada 16.06. do 15.07. 1992.god. SM Prijedor;(E-193), Engleska verzija prethodnog dokumenta;(E-192) ERN P0003426, rezultati rada za juni 1992. god. SM Prijedor;(E-193) Engleska verzija prethodnog dokumenta;(E-194) ERN P0048684, potvrda pukovnika Majstorovića;(E-195) ERN 00633258, službene zabilješka – Ranko Kovačević zvani Bato;(E-196) ERN 00633809, Izvještaj SJB za KŠ Prijedora.(E-197) Dijagram prizemlja upravne zgrade sa unesenim podacima od strane svjedoka K042 koji je kao dokaz uveden pred MKSJ u predmetu „Tužilac protiv Kvočke i ostalih 05.06.2000. godine pod brojem 3/77-A ;(E-198) Dvije cedulje koje je u logoru za članove svoje porodice napisao jakupović Idriz;(E-199) Informacija o paravojnim formacijama na području Srpske Republike BiH, 28.07.1992. godine;(E-200) Rješenje o penzionisanju Bujić Milutina;(E-201) Izvod iz izjave svjedokinje K040;(E-202) izvod iz transkripta svjedočenja KO37 pred MKSJ od 02.10.2000. godine;(E-203) ERN 00962233, izvod iz bilješki istražitelja OTP o svjedočenju KO42.:(E-204) Izvod iz transkripta svjedočenja

svjedoka Y pred MKSJ od 05.07.2000. godine (svjedok KO9)(E-205) ERN 00878921 Dokument općinskog suda u S. Mostu upućen AID-u za potrebe Tribunala u Hagu (u vezi svjedoka KO23) kao i izvod iz njegove izjave date OTP-u;(E-206) Izvod iz izjave svjedoka KO41 od 27.-28.08.1998. godine;(E-207) Izvod iz izjave svjedoka Tomić Ante;(E-208) Izvod iz izjave svjedoka (KO17);(E-209) Izvod iz izjave svjedoka (KO35);(E-210) Transkript sa svjedočenja dr. Gajić Slobodana pred MKSJ u Hagu, na CD;(E-211) Transkript sa svjedočenja Novaka Pušca pred MKSJ u Hagu, na CD;(E-212) Transkript sa svjedočenja Dragana Velaule pred MKSJ u Hagu, na CD;(E-213) Rješenje za Željka Mejakića o postavljenju na mjesto zamjenika komandira PS Omarska, 1994. godine. (E-214) ERN P0003176-P0003180, izvještaj o radu u vrijeme državnih praznika, SM Prijedor; (E-215) Kopija vojne knjižice Gruban Momčila broj 148671; (E-216) Kopija radne knjižice Gruban Momčila broj ...; (E-217) Izvod iz matične knjige rođenih za Gruban Mladana; (E-218) Izjava Puškar Mustafe broj: 02-1794 od dana 20.07.1998. godine data AID-u, Sektor Sanski Most; (E-219) Izjava svjedoka Beganović Emira data MKSJ; Izjava svjedoka Beganović Emira data OG Gornji Rahić od 08.03.1993. godine; (E-220) Izjava svjedoka Baltić Asmira data MKSJ; (E-221) Izjava Baltić Asmira data MUP BiH, Sektor SDB Zenica, broj 02-51/03 od dana 14.01.1994. godine; (E-222) Kopija Krivičnog zakona SFRJ sa komentarom, izdanje 1977.; (E-223) Dokazne bilješke Tužilaštva BiH, radni materijal, odnose se na svjedoka Dješević Izeta od dana 01.08.2006. godine; (E-224) Izjava svjedoka Oklopčić Azedina data MKSJ i transkript; (E-225) Transkript svjedočenja svjedoka K019 pred MKSJ; (E-226) Fotografija Omarske označena kao MG1; (E-227) Fotografija Omarske označena kao MG2; (E-228) Fotografija Omarske označena kao MG3 koja na sebi nosi oznake zgrada; (E-229) Fotografija Omarske označena kao MG4; (E-230) Fotografija Omarske označena kao MG5 na kojoj se nalaze osobe koje asociraju na policajce; (E-231) Fotografija Omarske označena kao MG6 na kojoj se nalaze osobe koje trče; (E-232) Fotografija Omarske označena kao MG7 na kojoj se nalaze osobe koje asociraju na logoraše; (E-233) Izvod iz matične knjige rođenih za Knežević Duška, rođenog 17.06.1967. godine, izdate kod opštine Prijedor; (E-234) Izvod iz matične knjige rođenih za Knežević Duška, rođenog 29.11.1967. godine, izdate kod opštine Prijedor; (E-235) Izvod iz matične knjige umrlih za Knežević Duška, rođenog 29.11.1967. godine, izdate kod opštine Prijedor; (E-236) Dopis MUP RS, CJB Banja Luka, SJB Prijedor broj 10-1-10/05-207- od dana 25.02.2003. godine upućen advokatu Bajić Slavici;(E-237) Uvjerenje Ugostiteljsko-ekonomske škole Prijedor kojim se potvrđuje da je Knežević Duško vanredno polagao ispite u ovoj školi i stekao zanimanje konobar; (E-238) Službena zabilješka, 7.6.1992. godine; (E-239) Službena zabilješka, 21.6.1992. godine, poručnik;(E-240); Radna knjižica optuženog Duška Kneževića; (E-241) Izvod iz bolničkog protokola (kopija).

Procesne odluke Suda

Odluke o zaštiti svjedoka

Sud je većini svjedoka, na njihov zahtjev, a uz obrazložen prijedlog Tužiteljstva, nakon upoznavanja sa stavovima odbrane, dodjelio zaštitne mjere u smislu Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka). U većini

slučajeva, zaštitne mjere su bile dodjeljene već od strane MKSJ u vezi sa svjedočenjima ovih svjedoka u drugim predmetima. Navedene zaštitne mjere Sud je bio obavezan poštivati. Većina svjedoka je dala svoj iskaz uz mjeru dodjele pseudonima, a najveći dio njih je svjedočio unutar sudnice bez promjene glasa ili slike, u kojim slučajevima je javnost je bila prisutna u sudnici. Sud je određenom broju svjedoka, na obrazložen prijedlog tužitelja, dodijelio dodatnu mjeru u cilju zaštite lika svjedoka, tako da je javnost bila premještena u drugu prostoriju, gdje je mogla pratiti suđenje isključivo putem audio-prenosa, bez prikaza lika osobe koja svjedoči, dok su, istovremeno, Sud, optuženi, njihovi branitelji i tužitelj direktno pratili svjedočenje. U pojedinim fazama ispitivanja svjedoka, u kojima bi odgovori na postavljena pitanja zbog njihove specifičnosti mogli ugroziti tajnost identiteta svjedoka, suđenje je, primjenom člana 235. ZKP BiH, bilo zatvoreno za javnost, posebno kada su svjedoku postavljana pitanja osobne prirode ili u vezi određenog događaja. U određenom broju slučajeva, Sud je prihvatio prijedlog tužitelja za dodjelu pseudonima svjedocima koji te mjere zaštite nisu uživali na suđenjima u postupcima pred Haškim Tribunalom, uvažavajući realnu bojazan svjedoka za svoju sigurnost i sigurnost članova svoje obitelji. Naime, kod mnogih od tih svjedoka u međuvremenu su se promijenile okolnosti i kod istih se formirala odluka za povratak u svoje prijeratno prebivalište, tako da su obnovili svoju imovinu na području općine Prijedor ili istu redovno posjećuju, a neki od svjedoka su istakli da su se članovi njihovih obitelji već vratili i žive u navedenom području. Pored toga, ovi svjedoci su svoje ranije iskaze dali pred Haškim Tribunalom, a svjedočenje pred Sudom u Sarajevu kod njih je izazvalo dodatni strah i opterećenost, posebno zbog blizine mjesta izvršenja krivičnog djela. Cijeneći odnos između prava svjedoka na zaštitu privatnog života i prava javnosti na pravilno i pravovremeno informiranje, uz napomenu da je isključenje javnosti izuzetak od pravila javnosti postupka, Sud je ocijenio da se isključenjem javnosti postiže željeni cilj sve dok se mogu spriječiti štetne posljedice po svjedoka, dok će se informiranje javnosti omogućiti na drugi, prihvatljiviji način.

U odnosu na svjedoke kojima je dodijeljen pseudonim, a koji su istovremeno zatražili da svjedoče bez prisustva javnosti, Sud je na njihov zahtjev i nakon datog obrazloženja, odnosno izjašnjenja stranaka i branitelja, primjenom člana 235. ZKP BiH, u potpunosti zatvorio suđenje za javnost u toku kompletnog saslušanja ovih svjedoka. Ova najjača mjera zaštite se pokazala potrebnom samo u rijetkim slučajevima, zbog specifičnosti u sadržaju iskaza svjedoka koji bi jasno mogli ukazati o kojem svjedoku se radi.

Dakle, pored zaštitne mjere dodjele pseudonima, svjedocima koji su svjedočili pred ovim Sudom, Sud je, u skladu sa zakonskim odredbama, dodjelio i naprijed navedene dodatne mjere zaštite, imajući u vidu svaku konkretnu situaciju pojedinačno, ocijenivši neophodnim pojačanje mjere pseudonima, kao temeljne mjere u zaštiti identiteta svjedoka. Naprijed navedene mjere zaštite, dodijeljene prema Zakonu o zaštiti svjedoka, faktički su, po ocjeni Suda, poslužile u cilju potpune primjene i ostvarivanja svrhe mjere dodjele pseudonima, odnosno spriječavanja otkrivanja identiteta svjedoka. Pri tome, Sud je, u svakom konkretnom slučaju, ocijenio razloge neophodnosti primjene određene vrste mjere zaštite, u smislu člana 4. Zakona o zaštiti svjedoka. Uostalom, odbrana se nije protivila uspostavljanju dodatnih mjera zaštite ukoliko su iste imale svrhu zaštite identiteta svjedoka, što je, kod svakog svjedoka pojedinačno, i bio primarni cilj. Sve

navedene mjere su, po ocjeni ovog vijeća, bile neophodne radi zaštite interesa svjedoka, imajući u vidu da su zahtjevi za zaštitne mjere podneseni od svjedoka lično, iz razloga što su zbog svjedočenja u predmetnom postupku osjećali strah za ličnu sigurnost, sigurnost članova njihovih porodica koje redovno posjećuju ili svjedoka koji su se vratili na područje općine Prijedor, odnosno zbog sigurnosti imovine svjedoka. Ovo posebno iz razloga što su nekima od svjedoka upućivane određene prijetnje, što, po ocjeni Suda, dodatno opravdava uspostavljanje navedenih mjera zaštite, iako postojanje konkretnih prijetnji i zastrašivanja nije nužan preduvjet za odobrenje mjera zaštite. Naime, radi se prvenstveno o ugroženim svjedocima, koji su ozbiljno psihički i fizički traumatizirani okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo, kao i svjedocima pod prijetnjom koji su tražili određene mjere zaštite zbog postojanja razumnog osnova za bojazan da bi opasnost za njihovu ličnu sigurnost ili sigurnost njihovih porodica proistekla kao posljedica njihovog svjedočenja. Rukovodeći se odredbama člana 3. stav 1. i 3. Zakona o zaštiti svjedoka, Sud je svjedocima dodijelio naprijed navedene mjere, cijeneći da time nisu povrijeđena prava optuženih na javno i pravično suđenje, odnosno jednakost stranaka u postupku. U situacijama kada je u odnosu na određenog svjedoka primjenjena teža mjera zaštite, Sud je, u svakom konkretnom slučaju, prethodno utvrdio da se ista svrha ne može postići primjenom blaže mjere.

Na kraju, optuženi i njihovi branitelji su u svakoj gore navedenoj situaciji bili upoznati sa identitetom zaštićenih svjedoka i cjelokupnim sadržajem njihovih iskaza.

Odluka o izuzeću od neposrednog izvođenja dokaza

Svojim prijedlogom broj KT-RZ-91/06 od 02.11.2007. godine, Tužiteljstvo BiH je, zatražilo da se dijelovi iskaza svjedoka Abdulaha Brkića, Sifete Sušić, K012, K021, K031, Edina Ganića i Ismeta Dizdarevića, izuzmu od direktnog izvođenja dokaza, te da se zapisnici o iskazima tim svjedoka, dati u istrazi, kao i transkripti sa svjedočenja pred MKSJ, uvedu i koriste kao dokazi u predmetnom postupku. Kao temelj navedenog zahtjeva, Tužiteljstvo BiH nalazi u odredbama člana 273. stav 2. ZKP BiH, u vezi sa članom 11. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, te članu 5. stav 1. i članu 7. Zakona o ustupanju predmeta.

Sud je, primjenom člana 273. ZKP BiH, prihvatio predhodne pismene izjave svjedoka date u postupcima pred MKSJ ili u toku istraga, ukoliko su iste korištene u toku direktnog ili unakrsnog ispitivanja.

Također, Sud je uvažio naprijed navedeni prijedlog Tužiteljstva, te je na temelju člana 273. stav 2. ZKP BiH prihvatio izjave, odnosno iskaze svjedoka Ismeta Dizdarevića, Abdulaha Brkića, Sifete Sušić, Edina Ganića, te svjedoka K012, K021 i K031, obzirom da se radi o osobama čiji je dolazak pred ovaj Sud bio nemoguć ili znatno otežan iz važnih razloga. U odnosu na sve navedene svjedoke, prije prihvatanja njihovih predhodnih izjava, odnosno iskaza, bilo je utvrđeno da je Odjel za podršku svjedocima Registrara Suda BiH pokušao stupiti u kontakt sa ovim svjedocima u vezi njihovog svjedočenja, da su isti bili nedostupni Sudu ili da iz različitih razloga nisu bili u stanju da

prisustvuju suđenju i daju svoj iskaz pred Sudom BiH, o čemu se izjasnio i Odjel za podršku svjedocima. U odnosu na svjedoka Ismeta Dizdarevića je utvrđeno da je isti umro, što proizilazi iz Izvoda iz matične knjige umrlih broj 04-202-1-6920/2007 od 29.11.2007. godine, izdatog od Matičnog ureda opštine Prijedor, pa je njegov pristup ovome Sudu, faktički bio nemoguć. Svi naprijed navedeni svjedoci, osim svjedoka Ismeta Dizdarevića koji je umro, odbili su da svjedoče pred ovim Sudom, tako da je, s obzirom na nemogućnost poduzimanja određenih pravnih mjera za obezbjeđenje njihovog prisustva pred Sudom BiH, bilo nemoguće osigurati njihovo svjedočenje (svjedoci se nalaze u inostranstvu). Stoga su, po ocjeni ovoga Suda, ispunjene zakonske pretpostavke za primjenu člana 273. stav 2. ZKP BiH, koje pružaju mogućnost za izuzeće od neposrednog izvođenja dokaza. Imajući u vidu činjenicu da se radi o licima koji imaju ozbiljne psihološke i emocionalne probleme, nastale kao rezultat traumatskih iskustava iz logora, te da se radi o ugroženim svjedocima, Sud pored, člana 273. stav 2. ZKP BiH, opravdanost prihvatanja iskaza, odnosno izjava ovih svjedoka, nalazi i u članu 11. Zakona o zaštiti svjedoka (izuzeci od direktnog izvođenja dokaza), pri čemu cijeni da bi takve osobe mogle biti izložene značajnoj duševnoj boli, ako bi svjedočile na glavnom pretresu. Pored toga, odredbama člana 3. Zakona o ustupanju predmeta, propisano je da se dokazi prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH, a član 7. istog Zakona dozvoljava mogućnost da se iskazi svjedoka dati službenicima MKSJ u istrazi, mogu pročitati u postupcima koji se vode u BiH. Navedene odredbe upućuju na zaključak da je, u određenim situacijama, neophodno učiniti izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza, u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, posebno kada se ima u vidu da član 5. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta koji propisuje da se zapisnici o vanpretresnom iskazu svjedoka, sačinjeni pred MKSJ, mogu koristiti pred sudovima u BiH, ukoliko su od značaja za pitanje o kojem se raspravlja. Izjave, odnosno iskazi naprijed navedenih svjedoka, po ocjeni Suda, sadrže relevantne činjenice za određena pitanja i pojedine događaje o kojima su svjedoci dali svoj iskaz, posebno iz razloga što su iskazi ovih svjedoka potkrijepljeni iskazima drugih svjedoka koji su bili podvrgnuti unakrsnom ispitivanju pred ovim Sudom. Pored toga, Sud je navedene iskaze ocijenio pouzdanim, imajući u vidu postupak i način na koji su isti pribavljeni, bez obzira na nemogućnost unakrsnog ispitivanja svjedoka u predmetnom postupku, obzirom da su isti bili podvrgnuti unakrsnom ispitivanju u drugom postupku pred MKSJ, te da su, kako je već navedeno, ovi iskazi potkrijepljeni iskazima svjedoka saslušanih pred ovim Sudom, koje je odbrana imala priliku unakrsno ispitati.

Odluke o korištenju video-linka

Iz tehničkih razloga, Sud je svjedoke Enesa Crljenkovića, Antu Tomića, te četiri svjedoka koji su svjedočili pod pseudonimima, saslušao putem video-linka, što je omogućeno od strane vlasti država u kojim isti svjedoci borave, primjenom Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u krivičnim stvarima i Drugom dodatnom protokolu Konvencije.

Ovi svjedoci, koji su izrazili spremnost za svjedočenjem u predmetnom postupku, iz opravdanih, kako zdravstvenih tako i obiteljskih razloga, nisu bili u mogućnosti putovati u Bosnu i Hercegovinu da bi lično pristupili i svjedočili pred ovim Sudom. Odbrani, optužbi i Sudu je bilo omogućeno da nesmetano ispituju ove svjedoke direktno, odnosno unakrsno i da na taj način, sa direktnim prenosom slike i zvuka, izravno prate svjedočenje ovih svjedoka. Stoga, po ocjeni Suda, davanje iskaza svjedoka putem video linka, bez neposrednog prisustva u sudnici, niukom slučaju nije umanjio relevantnost i vjerodostojnost sadržaja iskaza tog svjedoka, posebno imajući u vidu činjenicu da je, u svim navedenim slučajevima, na pouzdan način utvrđen identitet svakog svjedoka i da su svi ti svjedoci položili zakletvu svjedoka.

Rješenje o prihvatanju utvrđenih činjenica

Ovo vijeće je, rješenjem broj X-KRN-06/200 od 22.08.2007. godine, djelimično prihvatilo Prijedlog Tužiteljstva BiH za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ-a. Na temelju člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, Sud je prihvatio činjenice koje su utvrdila raspravna vijeća MKSJ u predmetima Tužitelj protiv Duška Tadića, Miroslava Kvočke i dr., Milomira Stakića i Radoslava Brđanina.

Sud je, kao utvrđene činjenice, prihvatio:

Vežano za opće informacije koje se odnose na uređenje Socijalističke federativne republike Jugoslavije (SFRJ) i događanja na njenom teritoriju u periodu 1990.-1992. godine, Sud je prihvatio sljedeće činjenice:

1. Prema jugoslovenskom Ustavu iz 1946. godine, SFRJ se dijelila na šest republika - Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru. Stanovništvo Bosne i Hercegovine je, više od bilo koje druge republike bivše Jugoslavije, stoljećima bilo višenacionalnog sastava, pri čemu su Srbi, Hrvati i Muslimani bili najveće nacionalne grupe (stav 9. presude u predmetu MKSJ Kvočka);
2. Godine 1990. u svakoj od republika održani su prvi višestranački izbori, na kojima su pobijedile izrazito nacionalističke stranke, što je nagovijestilo raspad federacije. U Bosni i Hercegovini te su stranke bile muslimanska Stranka demokratske akcije (SDA), Srpska demokratska stranka (SDS) i Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) (stav 10. presude u predmetu MKSJ Kvočka);
3. Slovenija i Hrvatska su 25. juna 1991. proglasile svoju nezavisnost od SFRJ (stav 10. presude u predmetu MKSJ Kvočka);
4. U septembru 1991. godine proglašeno je nekoliko srpskih autonomnih oblasti u Bosni i Hercegovini. Jedna od njih, srpska Autonomna Regija Krajina (ARK), sastojala se od banjalučke regije i okolnih opština; međutim, prijedorska opština, u kojoj je SDA imala neznatnu većinu, nije pristupila Autonomnoj regiji (stav 11. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

6. Glavni odbor SDS-a objavio je 19. decembra 1991. godine dokument pod naslovom "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima" (dalje u tekstu: Uputstvo s varijantom A i B). To uputstvo propisuje na koji način će biti provedene određene utvrđene aktivnosti u svim opštinama u kojima žive Srbi, a u suštini se radi o nacrtu za preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba u opštinama u kojima oni predstavljaju većinu stanovništva (dalje u tekstu: Varijanta A) i opštinama gdje su u manjini (dalje u tekstu: Varijanta B). Formulirani cilj Uputstva s varijantom A i B bio je "provođenje plebiscitarne odluke kojom se srpski narod u Bosni i Hercegovini opredijelio da živi u jedinstvenoj državi" i "povećanje mobilnosti i spremnosti za odbranu interesa srpskog naroda" (stav 69. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

7. Uputstvo s varijantom A i B sadržavalo je, između ostalog, i direktivu prema kojoj će opštinski odbori SDS-a formirati krizne štabove srpskog naroda u svojim opštinama (stav 70. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

8. Srbi su 9. januara 1992. godine proglasili Republiku srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (koja je kasnije postala Republika Srpska), a bilo je predviđeno da stupi na snagu nakon formalnog međunarodnog priznanja Republike Bosne i Hercegovine (stav 10. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

9. Ona se sastojala od tzv. srpskih autonomnih regija i oblasti, među kojima je bila i Autonomna Regija Krajina (stav 71. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

10. U Bosni i Hercegovini su bosanski Srbi bili protiv referenduma o nezavisnosti, koji je održan u februaru 1992. godine; velika većina nije izašla na glasanje. Usprkos tome, Bosna i Hercegovina proglasila je nezavisnost u martu 1992. godine. Njenu nezavisnost su u aprilu 1992. godine priznale Evropska zajednica i Sjedinjene Američke Države (stav 10. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

U pogledu činjenica koje su od značaja za općinu Prijedor, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

12. Opština Prijedor se nalazi u sjeverozapadnoj Bosni i Hercegovini. (stav 55. presude u predmetu MKSJ Tadić);

13. Opština Prijedor ... obuhvata grad Prijedor i gradić Kozarac, koji se nalazi oko deset kilometara istočno od Prijedora (stav 55. presude u predmetu MKSJ Tadić);

14. Opština Prijedor bila je značajna za Srbe zbog toga što je predstavljala dio kopnenog koridora koji je spajao srpska područja u hrvatskoj Krajini na zapadu sa Srbijom i Crnom Gorom na istoku i jugu (stav 127. presude u predmetu MKSJ Tadić);

U pogledu činjenica koje se odnose na općinu Prijedor prije preuzimanja, Sud je kao dokazane prihvatio sljedeće činjenice:

15. Prije preuzimanja, opština Prijedor bila je etnički relativno miješano područje, 1991. godine ... Muslimani su predstavljali najveću etničku skupinu u opštini; od ukupno 112.000 stanovnika, 49.700 (44%) bili su Muslimani, oko 40.000 (42,5%) Srbi, dok su ostatak sačinjavali Hrvati (5,6%), Jugoslaveni (5,7%) i stranci (2,2%) (stav 128. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 51. presude u predmetu MKSJ Stakić);

16. Prije izbijanja rata, razne etničke skupine u opštini Prijedor složno su živjele u zajedništvu, uz limitirane znakove podjele (stav 129. presude u predmetu MKSJ Tadić);

17. Postojeća zategnutost pogoršana je propagandom i političkim manevrima (stav 130. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 80. i 82. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

18. U prijedorskoj skupštini opštine, za koju su održani izbori u novembru 1990. godine, bilo je 90 mjesta, a opština Prijedor dijelila se na pet glasačkih jedinica. Svaka stranka imala je na listiću ukupno 90 kandidata. Nakon izbora, SDA je dobila 30 mjesta, SDS 28, HDZ 2, a 30 mjesta su dobile druge stranke, takozvane opozicione stranke, kao što su Socijaldemokrati, Savez liberala i Reformske snage (stav 132. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 49. presude u predmetu MKSJ Stakić);

19. Prema tvrdnji SDA, ako bi se postupilo prema rezultatima izbora, SDA bi imala pravo da imenuje ljude na 50% funkcija, dok bi SDS i HDZ imale pravo na preostalih 50%. SDS je, međutim, insistirala na 50% mjesta za sebe (stav 132. presude u predmetu MKSJ Tadić);

20. Ovaj dogovor postignut je u Skupštini opštine u Prijedoru u januaru 1991. Kao posrednik, tom sastanku prisustvovao je i Velibor Ostojić, tadašnji vršilac dužnosti ministra za informacije u vladi Republike Bosne i Hercegovine i jedan od Karadžićevih povjerenika (stav 132. presude u predmetu MKSJ Tadić);

21. Nakon postizanja dogovora, iskrsele su poteškoće između SDA i SDS oko podjele važnih funkcija u organima vlasti, iako je bilo dogovoreno da će i predsjednik opštine Prijedor i načelnik milicije biti iz SDA (stav 133. presude u predmetu MKSJ Tadić);

22. U Prijedoru je SDS, prema uputama centralne SDS, potajno osnovala odvojenu srpsku skupštinu ... kao i odvojenu miliciju i jedinicu službe bezbjednosti ... To se dogodilo oko šest mjeseci prije preuzimanja grada Prijedora...(stav 134. presude u predmetu MKSJ Tadić);

23. SDS je htjela ostati sa Srbijom kao dio Jugoslavije, naglašavajući da svi Srbi trebaju ostati u jednoj državi. Zbog ovog neslaganja sa ne-Srbima, koji su željeli da se povuku iz federacije, SDS je predložila podjelu opštine Prijedor (stav 136. presude u predmetu MKSJ Tadić).

Vežano za okolnosti koje se odnose na preuzimanje Prijedora 30. aprila 1992. godine, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

25. Dana 30. aprila 1992. SDS je bez prolijevanja krvi zauzela grad Prijedor, uz pomoć vojnih i policijskih snaga (stav 137. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 74. presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 104. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

26. Samo preuzimanje izvršeno je u ranim jutarnjim satima, kada su naoružani Srbi zauzeli položaje na kontrolnim punktovima po cijelom Prijedoru, sa vojnicima i snajperistima na krovovima glavnih zgrada (stav 137. presude u predmetu MKSJ Tadić);

29. Vojnici JNA, u raznolikim uniformama, zauzeli su sve najvažnije institucije, kao što su radio stanica, dom zdravlja i banka. Ušli su u zgrade, izjavili da su preuzeli vlast i objavili da mijenjaju naziv opštine Prijedor u "Srpska opština Prijedor" (stav 137. presude u predmetu MKSJ Tadić);

30. Osnovan je lokalni Krizni štab (Krizni štab Prijedor), koji je proveo niz odluka Kriznog štaba ARK (stav 139. presude u predmetu MKSJ Tadić);

31. ... Odmah je uspostavljena kontrola nad dva lokalna sredstva za javno informisanje, Radio Prijedorom i Kozarskim vjesnikom... (stav 139. presude u predmetu MKSJ Tadić);

32. ... kojima je širenje propagande od tada postalo glavna funkcija (stav 139. presude u predmetu MKSJ Tadić);

33. ...Srpska nacionalistička propaganda je pojačana (stav 93. presude u predmetu MKSJ Tadić);

34. Naglašavana je "potreba da se probudi srpski narod" i pojačane su pogrdne primjedbe na račun ne-Srba (stav 93. presude u predmetu MKSJ Tadić);

35. Upućivani su i pozivi na predaju oružja, koji su, iako upućeni stanovništvu uopšte, provedeni samo prema Muslimanima i Hrvatima... (stav 139. presude u predmetu MKSJ Tadić);

36. Istovremeno je mobilizacija Srba omogućavala distribuciju oružja srpskom stanovništvu (stav 139. presude u predmetu MKSJ Tadić).

U pogledu pregleda zbivanja koja se odnose na općinu Prijedor od aprila do septembra 1992. god., Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

38. Dana 12. maja 1992. godine u Banjoj Luci održana je 16. sjednica Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Na toj sjednici je Radovan Karadžić iznio šest strateških ciljeva rukovodstva bosanskih Srba u Bosni i Hercegovini. ... Prva dva strateška cilja glase:

- "Prvi takav cilj je razdvajanje od druge dvije nacionalne zajednice – državno razdvajanje. Razdvajanje od onih koji su naši neprijatelji i koji su iskoristili svaku priliku,

prije svega u ovom vijeku, da nasrnu na nas i koji bi nastavili sa takvom praksom, ako bismo i dalje ostali zajedno u istoj državi.”

- “Drugi strateški cilj je, čini mi se, koridor između Semberije i Krajine. To je stvar za koju ćemo, možda, biti prisiljeni da ponegdje nešto žrtvujemo, ali je to od najveće strateške važnosti za srpski narod, jer to integriše srpske zemlje, ne samo Srpske BiH, nego i Srpske BiH sa Srpskom Krajinom i Srpske Krajine sa Srpskom BiH i Srbijom. Dakle, to je strateški cilj veoma visoko rangiran, koji moramo da ostvarimo jer nema Krajine, nema Bos. Krajine, nema Srpske Krajine, nema Saveza srpskih zemalja, ukoliko ne ostvarimo taj koridor koji će nas dobro integrisati, koji će nam omogućiti nesmetan protok iz jednog dijela naše države” (stav 41. - 42. presude u predmetu MKSJ Stakić);

41. Nakon preuzimanja vlasti ... vođe SDS preuzeli su ključne funkcije u opštinskoj vlasti, a legalno izabrani muslimanski i hrvatski političari su prisilno smijenjeni. Drugi vodeći članovi SDS-a postavljeni su na strateška mjesta po čitavoj opštini (stav 473. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 150. presude u predmetu MKSJ Tadić);

42. ... U danima i mjesecima koji su uslijedili nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru veliki broj nesrba otpušten je s posla. Tako je samo mali postotak Muslimana i Hrvata i dalje radio (stav 307. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 125. presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 150. presude u predmetu MKSJ Tadić);

43. ... bosanski Muslimani koji su cijeli svoj život proveli u opštini Prijedor istjerivani su iz svojih domova..., kuće su im obilježavane radi uništenja, a u mnogo slučajeva su i porušene zajedno s džamijama i katoličkim crkvama (stav 544. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 545.-546. presude u predmetu MKSJ Stakić);

44. ... Bilo je rasprostranjeno pljačkanje muslimanskih kuća na području opštine Prijedor (stav 294. presude u predmetu MKSJ Stakić);

45. Kretanje ne-Srba izvan opštine Prijedor je bilo onemogućeno, a bilo je strogo ograničeno policijskim satom i blokadama (stav 465. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 150. presude u predmetu MKSJ Tadić);

46. Skoro svi stanovi ne-Srba svakodnevno su pretresani...(stav 465. presude u predmetu MKSJ Tadić);

47. ...Na neposrednoj metidogađaja koji su se odigrali našla se većina nesrpskih stanovnika opštine Prijedor (stav 627. presude u predmetu MKSJ Stakić);

49. ...Srpske vojne snage su imale ogromnu premoć u odnosu na skromne snage otpora kojima su raspolagali nesrbi (stav 627. presude u predmetu MKSJ Stakić);

50. Nakon preuzimanja grada Prijedora i prije napada na Kozarac, Srbi su preko policijskog radija neprekidno govorili o uništavanju džamija i svega što pripada

"balijama", nazivajući Muslimane tim pogrdnim nazivom, kao i o potrebi da se unište same "balije" (stav 153. presude u predmetu MKSJ Tadić);

51. ...Napadi na Hambarine, kao i napadi koji su uslijedili na širem području Brda, zajedno sa hapšenjima, zatočavanjem i deportacijom građana, koji su potom izvršeni, bili su prvenstveno usmjereni protiv nesrpskog civilnog stanovništva u opštini Prijedor (stav 627. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 629. presude u predmetu MKSJ Stakić);

52. ...Hiljade građana opštine Prijedor prošle su kroz barem jedan od tri glavna zatočenička logora, Omarsku, Keraterm i Trnopolje, koji su osnovani u Omarskoj, Prijedoru, odnosno Trnopolju (stav 630. presude u predmetu MKSJ Stakić);

53. Oni koji su ostali morali su nositi bijele trake na rukavima kako bi se mogli razlikovati i stalno su bili izloženi maltretiranju, premlaćivanju i još gorim postupcima, a taktika zastrašivanja bila je uobičajena. Ne-Srbi u opštini Prijedor bili su podvrgnuti strahovitom zlostavljanju ... (stav 466. presude u predmetu MKSJ Tadić);

54. Mnogo je ljudi ubijeno tokom napada vojske bosanskih Srba na sela i gradove širom prijedorske opštine u kojima su većinom živjeli bosanski Muslimani, a izvršeno je i nekoliko pokolja nad Muslimanima (stav 544. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 545.-546.,629. presude u predmetu MKSJ Stakić);

Vezano za činjenice koje se odnose na napade na Hambarine i Kozarac u maju 1992. godine, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

66. Kao rezultat povećane međunacionalne napetosti, razne grupe postavljale su blokade na cestama i kontrolisale ih (stav 140. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 129. presude u predmetu MKSJ Stakić);

67. Jedna takva muslimanska blokada nalazila se u Hambarinama, a incident koji se tamo odigrao 22. maja 1992. godine poslužio je kao izgovor za napad srpskih snaga na to područje (stav 140. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 130. presude u predmetu MKSJ Stakić);

68. ...Ljudi angažovani na muslimanskom kontrolnom punktu prvi su otvorili vatru (stav 130. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 401. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

69. Nakon incidenta, krizni štab opštine Prijedor objavio je putem prijedorskog radija ultimatum stanovnicima Hambarina i okolnih sela da vlastima u Prijedoru predaju ljude koji su bili na kontrolnom punktu, kao i sve oružje. U ultimatumu je rečeno da će, ako se zahtjev ne ispuni do sljedećeg dana u podne, uslijediti napad na Hambarine (stav 140. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 131. presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 104.,401. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

70. Vlasti u Hambarinama odlučile su da ne ispune uslove ultimatumu, te su nakon isteka roka Hambarine napadnute (stav 140. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 132. presude u predmetu MKSJ Stakić);

71. Nakon nekoliko sati artiljerijskog granatiranja, srpske oružane snage ušle su u ovo područje uz podršku tenkova i drugog naoružanja, a nakon kratke sporadične borbe lokalne vođe sakupile su i predale većinu oružja (stav 140. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 132. presude u predmetu MKSJ Stakić);

72. TO je pokušala odbraniti selo, ali su seljani morali da prebjegnu u druga sela ili u šumu Kurevo kako bi izbjegli granatiranje (stav 133. presude u predmetu MKSJ Stakić);

73. Do tada su mnogi stanovnici već pobjegli u druga područja pod muslimanskom ili hrvatskom vlašću, krećući se ka sjeveru, prema drugim selima, ili ka jugu, prema šumi, koja je takođe granatirana (stav 141. presude u predmetu MKSJ Tadić);

74. Jedan broj stanovnika naposljetku se vratio u Hambarine, tada već pod srpskom kontrolom, iako samo privremeno, jer je 20. jula 1992. godine došlo do posljednjeg većeg čišćenja opštine, kada je iz Hambarina i obližnje Ljubije etnički očišćeno oko 20.000 ne-Srba (stav 141. presude u predmetu MKSJ Tadić);

75. ...U napadu na Hambarine poginula su najmanje tri civila (stav 401. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

76. Na putu Hambarine-Prijedor srpske oružane snage oštetile su ili uništile najmanje 50 kuća (stav 291. presude u predmetu MKSJ Stakić);

77. ...Džamija u Hambarinama je granatirana tokom napada na Hambarine (stav 297. presude u predmetu MKSJ Stakić);

78. U područje Kozarca, koje čini Kozarac s okolinom, spada nekoliko sela, uključujući Kamičane, Kozarušu, Sušice, Brdane i Babiće (stav 139. presude u predmetu MKSJ Stakić);

79. Nakon preuzimanja Prijedora došlo je do zategnutosti između novih srpskih vlasti i Kozarca, u kojem se nalazila velika koncentracija muslimanskog stanovništva opštine Prijedor. U širem području Kozarca živjelo je oko 27.000 ne-Srba, a od 4.000 stanovnika gradića Kozarca, 90% su bili Muslimani (stav 142. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 13. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

80. Kao posljedica ove zategnutosti, etnički mješane kontrolne punktove su dopunjavali i kasnije ih zamijenili srpski kontrolni punktovi postavljeni na raznim mjestima širom područja Kozarca, kao i neslužbena stražarska mjesta koja su uspostavili naoružani muslimanski građani (stav 142. presude u predmetu MKSJ Tadić);

81. Od 21. maja 1992. godine srpsko stanovništvo Kozarca je počelo da napušta gradić (stav 141. presude u predmetu MKSJ Stakić);

82. Dana 22. maja 1992. godine isključene su telefonske linije i postavljena je blokada Kozarca što je veoma otežavalo ulazak i izlazak iz Kozarca (stav 143. presude u predmetu MKSJ Tadić);

83. Teritorijalnoj odbrani Kozarca upućen je ultimatum kojim se tražilo da se TO Kozarca i milicija obavežu na lojalnost i priznaju podređenost novim vlastima u srpskoj opštini Prijedor, te da predaju svo oružje (stav 143. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 141. presude u predmetu MKSJ Stakić);

84. Nakon izdavanja ultimatumu uslijedili su pregovori između muslimanske i srpske strane, koji su bili neuspješni (stav 141. presude u predmetu MKSJ Stakić);

85. ...Srpska vojska je već bila unaprijed raspoređena na položajima oko područja Kozarca, i ... već su bile pripremljene nadmoćne srpske snage jačine oko 6.700 vojnika za suprotstavljanje muslimanskim snagama od 1.500-2.000 ljudi bez teškog naoružanja (stav 157. presude u predmetu MKSJ Stakić);

86. Oko dva sata poslijepodne 24. maja 1992. godine, nakon što je u podne istekao ultimatum i nakon objave putem prijedorskog radija, napadnut je Kozarac. Napad je započeo teškim granatiranjem, nakon čega je uslijedio prodor tenkova i pješadije. Nakon granatiranja srpska pješadija je ušla u Kozarac i počela paliti kuće jednu za drugom (stav 143. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 142. presude u predmetu MKSJ Stakić);

87. Kuće su opljačkane i uništene s obje strane puta koji vodi u centar mjesta Kozarac ...Razaranja nisu prouzrokovana borbenim dejstvima, već da su kuće namjerno uništavane nakon napada i da su mahom bile zapaljene (stav 287. presude u predmetu MKSJ Stakić);

88. Nakon napada kuće su ne samo srušene, već srušene sa zemljom pomoću teške mašinerije (stav 145. presude u predmetu MKSJ Stakić);

89. Meta razaranja bile su muslimanske i hrvatske kuće, dok su srpske pošteđene (stav 288. presude u predmetu MKSJ Stakić);

90. Prilikom napada na Kozarac pazilo se da se ne nanese šteta srpskoj imovini. ...Za razliku od džamije, srpska pravoslavna crkva je preživjela napad i kasnije uništavanje (stav 144. presude u predmetu MKSJ Tadić);

91. ...Mutnička džamija je uništena od strane Srbau maju/junu 1992. godine (stav 299. presude u predmetu MKSJ Stakić);

92. Napad je trajao sve do 26. maja 1992. godine kada je dogovreno da svi moraju da napuste područje Kozarca (stav 143. presude u predmetu MKSJ Stakić);

93. Za vrijeme napada civilno stanovništvo potražilo je zaklon na raznim mjestima, a sa ulaskom u Kozarac srpske pješadije, koja je tražila da ljudi napuste svoja skloništa, formirale su se duge kolone civila koji su odvođeni na mjesta gdje su sakupljani i razdvajani (stav 146. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 143. presude u predmetu MKSJ Stakić);

94. Veliki broj Muslimana na tim područjima koji nije uspio pobjeći pred napadima okupljen je, zarobljen i zatočen u jednom od tri logora...(stav 13. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

95. Uz nekoliko izuzetaka, muškarci su odvedeni u logore Keraterm ili Omarsku, a žene i starci u logor Trnopolje (stav 146. presude u predmetu MKSJ Tadić);

96. ...Ubijeno je najmanje 80 civila bosanskih Muslimana kada su pripadnici vojske bosanskih Srba i policije ušli u sela na području Kozarca (stav 403. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

97. Dana 26. maja 1992. godine, u skladu s dogovorom između staničnog odjeljenja policije u Kozarcu i Srba, ranjeni su evakuisani iz grada u jednim kolima hitne pomoći. Međutim, prije nego što je postignut ovaj dogovor, niko od ranjenih nije mogao izići iz Kozarca (stav 146. presude u predmetu MKSJ Stakić);

98. Objavljeno je da je do 28. maja 1992. godine uništeno oko 50% Kozarca, dok je preostala šteta nastala u razdoblju između juna i avgusta 1992. godine (stav 143. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 287. presude u predmetu MKSJ Stakić);

99. U cijeloj opštini džamije i ostale vjerske institucije bile su cilj uništavanja, a oduzimana je imovina Muslimana i Hrvata vrijedna milijarde dinara (stav 150. presude u predmetu MKSJ Tadić);

100. Za razliku od Hambarina, nesrpskom stanovništvu nije dozvoljeno da se nakon napada vrati u Kozarac, te su, uz nekoliko izuzetaka, muškarci odvedeni u logore Keraterm ili Omarsku, a žene i starci u logor Trnopolje (stav 146. presude u predmetu MKSJ Tadić);

101. Vremenom su se malobrojni srpski stanovnici vratili i Srbi raseljeni sa drugih područja doselili su se u Kozarac (stav 146. presude u predmetu MKSJ Tadić);

103. ... Fatima Šahorić... sa svojom porodicom i izvjesnim brojem komšija skrivala se u podrumu svoje kuće u Kamićanima 26. maja 1992. godine, kada je došla grupa vojnika i tražila da predaju oružje. Potom je jedan vojnik u podrum ispalio granatu iz ručnog bacača. Poginuli su svi osim Fatime (stav 253. presude u predmetu MKSJ Stakić);

104. Dr. Idriz Merdžanić je s komandantom logora Trnopolje Slobodanom Kuruzovićem razgovarao o prikupljanju i pokopu tijela. Kad su za to dobili odobrenje, Fatima Šahorić i još šestoro ljudi odvezli su se do Kamičana, gdje se nalazila ta kuća. U pratnji su bili vojnici. Svi nastradali bili su Muslimani i Fatima Šahorić je među njima prepoznala sljedeće osobe: Džamilu Mujkanović i njenog brata, Mehmeda Šahorića, Lutviju Forić i njenog sina Tofika, Šerifu Šahrić i Jusufa (stav 254. presude u predmetu MKSJ Stakić);

Vežano za napade koji su uslijedili na širem području Kozarca, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

105. U junu 1992. godine Srbi su uništili džamiju u Kamičanima... pošto su je zapalili (stav 301. presude u predmetu MKSJ Stakić);

106. ...Selo Kozaruša, naseljeno pretežno Muslimanima, uništeno je i... u njemu su samo srpske kuće ostale većim dijelom netaknute (stav 289. presude u predmetu MKSJ Stakić); U pogledu napada na Briševo, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

107. U selu Briševo bilo je otprilike 120 kuća, a stanovnici su bili gotovo isključivo Hrvati (stav 284. presude u predmetu MKSJ Stakić);

108. Dana 27. maja ujutro Briševo je granatirano, a kako je dan odmicao, uz granatiranje je počela i artiljerijska i pješadijska vatra. Vojnici koji su učestvovali u napadu bili su odjeveni u uniforme JNA s crvenim trakama oko ruku ili na šljemovima. Tokom napada je od požara djelimično ili potpuno uništeno 68 kuća. Vojnici su, uz to, iz kuća odnosili razne stvari kao što su televizori, videorekorderi, radio aparati i izvjesni komadi namještaja (stav 284. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 411. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

109. U ranim jutarnjim satima 24. jula 1992. godine vojska bosanskih Srba je napala Briševo. Minobacačke granate su padale na kuće, a mještani su se skrivali u podrumima. Granatiranje se nastavilo tokom dana, a sljedećeg dana artiljeriji se pridružila pješadija. Uveče 25. jula 1992. godine pješadija vojska bosanskih Srba ušla je u Briševo. Vojnici su nosili uniforme JNA sa crvenim trakama oko ruke ili šljema (stav 412. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

110. U periodu od 24. do 26. jula 1992. godine u selu je ubijeno 77 Hrvata, od kojih je troje ubijeno na kukuruzištu, a četvoro na kraju šume u blizini Briševa (stav 269. presude u predmetu MKSJ Stakić);

111. ...Na dan 29. jula 1992. godine uništena je katolička crkva u Briševu (stav 303. presude u predmetu MKSJ Stakić); Vežano za napad na području Brda, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

112. Područje Brda obuhvata sela Biščani, Rizvanovići, Rakovčani, Hambarine, Čarakovo i Zecovi (stav 204. presude u predmetu MKSJ Stakić);

113. Bišćani su selo i mjesna zajednica koja se sastojala od sljedećih zaselaka: Mrkalji, Hegići, Ravine, Duratovići, Kadići, Alagići i Čemernica. Srpske snage su ovo selo napale 20. jula 1992. godine (stav 256. presude u predmetu MKSJ Stakić).

U pogledu napada na Bišćane, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

114. ...Nakon granatiranja sela Bišćani srpski vojnici su pljačkali muslimanske kuće čiji su vlasnici još uvijek bili u njima. ... Muslimanske kuće su uništene i na njima su se vidjeli tragovi paljevine (stav 290. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 258. presude u predmetu MKSJ Stakić);

116. ...Uništena je i džamija u Bišćanima. (stav 302. presude u predmetu MKSJ Stakić);

Vezano za napad na Čarakovo, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

117. ...Muslimansko selo Čarakovo pretrpjelo je veliku štetu i razaranje i ... kuće su pljačkane. Srpski vojnici su napali Čarakovo 23. jula 1992. godine. Stanovništvo u bijegu gađali su minobacačima i artiljerijom (stav 286. presude u predmetu MKSJ Stakić);

118. Nekoliko ljudi je ubijeno (stav 267. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 266. i 268. presude u predmetu MKSJ Stakić); Vezano za napad na Rizvanoviće, Sud je kao prihvaćene utvrdio sljedeće činjenice:

119. Negdje ... nije tačno navedeno kada, u junu ili julu 1992. godine, počelo je granatiranje Rizvanovića (stav 831. presude u predmetu MKSJ Stakić);

120. ...Uništavane su kuće, a lična imovina pljačkana u napadu na Rizvanoviće, pretežno muslimansko selo...Nakon čišćenja Rizvanovića sve kuće su bile u plamenu. ...U danima nakon čišćenja pljačkane su vrijedne stvari iz kuća (stav 292. presude u predmetu MKSJ Stakić);

121. Vojnici su izveli nekoliko muškaraca iz sela Rizvanovići koji nakon toga više nisu viđeni (stav 197. presude u predmetu MKSJ Stakić); Od činjenica koje se odnose na napad na grad Prijedor, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

122. Stari grad je najstariji dio grada Prijedora i u njemu su prije rata živjeli pretežno Muslimani (stav 277. presude u predmetu MKSJ Stakić);

123. Nakon neuspjelog pokušaja manje grupe slabo naoružanih ne-Srba da 30. maja 1992. godine povrate kontrolu u Prijedoru, ne-Srbima u Prijedoru naredeno je da bijelim krpama označe svoje kuće u znak predaje (stav 151. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 128. presude u predmetu MKSJ Stakić);

124. Srpski vojnici i artiljerija su opkolili Stari grad i stanovnici su na silu odvedeni iz kuća u logore (stav 277. presude u predmetu MKSJ Stakić);

125. Na kraju su podijeljeni u dvije grupe: muškarce između 12 i 15 ili 60 do 65 godina, i žene, djecu i starce. Muškarci su uglavnom odvedeni u logore Keraterm i Omarska, a žene u logor Trnopolje (stav 151. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 14. i 15. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

126. Neki pojedinci su uhapšeni kasnije tokom ljeta na temelju unaprijed utvrđene liste intelektualaca i istaknutih društvenih ličnosti. Takvi društveni rukovodioci redovito su odvođeni u stanicu policije Prijedor i premlaćivani (stav 14. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

127. ...Dio Prijedora zvan Stari grad, a naročito kuće i poslovni objekti čiji su vlasnici bili Muslimani, pretrpio znatna oštećenja, pljačkanje i razaranje (stav 276. presude u predmetu MKSJ Stakić);

128. ...Dvije džamije su bile već srušene u maju 1992. godine, među kojima je bila Čaršijska džamija (stav 298. presude u predmetu MKSJ Stakić);

129. ...Srbi su 28. augusta 1992. godine uništili ovu prijedorsku džamiju (stav 305. presude u predmetu MKSJ Stakić);

130. Grupa ...Srba ušli su u dvorište glavne džamije u Prijedoru i zapalili je (stav 298. presude u predmetu MKSJ Stakić);

131. ...Katolička crkva u Prijedoru je dignuta u vazduh 28. augusta 1992. godine u ranim jutarnjim satima ... od strane srpskih vojnika i policije (stav 304. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 652. presude u predmetu MKSJ Brdanin).

U pogledu prinudnog preseljenja i raseljavanja, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

132. U razdoblju koje je uslijedilo odmah nakon preuzimanja Prijedora, dr. Stakić je, u saradnji s načelnikom policije Simom Drljačom i najvišim vojnim starješinom u Prijedoru pukovnikom Vladimirom Arsićem, radio na jačanju i objedinjavanju vojnih snaga pod srpskom kontrolom (stav 479. presude u predmetu MKSJ Stakić);

135. ...Velik broj Muslimana i Hrvata je izbjegao s teritorije opštine Prijedor između otprilike 30. aprila 1992. godine i 30. septembra 1992. godine (stav 322. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 314. i 601. presude u predmetu MKSJ Stakić; stav 310. drugostepene presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 159. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

136. Egzodus uglavnom nesrpskog stanovništva iz Prijedora počeo je već 1991. godine, ali se znatno ubrzao u periodu pred preuzimanje vlasti. Masovni odlasci dosegli su vrhunac u mjesecima nakon preuzimanja vlasti. Većina ljudi je otišla jednim od svakodnevnih konvoja autobusa i kamiona koji su odlazili s te teritorije. Ti su konvoji

kretali iz naznačenih dijelova opštine Prijedor, a redovno su organizovani i njihovi polasci iz logora Trnopolje (stav 692. presude u predmetu MKSJ Stakić);

137. ...Srpske vlasti su organizovale i bile odgovorne za praćenje konvoja sa teritorija pod srpskom kontrolom (stav 318. presude u predmetu MKSJ Stakić).

U pogledu činjenica koje se odnose na osnivanje logora Omarska, Keraterm i Trnopolje, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

140. ...Logori su osnovani u skladu s odlukom civilnih vlasti u Prijedoru...(stav 821. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 159.-161. i 477. presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 159. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

141. ...Krizni štab ... je odlučivao o tome ko će njima upravljati (stav 159. presude u predmetu MKSJ Stakić);

142. Logori su uglavnom osnivani i vođeni ili po direktivama srpskih kriznih štabova ili u saradnji sa njima, oružanim snagama i policijom (stav 154. presude u predmetu MKSJ Tadić).

U pogledu činjenica koje se odnose na komandnu strukturu policijskih snaga Omarske, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

149. ...Bezbjednost lokalnog stanovništva bila je povjerena službi policije u Službi javne bezbjednosti, u sklopu Ministarstva za unutrašnje poslove, koja je bila odvojena od Službe državne bezbjednosti. Na regionalnom nivou, služba policije dijelila se na policijske stanice, koje su pak bile podijeljene na stanična odjeljenja policije (stav 334. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

150. ...Stanično odjeljenje policije Omarska dobilo je status policijske stanice u aprilu 1992. godine prije preuzimanja Prijedora od strane srpskih vlasti... (stav 338. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

151. Komandir policijske stanice prije preuzimanja vlasti bio je Željko Mejakić, koji je zamijenio Milutina Bujića u aprilu 1992. godine, kada je ovaj penzionisan (stav 336. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

152. Nedugo nakon što je Željko Meakić imenovan komandrom policijske stanice, Kvočka je uzdignut na de facto nadređen i uticajan položaj u Stanici policije Omarska. Ovaj je položaj odgovarao funkciji zamjenika komandira ili pomoćnika komandira, radnom mjestu koje je bilo opravdano povećanjem stanice, a koje u to doba nije bilo formalno popunjeno (stav 344. presude u predmetu MKSJ Kvočka).

Činjenice koje je Sud prihvatio kao utvrđene a koje se odnose na određene aspekte logora Omarska:

Vezano za činjenice koje se odnose na opće informacije u vezi sa logorom Omarska, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

154. Logor je postojao od 25. maja 1992. godine do kraja avgusta 1992. godine, kada su zatvorenici prebačeni u Trnopolje i druge logore (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić);

155. Nalazio se na mjestu bivšeg rudnika željezne rude Ljubija, oko dva kilometra južno od sela Omarska (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić);

156. Iako se već počelo raditi na uspostavljanju logora, u koji su oko 27. maja počeli pristizati zatočenici i logorsko osoblje, tek 31. maja 1992. načelnik policije u Prijedoru, Simo Drljača, dao je zvanično naređenje da se osnuju logori (stav 17. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

159. Po dolasku prvih zatočenika po logoru su ustanovljena stalna stražarska mjesta, a oko njega su postavljene protivpješađijske mine (stav 166. presude u predmetu MKSJ Stakić). Vezano za okolnosti koje se odnose na raspored logora Omarska, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

160. Logor se sastojao od dvije velike zgrade, hangara i upravne zgrade, i dvije manje zgrade poznate kao "bijela kuća" i "crvena kuća" (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić);

161. Hangar je bio velika pravougaona zgrada, postavljena u smjeru sjever-jug, a duž njene istočne strane bio je niz pomičnih vrata koja su vodila u veliki prostor duž cijele zgrade, s tim što je prizemlje bilo namijenjeno za održavanje teških kamiona i strojeva koji su se koristili u rudniku željezne rude. Na zapadnoj strani hangara nalazila su se dva sprata prostorija, preko četrdeset sve skupa, koje su se protezale cijelom dužinom zgrade po strani sjever-jug i koje su zauzimale manje od polovine ukupne širine hangara. Pristup ovim prostorijama bio je moguć ili kroz vrata na zapadnoj strani ili sa unutrašnje strane, iz velikog prostora za održavanje kamiona koji smo gore opisali. Većina zatvorenika bila je smještena u ovoj zgradi (stav 156. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 46. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

162. Sjeverno od hangara i odvojena od njega otvorenim betoniranim prostorom poznatim kao "pista", nalazila se upravna zgrada, gdje su zatvorenici jeli i gdje su neki od njih bili smješteni, sa prostorijama na spratu gdje su bili isljeđivani (stav 156. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 47. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

164. Zapadno od hangara bio je travnjak na čijoj se zapadnoj strani nalazila "bijela kuća", mala pravougaona prizemna zgrada sa hodnikom u sredini, dvije prostorije sa svake strane i jednom malom prostorijom na kraju koja nije bila šira od samog hodnika (stav 156. presude u predmetu MKSJ Tadić);

165. Mala "crvena kuća" nalazila se na istoj strani kao i "bijela kuća", preko puta kraja hangara (stav 156. presude u predmetu MKSJ Tadić).

U pogledu činjenica koje se odnose na zatočeničke u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

166. U Omarskoj je bivalo i do tri hiljade zatvorenika, uglavnom muškaraca, ali je bilo i najmanje 36-38 žena (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 840. presude u predmetu MKSJ Brđanin i stav 21. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

167. Uz male izuzetke, svi su bili Muslimani ili Hrvati (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 840. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

168. Jedini Srbi koje su svjedoci vidjeli bili su tamo zato što su bili na strani Muslimana (stav 155. presude u predmetu MKSJ Tadić);

169. U prvim danima logora mogli su se vidjeti i dječaci od samo 15 godina, kao i neki stariji ljudi (stav 21. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

170. Među zatočenicima logora bilo je ... i mentalno hendikepiranih pojedinaca (stav 842. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

171. Zatočnici su neslužbeno bili podijeljeni u tri kategorije. Prva kategorija se sastojala od intelektualaca i političkih vođa iz zajednica u kojima su živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, obilježeni za likvidaciju. Lica koja su se družila sa onima iz prve kategorije stavljana su u drugu kategoriju, a u trećoj kategoriji su bili zatočnici koji su, prema mišljenju vlasti bosanskih Srba, bili najmanje "krivi" i stoga na kraju pušteni na slobodu (stav 443. presude u predmetu MKSJ Brđanin; vidjeti također stav 843. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

172. Međutim, u praksi su u logoru bili zatočeni ljudi iz sve tri kategorije (stav 443. presude u predmetu MKSJ Brđanin).

Vezano za okolnosti koje se odnose na pritvorske prostorije u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

177. Veliki broj zatvorenika držan je u veoma skućenim prostorima, tako da su jedva imali gdje da sjede ili legnu spavati (stav 159. presude u predmetu MKSJ Tadić);

186. Zatočnice su bile smještene odvojeno, u upravnoj zgradi (stav 164. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 841. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

Vezano za higijenske uslove u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

188. ...Higijenski uslovi i zdravstvena zaštita u logoru Omarska bili su krajnje neadekvatni (stav 67. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

189. U zgradi u kojoj je bio hangar nalazila su se dva nužnika koja je koristilo više od hiljadu zatočenika. ... Na drugim mjestima, kao što je garaža u upravnoj zgradi, uopšte nije bilo nužnika. (stav 58. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

192. Nije bilo mogućnosti za pranje, tako da su muškarci i njihova odjeća ubrzo bili prljavi. Kožna oboljenja bila su česta, kao i akutni prolivi i dizenterija (stav 161. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 934. presude u predmetu MKSJ Brdanin);

U pogledu stanja u vezi sa hranom i vodom u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

193. Zatočenici u Omarskoj dobivali su jedan obrok na dan (stav 168. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 51. presude u predmetu MKSJ Kvočka i stav 160. presude u predmetu MKSJ Tadić);

198. ...Zatočenici su dobivali hranu lošeg kvaliteta koja je često bila pokvarena ili nejestiva uslijed visokih temperatura i povremenih nestanaka struje tokom ljeta 1992. godine. Količina hrane bila je više nego nedostatna (stav 55. presude u predmetu MKSJ Kvočka; vidjeti također stav 168. presude u predmetu MKSJ Stakić);

202. Količina vode koju su zatočenici dobivali bila je svakako nedostatna (stav 57. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

205. Naprotiv, osoblje logora dobro se hranilo (stav 932. presude u predmetu MKSJ Brdanin).

Vežano za okolnosti koje se odnose na ispitivanja u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

206. Zatvorenici su prozivani za isljeđivanje obično nekoliko dana poslije dolaska, a stražar bi ih vodio do prvog sprata upravne zgrade, sve vrijeme ih udarajući rukama i nogama (stav 163. presude u predmetu MKSJ Tadić);

207. Ispitivanja su u upravnoj zgradi provodile mješovite ekipe inspektora iz vojske i službi državne i javne bezbjednosti iz Banje Luke (stav 68. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

208. Neki zatvorenici vrlo su teško pretučeni za vrijeme ispitivanja (...) (stav 163. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 230. presude u predmetu MKSJ Stakić);

211. Protiv zatočenika logora Omarska nikad nije pokrenuta krivična prijava niti su optuženi za neka konkretna krivična djela (stav 170. presude u predmetu MKSJ Stakić).

U vezi sa prisustvom neovlaštenih osoba u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

213. Naveče bi se pojavljivale grupe koje su dolazile izvan logora, prozivale određene zatvorenike iz prostorije, zatim ih napadale raznim motkama, željeznim šipkama ili komadima teškog električnog kabla (stav 164. presude u predmetu MKSJ Tadić); U pogledu okolnosti koje se odnose na fizičko nasilje u Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

218. Zastrašivanje, iznuđivanje, batinanje i mučenje spadali su u uobičajeno ponašanje (stav 45. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

221. ...Stražari su zatočenike nesrbe redovno okrutno tukli. Zbog tog teškog maltretiranja ljudi su bili u neprestanom strahu. Svake noći je prozivano od troje do desetoro ljudi, od kojih neki više nisu viđeni (stav 231. presude u predmetu MKSJ Stakić);

226. Hrpe leševa često su se mogle vidjeti na travi pored "bijeke kuće" (stav 166. presude u predmetu MKSJ Tadić);

227. Tijela bi se izbacivala iz "bijeke kuće" i kasnije tovarila na kamione i odvozila iz logora (stav 166. presude u predmetu MKSJ Tadić);

229. "Crvena kuća" bila je druga mala zgrada u koju su zatvorenici odvođeni radi premlaćivanja i ubijanja (stav 167. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 156. presude u predmetu MKSJ Tadić i stav 442. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

236. Zatočenice su bile podvrgavane raznim oblicima seksualnog nasilja u logoru Omarska (stav 108. presude u predmetu MKSJ Kvočka; vidjeti također stav 515.-517. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

Vežano za pregled stanja o Omarskoj, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

242. ...Stotine zatočenika su ubijeni ili nestali u logoru Omarska u periodu od kraja maja do kraja augusta, kada je logor konačno zatvoren (stav 220 presude u predmetu MKSJ Stakić);

Činjenice koje je Sud prihvatio kao utvrđene a koje se odnose na određene aspekte logora Keraterm:

Vežano za činjenica koje se odnose na opšte informacije u vezi sa logorom Keraterm, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

251. ...U logoru Keraterm je radilo osoblje SJB-a(Služba javne bezbednosti) Prijedor i vojne policije iz Prijedora. Kao i u Omarskoj, ispitivanja su vršili službenici CSB-a Banja Luka(Centar službi bezbjednosti) i pripadnici Banjolučkog korpusa. Sikirica je bio komandant logora. Nenad Banović zvani Čupo i Zoran Žigić su bili među stražarima.

Jedan od komandira smjena bio je Damir Došen zvani Kajin (stav 849. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

252. ...Fabrika Keraterm pretvorena je u logor 23./24. maja 1992. godine (stav 162. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 168. presude u predmetu MKSJ Tadić);

253. Zatvorenički logor Keraterm, koji se nalazi na istočnom kraju Prijedora, ranije je bio tvornica keramičkih pločica (stav 168. presude u predmetu MKSJ Tadić).

U vezi sa zatočenicima u Keratermu, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

256. Zatočnici su bili mahom Muslimani i Hrvati (stav 162. presude u predmetu MKSJ Stakić; stav 111. presude u predmetu MKSJ Kvočka)

U pogledu pritvorskih prostorija i uslova u Keratermu, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

258. U Keratermu su zatočnike držali u četiri odvojene sobe zvane soba 1, 2, 3 i 4 (stav 112. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

259. ... Prostorija 2 je bila najveća, a prostorija 3 najmanja (stav 162. presude u predmetu MKSJ Stakić);

260. Uslovi u logoru Keraterm bili su grozni: zatvorenici su bili natrpani u prostorije, do 570 zatvorenika u jednoj prostoriji, s tim da su jedva imali mjesta da legnu na betonski pod (stav 169. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 112. presude u predmetu MKSJ Kvočka).

Činjenice koje je Sud prihvatio kao utvrđene a koje se odnose na određene aspekte logora Trnopolje:

Vežano za činjenica koje se odnose na opće informacije u vezi sa logorom Trnopolje, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

291. Logor Trnopolje nalazio se u blizini stanice u Kozarcu, na željezničkoj pruzi Prijedor-Banja Luka (stav 172. presude u predmetu MKSJ Tadić);

292. U logoru je bilo na hiljade zatvorenika, uglavnom starijih ljudi, žena i djece (stav 172. presude u predmetu MKSJ Tadić);

293. Zatočenih 1.600 muškaraca u njemu je provelo približno dva do tri mjeseca (stav 940. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

294. U početku su srpski vojnici govorili zatvorenicima da su tu zatvoreni radi vlastite zaštite od muslimanskih ekstremista. Međutim, pokazalo se da je umjesto toga logor bio

mjesto na kojem je sakupljano civilno stanovništvo, muškarci, žene i djeca, koji su zatim deportovani u druge dijelove Bosne ili na druge teritorije (stav 176. presude u predmetu MKSJ Tadić);

295. Logor su čuvali naoružani stražari. Upravnik logora bio je Slobodan Kuruzović (stav 172. presude u predmetu MKSJ Tadić);

296. ... a stražari su bili pripadnici vojske bosanskih Srba iz Prijedora (stav 449. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

297. Logor Trnopolje službeno je zatvoren krajem septembra 1992. godine, ali su neki zatočeniци u njemu ostali duže (stav 450. presude u predmetu MKSJ Brđanin; vidjeti stav 940. presude u predmetu MKSJ Brđanin).

U vezi sa pritvorskim prostorijama i uslovima u logoru Trnopolje, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

298. Logor se sastojao od jednospratne zgrade bivše škole, uz koju se nalazila nekadašnja mjesna zajednica sa kinom, poznati kao "dom" (stav 173. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 16. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

299. Jedan dio logora bio je okružen bodljikavom žicom (stav 173. presude u predmetu MKSJ Tadić);

301. Zbog nedostatka hrane i loših sanitarnih uslova u logoru, većina zatvorenika, prema nekim procjenama čak 95%, patila je od dizenterije (stav 177. presude u predmetu MKSJ Tadić);

302. Tekuće vode uopšte nije bilo, a toaleta samo u ograničenom broju (stav 177. presude u predmetu MKSJ Tadić); 52

303. Vode za piće skoro da nije ni bilo jer je bila samo jedna pumpa na cijeli logor (stav 177. presude u predmetu MKSJ Tadić);

304. U Trnopolju uprava logora nije zatvorenicima obezbjeđivala hranu (stav 174. presude u predmetu MKSJ Tadić).

Vežano za fizičko nasilje u logoru Trnopolje, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

306. Nije postojao redovni režim isljeđivanja ili premlaćivanja kao u drugim logorima, ali je bilo i premlaćivanja i ubijanja (stav 175. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 225.,242. presude u predmetu MKSJ Stakić i stav 450. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

307. Srpski vojnici su zatočenike tukli palicama za bejzbol, željeznim šipkama, kundacima, rukama i nogama – svime što bi im palo šaka. Osobe koje su odvođene na ispitivanje često su se vraćale modre (stav 242. presude u predmetu MKSJ Stakić) ;

308. Budući da se u logoru Trnopolje nalazio najveći broj žena i djevojaka, silovanja su ovdje bila češća nego u drugim logorima (stav 175. presude u predmetu MKSJ Tadić);

309. Najviše su bile ugrožene djevojke od 16 do 19 godina (stav 175. presude u predmetu MKSJ Tadić);

310. Tokom večeri grupe vojnika ulazile bi u logor Trnopolje, izvodile svoje žrtve iz doma i silovale ih (stav 175. presude u predmetu MKSJ Tadić; vidjeti također stav 514. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

U pogledu okolnosti koje se odnose na masovna smaknuća logorskih zatočenika Omarske, Keraterma i Trnopolja izvan logora, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

313. Krajem jula 1992. godine iz logora Omarska je izvedeno 44 ljudi i ukrcano u autobus. Rečeno im je da idu ka Bosanskoj Krupi na razmjenu. Više nisu viđeni. Tokom ekshumacija u Jami Lisac pronađeno je 56 tijela. Uzrok smrti za većinu su bile rane iz vatrenog oružja (stav 210. presude u predmetu MKSJ Stakić);

314. Rano ujutro 5. augusta 1992. godine ... zatočenici iz Keraterma koji su prethodnog dana dovedeni ... u Omarsku...najmanje 120 ljudi... je bilo prozvano. Postrojeni su i ukrcani u dva autobusa koji su pod pratnjom otišli ka Kozarcu... Leševi nekih od osoba koje su odvezene tim autobusima kasnije su pronađeni i identifikovani u Hrastovoj Glavici. Na toj lokaciji, tridesetak kilometara od Prijedora, pronađen je velik broj tijela - to jest 126. Forenzički stručnjaci su utvrdili da su uzrok smrti u 121 slučaju bile rane od vatrenog oružja (stav 211.-212. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti stav 454. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

315. Kada je logor Omarska zatvoren, zatočenici iz tog logora su prevezeni u logor Manjača (stav 453. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

316. Jedan prevoz zarobljenika izvršen je 6. avgusta 1992. Put je trajao cijeli dan. Po dolasku u logor Manjača zatočenici su morali cijelu noć provesti u zaključanom autobusu...Te noći policajci bosanski Srbi koji su bili u pratnji autobusa prozvali tri muškarca da izađu. Sljedećeg dana viđeni su leševi te trojice muškaraca (stav 453. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

317. Između šest i osam muškaraca koji su autobusom odvezeni iz logora Omarska u logor Manjača ubijeni su ispred logora Manjača 6. avgusta 1992 (stav 213. presude u predmetu MKSJ Stakić);

318. Dana 21. augusta 1992. u logor Trnopolje su počeli pristizati autobusi i zatočenicima je rečeno da se u njih ukrcaju. U tom trenutku je u logoru bilo još veoma malo žena i djece, tako da su se u četiri autobusa ukrcali mahom muškarci... Autobusi su krenuli ka Kozarcu, gdje su im se pridružila još četiri autobusa s ljudima koji su se ukrcali u Tukovima, te osam kamiona. Prijevoz ovim autobusima organizovale su srpske vlasti kako bi prevezle ljude iz Prijedora na teritoriju koju su držali Muslimani... Autobusi i kamioni su se zaustavili pored jednog potoka. Putnicima je naredeno da iziđu iz autobusa i postroje se. Tada se pojavio jedan kamion i ženama i djeci je rečeno da se ukrcaju u njega. Stigao je još jedan kamion koji je odvezao još zatočenika, ali je ostao izvjestan broj ljudi iz logora Trnopolje i nešto Kozarčana. Zatim je zatočenicima naredeno da se postroje i uđu u dva autobusa. Natrpano ih je po stotinjak u jedan autobus. Autobus[i] je vozio 10-15 minuta i izišao na put kojem su s jedne strane bile strme stijene, a s druge duboka provalija. Muškarcima je naredeno da iziđu i krenu ka ivici provalije, a tamo im je rečeno da kleknu. Tada je počela paljba. Dva vojnika su se spustila na dno provalije i pucala ljudima u glavu... Tačna lokacija gdje je izvršen masakr... je poznata kao Korićanske stijene (stav 215.-218. presude u predmetu MKSJ Stakić);

Činjenice koje je sud prihvatio ka utvrđene a koje se odnose na prostorije za pritvor i ostala smaknuća osim u tri prethodno navedene logora:

Vežano za zatočenja i premlaćivanja na području Miške Glave, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

319. Drugi napad na Hambarine izvršen je 1. jula 1992...U Gomjenici ... su vojnici okupili ljude ... i odveli ih na most Zeger. Vojnici su stali ubijati ljude, a tijela su im bacali u Sanu koja je bila sva crvena od krvi. Nisu svi muškarci ubijeni; neke su ukrcali u autobuse i odveli ih u logore Omarsku i Keraterm...(stav 255. presude u predmetu MKSJ Stakić);

320. Neke od ljudi koji su bježali od čišćenja Bišćana srpski vojnici su zarobili i odveli ih na komandno mjesto u Miškoj Glavi... Sutradan ujutru su prozvani, ispitani i premlaćeni. To je potrajalo sljedećih četiri ili pet dana (stav 197. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 780. presude u predmetu MKSJ Stakić);

321. Muškarci odjeveni u uniforme JNA i rezervne policije zarobili su u šumi nadomak Kalajeva stotinjak muškaraca i odveli ih u dom u Miškoj Glavi (dom kulture). Sve zajedno su ih zatočili u jednoj maloj prostoriji. Tu su proveli tri dana i dvije noći i za to vrijeme su dobili samo jedan hljeb i malo vode za piće (stav 198. presude u predmetu MKSJ Stakić);

322. U Domu Miška Glava bio je ured sekretara mjesne zajednice, gdje je osoblje bilo iz redova Teritorijalne odbrane. U kafiću Doma bilo je zatvoreno približno 114 bosanskih Muslimana (stav 858. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

323. U Miškoj Glavi, zatočenike su srpski vojnici tokom ispitivanja tukli šakama i kundacima. Posljedice tih premlaćivanja bili su na primjer potres mozga, krvarenje i teški

hematomi. Premlaćivanja su se vršila u prisustvu drugih zatočenika (stav 859. presude u predmetu MKSJ Brđanin).

Vezano za zatočenja, premlaćivanja i ubistva na fudbalskom stadionu u Ljubiji, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

324. Otprilike 25. jula 1992. godine oko Ljubije je došlo do pucnjave i granatiranja što je potrajalo do oko 16:00 sati, kad se granatiranje smanjilo. Nakon toga su muškarci autobusima odvedeni na fudbalski stadion u Ljubiji (stav 270. presude u predmetu MKSJ Stakić);

325. U julu 1992. godine civili, bosanski Muslimani, zatočeni u Miškoj Glavi, prebačeni su na fudbalski stadion Ljubija u Gornjoj Ljubiji. Na tom stadionu je bilo zatočeno mnogo civila pod nadzorom policajaca bosanskih Srba i pripadnika interventnog voda (stav 413. presude u predmetu MKSJ Brđanin; vidjeti također stav 860.-861. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

326. U julu 1992. godine, bosanski Muslimani zatočeni na fudbalskom stadionu u Ljubiji morali su odnositi mrtva tijela pogubljenih bosanskih Muslimana. Jedan leš nije imao glavu, dok je iz smrskane glave drugog visilo jedno oko (stav 509. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

327. Na fudbalskom stadionu u Ljubiji bilo je teškog premlaćivanja... Otprilike 25. jula 1992. godine civili su autobusima odvedeni na stadion u Ljubiji. Zatočenicima je naredeno da izađu iz autobusa, a neke od njih su natjerali da trče. Kad bi prošli pored vozača autobusa, on bi svakog od njih udario. Većinu pridošlih su premlatili i tjerali ih da gledaju u tlo. Zatim su ih postrojili uza zid na stadionu i rekli im da se sagnu naprijed (u pojasu). Dok su ih tukli, "potok je bio krvi, duž cijelog zida" (stav 246.,247. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 271.,780. presude u predmetu MKSJ Stakić);

328. ...Ubijeni su i neki od ljudi koji su bili primorani da se postroje uza zid i bili maltretirani. Kasnije su zatočeni morali da pomognu da se uklone tijela. U autobusu je bilo između 10 i 15 tijela... (stav 271. presude u predmetu MKSJ Stakić);

329. Kop u Ljubiji poznat je pod imenom Jakarina kosa. Srbi su ga ogradili i noću su se iz pravca rudnika čuli kamioni. Tu su bile i građevinske mašine i bušilica za bušenje rupa. Jednog dana se čula jaka eksplozija, nakon čega su Srbi otišli. Lokalnom stanovništvu je rečeno da ne prilazi jer je to područje minirano (stav 273. presude u predmetu MKSJ Stakić);

330. I Nermin Karagić i Elvedin Nasić svjedočili su o ubijanju i pokopu tijela u na mjestu poznatom kao Kipe. Obojica su uspjeli izvući živu glavu prilikom pogubljenja na ovoj lokaciji. Nermin Karagić procjenjuje da je ubijeno pedesetak ljudi...Poslije godinu i po dana Karagić se vratio na to mjesto kako bi identifikovao ekshumirana tijela. Identifikovao je tijelo svog oca, a kasnije je ta identifikacija potvrđena analizom DNK (stav 274. presude u predmetu MKSJ Stakić);

Vezano za odvođenje i ubistvo na području Tomašica, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

331. Tomašica je selo južno od Prijedora u kojem su prije sukoba zajedno živjeli bosanski Hrvati i bosanski Srbi. Potonji su bili većinsko stanovništvo (stav 415. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

332. Dana 2. decembra 1992. godine pripadnici vojske bosanskih Srba odveli su muške mještane Tomašice, bosanske Hrvate, da sijeku drva u obližnjoj šumi. Tamo su ostali tri dana. Dana 5. decembra 1992. godine Mile Topalović, koji se vraćao iz šume, je ubijen vatrenim oružjem ... od strane pripadnika vojske bosanskih Srba... (stav 415. presude u predmetu MKSJ Brđanin)

Vezano za zatočenja, prelaćivanja i mučenja u zgradi SUP-a, Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

333. ...Veliki broj ljudi ... su bili odvedeni u zgradu SUP-a u Prijedoru i podvrgnuti prelaćivanju. ...Svima im je bilo zajedničko to što nisu Srbi...Teška prelaćivanja ... su činjena ... u zgradi SUP-a...(stav 248.,780. presude u predmetu MKSJ Stakić; vidjeti također stav 199. presude u predmetu MKSJ Stakić);

334. Bosanske Muslimane i Hrvate držali su u zatočenju u SUP-u Prijedor, a među zatočenicima su bili jedna žena i jedan maloljetni mladić (stav 862. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

335. Zatočenike su metalnim predmetima tukli pripadnici interventnog voda koji su činili ljudi iz Prijedora (stav 863. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

336. Jednom zatočeniku slomili su sljepoočnu kost prilikom prelaćivanja (stav 863. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

337. Zatočenike su tukli i za vrijeme ispitivanja i ponižavali ih (stav 863. presude u predmetu MKSJ Brđanin); 56

338. Zatočenike su vrijeđali na nacionalnoj osnovi (stav 863. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

339. Svi muškarci ne-Srbi uhapšeni su i odvedeni u SUP, odakle su autobusima odvedeni u logor Omarska ili u logor Keraterm (stav 15. presude u predmetu MKSJ Kvočka)

340. Žene, djecu i starije obično su odvodili u logor Trnopolje (stav 15. presude u predmetu MKSJ Kvočka);

341. Prije polaska, prisilili su ih da protrče kroz špalir policajaca (stav 863. presude u predmetu MKSJ Brđanin);

Vezano za zatočenja u kasarni JNA u Prijedoru. Sud je kao utvrđene prihvatio sljedeće činjenice:

342. Kasarna JNA u Prijedoru, u kojoj je bilo zatočeno najmanje 30 muškaraca, imala je osoblje sastavljeno od vojske bosanskih Srba (stav 864. presude u predmetu MKSJ Brđanin).

Pored toga, Sud je, naprijed navedenim rješenjem, djelimično prihvatio predložene činjenice, u obimu kako je to navedeno u Anexu rješenja, a radi se o sljedećim činjenicama:

24. Atmosfera nepovjerenja, straha i mržnje raspirivana je političkim napetostima u opštini od druge polovine 1991. godine pa do preuzimanja vlasti 30. aprila 1992. godine-stav 688. presude MKSJ u predmetu Stakić (ispušteno: Zbog propagandekoju je proizvodio SDS, nesrpsko stanovništvo opštine Prijedor živjelo je u stalnom strahu i neizvjesnosti). Ova činjenica se odnosi na opštinu Prijedor prije preuzimanja vlasti.

115. Srpske snage su u glinokopu u zaseoku Mrkalji puškama i teškim naoružanjem...ubili otprilike 30 do 40 ljudi. Ti vojnici su bili odjeveni u maskirne uniforme, a žrtve su bile u civilnoj odjeći-stav 256. presude MKSJ u predmetu Stakić (ispušteno: Ti muškarci civili ničim nisu provocirali vojnike, a ljudi su počeli bježati od pušaka i prije nego što su vojnici otvorili vatru). Ova činjenica se odnosi na napade na području Brda-selo Bišćani.

163. Upravna zgrada bila je djelomično jednospratnica, s tim da su se kuhinja i trpezarija nalazile u prizemnom zapadnom dijelu-stav 156. presude MKSJ u predmetu Tadić; vidi također stav 47. presude u predmetu Kvočka (ispušteno: Dvije manje garaže predstavljale su krajnju sjevernu tačku zgrade). Ova činjenica se odnosi na raspored u logoru Omarska.

185. Do 600 zatvorenika moralo je potrbuške ležati napolju na „pisti“. Za sve vrijeme na njih su bili upereni mitraljezi-stav 159. presude MKSJ u predmetu Tadić (ispušteno: ...poneki, neprekidno danima i noćima bez obzira na vremenske prilike, a poneki čak i mjesec dana). Ova činjenica se odnosi na pritvorske prostorije u logoru Omarska.

216. Izgleda da su takve grupe imale slobodan pristup u logor-stav 164. presude MKSJ u predmetu Tadić (ispušteno: ...i njihove posjete uveliko su pojačavale atmosferu straha koja je vladala u logoru). Ova činjenica se odnosi na dolazak neovlaštenih osoba u logor Omarska.

300. Trnopolje je, bar povremeno, bio otvoreni zatvor, ali je po zatvorenike bilo opasno da se nadu napolju, gdje su ih u okolini logora mogle napasti neprijateljske grupe-stav 176. presude MKSJ u predmetu Tadić (ispušteno: što znači da su zapravo bili zatočeni u logoru). Ova činjenica se odnosi na prostorije za pritvor u uslove u logoru Trnopolje.

311. Mnogi zatočnici logora.... Trnopolje....su bili podvrgnuti teškom zlostavljanju i maltretiranju-stav 780 presude u predmetu Stakić (ispušteno: ..koje čini mučenje). Ova činjenica se odnosi na fizičko nasilje u logoru Trnopolje.

Činjenice broj 5., 11., 27., 28., 37., 39., 40., 48., 55.-65., 102., 133., 134., 138., 139., 217. 222., 247., 254., 305. i 312., navedene u prijedlogu Tužiteljstva BiH, Sud je odbio, imajući u vidu kriterije za prihvatanje određene činjenice kao utvrđene.

Član 4. Zakona o ustupanju predmeta glasi: „Nakon saslušanja stranaka, sud može na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravomoćnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ ukoliko se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku“. Navedena zakonska odredba daje mogućnost Sudu da iskoristi ranije nalaze MKSJ u cilju ekonomičnosti postupka, ali ne na štetu prava optuženog na pravično suđenje. Ova odredba ima isti smisao kao i Pravilo 94 (B) Pravilnika MKSJ prema kojem: „Na zahtjev jedne od strana ili proprio motu pretresno vijeće može, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno (...) iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja koja su sporna u tekućem suđenju“. Uvjet iz Zakona o ustupanju, koji se odnosi na prethodno saslušanje stranaka, ispunjen je činjenicom da je odbrani dato dovoljno vremena za izjašnjenje o prijedlozima Tužiteljstva BiH.

Opće shvatanje ovog instrumenta, kako je to istaknuto u sudskoj praksi Suda BiH¹ i MKSJ/MKSR², vezano za utvrđene/presuđene činjenice koje su formalno primljene na znanje je takvo da stvara pravnu pretpostavku kojom se početni teret izvođenja dokaza prebacuje sa optužbe na odbranu. Predlaganjem činjenice koja je već utvrđena u ranijoj presudi, a koja daje jednako relevantnu informaciju u sadašnjem predmetu, tužitelj je ispunio ovaj početni uvjet tereta uvjeravanja u pogledu te konkretne činjenice.

¹ Rješenja o utvrđenim činjenicama koja su donijela pretresna vijeća Suda BiH u slijedećim predmetima: Rješenje u predmetu protiv Radovana Stankovića, predmet br. X-KR-05/70, od 13. jula 2006. godine; Rješenje u predmetu protiv Gojka Jankovića, predmet br. X-KR-05/161, od 4. avgusta 2006. godine; Rješenje u predmetu protiv Miloša Stupara i drugih (predmet Kravica), predmet br. X-KR-05/24, od 3. oktobra 2006. godine; Rješenje u predmetu protiv Momčila Mandića, predmet br. X-KR-05/58, od 5. februara 2007. godine; Rješenje u predmetu protiv Kreše Lučića, predmet br. X-KR-06/298, od 27. marta 2007. godine.

Rješenja o utvrđenim činjenicama uključena u prvostepene presude: Prvostepena presuda u predmetu protiv Nede Samardžića, predmet br. X-KR-05/49, od 7. aprila 2006. godine, str. 12-16 (str. 10-13 verzije na službenim jezicima BiH); prvostepena presuda u predmetu protiv Dragoja Paunovića, predmet br. X-KR-05/16, od 26. maja 2006. godine, str. 15 (str. 13 verzije na službenim jezicima BiH); prvostepena presuda u predmetu protiv Bobana Šimšića, predmet br. X-KR-05/04, od 11. jula 2006. godine, stav 49.; prvostepena presuda u predmetu protiv Marka Samardžije, predmet br. X-KR-05/07, od 3. novembra 2006. godine, str. 16-19 (str. 15-18 verzije na službenim jezicima BiH); prvostepena presuda u predmetu protiv Radislava Ljubina, predmet br. X-KR-05/154, od 8. marta 2007. godine, str. 17-22 (str. 15-20 verzije na službenim jezicima BiH).

Preispitivanje rješenja sudskih vijeća o utvrđenim činjenicama kao dio drugostepenih presuda: Drugostepena presuda u predmetu protiv Dragoja Paunovića, predmet br. X-KRŽ-05/16, od 27. oktobra 2006. godine, str. 5 (str. 5 verzije na službenim jezicima BiH); drugostepena presuda u predmetu protiv Nede Samardžića, predmet br. X-KRŽ-05/49, od 13. decembra 2006. godine, str. 8-11 (str. 8-12 verzije na službenim jezicima BiH).

U skladu sa članom 6. stav 2. ZKP BiH, te odredbama člana 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, optuženima je dato pravo da ospore bilo koju od utvrđenih činjenica, prihvaćenih od strane Suda, čime je ispunjen princip pravičnosti i jednakosti u postupku, kao i princip neposrednosti dokaznog postupka. Pored toga, Sud BiH nije obavezan da svoju presudu temelji na bilo kojoj činjenici utvrđenoj u presudama MKSJ, a presuđene činjenice se prihvataju i razmatraju u svjetlu svih dokaza izvedenih tokom suđenja, u skladu sa principom slobodne ocjene dokaza iz člana 15. ZKP BiH. U predmetnom postupku koji se vodi pred ovim Sudom, Sud, također, ne obavezuju ranije odluke pretresnih vijeća MKSJ o presuđenim činjenicama³. Na kraju, odgovarajuća sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava podržava ovakav pristup pod uvjetom da optuženi može osporiti prihvaćene činjenice⁴.

Zakonska argumentacija za osiguranje ovakavog proceduralnog mehanizma uključuje opću ekonomičnost sudskog postupka, te činjenica da često teško traumatizirane svjedoke treba poštediti ponovnog svjedočenja u određenom broju predmeta vezanih za iste događaje ili regiju. Takođe, ovakav pristup omogućava usklađivanje prakse Suda BiH i odgovarajuće prakse MKSJ-a. Na kraju, korištenje utvrđenih činjenica može se posmatrati kao sredstvo da se optuženom osigura pravo na postupak u najkraćem razumnom roku i bez odugovlačenja, što je propisano članom 13. ZKP BiH i članom 6. stav 1. EKLJP, posebno u pritvorskim predmetima, jer se time može znatno skratiti trajanje pretresa ukoliko se uvede u ranoj fazi postupka. Obzirom da Zakon o ustupanju i ZKP BiH ne pružaju kriterije na kojima bi se zasnivalo diskreciono pravo Suda da prihvati ili odbije određene činjenice, predložene od strana u postupku, standardi koje su razradili MKSJ i MKSR vezano za Pravilo 94(B) mogu služiti kao smjernica. Kada su u pitanju kriteriji, Sud zasniva svoje zaključke na odluci pretresnog vijeća MKSJ koja je donesena 26. septembra 2006. godine u predmetu Vujadin Popović i drugi (predmet br. IT-05-88-T). Ova odluka dalje razrađuje kriterije ustanovljene u dvije odluke pretresnog vijeća MKSJ u predmetu protiv Momčila Krajišnika⁵ (predmet br. IT-00-39-T), a ove odluke je Apelaciono vijeće Suda BiH djelimično uzelo u razmatranje u svojoj presudi protiv Nede Samardžića (predmet br. X-KRŽ-05/49) od 13. decembra 2006. godine, kao i u brojnim drugim odlukama pretresnih vijeća ovog Suda⁶.

Da bi se ispunili kriteriji da neka činjenica bude prihvaćena kao utvrđena:

2. Vidi kao najaktuelniji primjer kojim se daje pregled prakse MKSJ/MKSR Odluku o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, kojom se dalje razrađuju kriteriji uspostavljeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, od 28. februara 2003. i 24. marta 2005. godine.

³ Raspravno vijeće MKSJ u predmetu protiv Željka Mejakića i drugih, MKSJ predmet br. IT-02-65-PT, dana 1. aprila 2004. godine donijelo je odluku o presuđenim činjenicama prije prosljeđivanja predmeta Sudu BiH.

⁴ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Salabiaku protiv Francuske, donesena 7. oktobra 1988. godine, 13 EHRR 379, stav 28-29.

⁵ Vidi fusnotu 2.

⁶ Vidi potpuni spisak rješenja navedenih u fusnoti 1.

1. Činjenica mora biti relevantna za neko pitanje u postupku koji je u toku

Ovaj preduvjet zahtijeva da predložena činjenica mora biti relevantna za predmet. Odluka o utvrđenim činjenicama predstavlja dio dokaznog postupka i Sud će prihvatiti samo relevantne dokaze.

Uz to, formulacija ovog uvjeta, koja je usko vezana za formulaciju Pravila 94 (B) i člana 4. Zakona o ustupanju, pokazuje da ne može biti preduvjet da predložena činjenica "nije predmet spora" među stranama (što ima isto značenje kao i da nije "od značaja"), kako se navodi u ranijoj praksi MKSJ i nekim predmetima Suda BiH⁷. Budući da utvrđena činjenica samo stvara pretpostavku u korist jedne strane, takva pretpostavka se uvijek može uspješno osporiti razumnom argumentacijom i dokazima. Vijeće prihvata stav optužbe u ovom pogledu, koji se sam temelji na citiranim odlukama MKSJ⁸. Nijedna činjenica, predložena od strane Tužiteljstva, nije odbijena po osnovu ovog kriterija.

2. Činjenica mora biti jasna, konkretna i mora se moći identifikovati

Prema odluci MKSJ u predmetu Popović i dr., za ispunjenje ovog preduvjeta predložena činjenica ne smije biti nerazlučivo izmiješana niti sa drugim činjenicama koje same ne zadovoljavaju ovaj kriterij za utvrđene činjenice, niti sa drugim činjenicama koje zamagljuju glavnu činjenicu. Kako bi se navedeno ispitalo, Sud mora razmotriti predloženu činjenicu u kontekstu originalne presude⁹. Nijedna činjenica, predložena od strane Tužiteljstva, nije odbijena po osnovu ovog kriterija.

3. Strana u postupku koja traži formalno primanje na znanje mora činjenicu formulirati na način koji se ni u kom bitnom smislu ne razlikuje od formulacije u izvornoj presudi

Vijeće podržava stav iz novije prakse MKSJ da u slučaju manje nepreciznosti ili nejasnoće koja je nastala kao rezultat „vadenja iz konteksta“ izvornog dokumenta, Sud može, koristeći svoje diskreciono pravo, ispraviti nepreciznost ili nejasnoću proprio motu. U svjetlu ovog kriterija, Sud je odbio sažetke određenih činjenica ponuđenih u Dopuni prijedloga Tužiteljstva, ali je umjesto toga prihvatio činjenice iz prvog prijedloga Tužiteljstva, kako je to navedeno u dispozitivu rješenja od 22.08.2008. godine i Anexu istog.

⁷ Vidi ovaj kriterij, naveden u prvoj odluci MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, od 28. februara 2003. godine, str. 7. Međutim, ovaj isti kriterij je naglašeno napušten u drugoj odluci o presuđenim činjenicama u istom predmetu, donesenoj 24. marta 2005. godine, str. 8, fusnota 45.

Ovaj kriterij se navodi, na primjer, u rješenjima Suda BiH o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Gojka Jankovića, predmet br. X-KR-05/161, od 4. avgusta 2006. godine, vidi Rješenje, str. 2; u predmetu protiv Marka Samardžije, predmet br. X-KR-05/07, od 3. novembra 2006. godine, vidi prvostepenu presudu str. 19 (str. 17 na službenim jezicima BiH),

⁸ Vidi takođe odluku MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 5, fusnota 19.

⁹ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 6.

Vijeće zaključuje da čak i ako sažeci tačno odražavaju veliki broj pojedinačnih činjenica, o sažecima nije presuđeno odlukama MKSJ te se, stoga, ne mogu prihvatiti kao utvrđene činjenice. Štaviše, upotreba sažetaka činjenica otvara nova pitanja u smislu da li sažeci tačno odražavaju sadržaj činjenica koje se nalaze u njima bez obzira na prednosti koje takvi sažeci pružaju u smislu jezgrovitosti.

4. Činjenica ne smije biti nejasna ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u kojem je stavljena u prijedlogu strane u postupku koja traži formalno primanje na znanje

U cilju procjene da li kontekst u kojem je predložena činjenica, citirana unutar prijedloga, stvara određenu konfuziju o njenom stvarnom značenju, činjenica mora biti analizirana u svom izvornom kontekstu. Ukoliko se značenje u izvornoj presudi značajno razlikuje po jačini ili sadržaju kada se upoređi sa kontekstom sugeriranim u prijedlogu, činjenica ne bi trebala biti prihvaćena.

Na temelju ovog kriterija, vijeće je isključilo predloženu činjenicu broj 254. Dvije presude MKSJ daju dva različita broja zatvorenika u logoru Keraterm. Kombinovanje ova dva različita broja je zaključak do kojeg je došlo Tužiteljstvo. Budući da su samo nalazi koji proizlaze iz presuda MKSJ prihvatljivi kao utvrđene činjenice, ali ne i zaključci strane koja podnosi prijedlog čak i kada su zasnovani na takvim činjenicama MKSJ-a, činjenica broj 254 je odbijena.

5. Strana u postupku koja predlaže formalno primanje na znanje mora činjenicu dovoljno precizno navesti

Ovaj preduvjet zahtijeva preciznu identifikaciju stavova iz presude iz koje su predložene činjenice uzete. Kao i prema kriteriju 3., Sud može prihvatiti činjenice u okolnostima kada je strana greškom citirala pogrešni stav iz presude, pod uvjetom da blizina činjeničnog zaključka kojeg je strana imala na umu pogrešno navedenom stavu čini tu grešku tako očitom da bi druga strana u postupku mogla razumjeti koji je činjenični zaključak, strana koja traži formalno primanje na znanje imala na umu. Nijedna činjenica, predložena od strane Tužiteljstva, nije odbijena po ovom kriteriju.

6. Činjenica ne smije sadržavati kvalifikacije koje su u suštini pravne prirode

Kao što je to istaknuto u drugoj odluci u predmetu Krajišnik: "Mnogi zaključci imaju pravni aspekt ukoliko se ovaj izraz šire tumači. Stoga je neophodno ustanoviti u svakom slučaju pojedinačno da li predložena činjenica sadrži zaključke ili kvalifikacije koje su u osnovi pravne prirode."¹⁰.

Kada se analizira pristup MKSJ-a za svaki slučaj pojedinačno, pozicija pretresnog vijeća u odluci MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu Mejakić i dr., na primjer, isključuje činjenice koje govore o postojanju "politike za vršenje nečovječnih djela protiv civilnog stanovništva" te "djela koja su počinjena na širokim osnovama i sistematičan način" jer

¹⁰ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, od 24. marta 2005. godine, stav 15.

su pravne prirode¹¹. Međutim, nasuprot ovoj odluci, pretresno vijeće MKSJ je u predmetu Krajišnik, na primjer, odlučilo da prihvati činjenice koje navode da su zločini bili "počinjeni tokom oružanog sukoba kao dio širokog ili sistematičnog napada na civilno stanovništvo," činjenice čije je značenje da je "etničko čišćenje (...) bilo počinjeno u kontekstu oružanog sukoba," kao i da je počinitelj učestvovao u "zajedničkom zločinačkom cilju da se područje Prijedora očisti od nesrpskog stanovništva činjenjem nečovječnih djela."¹²

Ovo vijeće smatra da činjenice koje sadržavaju bilo kakve pravne zaključke ne bi trebale biti prihvaćene kao utvrđene činjenice. Stoga, niti jednu činjenicu koja sadrži zakonska obilježja krivičnog djela, npr. "oružani sukob" ili "široki ili sistematični napad", ili zakonske kvalifikacije kojima se pripisuje način izvršenja, na primjer, "postojanje zajedničkog zločinačkog cilja" ili "sa odgovornošću nadređenog", vijeće nije prihvatilo kao utvrđenu. Iako primjeri navedeni u ovom pasusu sadrže i činjeničnu komponentu, ovo vijeće je mišljenja da je njihovo prihvatanje isključeno ovim preduvjetom, čak i ako se sastoje samo od "opštih činjenica koje stavljaju konkretnu radnju činjenja u širi kontekst ratnih događaja."¹³ Koncepti kao što su "široki ili sistematični napad" ili "oružani sukob" su zakonska obilježja inkriminiranih krivičnih djela i ne bi se trebali smatrati utvrđenim činjenicama da bi se stvorile jasno definisane granice za upotrebu ovog novog instrumenta.

Uprkos svom strogom pristupu prema prihvatanju činjenica koje sadrže zakonske kvalifikacije kao prihvaćenih činjenica, vijeće smatra da, kada je jednom čisto činjenično stanje prihvaćeno kao utvrđena činjenica, ista će se tretirati kao dokaz na isti način kao i dokazi dobijeni od svjedoka ili materijalni dokazi koji su podneseni tokom suđenja koje je u toku. Stoga, u skladu sa članom 15. ZKP BiH, ovo vijeće zadržava slobodu da izvede svoje vlastite pravne zaključke na osnovu onog utvrđenog činjeničnog stanja koje je prihvatilo kao utvrđene činjenice¹⁴. Zbog neispunjenja ovog kriterija Sud je odbio prihvatiti predložene činjenice broj: 5, 11, djelimično činjenicu 24, 27-28, 37, 39-40, 48, 55-65, 102, djelimično činjenicu 115, 133-134, 138-139, djelimično činjenicu 216, 217, 222, 247, 305, djelimično činjenicu 311 i činjenicu 312.

7. Činjenica se ne smije zasnivati na dogovoru strana u ranijem postupku

Važno je da je predložena činjenica osporena u ranijem postupku. Stoga, činjenica koja je uzeta iz presude koja je rezultat sporazuma o krivnji ili dogovora da se određene činjenice smatraju činjenicama koje nisu predmet spora između strana u ranijem postupku ne ispunjavaju kriterije da budu prihvaćene kao utvrđene činjenice. Ukoliko

¹¹ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Željka Mejakića i drugih, predmet br. IT-02-65-PT, od 1. aprila 2004. godine, str. 6.

¹² Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, od 24. marta 2005. godine; Spisak presuđenih činjenica koje je vijeće prihvatilo, činjenice br. 323, 321 i 316.

¹³ Vidi formulaciju presude žalbenog vijeća u predmetu protiv Dragoja Paunovića, predmet br. X-KRŽ-05/16, od 27. oktobra 2006. godine, str. 5 (str. 5 verzije na službenim jezicima BiH).

¹⁴ Vidjeti odluku MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Miroslava Kvočke i drugih, predmet br. IT-98-30/1-T, od 8. juna 2000. godine, str. 6.

nije osporena u ranijem postupku, dokazna vrijednost činjenice ne dostiže nivo uvjerenja potrebnog da dođe do prebacivanja tereta izvođenja dokaza na drugu stranu.

Nijedna od presuda MKSJ iz kojih su činjenice predložene nije zasnovana na sporazumu o krivnji između Tužiteljstva u Hagu i optuženih, stoga nijedna činjenica iz prijedloga Tužiteljstva BiH nije odbijena po ovom kriteriju.

8. Činjenica se ne smije odnositi na djela, postupke ili duševno stanje optuženog

U odluci MKSJ u predmetu Popović i dr. pojašnjava se najnovija praksa MKSJ: "U takvom isključivanju težište se stavlja isključivo na djela, ponašanje i duševno stanje optuženog, odnosno na ponašanje optuženog koje ima fizička i duševna obilježja vida odgovornosti kojom se tereti. To se ne odnosi na ponašanje drugih osoba za čija krivična djela i propuste je optuženi, kako se tvrdi, bio odgovoran u sklopu jednog vida odgovornosti ili više vidova odgovornosti (...)." ¹⁵

Nasuprot ove uske definicije, pretresno vijeće MKSJ u predmetu Mejakić i dr. isključilo je sve činjenice koje se tiču životnih uslova u logoru Omarska kao previše tendenciozne, bez konkretnijeg objašnjenja svoje odluke. ¹⁶

Ovo vijeće smatra da indirektno inkriminirajuće činjenice ne bi trebalo isključiti od prihvatanja kao utvrđenih činjenica ¹⁷. Budući da svaki dokaz izveden na sudu mora biti relevantan za predmet, svaki dokaz koji je podnesen od strane Tužiteljstva mora barem indirektno voditi prema utvrđivanju odgovornosti optuženog ¹⁸.

U konkretnom predmetu, definicija položaja koju su optuženi imali u logorima je zaključak koji Sud donosi prije nego što teški uvjeti života u logoru mogu dovesti do krivične odgovornosti. Stoga, činjenice o kojima se radi mogu samo indirektno govoriti o krivičnoj odgovornosti optuženih te su prihvatljive kao utvrđene činjenice. Nijedna činjenica, predložena od Tužiteljstva, nije odbijena po ovom kriteriju.

9. Činjenica ne smije biti predmet žalbenog postupka ili postupka preispitivanja koji je u toku

Ovaj kriterij se mora posebno pažljivo procijeniti kada su predložene činjenice iz prvostepene presude koja je još uvijek predmet žalbe. U takvim okolnostima, činjenica koja potiče iz presude koja je predmet preispitivanja može biti prihvaćena samo ukoliko

¹⁵ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 13.

¹⁶ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Željka Mejakića i drugih, predmet br. IT-02-65-PT, od 1. aprila 2004. godine, str. 6.

¹⁷ Vidi ovaj kriterij naveden npr. u rješenju o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Miloša Stupara i drugih (Kravica), predmet br. X-KR-05/24, od 3. oktobra 2006. godine, str. 6.

¹⁸ Vidi obrazloženje o odluci MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, str. 13, naročito fusnotu 48.

sama činjenica očito nije predmet žalbe¹⁹. Ovo je, na primjer, čest slučaj u MKSJ, kada nadređeni vojni zapovjednici ili politički lideri nisu porekli da su se zločini zaista desili ali su uložili žalbu na prvostepenu presudu samo na osnovu toga da je njima pripisana efektivna kontrola nad direktnim počiniteljima krivičnih djela.

Četiri presude iz kojih su uzete činjenice predložene u prijedlozima Tužiteljstva bile su predmet žalbenog postupka tokom kojeg ili te konkretne činjenice nisu bile osporene ili je osporavanje bilo bezuspješno²⁰. Stoga, nijedna činjenica, predložena od strane Tužiteljstva, nije odbijena po ovom kriteriju.

Nakon analiziranja svih predloženih činjenica pojedinačno, na osnovu svih prethodno navedenih kriterija, vijeće je cijeno da li bi se prihvatanjem svih prihvatljivih činjenica iz prijedloga Tužiteljstva, u sastavu, broju i sadržaju, postigla ekonomičnost sudskog postupka a da se time ne ugrozi pravo optuženih na pravično, javno i ekspeditivno suđenje. Takav test se smatra neophodnim jer "je veća vjerovatnoća da će princip ekonomičnosti postupka biti ugrožen na taj način u slučajevima kada su činjenice o kojima je presuđeno (...) suviše opšte, neprecizne, tendenciozne i konačne."²¹ U konačnoj analizi, čak i one činjenice koje su zadovoljile sve navedene preduvjete, mogu biti odbijene prema diskrecionoj odluci vijeća ako sve činjenice uzete zajedno narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

U konkretnom predmetu, ovo vijeće je više puta čulo iskaz svjedoka koji je djelimično kontradiktoran dvjema predloženim činjenicama te je, stoga, vijeće redigovalo činjenice br. 163 i 185 kako je to navedeno.

Općepoznate činjenice

Osim prihvatanja činjenica koje proizlaze iz ranijih presuda MKSJ kao utvrđenih činjenica, tužitelj je, takođe, predložio Sudu da razmotri prihvatanje određenih činjenica kao tzv. "općepoznatih činjenica". MKSJ i MKSR se bave takvim činjenicama prema pravilu 94(A) Pravilnika MKSJ. Iako ne postoji odgovarajuća zakonska odredba u zakonu BiH, ovo vijeće izvodi svoje pravo da se pozabavi ovim pitanjem na isti način a maiore ad minus iz člana 4. Zakona o ustupanju koji, po tom viđenju, eksplicitno otvara put za direktno korištenje činjeničnih nalaza koji čak i ne dostižu nivo opće prihvaćenosti.

Kada se razmatra pitanje na koji način tretirati činjenice koje su predložene kao "općepoznate činjenice", ovo vijeće se može osloniti na početne nalaze Suda BiH iz

¹⁹ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 14.

²⁰ Vidi presude žalbenog vijeća MKSJ u predmetima Duško Tadić, predmet br. IT-94-1-A, od 15. jula 1999. godine, Miroslav Kvočka i drugi, predmet br. IT-98-30-1-A, od 28. februara 2005. godine, Milomir Stakić, predmet br. IT-97-24-A, od 22. marta 2006. godine, i Radoslav Brdanin, predmet br. IT-99-36-A, od 3. aprila 2007. godine.

²¹ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 16.

rješenja o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Miloša Stupara i dr. (Kravica).²² Prema ovom rješenju, Sud može okarakterisati činjenicu kao općepoznatu, te tada ima pravo da prihvati takvu činjenicu čak i ako ona ne ispunjava svaki od kriterija, konkretno, ako se "odnosi na element krivične odgovornosti."²³ Formulacija rješenja o utvrđenim činjenicama iz prvostepenih presuda u predmetima Paunović, Samardžija i Ljubinac naoko navodi na sličan pristup općepoznatim činjenicama, jer sva govore da su određene činjenice "nesporne".²⁴ U pogledu kriterija za identificiranje činjenice kao općepoznate činjenice, ovo vijeće usvaja standarde koji su razrađeni u praksi MKSJ/MKSR vezano za pravilo 94(A).²⁵ U skladu sa ovom praksom, može se samo smatrati da je činjenica dostigla nivo "općepoznate činjenice" ukoliko se više ne može razumno osporiti.

Pretno vijeće MKSJ u predmetu Popović i dr. odbilo je status općepoznate činjenice zbog nedovoljnosti sudskih i dokumentarnih dokaza koje je obezbijedilo Tužiteljstvo da bi dokazalo da je činjenica bila poznata i općeprihvaćena.²⁶ S obzirom da je tužitelj u ovom predmetu MKSJ obezbijedio širok spektar dokumenata iz različitih sudskih, akademskih i političkih izvora da bi potkrijepio svoj prijedlog, nivo uvjeravanja koji se mora dostići da bi se dokazalo da je neka činjenica općepoznata u MKSJ izgleda naročito visok.

Vijeće usvaja konzervativni pristup, zahtijevajući visok nivo uvjeravanja da bi se činjenica mogla okvalifikovati kao općepoznata kako to zahtijeva MKSJ. Stoga, dokazi navedeni da bi se potkrijepilo da je činjenica općepoznata ne samo da moraju dolaziti iz različitih pouzdanih izvora, već se, takode, moraju eksplicitno odnositi na tu činjenicu, pokazujući time da je činjenica stekla status općepoznate.

Tužiteljstvo je predložilo Sudu da prihvati kao općepoznate činjenice koje sadrže pravni zaključak da se "širok i/ili sistematičan napad" desio na području opštine Prijedor. Isključene iz istog razloga prema kriteriju broj 6 su i činjenice koje govore o postojanju "zajedničkog cilja" ili "udruženog zločinačkog poduhvata" da se prijedorska regija etnički očisti od ne-Srba, kao i druge činjenice koje sadrže različite pravne zaključke a koje se ne prihvataju prema kriteriju broj 6.

Po mišljenju ovog vijeća, a kao što je već objašnjeno u kriteriju broj 6 za utvrđene činjenice, samo činjenična informacija može biti okvalifikovana kao općepoznata činjenica ako se neophodna opća prihvaćenost činjenice može dokazati na naprijed

²² Rješenje o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Miloša Stupara i drugih (Kravica), predmet br. X-KR-05/24, od 3. oktobra 2006. godine, str. 6.

²³ Rješenje o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv Miloša Stupara i drugih (Kravica), predmet br. X-KR-05/24, od 3. oktobra 2006. godine, str. 6.

²⁴ Prvostepena presuda u predmetu protiv Dragoja Paunovića, predmet br. X-KR-05/16, od 26. maja 2006. godine, str. 15; prvostepena presuda u predmetu protiv Marka Samardžije, predmet br. X-KR-05/07, od 3. novembra 2006. godine, str. 17; prvostepena presuda u predmetu protiv Radislava Ljubinca, predmet br. X-KR-05/154, od 8. marta 2007. godine, str. 22.

²⁵ Vidi npr. odluka MKSJ o opštepoznatim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 13.

²⁶ Odluka MKSJ o opštepoznatim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih, predmet br. IT-05-88-T, od 26. septembra 2006. godine, stav 18.

opisani način. Ovo vijeće smatra da se činjenice koje sadrže pravne zaključke ne mogu svrstati u kategoriju općepoznatih činjenica, jer Sud donosi pravne zaključke iz dokaza u svakom pojedinačnom slučaju. Iz ovih razloga, činjenice odbijene na osnovu kriterija broj 6 ne mogu se okvalifikovati kao općepoznate činjenice.

Činjenice koje su odbijene na osnovu kriterija broj 3 i 4, kao i činjenice koje su odbijene na osnovu sveobuhvatnog testa, nisu potkrijepljene dokazima koji bi potvrdili njihovu opću prihvaćenost. Sudu nije poznato da postoji opće znanje o ovim činjenicama, čime bi se one kvalifikovale kao općepoznate činjenice per se.

Konačno, vijeće je nakon analize prakse ovog Suda, kao i MKSJ-a nastojalo da se pridržava najstrožijih kriterija za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ-a, uspostavljajući ravnotežu između cilja ekonomičnosti sudskog postupka kroz skraćivanje dokaznog postupka sa jedne strane i prava optuženih na fer i pravično suđenje sa druge strane.

Odbrane optuženih nisu postavljale prijedloge za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ.

Neprihvatanje određenih dokaza od strane Suda

Sud je, primjenom odredaba Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini, prihvatio određene dokaze pribavljene u postupcima pred MKSJ, uključujući nalaz, odnosno iskaz vještaka Nikolasa Sebirea.

Neke od dokaza, predloženih od strane Tužiteljstva i odbrane, Sud je odbio prihvatiti zbog nedostatka relevantnosti istih za odlučivanje u ovom predmetu, kao i u slučaju kada određena, ranije data izjava, nije prezentirana svjedoku na glavnom pretresu, odnosno kada ista nije korištena u toku ispitivanja svjedoka pred ovim Sudom. Sud je prihvatio određene dokazne prijedloge optužbe, čijem uvođenju se usprotivila odbrana, jer je navedene dokaze ocijenio relevantnim za predmetni postupak, što se posebno odnosi na dokaze koji su već bili predmet dokaznog postupka u drugim predmetima pred Haškim tribunalom. Na kraju, odbrana se usprotivila uvođenju nekih dokaza, da bi u toku dokaznog postupka iste koristila u unakrsnom ispitivanju, kao npr. dokaz broj 2-Maketa logora Omarska.

Završne riječi Tužiteljstva BiH

Tužitelj Peter Kidd je svoje završne riječi strukturirao na način da ih je podijelio na tri veća kompleksa u odnosu na tri preostala optužena u ovom predmetu.

U odnosu na prvooptuženog Željka Mejakića, tužitelj je uvodno istakao da bi već priznanje samog optuženog u toku davanja izjave pred Sudom bilo dovoljno za njegovo presuđenje u smislu optužbe. Tužilaštvo je ukazivalo na niz činjenica prema kojima bi

Sud mogao zaključiti da je optuženi Mejakić, kako je u optužnici navedeno, imao upravo položaj jedinog komandanta obezbjeđenja u logoru Omarska, te da su ga ovlasti u ovoj poziciji i njegovo trajno prisustvo u logoru činili de-facto komandantom logora. Tužilac Kidd je, potom, ukazivao na dokaze koji su suprotni tvrdnji odbrane u odnosu na broj žrtava i karaktera cijeloukupnog logorskog sistema, te je naveo da isti dokazi identificiraju optuženog Mejakića kao lojalnog izvršioca unutar istog sistema, iako su ga njegova pozicija i uloga u logoru i kao profesionalnog policajaca obavezali da štiti zatočnike. Suprotno ovoj obavezi, optuženi Mejakić je prema riječima tužitelja dopustio da se različite grupe unutar logora mijenjaju u maltretiranju i ubijanju logoraša. Iako je Mejakić bio svjestan cjelokupne situacije, a velikim djelom i pojedinačnih krivičnih djela, čije posljedice je mogao svakodnevno gledati u Omarskoj, on nije ispunio svoju odgovornost prema zatočenicima i spriječio njihovo maltretiranje i ubijanje u okviru njegovih mogućnosti, nego ih je prepustio stalnim napadima i teškim životnim uvjetima generalno.

Za drugooptuženog Momčila Grubana, Tužiteljstvo je kao prvo navelo brojne činjenice prema kojima bi Sud mogao zaključiti da je optuženi obnašao ulogu jednog od tri vode smjena u logoru Omarska. Ime dato ovoj smjeni kao 'Čkaljina' smjena, što je nadimak optuženog, njegovo ponašanje prema stražarima i zatočenicima, činjenica da je kontrolirao situaciju u cijelom logoru za vrijeme njegove smjene, da je obnašao obaveze kao npr. registrovanje zatočenika koje nije bilo vršeno od strane običnih stražara, te da je koristio kancelariju na prvom spratu upravne zgrade kao i druge vode smjena, prema navodima Tužiteljstva, navode na zaključak da je Momčilo Gruban imao ulogu vode smjene. Tužiteljstvo je, nadalje, istaklo da je smjena Momčila Grubana bila okarakterisana od strane većine svjedoka kao najbolja u logoru Omarska. Svjedoci odbrane i Tužiteljstva su optuženog Grubana opisali kao osobu pozitivnog karaktera u tim teškim uvjetima u kojima su se nalazili, te da bi se njemu obratili za različite vrste pomoći kojih bi im on, u okviru svojih mogućnosti, i pružao. Međutim, Tužiteljstvo je istaklo i to da su se krivična djela događala i u Grbanovoj smjeni, iako ne u istom broju i obimu kao tokom dvije druge smjene u logoru Omarska, te da je optuženi Gruban, usprkos znanju o zločinačkom karakteru logora, isti sistem održavao svojim radom.

Osvrnuvši se na trećeoptuženog Duška Kneževića, Tužilac Kidd se koncentrisao na pitanje identiteta osobe u sudnici i počinitelja brojnih krivičnih djela koja je Tužiteljstvo analiziralo pismeno. Tužitelj je kao prvo naveo niz dokaza iz kojih bi Sud mogao zaključiti da se u odnosu na zločine počinjene od strane jedne osobe zvane „Duća“ u logorima Omarska i Keraterm uvijek radilo o istoj osobi, da se na temelju opisa izgleda, okvirnog godišta, načina postupanja, korištenih sredstava za maltretiranje i uvježbanog odvijanja situacije u svim incidentima, od kojih su neki bili i dokumentirani u službenim zabilježkama, mora raditi o jednoj osobi. Tužitelj je, potom, nastojao da dokaže da je ovaj jedan počinitelj upravo taj Duško Knežević, osoba u sudnici. Za isti zaključak, Tužitelj je naveo niz činjenica, kao što je nadimak optuženog „koji je isto tako bio poznat među logorašima, njegovo mjesto stanovanja u Orlovcima odakle su ga neki od zatočenika i poznavali, činjenica da je ovaj Duško Knežević bio golman u nogometnom timu i da je bio zaposlen kao konobar, te posebno dokaze od strane svjedoka odbrane kao i optužbe koji upućuju na to da je Duško Knežević u logorima nastojao da pronalazi osobe

odgovorne za smrt njegovog brata. Tužitelj je, također, spomenuo da većina svjedoka nije bila u stanju da identificira optuženog u sudnici, međutim da ovoj činjenici ne treba dati previše značaja zbog signifikantnog proteka vremena, mijenjenja izgleda optuženog koji danas brije glavu i nosi odjelo u sudnici, te ograničenog vidokruga svjedoka u sudnici u odnosu na položaj optuženih. Tužitelj je zaključio da svi navedeni objektivni kriteriji čine nesumnjivim identičnost optuženog sa osobom počinitelja. 68

Završne riječi odbrane optuženog Željka Mejakića

Odbrana prvooptuženog Željka Mejakića, advokati Jovan Simić iz Beograda i Ranko Dakić iz Prijedora, u svojim završnim riječima je ukazala na nedostatak vjerodostojnosti svjedoka i materijalne dokumentacije, koji su, prema riječima odbrane, zbivanja u logorima u općine Prijedor preuveličala, nego što je to u stvari bilo. Osvrnuvši se posebno na izvještaj Nikolasa Sabirea, odbrana je ukazala na pogreške u izvještaju, koji navodno uključuje imena preživjelih logoraša u liste osoba koji su stradali, kao i općenito neispravne šifre o ukupnom broju žrtava. Odbrana je, nadalje, navela da su neki svjedoci pred Sudom zatražili zaštitne mjere koje nisu bile neophodne, te da je Tužiteljstvo na nedozvoljen način pripremalo svjedoke za svjedočenje.

Tužiteljstvo je, prema navodima odbrane, trebala izmijeniti optužnicu najkasnije u momentu kada je postupak protiv Dušana Fuštara razdvojen, a odbrani je, zatim, trebalo dati vrijeme da se pripremi na ove izmjene, kako bi uskladili svoje obrane sa novim sadržajem optužnice. U nedostatku ovakvog postupanja, Sudu je, po tvrdnji odbrane, zabranjeno da sam usaglasi činjenično stanje, nakon izvođenja dokaza, sa riječima optužnice.

U odnosu na svog branjenika, advokat Jovan Simić je još jednom potvrdio da je isti preuzeo poziciju šefa obezbjeđenja u logoru Omarska od Miroslava Kvočke, ali i da Željko Mejakić nije osobno počinio nikakva krivična djela u toku cijelog vremena koje je proveo na toj poziciji. Isti položaj odbrana smatra različitim od navoda u optužnici, prema kojima je Mejakić bio i de-facto komandant logora. U njegovoj stvarnoj poziciji, Mejakić, prema riječima odbrane, nije imao ovlaštenja u odnosu na grupu istražitelja koji su ispitivali zatočnike u logoru, nije mogao spriječiti specijalnu policiju iz Banja Luke, koja se neko vrijeme nalazila u logoru, u počinjenju krivičnih djela i nije bio nadređen pripadnicima Teritorijalne odbrane koji su činili dio direktnog i drugog kruga obezbjeđenja logora, pošto se za vrijeme rata policija morala smatrati kao podređena vojsci. Također, odbrana naglašava da Željko Mejakić nije imao mogućnost ni da spriječi posjetioce logora. Kroz detaljnu analizu svjedočenja svjedoka, odbrana je ukazivala Sudu na, prema njihovom mišljenju, bitne razlike i nesuglasice između ovih dokaza i navoda u optužnici.

U ovom kontekstu, odbrana je dala svoje pravno mišljenje o tome da je za uspostavljanje krivične odgovornosti u svakom slučaju potrebno utvrditi de-jure postojanje odnosa između nadređenog i podređenih osoba. De-facto, odbrana je komandu oglasila konstruktom MKSJ-a koji se nemože primjeniti u BiH. Pored ovog pravnog razloga, odbrana je, također, ukazala na to da Simo Drljača ne bi tolerirao nikakav de-facto

autoritet pokraj sebe. Isto tako, odbrana Željka Mejakića kritizirala uspostavljanje nečije krivične odgovornosti na temelju njegovog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu, prema kojem sistemu bi, po tvrdnji obrane, svako ko je ikada samo bio u logoru Omarska, mogao biti obuhvaćen optužnicom. Odbrana se saglasila sa ovim principom ukoliko se isto primjenjuje na politički vrh regiona, ali se njemu suprotstavlja ukoliko služi da bi se Željko Mejakić pokušao teretiti za sve krivice počinjene na višoj razini, koristeći pravni konstrukt udruženog zločinačkog poduhvata, pošto bi logor Omarska egzistirao i bez njegovog učešća.

Analizirajući pitanje elemenata krivičnih djela, koja se njegovom branjeniku stavljaju na teret, advokat Simić je naveo da broj krivičnih djela počinjenih u logoru Omarska ne upućuje na zaključak da se radilo o organiziranom načinu izvršenja istih. Logor je, prema navodima odbrane, bio prvenstveno uspostavljen da bi se u njemu utvrdilo ko od zatočenika postavlja opasnost za srpsku vlast. Činjenica što se početno planirano zadržavanje zatočenika za najduže 2-3 tjedna, u svrhu tih istraga, dalje produžilo je, prema riječima advokata Simića, bila činjenica koja se ne može staviti njegovom branjeniku na teret, pošto on kao obični policajac nije imao ovlaštenja da oslobodi logoraše.

Isto tako, odbrana je navela da Mejakić nije imao mogućnost da mijenja životne uslove u logoru u odnosu na pitanje hrane, veličinu prostorija, vode ili medicinske opskrbe. U odnosu na pojedinačne slučajeve maltretiranja ili ubistava u logoru, odbrana je u odnosu na svaki incident pojedinačno ukazivala na to da optuženi Mejakić ili u kritično vrijeme nije bio prisutan u logoru, ili da dokazi u odnosu na određeni događaj nisu jednoglasni, odnosno da dokazni temelj u potpunosti nedostaje, da su ista stradanja bila prouzrokovana prirodnom bolešću ili pokušajem zatočenika da bježe iz logora, ili da su se zločini dogodili negdje izvan logora nakon nestanka zatočenika iz istog.

Sam optuženi Željko Mejakić je koristio svoje pravo na zadnju riječ da bi podržao izlaganja svog branitelja i da bi, nakon izraženog žaljenja za sve žrtve rata, posebno u Prijedorskoj regiji, ukazao Sudu na njegovu dobrovoljnu predaju srpskim vlastima. Optuženi je još jednom istakao da u potpunosti stoji iza svojih izjava datih u toku svog svjedočenja na glavnom pretresu, iako nije imao pravnu mogućnost dati zakletvu na iste. Optuženi Mejakić je, nadalje, naveo da nije bio umješšan u uspostavljanje logora, da nije imao ovlaštenja da nekoga od zatočenika oslobodi, ali da je, zajedno sa Momčilom Grubanom i drugim policajcima, zatočenicima pružao pomoć. Konačno, Željko Mejakić se zahvalio Sudu na korektno vođenom postupku.

Završne riječi odbrane optuženog Momčila Grubana

Prema odbrani dugooptuženog Momčila Grubana, advokata Duška Panića i Gorana Rodića, nedostatak transkripata pred Sudom BiH čini praćenje suđenja nemogućim, te odbrana isto smatra kao kršenje odredbi člana 153. stav 1. i člana 253. stav 1. i 2. ZKP BiH. Ukazavši na pojedinačne djelove audio-zapisa, odbrana je konstatirala da se isti ne slažu sa interpretacijom istih iskaza od strane Tužilaštva. Odbrana je dalje tvrdila da čak i neki audio-zapisnici nisu predati strankama blagovremeno, tako Tužiteljstvo nije bilo u

stanju da uzme u obzir i olaškavajuće informacije iz svjedočenja svjedoka odbrane koji su kao zadnji dali svoje iskaze.

Advokat Panić je, dalje, istakao da pojedinačni logori u općini Prijedor nisu vezani u pravnom smislu, nego da je svaki od njih postojao kao posebna jedinica. Isto tako, odbrana je ukazivala na visoki stepen neorganiziranosti i improvizacije u uspostavljanju i vođenju logora. Odbrana Momčila Grubana je prigovorila Tužiteljstvu da, korištenjem pravnog instrumenta udruženog zločinačkog poduhvata, svakoga čini krivim bez obzira na smjenu u kojoj su se krivična djela dogodila.

U odnosu na krivičnu odgovornost njegovog branjenika, advokat Panić je naglasio da isti ne odgovara, ni prema direktnoj, ni prema komandnoj odgovornost za krivična djela koja mu se stavljaju na teret. Prema riječima odbrane, nepostoje dokazi koji bi potvrdili tezu Tužiteljstva prema kojoj je Momčilo Gruban bio vođa jedne od tri smjene u logoru Omarska. Činjenice kojima je Tužiteljstvo pokušalo dokazivati ovakvu poziciju njihovog branjenika, prema tvrdnji odbrane, ne ukazuju na autoritet Grubana, nego suprotno, na njegovu ulogu kao običnog stražara. Tako je odbrana, posebno, navela da činjenica da neko zapisuje dolaske i odlaske iz logora ne ukazuje na eminentnu poziciju osobe, te da je u logoru svako bio oslovljavan nazivima kao što su «vodniče» ili «šefe». U vezi sa svjedočenjima o ulozi Momčila Grubana, odbrana je istakla da je samo osam svjedoka dalo dublja obrazloženja o tome zašto istoga smatraju vođom jedne od smjena, te da se i ovaj mali broj svjedoka sa detaljnim izjavama o tome ne podudara.

U odnosu na pojedinačne incidente ubistava ili nestanka zatočenika iz logora Omarska, odbrana Momčila Grubana je istakla da njihov branjenik nije imao ovlaštenja da pusti ikoga iz logora, te da je do slučaja kada je Enesa Kapetanovića izvukao iz jedna grupe prozvanih došlo potpuno slučajno. Što se tiče ubistva jedne velike grupe zatočenika sa područja Brda, po navodima obrane, dokazi za ovaj incident su previše slabi da bi se na njima mogla temeljiti presuda za tako veliki broj žrtava. Odbrana u vezi sa ovim događajem napominje da se ne može zaključiti po analogiji da se u Omarskoj vjerovatno dogodio sličan masakr kao i u sobi broj 3 logora Keraterm, u istoj noći.

U odnosu na znanje Grubana o događajima maltretiranja i njegovo davanje uputa za prikriivanje stvarne situacije u logoru, prilikom dolaska pripadnika Crvenog križa, odbrana je ukazivala na nesuglasice izjava svjedoka sa njihovim predhodnim izjašnjenjima pred MKSJ-om. Također, odbrana je ukazivala i na nedostatak dokaza da su se pojedinačni incidenti događali upravo u smjeni za vrijeme koje je i Gruban bio prisutan u logoru Omaska.

Momčilo Gruban je, prema riječima njegove odbrane, bio obavezan pravnim propisima da se javi na poziv za mobilizaciju, te mu je bilo određeno mjesto u Omarskoj kao rezervnom policajcu, odnosno nije ga sam birao. U situaciji u kojoj se našao učinio je sve što je mogao da uvjete za logoraše napravi podnošljivijim. Donosio im je tajno hranu i olakšavao logorske uvjete u toj mjeri da su mu se zahvalili čak i svjedoci optužbe u sudnici za pruženu pomoć, dok su kao svjedoci odbrane dali svoj iskaz i bivši logoraši, koji su nakon svoje izjave zatražili od Suda da se Momčilo Gruban oslobodi. Odbrana je

postavila pitanje, da li bi, i ako bi bilo bolje za samog optuženog Grubana da je napustio logor, to bilo bolje i za zatočenike.

Sam optuženi Momčilo Gruban je, u svojim završnim riječima, u cjelosti podržavao izlaganja svojih branitelja.

Završne riječi odbrane optuženog Duška Kneževića

Obrana trećeoptuženog, advokati Nebojša Pantić i Milenko Ljubojević vezali su svoju odbrambenu strategiju za odbranu prvooptuženog, te izjavila da argumente advokata Simića ističu kao svoje.

Obrana Duška Kneževića je ponovila svoju glavnu tezu da je, u odnosu na njihovog branjenika, došlo do greške u identifikaciji, te da je krivi čovjek optužen za zločine počinjene od strane druge osobe. Obrana ističe da se, po njihovoj procijeni, osnovni dokazi temelje samo na posrednim informacijama svjedoka o imenu počinitelja krivičnih djela u logorima u općini Prijedor.

Prema riječima odbrane, bitni svjedoci nisu bili u stanju da prepoznaju u sudnici osobu koju su poznavali iz logora, te da, suprotno riječima Tužiteljstva, posebno u anglo-saxonskim sudskim postupcima, direktna identifikacija počinitelja od strane svjedoka u sudnici igra važnu ulogu.

Obrana je postavila pitanje kako je moguće da neko u toku rata počini tako okrutna krivična djela, kao što se tereti njihov branjenik, a da isti nakon rata nije bio poznat po ikakvoj delinkvenciji, dok je npr. Zoran Žigić i nakon rata bio kriminalac, te je osuđen od strane Vojnog suda u Banja Luci.

Advokat Pantić je, zatim, naveo da iz izjava svjedoka odbrane jasno proizilazi da su neka od krivičnih djela za koja se tereti njegov branjenik ustvari počinjena od strane drugih lica, te da se Duško Kenžević samo našao pred sudom da bi platio tuđi grijeh.

I odbrana optuženog Duška Kneževića je podržavala tezu da je optužnica do kraja ostala nejasna, te upozorila, kao i predhodne odbrane prvo i drugooptuženog, na poštivanja principa primjene blažeg zakona i principa „nulla poena sine lege“. Optuženi Duško Knežević se, u završnim riječima, u cjelosti pridružio završnim riječima svojih branitelja.

Sud je detaljnom ocjenom svih provedenih dokaza, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti, utvrdio sljedeće:

LOGOR OMARSKA

Prema rezultatima dokaznog postupka, a što je nesporno i u odnosu na stav odbrane, prve grupe zatočenika u logor Omarska su dovedene u noći 27. i 28. maja 1992. godine (činjenica broj 156.), dok su posljednji zatočenici iz logora odvedeni oko 21. avgusta

1992. godine. Navedene činjenice proizilaze prvenstveno iz iskaza saslušanih svjedoka optužbe koji su boravili u logoru, a navodi ovih svjedoka su potkrijepljeni i navodima optuženog Željka Mejakića, koji je u svojstvu svjedoka, dao iskaz u konceptu svoje odbrane na glavnom pretresu. Prema navodima svjedoka Fadila Avdagića, isti je, nakon lišenja slobode, bio jedno vrijeme zatočen u logoru Keraterm, da bi iz logora Keraterm u logor Omarska prebačen u noći 27.-28. maja 1992. godine. Ovaj svjedok je naveo da su u logor Omarska dovezena 21-22 autobusa sa zatočenicima, te da je oko 1000 ljudi prebačeno iz logora Keraterm u logor Omarska. I svjedok K018, koji je lišen slobode dana 26.05.1992. godine, u svom iskazu je naveo da je 28. maja 1992. godine doveden u logor Omarska, kojom prilikom je izbrojao 21 autobus sa zarobljenim licima, kao i svjedok K041, koji, takode, u svom iskazu navodi da je, nakon lišenja slobode, pošto je jednu noć proveo u Benkovcu, dana 28. maja 1992. godine, doveden u logor Omarska, kojom prilikom su stigla dva autobusa. Uporište u tvrdnji da je logor Omarska faktički počeo funkcionirati 28. maja 1992. godine, Sud nalazi i u iskazu svjedoka Ermina Strikovića, koji je, kako navodi, nakon što je u Keratermu proveo 24 sata, u logor Omarska doveden u noći 28. maja 1992. godine, tvrdeći da je prvi zatočenik koji je doveden u logor. Prema navodima ovoga svjedoka, kao i prethodnih svjedoka, bilo je više autobusa kojima su dovoženi zatočenici. Iskazi navedenih svjedoka ukazuju na nedvojben zaključak da su faktički 28. maja 1992. godine u logor Omarska pristigli prvi zatočenici, te da ih je bio veliki broj, obzirom da svi svjedoci tvrde da je te noći veliki broj autobusa sa zatočenicima pristigao u logor. Kako je već navedeno, ove navode svjedoka optužbe potvrđuje i sam optuženi Željko Mejakić, koji je, u svojstvu svjedoka odbrane, naveo da je on osobno saznao da je logor formiran u noći 27.-28. maj 1992. godine, nakon čega je i sam stigao u logor 28. maja 1992. godine ujutro, dakle kratko vrijeme nakon što je logor počeo funkcionirati.

Narednih dana, kako proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka optužbe, u logor su pristizali novi zatočenici. Tako je, prema navodima svjedoka Asmira Baltića, isti u logor Omarska doveden 30. maja 1992. godine, kao i svjedoci Emir Beganović, Azedin Oklopčić, K042, K037, K017, zatim svjedok K034, koji je, kako navodi, u logor doveden 29. ili 30. maja 1992. godine. Navedene činjenice upućuju na zaključak da su, nakon formiranja logora Omarska, svakodnevno pristizali novi zatočenici i da su prostorije logora za smještaj istih popunjavane, što se može zaključiti i iz navoda svjedoka Asmira Baltića, koji je naveo da su uslovi u prostoriji zvanoj „Mujina soba“, u kojoj je i on prvobitno bio smješten, u početku bili podnošljivi, a da je poslije, kada su pristizali novi zatočenici, postalo pretoplo i natrpano. I svjedok K023, iz čijeg iskaza proizilazi da je bio jedan od prvopristiglih zatočenika u logoru, navodi da je, po ulasku u prostoriju, bilo oko stotinjak zatočenika, a da je, kako su pristizali novi zatočenici, mjesta bilo sve manje. Iz provedenih dokaza, takode, proizilazi da su u toku cijelog vremena egzistiranja logora Omarska pristizali novi zatočenici. Tako je svjedok Kerim Mešanović, kako navodi, u logor doveden 24. juna 1992. godine, svjedok Zlata Cikota 23. juna 1992. godine, svjedok Nusret Sivac 10. juna 1992. godine, svjedok Enes Kapetanović 12. juna 1992. godine, svjedok K019 14. jula 1992. godine, a svjedoci Anto Tomić, Izet Đešević, K015 i drugi zatočenici koji su dovedeni iz logora Keraterm, oko 04. jula 1992. godine. Dakle, tokom čitavog vremena funkcioniranja logora pristizali su novi zatočenici, a mali broj njih je pušten iz logora, kao što je npr. slučaj sa svjedokom Fadilom Avdagićem, koji je

Omarsku napustio 16. juna 1992. godine. Prvo masovno odvođenje logoraša iz logora Omarska se desilo 05. ili 06. avgusta 1992. godine, kada je veliki broj zatočenika iz logora Omarska odvedeno u logore Trnopolje i Manjača. Tako je svjedok K034 logor Omarska napustio 06. avgusta 1992. godine, kada je odveden na Manjaču, kao i svjedok K023, te svjedok Kerim Mešanović, zatim svjedok Enes Kapetanović, koji je iz logora odveden 05. avgusta 1992. godine, svjedok Asmir Baltić 05. ili 06. avgusta 1992. godine, zatim svjedok Ermin Striković 07. avgusta 1992. godine, svjedok Senad Kapetanović koji je naveo da je Omarsku napustio početkom avgusta 1992. godine, svjedok Emir Beganović 06. avgusta 1992. godine, te svjedok Azedin Oklopčić koji je iz logora Omarska odveden 05. avgusta 1992. godine. Nakon tih dana, kada je većina zatočenika napustila logor, u logoru je ostala nekolicina zatvorenika, među kojima su bili i svjedoci K017 i Saud Bešić. Prema navodima ovih svjedoka, 06. avgusta 1992. godine veći broj zatočenika je napustilo logor, tako da je u logoru, kako svjedok K017 ističe, ostalo oko 174 zatočenika, dok je svjedok Saud Bešić naveo da je ostalo između 147 i 162 zatočenika. Iz iskaza svjedoka K017 proizilazi da je on logor Omarska napustio 21. avgusta 1992. godine, a svjedok Saud Bešić oko 22. avgusta 1992. godine, navodeći da je tada logor Omarska i zatvoren. U skladu sa naprijed utvrđenim činjenicama, izvršena je korekcija u odnosu na činjeničnu postavku u optužnici, na način da je korigovan datum vremenskog perioda funkcioniranja logora Omarska, u kojem je optuženi Željko Mejakić obavljao de facto funkciju komandanta logora. Sud je kao nespornu činjenicu utvrdio da je optuženi Mejakić funkciju u logoru preuzeo 28. maja 1992. godine, koju je obavljao do kraja funkcioniranja logora, odnosno do 21. avgusta 1992. godine, kada je u logoru viđen od strane zatočenika koji su posljednji napustili logor, odnosno svjedoka K017 i Sauda Bešića, a obrazloženje u pogledu ovoga utvrđenja sadržano je u dijelu presude koja obrađuje odgovornost optuženog Željka Mejakića.

Činjenica da su u logoru Omarska bili zatočeni bosanski Muslimani, Hrvati i ostali nesrpski stanovnici (činjenica broj 167.) proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka, odnosno osoba koje su bile zatočene u logoru. Svjedok Asmir Baltić je naveo da je po nacionalnosti ..., svjedok Ermin Striković da je ..., kao i svjedoci Azedin Oklopčić, Fadil Avdagić, K01, K027, Nusret Sivac, K037, Izet Đešević i K022, dok su svjedoci K041, K023, Saud Bešić, Enes Kapetanović, Mustafa Puškar, Sakib Jakupović, K042, Said Bešić, K036, K03 i K019 naveli da su ..., a svjedok Tomić Anto se izjasnio da je ... po nacionalnosti, isto kao i svjedok Kerim Mešanović kao ...,... vjere, a svjedok K035 kao Kada su u pitanju osobe koje su ubijene ili premlaćene u logoru Omarska, svjedoci, koji su dali svoje iskaze na navedene okolnosti, posvjedočili su da se radi o licima Bošnjačke ili Hrvatske nacionalnosti. Tako je, prema navodima svjedoka Asmira Baltića, Slavko Ećimović, na čije premlaćivanje i smrt će se Sud naknadno osvrnuti, bio ... nacionalnosti, svjedok K041 je naveo da su članovi porodice Garibović bili ..., kao i dr. Osman Mahmuljin, što potvrđuje i svjedok Nusret Sivac, navodeći da je dr. Mahmuljin bio Svjedoci Ermin Striković i Fadil Avdagić su naveli da je Silvije Sarić bio ..., a Emir Karabašić ..., dok svjedok Ermin Striković, zajedno sa svjedokom K018 potvrđuje da je Miroslav Šolaja bio ...t. Prema navodima svjedoka Zlate Cikote, Abdulah Puškar je bio ..., kao i Husein Crnkić, Nedžad Šerić, Esad Mehmedagić i Ago Sadiković, što potvrđuje i svjedok Kerim Mešanović, koji je naveo da je i dr. Enis Begić bio Svjedok Nusret Sivac, takode, navodi da su Ago Sadiković i Rizah Hadžalić bili ..., a svjedok K03 da je

Ismet Hodžić bio.... Dakle, svi naprijed saslušani svjedoci, koji su bili zatočeni u logoru Omarska, izjasnili su se da su Bošnjaci, Muslimani ili Hrvati-Katolici, što potvrđuju i za lica koja su poznavali od prije rata, a koja su vidjeli u logoru Omarska i čija stradanja su opisali u toku svoga svjedočenja, iz čega proizilazi zaključak da su u logoru Omarska bili zatočeni bosanski Muslimani, Hrvati i ostali nesrpski stanovnici prijedorske opštine.

Logor Omarska se, kako proizilazi iz iskaza svjedoka, sastojao od dvije veće zgrade i to upravne zgrade i zgrade hangara, te dvije manje zgrade nazvane „bijela kuća“ i „crvena kuća“ (činjenica broj 160.) Pored toga, jasan pregled logora Omarska i rasporeda zgrada u kompleksu logora daje i maketa logora, koja je, na prijedlog Tužiteljstva BiH, uvedena kako dokaz broj 2 u predmetnom postupku, a čija autentičnost je utvrđena u krivičnim postupcima protiv Miroslava Kvočke i Duška Tadića pred Haškim tribunalom, kao i ostalih dokaza povezanih sa maketom, odnosno fotografija makete, zbirke fotografija logora Omarska i nacrti i planovi logora Omarska. U prva tri navedena objekta su bili smješteni zatočeni, kao i na betonskoj podlozi zvanom pista, koja se nalazila između upravne zgrade i zgrade hangara u obliku slova L, što takođe proizilazi iz naprijed navedenih dokaza. Iskazi saslušanih svjedoka ukazuju da se najveći broj zatočenika nalazio u zgradi hangara, koja predstavlja i najveći objekat logorskog kompleksa. Prema navodima saslušanih svjedoka, u logoru Omarska je bilo zatočeno oko 3000 civila (činjenica broj 166), što proizilazi iz iskaza svjedoka, odnosno materijalnih dokaza iz spisa, među kojima je bilo i 36 do 38 žena, što proizilazi iz iskaza svjedoka K035, a što potvrđuje i sam optuženi Mejakić u svom iskazu. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, u logoru je bilo smješteno oko 3000-3500 ljudi, što je ovaj svjedok procijenio po broju grupa zatočenika kada bi išli na ručak, tako da je bilo 180 redova zatočenika koji su na ručak odlazili u grupama od po 30. I iz iskaza svjedoka Kerima Mešanovića proizilazi da je u logoru Omarska bilo smješteno oko 3000 zatočenika, jer je ovaj svjedok naveo da su zatočeni išli na obrok u grupama od po 30 ljudi, a da je bilo oko sto grupa, što je ovaj svjedok mogao procijeniti jer je bio smješten u prostoru zvanom Staklenik, koji se nalazio pored restorana i mogao je pratiti dolaske zatočenika na ručak. Prema procjeni svjedoka Azedina Oklopčića, u logoru Omarska bilo je smješteno oko 3500 ljudi, a svjedok Zlata Cikota, koja je u logor dovedena 23. juna 1992. godine, navela je da je posmatrala često pristizanje novih zatočenika, kao i svjedok K027 koji je svakodnevno posmatrao dovođenje zatočenika u logor i koji je naveo da je u logoru bilo oko 3500 logoraša, iz čega, kako je već navedeno, proizilazi da su zatočeni dovođeni tokom cijelog vremena funkcionisanja logora Omarska. U odnosu na navode iz optužnice, Sud je u izreci presude izvršio korekciju u odnosu na broj civila koji su bili zatočeni u logoru, smatrajući da se realno radi o broju od oko 3000 civila, što dozvoljava i broj zatočenih ispod navedene granice ali i iznad, kako je to navedeno u optužnici. Navedeni broj potvrđuje i sam optuženi Željko Mejakić, u svom iskazu datom u svojstvu svjedoka, iznoseći podatke o broju lica koja su iz logora Omarska 06.08.1992. godine prebačeni u logore Manjača i Trnopolje. Optuženi Mejakić je naveo da je, te prilike, oko 1.350 lica prebačeno na Manjaču a oko 1.750 za Trnopolje, dok je u logoru Omarska ostao 171 muškarac i pet žena, što sve ukupno premašuje brojku od 3000 lica. Pored toga, iz Izvještaja Stanice javne bezbjednosti Prijedor (dokaz broj 26), upućenog Komisiji Centra službi bezbjednosti Banja Luka, takođe, proizilazi da je u logoru Omarska od 27.05.1992. godine do 16.08.1992. godine bilo smješteno ukupno 3.334 lica, koja su kriminalistički

obrađena, što je konstatirano i u Izvještaju Centra službi bezbjednosti Banja Luka (dokaz broj 27).

Da se radi o civilnom stanovništvu prijedorske općine ukazuju, prije svega, navodi saslušanih svjedoka, koji su osobno bili zatočenici logora Omarska, a koji su u svojim iskazima naveli da su hapšeni u svojim kućama, stanovima i na ulicama, da u momentu hapšenja nisu bili pripadnici bilo kakve vojne jedinice i da nisu bili naoružani. Tako je svjedok Asmir Baltić naveo da je bio kod kuće kada je došlo do napada, nakon čega su vojnici kucali na vrata građana i izvodili ih napolje. Svjedok je u svom iskazu naveo da su ga prvo pitali za ime i prezime, da je on odgovorio da mu je prezime Baltić a pošto je rekao i ime, lica koja su mu došla na vrata, nakon što su se uvjerali da je bošnjačke nacionalnosti, rekla su „izlazi napolje“. Svjedok Asmir Baltić je naglasio da su odvedeni svi muškarci koji su zatečeni u kućama i da su svi bili Muslimani. Iz iskaza svjedoka Ermina Strikovića proizilazi da se isti kao civil predao srpskim vojnicima, kao i svjedoci K023, K042 i Said Bešić, koji su zarobljeni zajedno sa svojim sugrađanima, u koloni civila koja se kretala prema Prijedoru, a potom su odvedeni u logor. Prema navodima svjedoka K017, nakon granatiranja Prijedora, 30. maja 1992. godine, u pola 4 ujutro su se pojavili srpski vojnici i tražili od građana da izađu iz kuća i stanova, nakon čega su ih tjerali da idu prema centru Prijedora, tako da su, kako navodi, krenuli svi, među kojima i njegova porodica i komšije. Opisujući dešavanja kada je lišen slobode, svjedok Fadil Avdagić je naveo da je, nakon granatiranja mjesta Kozarac, kolona stanovnika, od kojih su svi bili Muslimani i mali broj Hrvata, krenula prema Prijedoru, kada su ih na punktu u selu Sušići zaustavili srpski vojnici, bez objašnjenja odvojili žene, djecu i muškarce, nakon čega su muškarci odvedeni u logor Keraterm. Svjedok Zlata Cikota, uhapšena je, kako navodi, 22. juna 1992. godine, u svom stanu, kada su po nju došli policajci iz MUP-a Prijedor i odveli je u prostorije MUP-a, dok je, prema navodima svjedoka K01, njegovo hapšenje uslijedilo nakon što je srpska vojska opkolila kuće u selu u koje je živio, izvela muškarce iz kuća i odvezla autobusima u Keraterm, a zatim u Omarsku. Prema navodima svjedoka Kerima Mešanovića, on je lišen slobode u prostorijama Sekretarijata za odbranu gdje je radio, u momentu kada je vraćen sa posla i kada mu je rečeno da ga trebaju u Omarskoj, dok je svjedok Emir Beganović uhapšen u kući svoga prijatelja, kada je izdata naredba preko radia Prijedor da narod iz određenih dijelova grada izađe iz domova, stavi bijele trake i krene prema određenim mjestima. Svjedok Azedin Oklopčić uhapšen je 30. maja 1992. godine, nakon pucnjave koju je čuo dok se nalazio u svojoj kući, tako da su on i njegova porodica izašli uz kuće, te su odvedeni do hotela „Balkan“, gdje su odvojeni muškarci od žena i djece i odvezeni autobusima. Svjedok K036 je uhapšen prilikom prelaska od svoje kuće do kuće komšije, a svjedok Izet Đešević u Donjoj Ljubiji, u vrijeme dok je obavljao određene poslove oko košnica sa pčelama, nakon čega je odveden u policijsku stanicu, bez obrazloženja zašto je lišen slobode, dok je i svjedok K03, koji je obavljao dužnost pozornika u rezervnom sastavu policije, nakon što je prestao obavljati tu dužnost i nakon što je vratio zaduženo oružje i uniformu, uhapšen faktički kao civil. I svjedoci Nusret Sivac, K019 i K037 su, takođe, uhapšeni u svojim domovima, a prema navodima svjedoka K037, nijedan uhapšeni muškarac iz kolone u kojoj je i on bio nije bio naoružan, dok je svjedok K034 lišen slobode od strane lica u maskiranim odijelima sa vojnim kamionima, kada se vraćao sa posla. Iskazi određenog broja svjedoka, takođe, upućuju na zaključak da je među uhapšenim licima koji su

zatočeni u logor Omarska bilo i maloljetnika i da su neki od njih ostali u logoru sve do avgusta 1992. godine, što proizilazi iz iskaza svjedoka K017, koji je naveo da se saznalo da je među zatočenicima jedan maloljetnik, za kojeg je Željko Mejakić izdao naredbu da se prebaci u Trnopolje. Pored toga, svjedok K01, takode potvrđuje ove navode, ističući da je cijeli period sa njim u logoru Omarska bio njegov brat koji je u to vrijeme imao 16 godina i da je logor napustio zajedno sa njim. I prema navodima svjedoka Nusreta Sivca, u logoru Omarska bilo je zatočeno dosta maloljetnika, jer su očevi i djeca zajedno boravili u logoru, navodeći primjer Burhe Kapetanovića, Seada Henića, Hilme Crnalića i njihovih sinova, a ovaj svjedok je, prilikom svog privođenja u policijskoj stanici upoznao i mladića koji, po njegovoj procjeni, nije imao više od 15 godina i koji se predstavio kao Malovčić iz Raškovca, a koji je zajedno sa njim odveden u logor Omarska, pa čak i ubijen u logoru. Zatočnici logora Omarska bili i lica starije dobi (činjenica broj 169), te bolesna lica i lica sa fizičkim nedostacima, kao npr. zatočenik Safet Ramadanović, koji je, prema navodima svjedoka K018, bio starosti između 65-70 godina i imao je srčanih problema, zatim lica sa psihičkim nedostacima (činjenica broj 170) kao npr. zatočenik Crnalić, koji je, prema navodima svjedoka Nusreta Sivca bio ..., zatočenik Ismet Hodžić, koji je kako svjedoci K03 i Asmir Baltić navode, bio ... i ovisio je o ... terapiji, te zatočenik Esad Mehmedagić, koji je prema tvrdnjama svjedoka Kerima Mešanovića i Zlate Cikote imao slab vid u toj mjeri da i prije rata i u toku boravka u logoru Omarska nije mogao da se kreće bez pomoći druge osobe. Pored toga, svjedok Asmir Baltić u svom iskazu pominje dva gluhonijema zatočenika koji su zajedno sa njim dovezeni autobusom u logor. Na kraju, u logoru su boravile i žene koje su imale maloljetnu djecu, što proizilazi iz iskaza svjedoka K040.

U toku dokaznog postupka Sud je, na temelju provedenih dokaza, našao utvrđenim da su uvjetii u logoru Omarska bili surovi i degradirajući, a samo ponašanje osoblja logora, uz opisane uvjete u kojima su zatočnici bili držani, izazivali su atmosferu terora među zatočnicima. Niz svjedoka, koji su svoje iskaze dali na glavnom pretresu, svjedočili su o nečovječnim uvjetima koji su vladali u logoru Omarska, u kojima su se zatočnici našli bez osnovnih životnih potreština, uključujući hranu, pitku vodu, lijekove, zdravstvenu zaštitu, nehigijenske uslove i boravak u prenatrpanim prostorijama. Što se tiče smještaja u prostoru logora Omarska, svjedoci koji su se nalazili u različitim prostorijama logora, posvjedočili su o lošim uslovima koji su vladali u svim prostorijama. Prije svega, prostorije u kojima su bili smješteni zatočnici, bile su pretrpane zbog velikog broja ljudi koji su se nalazili u istim, a u prostorijama je vladala takva prenatrpanost da su zatočnici jedva imali gdje da sjede ili da legnu (činjenica broj 177.). Iz iskaza svjedoka K041, Fadila Avdagića, Emira Beganovića i K034 proizilazi da je prostorija zvana garaža bila mala prostorija, a prema navodima svjedoka Fadila Avdagića bila je tolika da može stati jedno auto. U navedenoj prostoriji, kako svjedoci Emir Beganović i Fadil Avdagić navode, bilo je smješteno oko 200 ljudi, a prema navodima svjedoka K034, koji je jedno vrijeme kao zatočenik bio starješina sobe, u garaži je, u jednom momentu, bilo smješteno 250 ljudi. Opisujući uslove koji su vladali u toj prostoriji, svjedok K041 je naveo da zatočnici od prenatrpanosti nisu mogli da stoje, što potvrđuje i svjedok Fadil Avdagić, te svjedok Emir Beganović, koji je naveo da su ljudi bili „natrpani kao sardine“, da su bili nabijeni u prostoriju tako da, kada se otvore vrata mehanički bi izlazili vani, a da je on lično stajao na jednoj nozi usljed nedostatka prostora, opisujući „garažu“ kao jedan od

većih užasa u logoru Omarska. Svjedoci koji su boravili u navedenoj prostoriji saglasno su opisali i tešku situaciju koja je vladala u istoj usljed nedostatka zraka i pretjerane vrućine. Svjedok K041 je naveo da nije mogao disati usljed nedostatka kisika jer je bio otvoren samo mali prozorčić „obrliht“, tako da su ljudi padali u nesvijest. Da je u prostoriji zvanoj garaža bila ogromna vrućina usljed koje su ljudi padali u nesvijest potvrđuje i svjedok Fadil Avdagić, dok je svjedok Emir Beganović istu opisao kao užas, sobu u kojoj nije bilo zraka i koja je imala mali prozorčić. Prema navodima svjedoka K034, vrata garaže su bila zatvorena, a od dva prozora koja su bila na prostoriji, jedan je bio zakovan a drugi zatvoren, tako da je zrak mogao ulaziti samo kroz otvore na ključaonici i ispod vrata, što je uzrokovalo da se sa plafona slijevala voda nastala usljed pare od disanja. Svjedok K034 je naveo da su tri zatočenika od takvih uslova umrli. Opisujući svoj boravak u prostoriji zvanoj „garaža“ prilikom dolaska u logor Omarska, gdje je proveo oko jedan sat, svjedok Izet Đešević je naveo da su vrata bila zatvorena, da je bilo za neizdržati jer su zatočenici bili strpani jedan na drugog, a stražari su, otežavajući još više već teške uvjete, ubacili kantu punu fekalija i rekli „Evo pijte“, dok su puštanje zraka u prostoriju uslovljavali time hoće li im neko od zatočenika dati novac i cigarete. I u ostalim prostorijama u kojima su bili smješteni zatočenici, uvjeti smještaja su bili loši. Opisujući uvjete u sobi broj 26, koja se nalazila na spratu zgrade hangara, svjedok Sakib Jakupović je naveo da se radi o prostoriji dimenzija 12 X 12 sa dva mala prozora preko puta restorana, u kojoj je, u jednom momentu bilo toliko ljudi da su se vrata, koja su bila dupla željezna sa dva krila bez kvake, teško zatvarala. Ove navode svjedoka Sakiba Jakupovića potvrđuje i svjedok K03, koji uslove u sobi broj 26 opisuje kao nepodnošljive, obzirom da je soba bila pokrivena limenim krovom, da je bilo ljetno doba i da je u sobi boravilo 300-400 ljudi. Svjedoci Ermin Striković, K023 i K018, opisali su stanje u sobi broj 15, koja se, takođe, nalazila u zgradi hangara, prema čijim navodima se stanje u toj sobi nije bitno razlikovalo od uvjeta u drugim prostorijama. Kako svjedok Ermin Striković navodi, u sobi broj 15 bilo je smješteno oko 300-350 ljudi, bilo je prenatrpano i nije se moglo sjediti ni ležati. I prema navodima svjedoka K023, koji je u sobu broj 15 doveden kada je bilo smješteno oko 100 zatočenika, pristizali su novi zatočenici, tako da je mjesta bilo sve manje, nije se moglo sjediti, a kako ovaj svjedok navodi, temperatura u sobi je mogla dostizati i do 50°C jer je bilo ljetno vrijeme, zgrada je imala limeni krov, a obzirom da je u sobi bilo i 500-600 ljudi, vrućine su bile nepodnošljive. Navode prethodnih svjedoka potvrđuje i svjedok K018 koji uvjete u sobi broj 15 opisuje kao više nego loše, jer je na malom prostoru bilo smješteno 300-400 ljudi, tako da su zatočenici morali ležati jedan pored drugog kao „sardine“, a prema procjeni svjedoka Asmira Baltića, u sobi broj 15 je bilo smješteno čak 700-800 ljudi, koji su spavali i na betonu u kupaonici. Opisujući uslove u prostoriji zvanoj „garderoba“, koja je među zatočenicima bila poznata i pod nazivom „Mujina soba“ (po zatočeniku Muji koji je odabran kao stariješina sobe), svjedok Asmir Baltić je u svom iskazu naveo da je soba bila dupke puna, da su zatočenici bili nakrcani, što potvrđuje i svjedok K037, koji uvjete u garderobi opisuje kao užas, uz navode da je na malom prostoru bilo smješteno 625 zatočenika, navodeći da nije bilo wc-a, da se prostorijom širio smrad, da su zatočenici imali uši, a svjedok K017 je, kako navodi, zbog prenatrpanosti i zagušljivosti u „Mujinoj sobi“, prešao na prostor zvani pista. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, koji je jednu noć proveo u „bijeloj kući“, soba u kojoj je bio smješten imala je dimenzije oko 2,5 X 2,5 m, a u istoj je bilo smješteno 64 zatočenika, te je, kako ovaj svjedok navodi, u sobi

bilo za neizdržati, posebno iz razloga što je prostorija bila uflekana krvlju premlaćivanih zatočenika, a obzirom da im je naređeno da zatvore prozore, svjedok tu noć provedenu u „bijeloj kući“ opisuje kao pakao. I svjedok K01, uslove u „bijeloj kući“ opisuje kao neizdržive, tako da su ljudi padali u nesvijest zbog prenatrpanosti, da su sjedili jedni preko drugih, da je bilo zagušljivo i da je u njegovoj prostoriji bilo 180 ljudi, gdje se vršila i nužda, a prema navodima svjedoka Kerima Mešanovića, koji je takođe boravio u „bijeloj kući“ kraći vremenski period, situacija je bila jeziva jer su 53 čovjeka boravila na prostoru dimenzija 5 X 5 metara, sa zatvorenim vratima i prozorima. Kako ovaj svjedok navodi, ljudi su zaudarali na znoj i krv, u ćošku je stajao kanister koji je služio za vršenje nužde, tako da je situacija bila teža zbog visokih ljetnih temperatura koje su vladale. Uslove u „bijeloj kući“ opisuje i svjedok Sakib Jakupović, koji nije boravio u navedenim prostorijama, ali je bio zadužen za čišćenje kada je „bijela kuća“ ispražnjena i kada su zatočenici prebačeni u druge prostorije. Prema navodima ovog svjedoka, u „bijeloj kući“ je vladao katastrofalan smrad, a fleke od krvi su bile čak i po plafonima prostorija. Opisujući najveću prostoriju na spratu u zgradi hangara, koja se nalazila na kraju hodnika, svjedok K017 je naveo da je bila prenatrpana, jer je u istoj bilo smješteno 200-300 ljudi, te da su zatočenici spavali i po stepenicama i u wc-u. Kao i u prostorijama, koje su bile prenatrpene i neuvjetne za smještaj, uvjeti su, prema navodima svjedoka, bili vrlo loši i na pisti, što učvrćuje zaključak Suda o tome da su uvjeti u logoru Omarska bili generalno loši, bez obzira u kojem dijelu logora su zatočenici boravili, uključujući i dio logora zvani pistom (činjenica broj 185.). Svjedok Anto Tomić je naveo da su uvjeti života na pisti bili teški, obzirom da je bio juli mjesec i da su temperature zraka dostizale i do 40° C, a zatočenici su bili izloženi cio dan na suncu, dok je vode bilo vrlo malo. Uvjete na pisti potvrđuje i svjedok Nusret Sivac, koji je prvi susret sa logorom Omarska, prilikom dovodenja, opisao kao šokirajući, jer je na pisti vidio nepomična tijela zatočenika, koji su bili primorani da leže potrbuške, a svjedok Asmir Baltić, koji je jedno vrijeme svoga boravka, takođe, bio smješten na pisti, u svom iskazu je naveo da su zatočenici morali ležati nepomično potrbuške na betonu, a ukoliko se neko od zatočenika pomjeri, stražar bi došao i pretukao ga. Opisane teške uslove, dodatno je pogoršavao nedostatak wc-a, odnosno nemogućnost korištenja mokrog čvora, pa su, prema navodima svjedoka, higijenski uslovi bili krajnje neadekvatni (činjenica broj 188.), čemu je u velikoj mjeri svojim ponašanjem dopirnjelo i osoblje logora. Kako svjedok Asmir Baltić navodi, u vrijeme njegovog boravka u hangaru, zatočenici su vršili nuždu u prostoru hangara. Boravak u prostoriji zvanoj „garaža“ svjedok K041 opisuje bez mogućnosti korištenja wc-a, tako da je zatočenicima data plastična kanta u koju su vršili nuždu, usljed čega su neki od njih dobili dizenteriju, dok je prostorijom vladao neugodan miris, što potvrđuje i svjedok K017, koji je naveo da su wc-i bili užasno prljavi i da se osjećao smrad. Svjedok Ermin Striković navodi da su zatočenici iz prostorije u kojoj je on bio smješten, odvođeni samo jednom dnevno da vrše nuždu i to na otvorenom prostoru, da nije bilo toaleta, a prema navodima svjedoka K023, zatočenici su nuždu vršili u prostorijama gdje nije bilo wc-a, nego samo betonski umivaonici. Opisujući uvjete u sobi u kojoj je bio smješten, svjedok Azedin Oklopčić je naveo da zatočenici nisu mogli ići u wc, te da su nuždu vršili u odjeću, što je potvrdio i svjedok Fadil Avdagić, a iz iskaza svjedoka Azedina Oklopčića proizilazi da je u logoru među zatočenicima bilo oboljelih od dizenterije, pa čak da je jedan zatočenik po imenu Maho Habibović umro od ... i gladi. I svjedok K034 je naveo da zatočenici nisu odlazili na wc kako bi vršili nuždu, nego da je

nužda vršena u kantu, na mjestu na kojem su boravili. Prema navodima svjedoka Emira Beganovića, koji takođe potvrđuje navode drugih svjedoka da se logorom širio smrad i da su zatočenici obolijevali od dizenterije, u vrijeme dok je on boravio u prostoriji zvanoj „Mujina soba“, fekalije su se izlile u prostoriju jer su oba klozeta bila začepljena, tako da je sadržaj izlazio iz wc šolja i zatočenici su spavali po tim fekalijama. Higijenski uvjeti u „bijeloj kući“ su bili isto tako loši kao u drugim prostorijama logora, jer su zatočenici vršili nuždu u prostorijama u kojima su boravili. Iz iskaza svjedoka koji su opisivali uvjete u pojedinim sobama u kojima su bili smješteni, jasno proizilazi da je jedan od razloga zbog kojeg zatočenici nisu odlazili u wc radi vršenja nužde i taj što su prilikom tih odlazaka premlaćivani od strane stražara, tako da su se radije odlučili vršiti nuždu u prostorijama u kojima su boravili, jer su strahovali za svoju sigurnost. Tako bi, prema navodima svjedoka K03, stražar došao i rekao da zatočenici stanu u red radi odlaska u wc, da bi, potom, prvi koji su stajali u redu bili pretučeni, pa su ostali zatočenici odustajali od odlaska u wc. Ovaj svjedok se, kako navodi, radije opredijelio da veliku nuždu vrši u čizmu i u kesu, nego da odlazi u prostorije wc-a. Prema navodima svjedoka, koji je kako je već navedeno, jedno vrijeme boravio u prostoriji zvanoj garaža, zatočenici koji bi se vraćali iz wc-a bili su pretučeni i krvavi, tako da niko više nije htio odlaziti u wc, a i svjedok K023, potvrđuje da su zatočenici koji su bili smješteni u sobi broj 15 premlaćivani prilikom odlazaka u wc, pa su vršili nuždu u prostorijama sa betonskim umivaonicima. Svjedok Azedin Oklopčić je, takođe, naveo da su zatočenici bili premlaćivani prilikom odlazaka u wc, što se i njemu osobno desilo, kao i svjedok K017, koji je pretučen prilikom odlaska u wc, te svjedok Mustafa Puškar, na koje događaje će se Sud osvrnuti u dijelu presude koja se odnosi pojedinačne događaje. O premlaćivanjima zatočenika u vrijeme odlaska u wc svjedočio je i svjedok K034, koji je naveo da su zatočenici u trku tučeni do wc-a, tako da su odustajali od odlazaka u wc. Uvjete u logoru Omarska djelimično opisuje i svjedok odbrane Mirko Kobas, koji je u svojstvu medicinskog tehničara nekoliko puta posjetio logor Omarska, navodeći da je stanje u logoru bilo katastrofalono, da se širila zaraza i da su zatočenici bili prljavi, što potvrđuje i svjedok Starčević Branko, bivši stražar logora Omarska, koji je naveo da su zatočenici bili gladni i prljavi i da se logorom širio „užasan smrad“ te svjedok Stupar Milorad, koji je potvrdio da su zatočenici, koje je vidio prilikom svojih posjeta logoru Omarska, bili u jednom stanju.

Opskrbe pitkom vodom u logoru Omarska, prema navodima svjedoka, faktički nije bilo. Tako je svjedok Asmir Baltić naveo da je voda bila vrlo loša i da nije bila za piće, ali da su zatočenici bili primorani da piju kada je ima. Nedostatak pitke vode u prostoriji zvanoj garaža, svjedok K041, opisuje navodeći događaje kada su stražari opskrbu zatočenika vodom uvjetovali pjevanjem nacionalističkih pjesama. Naime, na molbe zatočenika da im stražari daju vodu za piće, stražari bi rekli: „Pjevajte pjesme, daćemo vam vodu“, nakon čega su im bacali flaše vode, koje nije bilo dovoljno ni za deset ljudi. I svjedok K023 je potvrdio navode svjedoka Asmira Baltića da je voda bila 100 % neispravna za piće, te da su bolesti koje su se javile među zatočenicima, kao što je dizenterija, bile posljedica nedostatka vode i nehigijenskih uvjeta (činjenica broj 192). Prema navodima svjedokinje Zlate Cikote, zatočenici su pili industrijsku vodu, a stražari izvorsku vodu. Posljedice koje su kod ove svjedokinje nastupile usljed konzumiranja vode, bile su takve da je ista mokrila krv i da je osjećala bol u bubrezima. Istina, svjedok Kerim

Mešanović je u unakrsnom ispitivanju naveo da je voda u logoru Omarska korištena iz česme, a svjedok Asmir Baltić da su zatočnici vodu pili iz slavina, međutim, svjedok Mešanović se nije izjasnio da li je ista bila za piće ili ne, dok je svjedok Baltić, kako je naprijed navedeno, istakao da voda nije bila za piće. Iz iskaza ostalih svjedoka proizilazi da su zatočnici pili vodu koja nije bila tehnički ispravna. Nesporno je, prema navodima svjedoka Emira Beganovića i Azedina Oklopčića, da je postojala česma sa vodom, ali je svjedok Azedin Oklopčić jasno naveo da zatočnici nisu pili vodu koju su pili stražari, što znači da zatočnicima nije bila dostupna voda za piće, jer je voda za piće, kako navodi, donošena sa izvora, iz čega proizilazi da voda iz česme nije bila za piće. Svjedok Nusret Sivac je opisao vodu koja je tekla iz česme, navodeći da je ista bila crvene boje, te da je služila samo za pranje velikih rudarskih strojeva i bila zabranjena za piće, tako da su, usljed korištenja takve vode, zatočnici obolijevali od dizenterije i drugih stomačnih tegoba. Navode svjedoka Zlate Cikote i Azedina Oklopčića da stražari nisu pili vodu koju su pili zatočnici, potvrđuje i ovaj svjedok ističući da su stražari pili vodu iz cisterne koja je bila dovožena specijalno za njih. Kao i svjedok K041, svjedok Nusret Sivac, takođe, navodi da su logoraši morali pjevati nacionalističke pjesme kako bi dobili kanister vode za piće. Prema navodima svjedoka K027, voda koju su pili zatvorenici bila je voda koja je korištena u rudniku, imala je bljutav ukus i bila je zamućena a ovaj svjedok je naveo da je jedne prilike, dr. Esad Sadiković, zatočenik koji se starao o zdravlju ostalih zatočenih, preporučio da se ta voda ne pije jer je bila štetna za bubrege. I ovaj svjedok potvrđuje navode drugih svjedoka da su stražari u logoru koristili posebnu vodu, koja je dolazila u kanisterima. Potvrdu o tome da su zatočnici logora Omarska u toku svog boravka u logoru pili vodu koja nije bila za piće, pruža i svjedočenje Emira Beganovića, koji je opisao situaciju kada je bio ispitan, kojom prilikom mu je ispitivač ponudio čašu vode naglasivši da se radi o vodi sa izvora. Ovi navodi svjedoka Beganovića potkrijepljuju dokaze ostalih svjedoka o tome da zatočnici i osoblje logora nisu pili istu vodu. Sama činjenica da zatočnici nisu imali dovoljno vode na raspolaganju, nameće zaključak da zatočnicima pogotovo nije bila dostupna voda kako bi se okupali i oprali. (činjenica broj 192.), što su i mnogi svjedoci u svojim iskazima potvrdili, kao npr. svjedok K035 koji je naveo da nije bilo mogućnosti za kupanje i da je voda često bila mutna, kao i svjedok K023. Zatočnici su kupani samo u jednoj prilici, kada su skinuti do gola i okupani šmrkom, tako da im je i to jedno kupanje ostalo u lošim sjećanjima, kao sramotno i ponižavajuće. Prema navodima svjedoka K03, zatočnici su izvedeni na travu, nakon čega su oprani šmrkom, koji je bio tako jak da su ljudi padali od pritiska vode. Ove navode svjedoka K03 potvrđuje i svjedok Zlata Cikota, koja je, opisujući predmetni događaj, navela da su svi zatočnici, te prilike, bili goli dok su ih stražari kupali šmrkovima između „bijeke kuće“ i piste, što je za nju bilo vrlo neugodno gledati, jer je među muškarcima bila i zatočenica Hajra Hodžić, koja je, također, bila gola. Incident sa kupanjem zatočenika opisuje i svjedok K027, navodeći da su zatočnici poredani po pisti, te da su kupani velikim šmrkovima, da je mlaz vode bio tako jak da je udario po tijelima zatočenika, od čega su posrtali i padali na pistu. I prema navodima ovoga svjedoka, svi zatočnici, koji su te prilike „okupani“, bili su goli, a među njima je bila i jedina žena po imenu Hajra Hodžić. Sud nije prihvatio stanovište odbrane da je voda koja je zatočnicima davana i to u nedovoljnim količinama, bila za piće, posebno navode samog optuženog Željka Mejakića da je tu vodu i sam pio, obzirom da iz iskaza svjedoka optužbe, jasno proizilazi da je voda bila neispravna iako je tekla iz česme, što se prema

navodima nekih svjedoka moglo utvrditi i naoko, jer je bila obojena, a što je za posljedicu imalo čestu pojavu dizenterije i to samo među zatočenicima. Čestu pojavu dizenterije i proljeva među zatočenicima potvrđuje i utvrđena činjenica broj 192, prihvaćena rješenjem ovoga Suda broj X-KRN-06/200 od 22. 08.2007. godine.

Svjedoci, koji su u kritičnom periodu boravili u logoru Omarska, u svojim iskazima su opisali i hranu koja im je dijeljena za vrijeme obroka. Iz iskaza svjedoka Sud izvodi nedvojben zaključak da hrana u logoru nije bila odgovarajuća, odnosno da je bila lošeg kvaliteta i da je bila nedovoljna, što je potvrđeno i u rješenju o prihvatanju utvrđenih činjenica broj X-KRN-06-200 od 22.08.2008. godine, kao činjenica broj 198, a neki zatočeniци nisu dobijali hranu danima. Svi svjedoci su saglasno izjavili da je hrana pripremana van prostora u kojem su bili smješteni zatočeniци i gdje su objedovali, koja činjenica je nesporna i u odnosu na optužbu i odbranu. Što se tiče kvaliteta hrane koja je dijeljena zatočenicima, iz iskaza svjedoka optužbe jasno proizilazi da su obroci u logoru Omarska bili oskudni i nekvalitetni, odnosno da je zatočenicima dijeljena neodgovarajuća hrana i to samo jednom dnevno, a što je prihvaćeno i rješenjem o utvrđenim činjenicama od 22.08.2007. godine, kao činjenica broj 193. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, zatočeniци su dobijali po jednu osminu kruha, vodu sa listovima kupusa, a nekada grah. Da je hrana u logoru Omarska bila loša potvrđuje i svjedok Ermin Striković, koji navodi da se obrok sastojao od komada kruha i supe u kojoj nije bilo ništa, kao i svjedok K023 koji je, opisujući obrok koji su zatočeniци dobijali, naveo da se radi o listu kupusa u vodi i osmini kruha, kako navodi i svjedok Senad Kapetanović, ističući da je za obrok dijeljena neka supa od rijetkog kupusa ili graha a da je 20 zatočenika dijelilo jedan kg kruha. Prema navodima svjedoka K027, hrana je bila jednolična, uskisla zbog visokih temperatura i neukusna, a zatočenicima su dijeljeni komadići kruha, 2-3 lista kupusa na vodi i grah. I svjedoci K017, Mustafa Puškar, Nusret Sivac, K035, Zlata Cikota i Azedin Oklopčić su saglasno naveli da je hrana koju su jeli zatočeniци bila loše kvalitete, a svjedoci Nusret Sivac i Zlata Cikota su takvu hranu nazvali splaćinama. Prema tvrdnjama svjedoka Zlate Cikote, K035 i K027, kvalitet hrane koji su dobijali zatočeniци se drastično razlikovao od hrane koja je dijeljena stražarima u logoru, a koja je, kako svjedok K027 navodi, nakon što je dovežena, odvajana posebno za zatočenike a posebno za osoblje. Svjedok K035 je imao priliku jesti hranu koju su jeli stražari i koju je svjedok opisao kao ukusnu i kvalitetnu, a prema navodima svjedoka Zlate Cikote stražari su jeli šnicle, pire krompir i paradajz. Ove navode potvrđuje i svjedok Senad Kapetanović, koji je jedne prilike, po nalogu Momčila Grubana Čkalje, dobio obrok od Rendića, čovjeka koji je kuhao hranu za zatočenike i osoblje logora, a svjedok je te prilike dobio šniclu, više kruha, votku i kafu. Da je osoblje logora Omarska imalo dobre obroke, potvrđuje i činjenica broj 205., obuhvaćena rješenjem ovoga Suda o prihvatanju utvrđenih činjenica broj X-KRN-06/200 od 22.08.2007. godine. Jedan broj svjedoka je, u toku svoga svjedočenja, naveo da je prvi obrok dobio tek nakon nekoliko dana po dolasku u logor, kao što je svjedok Asmir Baltić, prema čijim navodima on lično ništa nije jeo prvih 5-6 dana, nakon čega je dobio prvi obrok, dok je svjedok K041 prvi obrok dobio nakon četiri dana boravka u logoru, a svjedok K023 nakon 2-3 dana. Kako svjedok Sakib Jakupović navodi, dok je boravio u sobi broj 15 dešavalo se da zatočeniци ne dobiju svaki dan obrok, a svjedok Ermin Striković, koji je boravio u prostoriji zvanoj „garaža“ 2-3 dana, naveo je da je u toku svog boravka u istoj samo jednom jeo i to šnitku kruha, te da je popio čašu

vode. Opisujući loš kvalitet hrane, svjedok Anto Tomić je naveo: „Hrana je bila takva da smo poslije imali kviz šta je bilo za ručak. Bila je supica bez ičega i osmina kruga starog nekoliko dana“. Pored nesporno utvrđene činjenice da su zatočenici dobijali lošu hranu, iz iskaza svih saslušanih svjedoka nedvojbeno proizilazi da je u toku cijelog boravka u logoru, zatočenicima dijeljena hrana samo jednom dnevno, a neki od svjedoka su svjedočili o kratkom vremenu u kojem su morali pojesti obrok, odnosno da su od stražara prisiljavani da dolazak u restoran, sam objed i izlazak iz restorana obave za tri minute, čime je osoblje logora dodatno otewžavalo ionako težak položaj zatočenika. Iz iskaza svjedoka K041 proizilazi da su zatočenici imali vrlo kratko vrijeme za obrok, a prema navodima svjedoka Asmira Baltića, obroci su dijeljeni jednom u 24 sata i zatočenici su morali završiti sa jelom za devet sekundi, a ko je nastavio jesti bio je pretučen od strane stražara. I svjedoci Ermin Striković, K017, Senad Kapetanović, Sakib Jakupović, Nusret Sivac, K035 i Anto Tomić su potvrdili navode prethodnog svjedoka da je hrana dijeljena samo jednom dnevno zatočenicima, dok svjedok Kerim Mešanović u svom iskazu navodi da su zatočenici na obrok odlazili u grupama od po 30 i da je bilo jako kratko vremena da se jede, oko tri minute za svaku grupu, što potvrđuju i svjedoci Sakib Jakupović i Nusret Sivac, K027, Emir Beganović, te svjedok Azedin Oklopčić, koji je naveo da je vrijeme za jelo bilo ograničeno na 2-3 minute. Da je zatočenicima bilo ograničeno vrijeme za obavljanje objeda, potvrđuje i svjedok K035, koji je naveo da zatočenici često nisu imali vremena pojesti obrok, a kako svjedok K027 navodi, dešavalo se da stražari tuku zatočenike koji ne bi uspjeli pojesti svoj obrok. Naprijed navedeni sadržaji iskaza svjedoka o kvalitetu i količini hrane koju su dobijali u logoru kao obrok, a iz kojih proizilazi da je isti bio daleko ispod nivoa zadovoljavajućeg, dodatno potkrijepljuje i fizičko stanje zatočenika, odnosno njihova kilaža koju su imali prije i poslije boravka u logoru, obzirom da iz iskaza svjedoka proizilazi da je svaki od njih u prosjeku izgubio oko 25-30 kg. Svjedok Asmir Baltić je naveo da je on prije logora Omarska imao 105 kg, a poslije, kada mu je u logoru Trnopolje mjerena kilaža, ista je iznosila 70 kg. Svjedok Ermin Striković je, kako navodi, prije Omarske imao 85 kg, a prilikom mjerenja kilaže u logoru Manjača, u koji je doveden nakon Omarske, isti je imao 51 kg, zatim svjedok K023 koji je prije boravka u u logoru Omarska imao 88 kg, a na Manjači mu je izmjereno 58 kg, a svjedok Zlata Cikota je izjavila da je prije logora Omarska imala 86 kg, dok je nakon puštanja iz logora težila 51 kg, kao i svjedok Anto Tomić koji je prije ratnih sukoba imao 80 kg, a iz logora je izašao sa 54 kg. Prema navodima naprijed saslušanih svjedoka, stanje iscrpljenosti svih zatočenika je, usljed nekvalitetne i nedostatne hrane, uz ostale uvjete, generalno bilo loše jer su se, kako svjedok Asmir Baltić navodi, zatočenici vukli i bili malaksali, kao i svjedok Mustafa Puškar koji je naveo da su ljudi počeli gubiti kilograme i da je „oslabio organizam“, te svjedok Ermin Striković, koji je, opisujući svoje stanje, naveo da nije mogao stajati ni hodati, pa čak ni sjediti i da je jedini položaj koji je mogao podnijeti bio ležeći. Sud nije prihvatio navode svjedoka odbrane Starčević Branka, koji je bio angažovan kao stražar u logoru Omarska u kritičnom periodu, a koji je naveo da su stražari jeli istu hranu kao i zatočenici, prij svega što su navodi ovoga svjedoka u suprotnosti sa navodima brojnih svjedoka optužbe, te djelimično i sa iskazom svjedoka Stupar Milorada, koji je kao pripadnik teritorijalne odbrane koji je radio na vanjskom obezbjeđenju logora, za obrok dobijao burek, a prema navodima ovoga svjedoka, popodne je bio ručak sa kuhanom govedinom, rižom i krompirom, što ukazuje da se apsolutno ne radi o hrani koju su dobijali zatočenici. Svjedok Rendić Pero, koji je

radio u kuhinji logora Omarska u kojoj je spremna hrana, u svom iskazu navodi da je ista hrana kuhana u jednom kazanu i za osoblje i za zatočenike logora, koje navode Sud nije mogao prihvatiti jer su isti u suprotnosti sa iskazima svjedoka optužbe koji su imali priliku vidjeti, pa čak i probati hranu koju su jeli stražari i za koju tvrde da je neuporedivo bolja. Sve i u slučaju da se radi o istoj hrani, osoblje logora koje je pripremalo podjelu hrane zatočenicima, imalo je mogućnost da „rijeđu hranu sa listovima u vodi“, kako zatočenici opisuju obrok, izdvoje i podijele zatočenicima, a povrće i meso stražarima. Uostalom, sama činjenica da su neki od stražara davali dodatno hranu zatočenicima, koju nisu mogli pojesti, kao što je naveo svjedok Stupar Milorad, ukazuje na zaključak da je hrana zatočenika bila znatno lošija od hrane stražara. Sveukupne naprijed opisane loše uvjete u logoru Omarska, potvrđuje i sam optuženi Željko Mejakić, koji je u svom iskazu naveo da je smještaj zatočenika bio ispod svakog nivoa, da su prostorije bile prenatrpne, a higijena „nikakva“, jer se zatočenici nisu kupali, odnosno nisu imali sredstva za higijenu. Optuženi, svojim iskazom djelimično potkrijepljuje i navode svjedoka optužbe u pogledu obroka koje su zatočenici dobijali, navodeći da je hrana bila nekvalitetna, da je zatočenicima dijeljen jedan obrok dnevno, a da se dešavalo i da neko od zatočenika ostane bez obroka.

Svjedoci su, uz naprijed opisani način obavljanja objeda zatočenika, opisivali i premlaćivanja koja su se dešavala prilikom odlazaka na ručak, tako da je za zatočenike, faktički, odlazak u restoran bio asocijacija za fizičko zlostavljanje. Prema navodima svjedoka K041, on je premlaćen prilikom prvog odlaska na objed, po odlasku i povratku sa obroka, a premlaćivanja zatočenika prilikom odlaska na obrok potvrđuje i svjedok K01, zatim svjedok Emir Beganović, te svjedok K027, dok je svjedok K018 naveo da je tri puta tučen za vrijeme ručka, te da su pritvorenici više puta premlaćivani u vrijeme trajanja ručka. Premlaćivanje za vrijeme ručka, koji je ostao u sjećanju svim zatočenicima bio je dan kojeg su zatočenici nazivali „crni petak“, odnosno „krvavi ručak“, kako to navode svjedoci K035 i Kerim Mešanović. Toga dana su, prema navodima svjedoka Nusreta Sivca, svi logoraši morali proći kroz torturu, jer su stražari u logoru „podivljali“. Opisujući predmetni događaj, svjedok Nusret Sivac je naveo da je na putu do restorana postavljen špalir, a da je put bio namazan uljem, preko čega su postavljene prepreke, odnosno određeni predmeti i namještaj kako bi se zatočenici što duže zadržali u hodniku, a mnogi su od udaraca padali, što potvrđuje i svjedok Ermin Striković, navodeći da su zatočenici morali preskakati postavljene prepreke, tako da bi onaj ko nije uspio proći i ko bi pao bio tučen od strane stražara. I samom svjedoku Strikoviću je, kako navodi, tom prilikom napukla ključna kost jer je dobio udarac metalnim predmetom u tom predjelu tijela. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, kritične prilike, stražari su na putu za ručak prosuli vodu i postavili tacne, tako da se zatočenicima koji su prolazili kroz špalir, klizalo, kojom prilikom su bili tučeni. Navodeći da su zatočenici svakodnevno tučeni prilikom odlaska na obrok, svjedok Emir Beganović je pomenuo i premlaćivanje koje se desilo kritičnog dana, kada su, kako ističe, stražari bacili tacne na put do restorana kako bi se zatočenici okliznuli i padali. I svjedok Azedin Oklopčić potvrđuje navode prethodnih svjedoka, jer iz njegovog iskaza, takođe, proizilazi da je toga dana na putu do menze bila prosuta voda i postavljene tacne preko kojih su zatočenici morali trčati, a on se lično pokliznuo na tacnu i pao prema stepenicama. Da su zatočenici kritičnog dana tučeni pri odlasku na ručak, potvrđuje i svjedok K042 koji navodi da su po pločicama bile

postavljene tacne preko kojih su zatočnici morali trčati, uz riječi: „ko padne, imao je nesreću“, što upućuje na zaključak da su oni koji su pali bili tučeni. Prema navodima svjedoka K035, taj dan su stražari toliko tukli zatočnike da su mnogi odustali od odlaska na ručak, a kako je hljeb ispadao iz ruku zatočenika od tuče i premlaćivanja, stražari su isti kupili u vreće da bi poslije govorili da zatočnici štrajkuju gladu. Opisujući predmetni događaj, svjedok Kerim Mešanović je naveo da se na dan kojeg je nazvao „crni petak“ desilo premlaćivanje koje je trajalo od ujutro do popodne, te da se pričalo kako su u hodniku bile postavljene tacne, tako da su zatočnici koji bi se okliznuli, dobijali batine. O istom događaju svjedočio je i svjedok Anto Tomić, koji je naveo da je na ulazu u restoran bila postavljena klupa tako da su logoraši morali preskakati kako bi ušli u restoran, kojom prilikom su bili tučeni. Iz iskaza naprijed navedenih svjedoka proizilazi da su zatočnici, prilikom odlaska na ručak bili tučeni, posebno toga dana kada su na putu prema restoranu bile postavljene prepreke, koje neki svjedoci pominju kao tacne, a neki kao namještaj, odnosno klupe, a koje su, sasvim je jasno, predstavljale metodu logorskih stražara za premlaćivanje i maltretiranje zatočenika, što je izazivalo, već prisutan strah kod zatočenika, tako da su, kako svjedok Kerim Mešanović navodi, mnogi odustali od odlaska na ručak. I sam svjedok Emir Beganović je naveo da je izbjegavao odlaske na obrok, jer je osjećao strah od premlaćivanja. Iz naprijed navedenog proizilazi da su zatočnici redovno premlaćivani od strane stražara, tako da su izbjegavali da idu u wc, kao i na obrok, upravo iz razloga što su osjećali nepresatani strah da budu pretučeni.

Što se tiče lijekova i zdravstvene zaštite, Sud je na temelju iskaza saslušanih svjedoka, na nesumnjiv način utvrdio da je ista bila uskraćena licima koja su bila zatočena u logoru Omarska. Svjedoci Asmir Baltić, K017, Emir Beganović, K042 i Nusret Sivac naveli su da je zdravstvenu pomoć zatočnicima pružao dr. Esad Sadiković, koji je i sam bio zatočenik, te da su se zatočnici sami snalazili kada je u pitanju ljekarska pomoć. Neki od svjedoka su, istina, vidjeli određene ljude u bijelim mantilima koji su hodali po logoru, ali, prema navodima svjedoka, ti zdravstveni radnici nikome od zatočenika nisu pružili medicinsku pomoć. Tako je svjedok Ermin Striković, koji čak nije dobio medicinsku pomoć ni u prilici kada je zadobio povrede prilikom odlaska na „krvavi ručak“, naveo da je u logor dolazio čovjek u bijelom mantilu, koji je imao fizički nedostatak, ali da on ne zna da je iko od logoraša dobio medicinsku pomoć. O tome da u logoru Omarska nije bilo medicinske pomoći, svjedočio je i svjedok K023, koji je naveo da je samo jednom vidio medicinskog radnika Ljubana Anđića i dr. Jusufa Pašića kako su prošli prostorijama ali da nisu pružili pomoć nikome, dok je on lično za povrede koje je zadobio na nozi usljed premlaćivanja medicinsku pomoć dobio tek nakon što je prebačen u logor Manjača, kada je dobio pet injekcija pencilina. I svjedok Azedin Oklopčić je naveo da je u krugu logora Omarska vidio medicinsko osoblje Ljubana Anđića, doktora Ivića i Kobasa, ali da medicinske pomoći nije bilo, dok je svjedok Nusret Sivac, takođe, potvrdio da zatočnici nisu imali nikakvu medicinsku zaštitu, a prema riječima svjedoka K018 on nije vidio niti čuo da je neko od zatočenika dobio medicinsku pomoć iako su se ljudi za pomoć javljali. Čak i u situacijama kada je logorašima bila neophodna medicinska pomoć, istu nisu smjeli tražiti jer je strah za život bio jači, što potvrđuju navodi svjedoka Emira Beganovića: „Nisam se smio obratiti za ljekarsku pomoć, da ne bih zbog toga bio ubijen“. Ovaj svjedok je, kako navodi, zadobio takve povrede glave da mu se rana naknadno ucerala, međutim, pomoć je zatražio samo od zatočenika dr.

Sadikovića, ali ne i od osoblja logora jer je strahovao za sopstveni život. O tome kakva je bila medicinska pomoći u logoru Omarska djelimično proizilazi i iz iskaza svjedoka odbrane Mirka Kobasa, koji je u svom iskazu naveo da je, prilikom prolaska kroz krug logora, na zatočenicima primjetio otvorene rane, koje su mogle biti jako štetne za bolesnika, a medicinsku pomoć je opisao kao veoma lošu. Iz iskaza ovoga svjedoka, takođe, proizilazi da njegove posjete logoru Omarska u svojstvu medicinskog radnika nisu bile usmjerene na pružanje medicinske pomoći zatočenicima, nego su se uglavnom svodile na dezinfekciju zahoda, odnosno posipanje hlora u wc, što je, prema navodima svjedoka K017 znalo biti i štetno za zatočenike, jer su spavali u wc-ima, tako da su ih od hlora boljele oči i dišni putevi.

Da su zatočenici, usljed nedostatka medicinske pomoći, bili prinuđeni jedan drugome pružati određenu pomoć za povrede i bolesti koje su dobili u logoru Omarska potvrđuju navodi svjedoka K017, iz čijeg iskaza proizilazi da su njemu osobno, kada je obolio od dizenterije, pomoć pružali drugi logoraši koji su bili smješteni sa njim u istoj prostoriji. Činjenica da pomoć nije pružana zatočenicima i uprkos njihovom traženju, proizilazi iz iskaza svjedoka K018 koji opisuje slučaj premlaćivanja zatočenika Miroslava Šolaje, obrađen u dijelu presude u kojem se navode pojedinačni slučajevi ubistava i premlaćivanja. Prema navodima ovoga svjedoka, nakon što je Miroslav Šolaja treći put premlaćen i nakon što je zatražio medicinsku pomoć, svjedok se obratio dvojici stražara u logoru, na što je jedan od njih odgovorio: „On nije zaslužio nikakvu pomoć, previše je zla nanio srpskom narodu da bi mu se pomoglo“, koje navode svjedoka K018 potvrđuje i svjedok Anto Tomić.

Kako u činjeničnom dijelu izreke presude stoji, zatočenici logora Omarska su bili podvrgnuti svakodnevnim isljeđivanjima, koja su se, prema navodima svih saslušanih svjedoka na te okolnosti, obavljala u kancelarijama na spratu upravne zgrade iznad restorana, gdje su ih sprovodili stražari, na što upućuje i činjenica broj 206, utvrđena rješenjem od 22.08.2007. godine. Svjedoci Asmir Baltić, K041, Ermin Striković, K023, K017, Senad Kapetanović, Emir Beganović, Azedin Oklopčić, Fadil Avdagić, Zlata Cikota, K01, Kerim Mešanović, Enes Kapetanović, Sakib Jakupović, K09, K015, Anto Tomić, Nusret Sivac, K035, Said Bešić, Saud Bešić, K037, K019, K027, K034, K022, K018, K036 i K03 su u svojim iskazima naveli da su u toku svoga boravka u logoru Omarska ispitani od strane istražitelja u kancelarijama koje su se nalazile na prvom katu upravne zgrade, a neki od tih svjedoka, kako što su svjedoci Enes Kapetanović, K022, Said Bešić i K036 ispitani su dva ili više puta. Samo je svjedok K018 naveo da je potpisao izjavu koja je sastavljena prilikom ispitivanja, dok je svjedok Sakib Jakupović bio primoran potpisati izjavu lažnog sadržaja. Mnogi od saslušanih svjedoka su prilikom ispitivanja premlaćivani, kao što su svjedoci Senad Kapetanović, Kerim Mešanović, Sakib Jakupović, K09, K015, Said Bešić, K036, neki su premlaćivani prilikom odvođenja i vraćanja sa ispitivanja, kao svjedoci K036 i K037, koji je udaren nogom u stomak od strane stražara koji ga je provodio, a neki od njih, iako nisu osobno bili tučeni, čuli su jauke i krike drugih zatočenika koji su ispitivani u drugim prostorijama. Svjedok Fadil Avdagić je naveo da je čuo krike zatočenika iz drugih prostorija prilikom ispitivanja, a prema navodima svjedoka Ante Tomića, iako on osobno nije bio pretučen, osjećao je strah da će ga premlatiti jer su svi zatočenici koji su bili odvedeni jaukali i vrištali. Iz

iskaza svih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti ispitivanja, jasno proizilazi da su pitanja, koja su se razlikovala u nijansama, bila u suštini usmjerena na provjeru njihovog angažmana u oružanim snagama i oružanim sukobima, nošenju oružja i pripadnosti nacionalnim strankama, o općoj situaciji koja je vladala na području opštine Prijedor. Uvjerljiv opis situacije u kojoj su se zatočnici nalazili prilikom ispitivanja daje svjedok Emir Beganović koji je u svom iskazu naveo: „Morali smo priznati što nismo, 95% je premlaćivano. Kada sam ih vidio (mислеći na istražitelje) sledio sam se od straha“, a jedan broj zatočenika je prilikom ispitivanja doživio i određene verbalne uvrede, odnosno psovke, kao što su svjedoci Azedin Oklopčić i Kerim Mešanović. Međutim nijedan od svjedoka nije naveo da je protiv njega, u vrijeme dok je bio zatočenik logora Omarska, podignuta krivična prijava, ili da je optužen za neko krivično djelo, što potvrđuje i činjenica broj 211, utvrđena rješenjem ovoga suda od 22.08.2007. godine, što, po ubjeđenju ovoga Suda, ukazuje da logor Omarska nije bio legitiman istažni centar. Odbrana je u toku dokaznog postupka pokušala nametnuti zaključak da se većina premlaćivanja desila prilikom ispitivanja zatočenika od strane inspektora i stražara koji su radili sa inspektorima. Iz sadržaja dokaznog postupka proizilazi, da su isljednici dolazili svakim radnom danom ujutro i odlazili popodne. Prije svega, navedena činjenica proizilazi iz iskaza svjedoka optužbe, Asmira Baltića, K041, Zlate Cikote, Nusreta Sivca i drugih svjedoka koji su svjedočili na navedene okolnosti, a što potvrđuje i svjedok odbrane Nada Markovski, koja je obavljala daktilografske poslove u logoru Omarska za isljednike i koja je u svom iskazu navela da je imala radno vrijeme kao i inspektori. Međutim, Sud je, u toku dokaznog postupka, bio u prilici čuti niz svjedoka optužbe koji su naveli da su se premlaćivanja zatočenika dešavala, kako za vrijeme ispitivanja od strane isljednika, tako i mimo rada isljednika, pa čak i navode da se najviše premlaćivanja desilo u toku noći kada inspektori nisu bili prisutni u logoru, jer kako svjedok Enes Kapetanović navodi: „Tokom dana prozivke za ispitivanje, a tuku noću“. Pored toga, svjedok Nusret Sivac je naveo da se ubistva nisu dešavala samo tokom ispitivanja i da se najveći broj ubistava desio u noćnim satima, tako da su zatočnici tokom noći čekali vrijeme kada će se otvoriti vrata i očekivali koga će stražar prozvati. Isto tako, svjedok K037 u svom iskazu navodi da su se premlaćivanja dešavala noću, kada bi stražari iza 10-11 sati uveče odvodili ljude i vraćali ih premlaćene i kako ovaj svjedok navodi „počelo je nestajati ljudi“. Dakle, nesporna je činjenica da se određeni broj premlaćivanja i ubistava desio u toku ispitivanja, međutim, premlaćivanja zatočenika se dešavala i u toku noći, kada se isljednici nisu nalazili u prostoru logora, kao i za vrijeme odlazaka zatočenika u toalet i na ručak, koja su se dešavala u svim dijelovima logora i svim prilikama, mimo prostorija u kojima su isljednici boravili prilikom ispitivanja i nevezano za ispitivanja. Navedeno ukazuje na zaključak da mnoga premlaćivanja zatočenika nisu bila ciljano usmjerena na određenu osobu, kao rezultat ispitivanja, nego su žrtve birane neselektivno. Odbrana je, nadalje, pokušala nametnuti zaključak Suda da su se najveća zlodjela koja su se desila u logoru Omarska, dogodila u vrijeme kada su u logoru bili prisutni pripadnici Specijalne jedinice iz Banja Luke. Nesporna je činjenica, prema optužbi i odbrani, da su u logoru jedno vrijeme bili smješteni pripadnici Specijalne jedinice iz Banja Luke, koji su bili dobro obučeni i naoružani, te da su navedena lica ispoljila surovo ponašanje prema zatočnicima. Međutim, činjenica je da su navedene specijalne jedinice napustile logor Omarska vrlo brzo po formiranju logora, što proizilazi iz iskaza svjedoka, a da su se premlaćivanja i ubistva nastavila i dalje, od strane lica koja su bili ili stražari logora ili

posjetioci. Zaključak o tome da su specijalci iz Banja Luke napustili prostor logora Omarska vrlo brzo po formiranju logora, Sud temelji na iskazima niza svjedoka koji pominju pripadnike specijalne jedinice iz Banja Luke. Prema iskazima svjedoka, kako optužbe, tako i odbrane, navedeni specijalci su kratko vrijeme bili u logoru. Kao što navodi svjedok optužbe K042, isti su bili prisutni prvih 20-tak dana, kao i svjedok odbrane Grabovica Željko, stražar u logoru Omarska, koji je naveo da su specijalci u logoru bili 10-15 dana, dok je svjedok Emir Beganović naveo da su „Banjalučani“, misleći na specijalce koje je vidio dok je boravio na pisti, bili jedno vrijeme, a da su poslije otišli. Specijalce iz Banja Luke, pominju samo svjedoci koji su od početka boravili u logoru Omarska, kao što su, uz naprijed navedene, i svjedoci Sakib Jakupović, Azedin Oklopčić i drugi, što, takode, nameće zaključak da su specijalci napustili logor u početku njegovog funkcioniranja. Na kraju, položaj zatočenika nije poboljšan po odlasku specijalaca iz Banja Luke, nego je u određenoj mjeri, postao podnošljiviji tek po dolasku međunarodnih medija i Međunarodnog crvenog križa, početkom avgusta 1992. godine, o čemu svjedoči svjedok K017. Prema ocjeni Suda, činjenica da su specijalci iz Banja Luke, prema navodima brojnih svjedoka, bili okrutni u odnosu sa logorašima, ne može pobiti činjenicu da je i nakon njihovog odlaska taj okrutan odnos nastavljen od strane drugih lica, odnosno stražara, posjetilaca logora i drugih, na što ukazuju iskazi brojnih svjedoka optužbe.

Na zaključak o tome da su premlaćivanja zatočenika praćena mučenjima, koja su u nemalom broju slučajeva završila smrću žrtve, zatim poniženja i psihološka zlostavljanja bila svakodnevnica života u logoru Omarska, upućuju iskazi saslušanih svjedoka optužbe koji kroz razne događaje, koji su pojedinačno navedeni u činjeničnom opisu optužnice. Jedan od najjasnijih primjera poniženja predstavlja događaj kolektivnog kupanja zatočenika, kako je to naprijed opisano, potom ophođenje stražara logora prema zatočeniku Muhamedu Čehajiću, prvom načelniku općine Prijedor nakon višestranačkih izbora, kada je ovaj zatočenik, prema navodima svjedoka Nusreta Sivca i K041, trpio određene provokacije, kako to svjedoci u svojim iskazima opisuju, kao i situacije u kojima su se dešavala seksualna zlostavljanja. Takođe, brojni opisi pojedinih događaja od strane saslušanih svjedoka, navode Sud na zaključak da su pored fizičkog zlostavljanja, zatočenici bili izloženi i psihičkom zlostavljanju, kao što je npr. bilo pjevanje nacionalističkih pjesama, zatim razne vrste ucjena u kojima je zatočenicima tražen novac, kao što je npr. slučaj Muhameda Čehajića opisan od strane svjedoka Nusreta Sivca i K041 i dr. Iz navoda svjedoka proizilazi da su zatočenici logora u svim prilikama bili izloženi premlaćivanjima, koja su konačno, kako Sud nalazi, prouzrokovala smrt najmanje stotinu zatočenika. Pri tome, zatočenici su premlaćivani i ubijani u svako doba dana, pa čak i naočigled ostalih zatočenika, kao što je slučaj sa ubistvom Rize Hadžalića, Mehmedalije Nasića, Safeta Ramadanovića i drugih, koji događaji su obuhvaćeni u dijelu obrazloženja koji obraduje pojedinačne događaje. Broj ubijenih zatočenika je, u odnosu na broj ubijenih i umrlih naznačenih u optužnici, korigovan upravo u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka, bivših zatočenika logora Omarska, tako da je umjesto „najmanje na stotine zatočenika“, u izreci presude navedeno „najmanje stotinu zatočenika“, što dozvoljava mogućnost da je u logoru Omarska ubijeno i na stotine zatočenika. Nijedan svjedok optužbe, koji je bio zatočenik logora Omarska, nije pred Sudom posvjedočio da u logoru nije vidio mrtva tijela zatočenika, nego, nasuprot tome, iz iskaza svjedoka

proizilazi da su tijela redovno vidana, najčešće u blizini zgrade zvane „bijela kuća“, a neki od svjedoka navode da su se u nekoliko navrata mogle vidjeti i gomile tijela. Tako je svjedok K017 u svom iskazu naveo: „Nisam samo jednom vidio tijela na travi, na tom mjestu je često bilo. Noću se ubijalo i mučilo. Ujutro oko 4 -pola 5 sati dolazio je žuti tamić i odvozio tijela“. O mrtvim tijelima je svjedočio i svjedok K015, koji je naveo da je jedne prilike tovario mrtva tijela ubijenih, navodeći: „Natovarili smo ih na kamion, žuti TAM, koji je obično odvozio tijela. Taj kamion sam vidio često da dolazi i odlazi“. Svjedok K042 u svom svjedočenju je pomenuo da je prvo jutro svoga boravka na pisti vidio žuti „tamić“ koji je odvozio tijela, uz riječi: „Taj dan vidio sam da su tovarili mrtve na žuću (žuti kamion), bilo je deset tijela“. Svjedokinja K027, koja je imala dobar pregled iz prostora restorana prema prostoru oko „bijele kuće“ gdje su odlagana tijela, navela je da su zatočenice između sebe pitale jedna drugu koliko su tijela izbrojale to jutro. Ova svjedokinja je navela da su bila rijetka jutra kada nije bilo tijela, nekad 20, nekad 30, te da je dolazio žuti „tamić“ u koji bi se tijela kupila i koji bi odvozio ista. Svjedok K034, koji je nekoliko puta tovario tijela u žuti „tamić“ je naveo da je prvi put natovarao od 30 do 50 tijela, koja su već bila u stanju raspadanja i na kojima su bili znaci premlaćivanja, zatim jedne prilike kada je natovarao tri ture po 12-15 tijela koje je, takode, odveo žuti „tamić“, a jedne prilike 10 tijela, navodeći da je tijela utovarao u 3-4 navrata. Koristeći iskaz ovog svjedoka, u cilju dokazivanja da u logoru Omarska nije bilo masovnih ubistava, posebno kada je jedne prilike ubijena veća grupa zatočenika, među kojima i mještani sela Hambarine, a koji događaj je opisan u dijelu presude gdje su navedeni pojedinačni događaji, odbrana se u unakrsnom ispitivanju poslužila izjavom svjedoka u kojoj je naveo da taj dan i sutradan svjedok nije vidio leševe. Međutim, iz iskaza ovoga svjedoka proizilazi da on nije uvijek bio u grupi zatočenika koja su tovarila tijela. Činjenica da je svjedok kritičnoga dana bio u dijelu logora gdje se nalazila pumpa ne mora neophodno ukazivati na zaključak da je svjedok morao vidjeti mrtva tijela tog dana, jer su ista mogla biti utovarena i odvezena, prije nego je svjedok došao do mjesta gdje se nalazila pumpa, posebno iz razloga što su, kako brojni svjedoci navode, tijela mrtvih zatočenika obično odvožena rano ujutro. I svjedok Emir Beganović je, u svom iskazu naveo da je vidio dva puta pred „bijelom kućom“ gomile od po 15-20 tijela, ističući da je to bila svakodnevna pojava. Da su mrtva tijela zatočenika odvožena svaki dan kamionom zv. tamić, potvrđuje i svjedok Zlata Cikota, koja je tijela vidala ujutro, ispred lijevog prozora „bijele kuće“, kao i svjedok Kerim Mešanović, koji je mrtva tijela vidao u jutarnjim satima između „bijele“ i „crvene kuće“, kada bi dolazio žuti „tamić“ i odvozio leševe a to se, prema njegovim navodima, dešavalo vrlo često. Svjedok K018 je, takode, jedne prilike vidio 11 mrtvih tijela, među kojima je prepoznao Seada Sivca i Dujmušić Miroslava, a ovaj svjedok je naveo da je mnogo puta vidio mrtva tijela koja su odvožena žutim „tamićem“ jer je često gledao kroz prozor prostorije u kojoj je bio smješten. Svjedok K018 je čak jedne prilike, 3. avgusta 1992. godine, bio određen da iznese šest tijela iz sobe broj 25. Dakle, svi navedeni svjedoci su potpuno saglasni u navodima vezanim za tvrdnju da su u logoru Omarska skoro svako jutro vidali mrtva tijela, kada bi dolazio žuti kamion, koji bi ta tijela odvozio. Svi svjedoci nisu bili precizni u broju tijela i navodima koliko su puta tijela vidjeli, ali iz njihovih iskaza nedvojbeno proizilazi da se to dešavalo svakodnevno i da je uvijek bilo više tijela (neki navode 6, neki 15 ili 20, a neki od svjedoka 50). Kada se uzme u obzir vrijeme trajanja logora Omarska, činjenica da su zatočenici svakodnevno ubijani, kako se u iskazima svjedoka navodi, a posebno kada se

uzmu u obzir pojedinačni događaji ubistava, jasno je da je u logoru Omarska ubijeno najmanje stotinu zatočenika, što dozvoljava mogućnost da je taj broj i mnogo iznad utvrđenog. Iz iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnosti pojedinih događaja u logoru Omarska, nedvojbeno proizilazi da je veliki broj zatočenika umrlo usljed premlaćivanja, jer je, kako je svjedok Emir Beganović naveo: „U Omarskoj metak bio nagrada“.

Pojedinačni događaji

Prema činjeničnim navodima iz optužnice, Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine je izvršilo klasifikaciju svih pojedinačnih incidenata na način da su prvo taksativno navedena ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica nad kojima je optuženi Željko Mejakić, kao načelnik bezbjednosti i de facto komandant logora Omarska, imao stvarnu kontrolu i koja ubistva su počinjena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je isti učestvovao. Prvi događaj naznačen u ovom dijelu optužnice jeste ubistvo Ahila Dedića, počinjeno iz vatrenog oružja dana 28. maja 1992. godine ili oko tog datuma. Sud je, nakon ocjene dokaznog materijala, u izreci presude, izostavio navedeni događaj, obzirom da, iz provedenih dokaza proizilazi da optuženi Željko Mejakić, u vrijeme kada se predmetno ubistvo desilo, nije bio uključen u bilo kakve aktivnosti u logoru Omarska. Naime, prema iskazima svjedoka Ermina Strikovića i Fadila Avdagića, koji su bili jedni od prvopristiglih zatočenika logora, nesporno je da se predmetno ubistvo desilo, jer su svjedoci identifikovali Ahila Dedića kao osobu koja je kritične noći ubijena u logoru. Iskazi ovih svjedoka djelimično su potkrijepljeni i iskazom samog optuženog Željka Mejakića, kojeg je dao kao svjedok u konceptu svoje odbrane i koji je naveo da je prilikom dolaska u logor, 28. maja 1992. godine ujutro, kada je zatekao nekoliko tijela ubijenih koji su dovedeni prethodne noći u Omarsku. Međutim, sadržaj iskaza navedenih svjedoka upućuje na zaključak da je Ahil Dedić ubijen u noći 27.-28. maja 1992. godine, kada su u logor Omarska počeli pristizati prvi zatočenici, a prema iskazi samog optuženog, kako je već navedeno, on je u logor prvi put došao 28. maja 1992. godine ujutro, kada se predmetno ubistvo već desilo. Pored toga, prema navodima optuženog Željka Mejakića, Miroslav Kvočka, koji je takođe bio aktivni policajac u Odjeljenju policijske stanice u Omarskoj i koji je prije optuženog došao u prostor logora Omarska, već je zatekao mrtva tijela dovedenih zatočenika. Obzirom da iz naprijed navedenog proizilazi da, u momentu ubistva Ahila Dedića, Željko Mejakić zvanično nije još preuzeo ulogu načelnika bezbjednosti logora Omarska, te da se faktički u logoru pojavio tek nakon počinjenog ubistva, Sud nije optuženog našao odgovornim za predmetni događaj ni po jednom osnovu krivične odgovornosti, tim prije što, takođe, nijedan od svjedoka nije potvrdio da je u to vrijeme vidio optuženog u prostoru logora.

Prema navodima iz optužnice, 30. maja 1992. godine ili tih dana jedan posjetilac logora je iz vatrenog oružja ubio zajedno Avdu Muranovića i Asafa Muranovića. Na glavnom pretresu, na navedene okolnosti, iskaze su dali svjedoci K037, Azedin Oklopčić, K042, a djelimično i svjedok Asmir Baltić. Iz iskaza navedenih svjedoka proizilazi da su oni u logor Omarska dovedeni dana 30.05.1992. godine, te da se, prilikom dolaska autobusa u logor, začula pucnjava. Svjedok K037 je naveo da je njegov brat bio u grupi zarobljenika na koje je pucano, te da mu je brat kasnije rekao da su u njegovoj blizini izdahnuli Asaf i

Avdo Muranović, dok je svjedok lično bio prisutan kada su ova dva lica ukopana 2006. godine. Prema navodima svjedoka Azedina Oklopčića, koji je istakao da su Avdo i Asaf Muranović bili u istom autobusu sa njim kada se autobus zaustavio na pisti, prilikom izlaska se čula pucnjava, kojom prilikom su ubijena ova dva lica. Svjedok je u početku ispitivanja naveo da se radi o Avdi i Asafu Kapetanoviću, ali se u daljem toku davanja svog iskaza korigovao, imenujući iste kao Avdu i Asafa Muranovića. I prema navodima svjedoka K042, koji je, takođe, u logor Omarska dovezen autobusom 30. maja 1992. godine, prilikom izlaska šest ljudi iz autobusa čuo se rafal i svih šest ljudi je ubijeno. Ovaj svjedok, istina, ne pominje poimenično ljude koji su tom prilikom ubijeni, ali sadržaj iskaza svjedoka ukazuje da je prilikom pucnjave ubijeno više ljudi, što proizilazi i iz iskaza svjedoka K037. Svjedok Asmir Baltić, koji je, isto tako, u Omarsku dovezen 30. maja 1992. godine, u svom iskazu je opisao predmetni događaj, navodeći da je kritične prilike čuo rafal, kada je ranjen Osmančević Senad koji je prije njega izašao iz autobusa. Svjedok Asmir Baltić ne pominje imena Avdo i Asaf Muranović, ali njegovo svjedočenje o predmetnom događaju nameće jasan zaključak da se radi o istom događaju, jer ga ovaj svjedok vezuje za pogibiju brata jednog od vojnika ili članova obezbjeđenja, nakon čega je isti ispalio rafal u pravcu Muranović Avde i Asafa, što potvrđuju i prethodni svjedoci. Kako Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi da li je rafal, od kojeg su ova dva lica ubijena, ispaljen od strane stražara u logoru ili od strane nekog od srpskih vojnika koji su posjetili logor, u tom smislu je izvršena korekcija u odnosu na činjeničnu postavku optužnice na način da je ostavljena mogućnost da je predmetno ubistvo izvršeno ili od strane nekog od stražara u logoru ili od strane vojnika koji je tom prilikom posjetio logor.

Kada je u pitanju događaj koji se odnosi na premlaćivanje Abdulaha Puškara i Silvija Sarića, lica koja su usljed premlaćivanja umrla u logoru, a koji događaj se desio u junu ili julu 1992. godine, Sud je navode optužnice u pogledu ovog događaja, takođe, našao utvrđenim. Na navedene okolnosti saslušani su svjedoci K027, Ermin Striković, Fadil Avdagić, Mustafa Puškar, K035 i Zlata Cikota. Svjedok Mustafa Puškar, koji je bio u rodbinskim vezama sa Abdulahom Puškarom, naveo je da je čuo kada je Abdulah Puškar odveden iz prostorije zvane „garderoba“, kada ga je posljednji put i vidio, a po njegovom sjećanju, to desilo iza 20. jula 1992. godine. Prema navodima ovog svjedoka, on je čuo razgovor između dva lica, kojom prilikom je jedan od njih rekao: „Dok ga ne ubijem, neću prestati“. Kada je u pitanju prozivka Silvija Sarića i njegovo fizičko stanje nakon premlaćivanja, na navedene okolnosti iskaze su dali svjedoci Ermin Striković i Fadil Avdagić, koji su, zajedno za Silvijem Sarićem, bili smješteni u istoj prostoriji. Ova dva svjedoka su saglasno izjavila da je Silvije Sarić jedno veče prozvan i da je u prostoriju vraćen pretučen, što su svjedoci zaključili na temelju tragova premlaćivanja na tijelu žrtve. Prema iskazu svjedoka Ermina Strikovića, Silvije Sarić po povratku sa premlaćivanja nije bio u stanju da hoda i umro je u sobi u koju je vraćen, dok je svjedok Fadil Avdagić izjavio da je Silvije Sarić, nakon što je prozvan i otišao na svojim nogama, nakon određenog vremena ubačen u prostoriju u koju je bio smješten, a ovaj svjedok je poslije čuo da je Silvije Sarić umro. Kako iz iskaza svjedoka K027, K035 i Zlate Cikote proizilazi, Abdulah Puškar i Silvije Sarić su pretučeni u toku noći, u administrativnoj zgradi na spratu. Prema navodima svjedoka K027, kritične noći su se čuli stravični zvuci, a svjedok je čuo da je jedan od izvršitelja oslovljavao Silvija Sarića imenom dok je ovaj

tučen, te da su Silvije Sarić i Abdulah Puškar molili da ih puste. Iz iskaza svjedoka K-035, koji je takođe čuo batinanje kritične prilike, proizilazi da je ovaj svjedok prepoznao glas Silvija Sarića, koji je molio da ga ne tuku, a ovaj svjedok je poslije čuo da je naknadno dovedena još jedna žrtva koja je premlaćivana i da se radilo o profesoru Abdulahu. Iskazi ova dva svjedoka potkrijepljuju i navodi svjedokinje Zlate Cikote, koja je čula da su druge žene pričale da su „Sikura Slavko“ i Puškar bili premlaćivani između stepeništa i soba, misleći na stepenice u administrativnoj zgradi, te da su se čuli krici i vrisци kritične večeri. Jasno je da je svjedok Zlata Cikota, pominjući zatočenika Sikura Slavka, mislila na lice pod imenom Silvije Sarić, na koji zaključak upućuje činjenica da niko od svjedoka nije pomenuo da je u logoru uopće bilo zatočeno lice pod imenom Sikura Slavko, nego samo Silvije Sarić. Iskazi sva tri navedena svjedoka su u cjelosti saglasna sa iskazima svjedoka Fadila Avdagića i Ermina Strikovića u pogledu smrti Silvija Sarića i Abdulaha Puškara. Naime, svjedok K027 je izjavio da je od jednog zatvorenika čuo da su ova dva lica podlegla u teškim mukama, a iz iskaza svjedoka K035 proizilazi da je ovaj svjedok čuo da je profesor podlegao, što se odnosi na profesora Abdulaha Puškara, dok je za smrt Silvija Sarića usljed premlaćivanja čuo po izlasku iz logora. Navodi ovih svjedoka, u pogledu smrti Abdulaha Puškara, nadopunjuju se iskazom svjedoka Zlate Cikote, koja je poslije premlaćivanja vidjela jednom Abdulaha Puškara, navodeći da je bio „u jadnom i bijednom stanju“ i da ga poslije nije vidjela, a njena saznanja ukazuju da je Abdulah Puškar umro od posljedica premlaćivanja. U određivanju vremena postavljenog u optužnici, kada su se desili premlaćivanje i smrt ova dva lica, Sud je utvrdio da su Silvije Sarić i Abdulah Puškar pretučeni u julu 1992. godine, na što upućuju iskazi svjedoka Mustafe Puškara, koji je naveo da se to desilo iza 20. jula 1992. godine, dok je svjedok K027, sa sigurnošću vremenski odredio da se kritični događaj desio u sedmom mjesecu 1992. godine.

Prema navodima iz optužnice, u junu 1992. godine Željko Timarac je, u prisustvu optuženog Duška Kneževića, obojica posjetioci u logoru, ubio iz vatrenog oružja Emira („Hanki“ ili „Hankin“). Zaključak o tome da se predmetni događaj desio, Sud temelji na iskazima svjedoka Azedina Oklopčića i Emira Beganovića, te dijelu iskaza optuženog kao svjedoka datog u konceptu njegove odbrane. U pogledu identiteta Emira Ramića zvanog „Hankin“, svjedok Emir Beganović je naveo da je istog poznao jer su bili komšije i školski drugovi, a da je nadimak Hankin dobio po majci, koji nadimak pominje i svjedok Azedin Oklopčić. Prema iskazu svjedoka Azedina Oklopčića, navedeni događaj se desio uz „bijelu kuću“, kada je došao Željko Timarac i pitao Hankinog: „Ima li iko ovdje iz Prijedora“, na što mu je Hankin odgovorio da su sve „seljaci“. Ovaj svjedok dalje navodi da je, nakon toga, Željko Timarac pendrekom sa željeznom kuglom na vrhu udario Hankinog u čelo, od čega je čelo Hankinog puklo, da je Hankin pao, te da se čuo pucanj. Svjedok je, kako navodi, vidio povrede nanesene Hankinom, te je vidio Hankinog kako leži, dok je iznad njega sa pištoljem u ruci stajao Željko Timarac. Ovi navodi svjedoka Azedina Oklopčića u dobroj mjeri su potkrijepljeni iskazom svjedoka Emira Beganovića, koji je čuo od logoraša koji je bio uz Emira Ramića, da je ova osoba ubijena pred „bijelom kućom“, da je prethodno pitan za ljude iz grupe, na što je Hankin odgovorio da ne zna nikog jer su to ljudi sa sela, nakon čega je udaren u glavu sajlom koja je imala kuglu na vrhu. Da se smrt „Hankinog“ desila kritične prilike potvrđuje svojim navodima i sam optuženi Željko Mejakić, iz čijeg iskaza proizilazi da je

obaviješten o tome da je došla grupa iz Prijedora, da su tukli ljude među kojima je bio i Emir Ramić „Hankin“ i da su ti ljudi podlegli. Kao vrijeme kada se predmetni događaj desio optuženi navodi 12.-14.juni 1992. godine, što se u potpunosti podudara sa boravkom svjedoka Azedina Oklopčića u „bijeloj kući“, koji je sredinom juna 1992. godine sa piste uveden u taj objekat zbog ljetnog pljusk. Događaj u vezi ubistva „Hankinog“, kako proizilazi iz iskaza svjedoka Azedina Oklopčića i Emira Beganovića, desio se u vrijeme kada je grupa posjetilaca, među kojima su bili Željko Timarac i Duško Knežević, zajedno dolazili u „bijelu kuću“ i premlaćivali zatvorenike na smrt, što je bilo općepoznato među logorašima, pa je, prema ocjeni Suda, tako uska povezanost u djelovanju tih lica koja su posjećivala logor, Emira Beganovića navela na zaključak da je Duško Knežević ubio Hankinog, jer je ova grupa posjetilaca zajedno bila sinonim za premlaćivanje zatočenika u logoru, posebno u „bijeloj kući“.

Sud je na nesumnjiv način utvrdio i navode iz optužnice Tužiteljstva BiH da je 10. juna 1992. godine ili oko tog datuma stražar u logoru Milan Pavlić iz vatrenog oružja ubio Mehmedaliju Nasića. Brojni svjedoci optužbe su dali svoje iskaze na okolnost ubistva zatočenika Mehmedalije Nasića, opisujući dešavanja koja su prethodila navedenom ubistvu, a iskaze ovih svjedoka, u odnosu na navedeni događaj, Sud cijeni potpuno saglasnim u odlučnim činjenicama. Tako su svjedoci Asmir Baltić, K03, Emir Beganović, Azedin Oklopčić i K042 saglasno izjavili da se predmetni incident desio u prostoru restorana koji se nalazi u prizemlju administrativne zgrade rudničkog kompleksa Omarska. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, K03 i Emira Beganovića, Mehmedalija Nasić je, kritične prilike, izgubivši živce, ustao i počeo pričati, nakon čega je upozoren da sjedne, a svi naprijed navedeni svjedoci su bili očevici kada je stražar u logoru kojeg su imenovali kao Milan Pavlić, pucao u Mehmedaliju Nasića, nakon čega su Nasića vidjeli mrtvog. U pogledu vremena kada se navedeni događaj desio, Sud je utvrdio da su svjedoci okvirno saglasni i u pogledu te činjenice, jer je svjedok Azedin Oklopčić naveo da je to bilo oko 10. juna 1992. godine, svjedok K03 pominje period sredinom juna 1992. godine, a svjedok Asmir Baltić i Emir Beganović isti vezuju za dužinu svog boravka u logoru. Tako je, prema procjeni Asmira Baltića, Mehmedalija Nasić ubijen sredinom njegovog boravka na pisti, što bi okvirno bilo oko 10.juna 1992. godine, a Emir Beganović je naveo da je isti ubijen 6-7 dana nakon njegovog dolaska u logor (30.maj 1992. godine), što takode predstavlja približno vrijeme navedeno u optužnici. Ovi navodi svjedoka optužbe u potpunosti su potkrijepljeni i iskazom optuženog Željka Mejakića, datog u konceptu njegove odbrane, navodeći da je Mehmedalija Nasić ubijen od strane pripadnika milicijskog obezbjeđenja. Navedeni subjektivni dokazi o smrti Mehmedalije Nasića potkrijepljeni su dodatno i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da su prilikom ekshumacije imenovanog, dana 22.09.2001. godine, pronađeni njegovi lični dokumenti (JK01-74BP).

U pogledu smrti Safeta Ramadanovića zvanog „Ćifut“, koja se, prema navodima iz optužnog akta, dogodila usljed premlaćivanja od strane stražara u logoru početkom juna 1992. godine, na navedene okolnosti iskaze su dali svjedoci Azedin Oklopčić i Nusret Sivac, te svjedok K018. Svjedoci Azedin Oklopčić i Nusret Sivac saglasno su izjavili da je Safet Ramadanović premlaćen u logoru Omarska, usljed kojih premlaćivanja je

podlegao, do kojih saznanja su došli ličnim zapažanjem, jer je svjedok Azedin Oklopčić vidio da je imenovani pretučen od strane pripadnika straže među kojima su bili i Predojević i Popović, da je bio u lošem fizičkom stanju i da nije mogao sam hodati. Kako iz iskaza ova dva svjedoka proizilazi, oni su vidjeli tijelo Safeta Ramadanovića, a svjedok Nusret Sivac ga je prepoznao po odjeći, kada je vidio tijelo koje je nepomično ležalo na paleti. Ovaj svjedok je, takođe, izjavio da je dobio informaciju od drugih stražara da je Safet podlegao usljed povreda od premlaćivanja. Navodi svjedoka Azedina Oklopčića i Nusreta Sivca djelimično su potkrijepljeni navodima svjedoka K018, koji je izjavio da je jedno vrijeme bio smješten sa Safetom Ramadanovićem u istoj prostoriji koju je, u određenom momentu, ovaj zatočenik napustio. U pogledu vremena kada se predmetni događaj desio, Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi da se isti desio početkom juna 1992. godine, oslanjajući se prvenstveno na iskaz svjedoka Nusreta Sivca, koji je naveo da je drugi put uhapšen oko 20. juna 1992. godine, a da se incident desio dok je boravio u garaži, što bi odgovaralo preciziranom vremenu u izreci presude-u junu ili julu 1992. godine.

Smrt Bećira Medunjanina, usljed premlaćivanja od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića, koja su se, prema navodima iz optužnice, desila sredinom juna 1992. godine, prema ocjeni Suda je, takođe, na nesumnjiv način utvrđena, obzirom da je niz svjedoka, koji su bili očevici tih premlaćivanja, saglasno izjavilo da se predmetni događaj desio u vrijeme i na način поближе opisan u činjeničnom opisu optužnice. Svoj zaključak o tome, Sud prvenstveno temelji na iskazu svjedoka K022, koji je bio premlaćivan istovremeno sa Bećirom Medunjaninom i koji je, kao neposredni svjedok dešavanja, detaljno opisao sva premlaćivanja kojima je Bećir Medunjanin bio podvrgnut, a posebno premlaćivanja koja su za posljedicu imala njegovu smrt. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da je Bećir Medunjanin u logor Omarska doveden oko 10. juna 1992. godine, da je prije toga kratko boravio u kasarni u Prijedoru, te da je Bećir Medunjanin od svog hapšenja do smrti bio redovno premlaćivan, posebno nakon drugog ispitivanja, koje se desilo par dana po dolasku u logor, kada je smješten u „bijelu kuću“. Nadalje, iz iskaza svjedoka K022 proizilazi da je, tom prilikom, stigla grupa od tri-četiri vojnika u maskirnim uniformama, da se vrlo dobro sjeća dvojice koja su posebno tukla Bećira Medunjanina, imenujući iste kao Dušan Knežević zvanu Duća i Zoran Žigić. Opisujući premlaćivanje Bećira Medunjanina od strane dva navedena vojnika, svjedok K022 je naveo da je Duća razbio jednu školsku metalnu stolicu premlaćujući Medunjanina, a da je prilikom tuče koristio i kratku palicu sa federima i metalnom kuglom na vrhu. Svjedok K022 je, prema njegovim navodima, lično vidio navedeno premlaćivanje i stanje Bećira Medunjanina nakon premlaćivanja, ističući da je Bećir Medunjanin bio isječen i crn po cijelom tijelu, da je krvario na više mjesta i da je imao polomljene kosti. Svjedok K022 detaljno opisuje i drugo premlaćivanje Bećira Medunjanina koje se desilo vrlo brzo poslije prvog premlaćivanja, kada je navedeno lice faktički i podleglo od zadobijenih povreda. Opisujući ovaj događaj, svjedok K022 je naveo da je stekao dojam da je tokom drugog premlaćivanja Duća u logor došao sa odlukom da premlati Medunjanina do smrti, a prema navodima ovog svjedoka, tukao ga je željeznim šipkama, nogama i drškom pištolja. Kako je i sam svjedok K022 tom prilikom premlaćivan, isti je izgubio svijest, a nakon što je došao svijesti imao je priliku vidjeti stanje Bećira Medunjanina nakon premlaćivanja, opisujući da je bio u totalnoj nesvijesti, da nije mogao na noge, da je

počeo krkljati, te da je svjedok, nakon kratkog vremena, od strane dr. Ese Sadikovića, koji je takođe bio zarobljenik u logoru, obaviješten da je Bećir Medunjanin umro.

Navedeni svjedok je bio prisutan kada je tijelo Bećira Medunjanina natovareno i izneseno na livadu lijevo od „bijele kuće“. Navode svjedoka K022 u pogledu teškog premlaćivanja Bećira Medunjanina u cjelosti potvrđuju i svjedoci K034, Fadil Avdagić, Azedin Oklopčić, a u pogledu same smrti i svjedoci Mustafa Puškar i K027, koji nisu osobno vidjeli premlaćivanje. Naime, prema saglasnim izjavama svjedoka Fadila Avdagića i Azedina Oklopčića, koji su se te prilike našli u „bijeloj kući“, Bećir Medunjanin je maltretiran i pretučen od strane Duće, koji je bio u društvu vojnika Žigića i Timarca. Nadalje, svjedok Fadil Avdagić je istakao da je, Bećir Medunjanin, kada ga je ovaj svjedok posljednji put vidio, ostao u „bijeloj kući“ i da je izgledao grozno, što se u cjelosti podudara sa navodima iskaza svjedoka K034, koji je takođe vidio Medunjanina u „bijeloj kući“, opisujući da je bio pretučen i crn, te da mu je košulja bila krvava do te mjere da se nije vidjelo platno od krvi, dok je svjedok Azedin Oklopčić vidio navedeno premlaćivanje i čuo krike i plač Bećira Medunjanina. Iako svjedoci Fadil Avdagić i K034 faktički nisu vidjeli tijelo Bećira Medunjanina nakon smrti, njihovi iskazi, u vezi sa iskazima drugih svjedoka, u cjelosti potkrijepljuju navode iz optužnice da je Bećir Medunjanin umro od posljedica premlaćivanja, obzirom da je, pored svjedoka K022, njegovo tijelo vidio i svjedok Azedin Oklopčić, koji je naveo da je tijelo bilo ispred „bijele kuće“. Ove navode potvrđuje i svjedok Mustafa Puškar, ističući da je tijelo Bećira Medunjanina cijeli dan bilo kraj „bijele kuće“, kao i svjedok K027, koji je, takođe, naveo da je njegovo tijelo izneseno ispred „bijele kuće“. U pogledu vremena smrti Bećira Medunjanina, Sud je na puzdan način utvrdio da se ista desila sredinom juna 1992. godine, odnosno nekoliko dana nakon njegovog hapšenja, što prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedoka K022. Prema navodima ovog svjedoka, na dan kada je Bećir Medunjanin pretučen i umro, padala je kiša, tako je dio zatvorenika sa piste prebačen u „bijelu kuću“, što se podudara sa navodima svjedoka Fadila Avdagića i Azedina Oklopčića, koji su, takođe, pomenuli da su uvedeni u „bijelu kuću“ zbog pljuska, a iz njihovih iskaza proizilazi da se to desilo sredinom juna 1992. godine. Smrt Bećira Medunjanina dodatno potkrijepljuje i materijalni dokaz u spisu, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je imenovani službeno proglašen mrtvim rješenjem nadležnog suda.

Naredni događaj koji je naveden u činjeničnoj postavci optužnice jeste premlaćivanje otprilike 12 muškaraca sa prezimenom Garibović, koji su nakon toga ubijeni iz vatrenog oružja, jedne noći u junu 1992. godine. Na navedene okolnosti iskaze su dali svjedoci K034 i K041, koji su bili smješteni sa članovima porodice Garibović u istoj prostoriji zvanoj „garaža“. Prema saglasnim iskazima ova dva svjedoka, jedne noći je naredeno da iz „garaže“ izađu svi zatvorenici sa prezimenom Garibović, nakon čega je, kako svjedok K034 navodi, izašlo 10-11 ljudi sa tim prezimenom, dok je svjedok K041 bio odrediv u tvrdnji da je, tom prilikom iz prostorije izašlo 12 zatvorenika prezimena Garibović. Oba svjedoka su potvrdila da su se nakon toga čuli udarci, jauci i vriska, a svjedok K034 navedeno premlaćivanje opisuje kao „da krše kosti“. Pored toga, oba svjedoka su bila saglasna u tvrdnji da je nakon toga došao kamion na koji su navedena lica natovarena od strane ostalih zatvorenika i odvezena, dok je svjedok K041 poslije čuo i rafalnu paljbu. U

pogledu ovih navoda, Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi da je grupa lica sa prezimenom Garibović tom prilikom i ubijena, ali je činjenica da isti poslije toga nisu viđeni, što potvrđuju oba saslušana svjedoka. Sud, takođe, van svake razumne sumnje nije utvrdio da je muškarce iz porodice Garibović prozvala grupa srpskih vojnika, jer u tom pravcu nije imao na raspolaganju pouzdane dokaze, obzirom da je svjedok K034 izjavio da ih je prozvaio stražar sa maskom ili lice izvan logora, a svjedok K041 je istakao da su to učinili stražari. U tom pravcu izvršena je korekcija u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, uz mogućnost da su Gariboviće prozvali ili stražari ili srpski vojnici koji su došli u logor kao posjetioci. U pogledu vremena kada se predmetni događaj desio, Sud u potpunosti nalazi utvrđenim da je to bilo u noći, u mjesecu junu 1992. godine, jer su oba saslušana svjedoka istakla da je bilo naveče, a svjedok K041, koji je, prema njegovim navodima, u „garaži“ boravio do 02. jula 1992. godine, bio je odrediv da su Garibovići prozvani početkom juna. Navedeni subjektivni dokazi potkrijepljeni su dodatno i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je navedena grupa muškaraca iz porodice Garibović, imenom i prezimenom, službeno proglašena mrtvim, rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

I u pogledu premlaćivanja Dalije Hrnića, koji je prema navodima iz optužnice, usljed premlaćivanja podlegao u junu 1992. godine, Sud je našao utvrđenim da se premlaćivanje tog lica zaista desilo i da je imalo za posljedicu njegovu smrt. O predmetnom događaju iskaz je dao svjedok Fadil Avdagić, koji je bio prisutan prilikom premlaćivanja Dalije Hrnića i koji je identifikovao lica koja su, kako ovaj svjedok navodi, Daliju tukla dok je ležao na podu. Svjedok Fadil Avdagić je sa sigurnošću ustvrdio da su u premlaćivanju Dalije Hrnića učestvovala četiri uniformisana lica i to Zoran Žigić, Duća, te još dvojica uniformisanih lica. Svjedok je bio precizan u pogledu vremenskog određenja predmetnog događaja, navodeći da je on odveden u „bijelu kuću“ 16. juna 1992. godine, što je potpuno saglasno i sa vremenom dešavanja drugih događaja koji su se desili u to vrijeme u „bijeloj kući“, kada je grupa vojnika, među kojima i Duško Knežević Duća, na smrt premlaćivala zatvorenike. Takođe, ovaj svjedok je istakao da je, po izlasku, čuo da je Dalija Hrnić umro, što potvrđuje i svjedok K035, koji je naveo da je čuo da je Dalija Hrnić podlegao povredama od premlaćivanja. Istina, svjedok K035 navodi da je imenovani podlegao od posljedica premlaćivanja prilikom ispitivanja od strane inspektora, međutim, Sud je u potpunosti poklonio vjeru svjedoku Fadilu Avdagiću na navedenu okolnost jer je isti bio očevidac premlaćivanja Dalije Hrnića od strane Duška Kneževića i dr., dok iskaz svjedoka K035 predstavlja potkrijepljujući dokaz o tome da je Dalija Hrnić preminuo od premlaćivanja u logoru. Iz Dodatnog izvještaja Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, proizilazi da je Dalija Hrnić službeno proglašen mrtvim, rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu, čime se dodatno potkrijepljuju dokazi subjektivne prirode vezano za smrt ovog lica.

Nadalje, prema navodima iz optužnice Tužiteljstva BiH, Slavko Ećimović je 10. juna 1992. godine ili oko tog datuma pretučen od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića, usljed čega je preminuo. Sud je našao utvrđenim i ove navode optužnice, cijeneći iskaze svjedoka saslušanih na okolnosti premlaćivanja Slavka Ećimovića. Prema navodima svjedoka Emira Beganovića, K036 i Abdulaha Brkića, isti su Slavka Ećimovića vidjeli u

„bijeloj kući“, u vrijeme kada su i sami bili lično pretučeni, odnosno oko 10. juna 1992. godine. Svjedok Emir Beganović, koji je imao priliku vidjeti fizičko i psihičko stanje Slavka Ećimovića, naveo je da je Ećimović bio u delirijumu, da nije znao šta govori, da je bio prebijen i halucinirao, te da su mu usta bila vezana žicom. O tome da je Slavko Ećimović bio teško premlaćivan potvrdili su i svjedoci K036 i Abdulah Brkić, a svjedok K036 je bio izričit u tvrdnji da je Ećimović bio dosta tučen od strane Žigića, Duće i drugih, dok je svjedok Abdulah Brkić, u kontekstu premlaćivanja koje se tog dana desilo u „bijeloj kući“, naveo da su kritične prilike došli Duća Knežević, Zoran Žigić, Sapina (kako naziva Šaponju) i Timarac, da su provocirali Ećimovića nazivajući ga ustašom i da su ga tukli. Iz iskaza naprijed navedenih svjedoka, koji su saglasno potvrdili da je Slavko Ećimović teško premlaćivan i da je bio u lošem stanju, proizilazi jedini logičan zaključak da je on podlegao usljed navedenih premlaćivanja, što potvrđuju navodi svjedoka K036, kao i drugih svjedoka o tome da poslije navedenog događaja nisu vidjeli imenovanog. Kako svi svjedoci vezuju svoj posljednji susret sa Slavkom Ećimovićem za navedeno premlaćivanje, poslije čega ga više niko nije vidio, jasan je zaključak da je ovo lice usljed posljedica koje je zadobilo tim premlaćivanjem i umrlo, tim prije što je svjedok Emir Beganović u svom iskazu naglasio „bio je živ“, čime je opisano teško stanje Slavka Ećimovića kada je posljednji put viđen, kao da opisuje čovjeka koji će svaki tren izdahnuti.

Što se tiče premlaćivanja Mehmedalije Sarajlića i smrti ovog lica usljed premlaćivanja, Sud je, takode, imao na raspolaganju dovoljno pouzdanih dokaza na temelju kojih je mogao utvrditi da se navedeno premlaćivanje desilo u vrijeme i na način opisan u izreci presude. Iz iskaza oba svjedoka saslušana na navedene okolnosti, odnosno svjedoka Kerima Mešanovića i K021, proizilazi da se navedeni događaj desio 25.-26. juna 1992. godine ili tih dana, obzirom da je svjedok Kerim Mešanović u Omarsku doveden 24. juna 1992. godine, a u „bijeloj kući“, gdje je Mehmedalija Sarajlić pretučen, proveo je dvije noći, dok je svjedok K021 naveo da se navedeni incident desio 26. juna 1992. godine. Oba svjedoka su saglasno izjavili da su čuli maltretiranje Sarajlića, a svjedok K021 je naveo da je prepoznao njegov glas dok je molio da ga ne tuku. Prema navodima svjedoka Kerima Mešanovića, prije nego je vidio mrtvog Mehmedaliju Sarajlića, čuo je jezive krikove, urlike, molitve, te udarce raznim predmetima, a na kraju, ovaj svjedok je osobno iznio mrtvo tijelo Sarajlića, koje je, kako navodi, bilo izudarano, dok su mu hlače bile prljave i krvave. Navode svjedoka Kerima Mešanovića potvrđuje svjedok K021, koji je ujutro vidio tijelo Mehmedalije Sarajlića nedaleko od „bijeke kuće“, a ovaj svjedok je sasglasan i sa navodima svjedoka Kerima Mešanovića u tvrdnji da je Mešanović bio jedan od zatvorenika zaduženih da iznese mrtvo tijelo Mehmedalije Sarajlića. I svjedok K027 je vidio mrtvo tijelo Mehmedalije Sarajlića, jer je, svjedočeći o tijelima koja su bila položena pored „bijeke kuće“, naveo da je jedne prilike prepoznao tijelo Mehmedalije Sarajlića, koji je na sebi imao svijetlo odijelo.

Prema navodima iz optužnice, Velid Badnjević je ubijen iz vatrenog oružja od strane stražara u logoru, između 24. maja i 6. avgusta 1992. godine. Sud je i u pogledu ovog ubistva na nesumnjiv način utvrdio da se isto desilo, uz određene korekcije konstatovane u izreci presude u odnosu na činjeničnu postavku optužnice u pogledu vremenskog određenja događaja. Svoj zaključak o ubistvu Velida Badnjevića, Sud je donio na temelju

iskaza svjedoka K036 koji je bio očevidac predmetnog ubistva, a koji svjedok je naveo da je Velid Badnjević ubijen mjesec ili mjesec ipo poslije njegovog dolaska u logor Omarska. Kako je svjedok na početku svog iskaza naveo da je u logor doveden 30. maja 1992. godine, Sud nalazi da se ubistvo Velida Badnjevića desilo u junu ili julu 1992. godine. Prema navodima ovog svjedoka, Velid Badnjević je ubijen u momentu kada se nalazio između „bijeke kuće“ i restorana koji je bio smješten u prizemlju administrativne zgrade, da je osobno vidio kada su pucali u Velida Badnjevića, nakon čega je njegovo tijelo sklonjeno. Ovaj svjedok je, opisujući predmetni događaj, opisao i okolnosti koje su prethodile ubistvu Velida Badnjevića, navodeći da je isti izgubio živce, ustao i krenuo negdje, nakon čega je neko od čuvara počeo vikati, upozoravajući ga da stane, a zatim je pucao u njega. Odbrana je, u toku unakrsnog ispitavanja, pokušala predmetni događaj prikazati kao ubistvo Mehmedalije Nasića u restoranu, međutim, svjedok je bio izričit u tvrdnji da ostaje kod navoda datih na glavnom pretresu. Zaključak Suda o tome da je ovaj svjedok zaista vidio ubistvo Velida Badnjevića a ne Mehmedalije Nasića, temelji se i na činjenici da je svjedok lično poznao ovo lice, da je Badnjević ubijen napolju, između restorana i „bijeke kuće“ a ne u prostoru restorana, te da se ubistvo desilo mjesec-mjesec ipo nakon dolaska svjedoka u logor Omarska, što sve ukazuje na zaključak da se radi o dva odvojena događaja. Navode svjedoka K036, dodatno potvrđuje i svjedok K022, koji je, takođe, dobro poznao Velida Badnjevića prije ratnih dešavanja i koji je istakao da je Velid Badnjević bio u logoru Omarska i da je ubijen.

Događaji vezani za ubistvo Amira Cerića i muškarca po imenu Avdić u cjelosti su potvrđeni navodima svjedoka K022, koji je bio očevidac navedenih ubistava. Kako iz iskaza ovog svjedoka proizilazi, ubistvo Amira Cerića i Avdića se desilo prilikom premlaćivanja ovog svjedoka i Bećira Medunjanina, koje se desilo sredinom juna 1992. godine u „bijeloj kući“. Prema navodima svjedoka K022, grupa lica, među kojima Duško Knežević i Zoran Žigić, kritične prilike su došli u „bijelu kuću“ i počeli tući sve odreda, nakon čega su teško premlaćene zatočenike počeli slagati na gomilu jedan preko drugog. Potom je svjedok čuo riječi: „Vidi ovaj se još mrda, kreće se“, nakon čega je čuo dva tri pucnja, a kada su drugi logoraši došli da sa gomile skidaju tijela, svjedok je vidio da su ostala dva tijela i to Amira Cerića iz Prijedora i Avdića sa Brda, a potom i da su ta dva tijela iznesena desno kod „bijeke kuće“, gdje su odlagani mrtvi. Istina, svjedok K022 nije vidio ko je pucao u Amira Cerića i Avdića, ali je istakao da su u to vrijeme u prostoriji bili samo Knežević i Žigić, tvrdeći da nije osjetio ili čuo prisustvo drugih lica i da su ova dvojica vodili glavnu riječ. Svjedok je posebno objasnio okolnosti po kojima je zapamtio da se radi o Ceriću iz Prijedora, obzirom da je to ime zapamtio jer je Cerićev otac donosio sinu hranu u „bijelu kuću“, dok je za Avdića čuo od drugih logoraša koji su ga poznavali. Svjedok K022 je lice sa prezimenom Cerić identificirao kao Cerić Amer, ali je svjedok zadržao određenu rezervu u pogledu imena žrtve, što znači da se isti mogao zvati i Amir. Sud je, imajući u vidu objektivni dokaz, odnosno Dodatni izvještaj Nikolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, na pouzdan način utvrdio da je ime ubijenog Cerića Amir, jer je lice pod imenom Cerić Amir službeno proglašeno mrtvim od strane nadležnog suda i da je utvrđeno da je ubijen u logoru Omarska.

Kada je u pitanju događaj vezan za ubistvo Mirsada („Mirso“, „Asim“, „Kera“) Crnalića, koji je, prema navodima iz optužnice, u julu 1992. godine ubijen iz vatrenog oružja od

strane logorskih stražara, Sud je, takođe, na temelju provedenih dokaza na nesumnjiv način našao dokazanim ove navode iz optužnice. Svoj zaključak o tome Sud temelji na iskazima svjedoka Kerima Mešanovića, Nusreta Sivca i Asmira Baltića, koji su kritične prilike čuli pucjavu, nakon čega su osobno vidjeli mrtvo tijelo Mirsada Crnalića. Svjedok Asmir Baltić je izjavio da je tijelo Crnalića vidio prebačeno preko prozora „bijele kuće“, za razliku od druga dva svjedoka koji su Crnalićevo tijelo vidjeli ispred „bijele kuće“. Međutim, iskazi ovih svjedoka su potpuno saglasni u odlučnoj činjenici da je Mirsad Crnalić ubijen, dok je podatak o tome da li je tijelo videno ispred ili na prozoru „bijele kuće“, u svjetlu okolnosti navedenog događaja, irelevantan, jer su svi navedeni svjedoci prvo čuli galamu, a zatim pucnje, nakon čega su vidjeli i tijelo Mirsada Crnalića. Prema iskazu svjedoka Nusreta Sivca, lice koje je kritične prilike ubijeno zvalo se Asmir Crnalić Vićo, što, po ocjeni Suda ne dovodi u pitanje identitet žrtve, jer je ovaj svjedok precizno izjavio da se radi o ... i da su ga stražari smjestili u „bijelu kuću“. I svjedok Asmir Baltić, takođe, potvrđuje ove navode Nusreta Sivca, navodeći da je Crnalić počeo da se čudno ponaša i da su mu rekli da ide u „bijelu kuću“, kao i svjedok Kerim Mešanović, koji je vidio da je Crnalić izašao iz „bijele kuće“ i da su ga ubili stražari, jer je navodno počeo da bježi. Navode ovih svjedoka u cjelosti potvrđuje i svjedok Saud Bešić, koji se u tom momentu nalazio u „bijeloj kući“ i koji je vidio Mirsada Crnalića kako izbezumljen gazi po ostalim zatočenicima, nakon čega je otvorio prozor i iskočio, da bi potom ovaj svjedok čuo kako mu je jedan od stražara viknuo da ne bježi i konačno, da je čuo pucjavu. Da se navedeni događaj desio u julu mjesecu 1992. godine, kako je navedeno u činjeničnom dijelu optužnice, potvrđuju svjedoci Asmir Baltić i Kerim Mešanović.

Prema navodima iz optužnice, krajem jula 1992. godine Husein Crnkić je iz vatrenog oružja ubijen od strane logorskih stražara. U odnosu na ovu činjeničnu postavku u optužnici, Sud je izvršio određene korekcije, u skladu sa sadržajnim rezultatima dokaza provedenih na navedene okolnosti, imajući u vidu činjenicu da nijedan od svjedoka nije vidio da je Husein Crnkić ubijen iz vatrenog oružja u logoru Omarska. Svjedok K019 je u svom iskazu naveo da je Husein Crnkić odveden sa grupom intelektualaca krajem jula 1992. godine prema „crvenoj kući“, međutim, iskaz ovog svjedoka nije potkrijepljen nijednim drugim iskazom, od strane svjedoka koji su vidjeli odvođenje intelektualaca, niti je ovaj svjedok mogao potvrditi da je Husein Crnkić ubijen iz vatrenog oružja. Svjedokinje Sifeta Sušić i Zlata Cikota su saglasno izjavile da su Huseina Crnkića vidjele u logoru Omarska, u vrijeme kada je dolazio na ručak u restoran. Obje svjedokinje su precizno opisale fizičko stanje Crnkića i povrede koje su na njemu uočile, što su mogle vidjeti, jer su od istog bile udaljene, kako je svjedok Sifeta Sušić navela 2-3 metra. Prema iskazima svjedokinja Zlate Cikote i Sifete Sušić, Husein Crnkić je jedne prilike spustio košulju kako bi pokazao svoje povrede koje je zadobio i obje svjedokinje su vidjele povrede u predjelu ključnih kostiju, odnosno lopatica. Svjedokinja Zlata Cikota je tom prilikom vidjela da su mu obje ključne kosti bile slomljene, da su mu visile ruke i da je sve bilo zagnojeno, što potvrđuje i svjedokinja Sifeta Sušić koja je opisala da je između lopatica na leđima imenovanog vidjela rupu, koja je bila toliko velika da je u istu mogla stati cijela šaka. Iz iskaza svjedokinje Zlate Cikote proizilazi da je ona od svog supruga čula kako je Husein Crnkić umro od batinanja, odnosno tih povreda, što dijelom potvrđuje i svjedokinja Sifeta Sušić koja je izjavila da je nevjerovatno kako je Crnkić

mogao uopšte živjeti sa tolikom ranom. Obzirom da Sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi da se smrt Husena Crnkića desila krajem jula 1992. godine, u izreci presude je naznačeno da je to bilo u junu ili julu 1992. godine, kada su se, uostalom, desila i sva druga premlaćivanja i većina ubistava u logoru Omarska. U pogledu smrti Huseina Crnkića, navode svjedoka dodatno potkrijepljuje i objektivna dokumentacija, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je njegovo tijelo pronađeno u masovnoj grobnici Kevljani i identifikovano pod brojem KV16-002B.

Jedan od događaja koji je opisan od strane više svjedoka, obzirom da se desio naočigled velikog broja zatočenika, jeste premlaćivanje Rizaha Rize Hadžalića od strane stražara u logoru, usljed kojeg premlaćivanja je nastupila smrt ovog lica, a koji događaj se desio u julu 1992. godine. I za ovaj događaj Sud je, takođe, izvan svake razumne sumnje utvrdio da se isti desio na način i u vrijeme opisan u izreci presude. Na navedene okolnosti svoje iskaze su dali svjedoci Ermin Striković, Nusret Sivac, K027, Mustafa Puškar, Azedin Oklopčić i K036. Svi navedeni svjedoci su saglasno izjavili da su od ranije dobro poznavali Rizaha Hadžalića, a prema njihovim navodima, smrt ovog lica je nastupila u julu 1992. godine. Izjave svih navedenih svjedoka su, takođe, u potpunosti saglasne u činjenici da premlaćivanje i smrt Rizaha Hadžalića vezuju za događaj kada je imenovani jednom od stražara spomenuo riječ „bujrum“, nakon čega su ga stražari u logoru počeli premlaćivati. Pored toga, svi navedeni svjedoci su lično vidjeli da je Rizah Hadžalić, nakon navedenog premlaćivanja umro, odnosno vidjeli su njegovo beživotno tijelo, a svjedok K027 je čuo kada je dr. Esad Sadiković, takođe zarobljenik u logoru, konstatirao smrt Rizaha Hadžalića. Saglasne navode ovih svjedoka u cjelosti potkrijepljuje i iskaz svjedoka K019, koji je čuo da je Rizah Hadžalić ubijen oko 12. jula 1992. godine, nekoliko dana prije nego je ovaj svjedok doveden u logor Omarska, te da su to učinili stražari Popović, Predojević i drugi. Navedeni subjektivni dokazi o smrti imenovanog dodatno su potkrijepljeni i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je Rizah Hadžalić službeno proglašen mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Sud je na nesumnjiv način utvrdio da su 18. juna 1992. godine ili oko tog datuma, u logoru pretučeni Jasmin „Jasko“ Hrnić, Enver „Eno“ Alić i Emir Karabašić, a kao posljedica tog premlaćivanja je nastupila smrt ovih osoba. Optužnicom Tužiteljstva BiH, u okviru ovog događaja, obuhvaćeno je i lice po imenu Fikret Harambašić, međutim, nijedan dokaz proveden na glavnom pretresu ne upućuje na zaključak da je navedeno lice bilo u grupi koja je te prilike premlaćena na smrt, obzirom da svjedoci ne pominju ime Fikreta Harambašića u kontekstu tog događaja. Zaključak o tome da se predmetni događaj zaista desio, Sud temelji prvenstveno na iskazu svjedoka K017, koji je od ranije poznao sva tri lica i koji u detalje opisuje dešavanja kritične prilike, u mjeri u kojoj je ovaj svjedok mogao ista vidjeti ili čuti. Prema navodima svjedoka K017, zatočenici Jasmin Hrnić, Emir Karabašić i braća Alić (Ekrem i Eno), prozvani su i ubijeni 20. juna 1992. godine, što se podudara sa navodima svjedoka Emira Beganovića, koji je naveo da je oko tog datuma bio u sobi broj 15 u hangaru, kada je čuo šta se dešava. Obzirom da je svjedok Emir Beganović u logor Omarska doveden 30. maja 1992. godine, nakon čega je

u „Mujinoj sobi“ proveo jednu noć, zatim na pisti 10-12 dana, a potom jednu noć u „bijeloj kući“, a poslije odveden u sobu broj 15, nesporno je da su navedena lica prozvana okvirno u vremenu postavljenom u činjeničnom opisu optužnice, odnosno izreke presude. Svjedok K017 je bio potpuno precizan u opisu navedenog događaja, ističući da je čuo kada je Jasmin Hrnić prozvan tačno u 4,25 sati popodne, te da su osim Jasmina i Emira Karabašića bili i braća Alić, Eno i Ekrem, za koje je naknadno čuo od zatočenika koji su ih poznavali. Prema navodima ovog svjedoka, kritične prilike je čuo užasne krike, koji su djelovali kao krici ljudi koji umiru, da bi, kako ovaj svjedok navodi, sve trajalo 35 minuta, nakon čega je nastala tišina. Ovaj svjedok je opisao i dešavanja u međuvremenu, navodeći da je osobno čuo više glasova i udaraca, da je bilo više ljudi koji su učestvovali u mučenju, te da je jedan od njih bio Tadić, koji je izdavao naredenja „grizi“, a koji je naređivao da lice po prezimenu Jakupović odgrize testise Emiru i Jasminu. Svjedok lično nije vidio šta se te prilike desilo, ali je sasvim jasno čuo udarce, krike i naredenja, a o tome šta se dešava bio je upoznat neposredno od zatočenika koji su bili smješteni u istoj sobi sa njim i povremeno gledali navedeni događaj kroz prozor. Ovi navodi svjedoka K017 potkrijepljeni su iskazom svjedoka Emira Beganovića, koji je, kako je već navedeno, kritične prilike bio smješten u sobi broj 15, koja se nalazi iznad mjesta odakle su krici dolazili. Ovaj svjedok je istakao da nikada nije čuo takve krike, da je trajalo duže vremena i da je bilo nepodnošljivo slušati, a kasnije je čuo da se radi o Jasminu Hrniću i Emiru Karabašiću. Svjedok Emir Beganović potvrđuje i navode svjedoka K017 u pogledu toga da je zatočenik sa prezimenom Jakupović, koji je preživio logor Omarska, natjeran da odgrize zubima testise Jasminu i Emiru, jer je Jakupović, inače rođak svjedoka Beganovića, naknadno ispričao svjedoku šta se desilo. Nijedan od svjedoka nije naveo da je poslije vidio osobe koje su bile žrtve navedenog premlaćivanja i mučenja, tako da, uz navode svjedoka K017 o tome da su navedena lica kritične prilike ubijena, upućuje na jasan zaključak da isti nisu preživjeli premlaćivanje. U vezi ubistva Envera „Ene“ Alića, djelimično je svjedočio i svjedok Saud Bešić, koji nije vidio tijelo imenovanog, niti je vidio ubistvo, ali je izjavio da je Enu Alića zadnji put vidio prilikom svog odvođenja na ispitivanje i da se od tada izgubio. Smrt Emira Karabašića dodatno potkrijepljuje i materijalni dokaz u spisu, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je imenovani službeno proglašen mrtvim rješenjem nadležnog suda.

Kako je u optužnici navedeno, u julu 1992. godine Miroslav Šolaja je umro od posljedica premlaćivanja. Sud je naavedeni događaj, takode, našao utvrđenim, cijeneći iskaze svjedoka saslušanih u pogledu smrti Miroslava Šolaje, te materijalnu dokumentaciju koja se odnosi na identifikaciju navedenog lica. Ključni svjedok saslušan na okolnosti premlaćivanja i smrti Miroslava Šolaje, jeste svjedok K018, koji je poznao imenovanog, a prema njegovim navodima, Miroslav Šolaja je bio smješten u njegovoj blizini u logoru Omarska, odnosno u prostoriji sa tuš kabinama. Navedeni svjedok je na glavnom pretresu dao detaljan iskaz u pogledu višestrukog premlaćivanja Šolaje, od njegovog dolaska u logor početkom juna 1992. godine, pa sve do smrti. Prema navodima ovog svjedoka, Miroslav Šolaja je prozivan tri puta, a njegovo posljednje premlaćivanje (treći put) je imalo za posledicu smrt. Kako svjedok navodi, prvo premlaćivanje Šolaje se desilo 15-tak dana od dolaska u logor, drugo 2-3 dana nakon prvog, a treće premlaćivanje 2-3 dana nakon drugog iz čega proizilazi da je Miroslav Šolaja premlaćen

na smrt krajem juna ili početkom jula 1992. godine. U skladu sa ovim navodima svjedoka, Sud je izvršio korekciju u odnosu na činjeničnu postavku u optužnici koja se odnosi na vrijeme smrti Miroslava Šolaje. Kako je već navedeno, svjedok K018 je u detalje opisao događaje vezane za fizičko maltretiranje Miroslava Šolaje, a posebno detaljno je opisao događaj kada je treći put premlaćen, nakon čega je i umro. Opisujući njegovo stanje nakon trećeg premlaćivanja, svjedok K018 je naveo da je Šolaja izgledao više mrtav nego živ, da je bio jako pretučen i da se nije mogao kretati, te da je ječao od bolova. Prema opisu svjedoka, imenovanom je jedna ruka bila slomljena, leđa su mu bila tamnomodre boje, kao i lijeva noga, bio je u stanju agonije i ludila, koji su bili rezultat mučenja i strašnih bolova. Svjedok je, takođe, bio izričiti u tvrdnji da Miroslavu Šolaji, pored toga što je zatražio medicinsku pomoć od stražara, ista nije bila pružena na vrijeme. Da se fizičko i psihičko stanje Šolaje pogoršavalo potvrđuju navodi svjedoka K018, koji je istakao da je Šolaja, kada je konačno odveden u bolesničku sobu, izgledao još gore i da je bio u užasnom fizičkom i psihičkom stanju, nakon čega je, kako svjedok navodi, čuo da je toga dana Miroslav Šolaja umro, od kada ga više nije vidio. Svjedok K018 se, u sklopu direktnog ispitivanja, izjasnio da je Miroslav Šolaja na sebi od odjeće imao zeleno-crnu trenerku, bijelu majicu i cipele, što je, na kraju, potvrđeno i fotografijama predočenim svjedoku od strane tužitelja, a koje fotografije su uvedene kao dokaz optužbe. Navode svjedoka K018 u vezi premlaćivanja i smrti Miroslava Šolaje u potpunosti potvrđuje i svjedok Anto Tomić, koji je naveo da je istog vidio nakon premlaćivanja, a potom i kada je umro i odnesen iza „bijeke kuće“, gdje su odnošena mrtva tijela. U pogledu smrti Miroslava Šolaje, navode svjedoka potkrijepljuje i objektivna dokumentacija, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je njegovo tijelo pronađeno u masovnoj grobnici Kevljani i identifikovano pod brojem KV13-006B.

Sud je, uz određene korekcije u odnosu na optužnicu Tužiteljstva BiH, utvrdio da je lice po imenu Azur Jakupović, nakon što je premlaćen od strane stražara u logoru, ubijen u prvoj polovini jula 1992. godine, kao i Edvin Dautović, tako da su njihova tijela zajedno ubačena u kamion. Na navedene okolnosti su saslušana lica koja su kritične prilike boravila u „bijeloj kući“, u čijoj neposrednoj blizini su ubijeni Azur Jakupović i Edvin Dautović. Prema navodima svjedoka K022, on je u „bijeloj kući“ upoznao Azura Jakupovića, za kojeg ovaj svjedok tvrdi da je dva dana tučen i maltretiran, da je jednom izašao iz „bijeke kuće“, vrištao i psovao, od kada mu se gubi svaki trag. Svjedok K022 je dao svoj iskaz i na okolnosti koje se tiču smrti Edvina Dautovića, koja se, kako iz navedenog iskaza proizilazi, desila nakon što je, jedne noći, Edvin Dautović imao problema sa stomakom i htio u wc, pored upozorenja ostalih zatočenika u „bijeloj kući“ da ne izlazi, nakon čega je Dautović dozvao stražara u logoru koji ga je proveo ispred prozora „bijeke kuće“, da bi se potom čuli tupi udarci i jauci, zatim krkljanje, od kada ovaj svjedok više nije vidio Edvina Dautovića. Navode svjedoka K022 u cjelosti potvrđuje svjedok Saud Bešić, koji je kritične prilike bio u „bijeloj kući“ i koji je osobno vidio mrtva tijela Azura Jakupovića i Edvina Dautovića i iste ubacio u kombi. Iskaz svjedoka Sauda Bešića se u cjelosti podudara sa navodima svjedoka K022 o dešavanjima koja su prethodila ubistvu navedena dva lica, jer je svjedok Saud Bešić naveo da je Azur Jakupović prozvan, nakon čega se nije vratio, dok je Edvin Dautović izašao jer je morao da mokri, da bi sljedeći put kada ga je svjedok vidio Dautović bio mrtav. Iz iskaza ovog

svjedoka proizilazi da se ubistvo Edvina Dautovića i Azura Jakupovića desilo u kratkom vremenskom periodu, a svjedok je bio izričit u navodima da je to bilo 10.-15. jula 1992. godine. U skladu sa navodima ovoga svjedoka, Sud izvršio korekciju u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, navodeći da su se ubistva desila u prvoj polovini jula 1992. godine. Što se tiče svjedoka Kerima Mešanovića i Sakiba Jakupovića, isti samo potvrđuju da je Azur Jakupović bio u logoru, a iz iskaza Kerima Mešanovića proizilazi da je Jakupović početkom jula bio živ, jer ga je tada posljednji put vidio, te da je imao ozljede na nozi. U pogledu smrti Edvina Dautovića, navode svjedoka potkrijepljuje i objektivna dokumentacija, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je njegovo tijelo pronađeno u masovnoj grobnici Kevljani i identifikovano pod brojem KV14-004B.

Sud je izvan svake razumne sumnje utvrdio da je, krajem jula 1992. godine, grupa intelektualaca, među kojima su bili dr. Osman Mahmuljun, dr. Eniz Begić, Zijad Mahmuljin i Ago Sadiković, nestala iz logora. Veliki broj svjedoka koji su saslušani na navedenu okolnost, saglasno su potvrdili da su navedena lica prozvana i odvedena, te da se poslije toga nikada više nisu vratila, niti su sada živi. Svjedok K041 je naveo da je u julu 1992. godine prozvano oko 20-tak ljudi, među kojima i dr. Osman Mahmuljin, dr. Begić, dr. Jusuf Pašić, od kada im se gubi svaki trag. U pogledu odvođenja dr. Osmana Mahmuljina i dr. Begića, svjedočio je i svjedok Enes Kapetanović, koji je naveo da su ova lica prozvana iza polovine jula 1992. godine, da su izvedena i da se više nisu pojavila, što potvrđuje i svjedok Asmir Baltić koji je naveo da je dr. Mahmuljin prozvan krajem jula 1992. godine, sa ostalim intelektualcima, nakon čega mu se gubi svaki trag. Svjedok Zlata Cikota, koja je osobno poznavala dr. Osmana Mahmuljina i dr. Begića, takođe, potvrđuje navode prethodnih svjedoka u pogledu odvođenja ova dva lica. Iz iskaza ove svjedokinje proizilazi da je ona vidjela odvođenje dr. Begića, put piste, prema „crvenoj kući“, a zatim i odvođenje dr. Osmana Mahmuljina, takođe, prema „crvenoj kući“, koje se, prema navodima svjedokinje, desilo istog dana kada i odvođenje dr. Begića. Svjedokinja Zlata Cikota je navela da je dobro poznavala i Agu Sadikovića i Zijada Mahmuljina, kojeg je u toku svjedočenja oslovila nadimkom Ziko, a ista je u svom iskazu navela da su i Ago Sadiković i Zijad Mahmuljin odvedeni prema „crvenoj kući“ istog dana kada i dr. Mahmuljin i dr. Begić. Svjedokinja je čak navela da je čula pucnje nakon odvođenja Age Sadikovića, te da je vidjela i čula da je ubijen, ali da nije vidjela tijela, međutim, sa sigurnošću je ustvrdila da nijednog od tih muškaraca kasnije nije vidjela. I svjedok Kerim Mešanović potvrđuje navode naprijed navedenih svjedoka, svjedočeći na okolnost odvođenja lica iz grupe intelektualaca koja su sa njim boravili u dijelu logora zvanom „staklenik“. Prema navodima svjedoka Kerima Mešanovića, iz „staklenika“ su izvedeni dr. Eniz Begić i Ago Sadiković, koji su prozvani od strane stražara koji je čitao imena sa spiska, nakon čega su odvedeni prema „crvenoj kući“, od kada ih ovaj svjedok više nije vidio. Tvrdnje o odvođenju ovih lica potvrđuje i svjedok Nusret Sivac, koji je, kako u svom iskazu navodi, boravio u istoj prostoriji u kojoj i dr. Osman Mahmuljin i koji je bio prisutan kada je dr. Mahmuljin izveden prema „crvenoj kući“. Ovaj svjedok je naveo da su prema „crvenoj kući“ odvedeni i Ago Sadiković, Zijad Mahmuljin čije je izvođenje vidio, kao i dr. Eniz Begić, nakon čega su ubijeni, pominjući da se jedan od stražara vratio noseći kožnu jaknu Age Sadikovića, što potvrđuje i svjedok Zlata Cikota. I svjedok K036, koji je naveo da je poznao dr.

Begića, dr. Osmana, Agu i Zijada, potvrdio je da su navedena lica prozvana i odvedena. Na kraju svjedok K019, koji je potvrdio da je cio taj dan vršena prozivka, nazivajući je „velikom prozivkom“ i koji se nalazio na mjestu sa kojeg je imao dobar pregled puta koji vodi ka „crvenoj kući“, naveo je da je tog dana prozvana i prema „crvenoj kući“ odvedena velika grupa zatvorenika, među kojima i dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, Ago Sadiković i Zijad Mahmuljin. Iz iskaza svjedoka Enesa Kapetanovića, koji je naveo da je prozivka izvršena u drugoj polovini jula 1992. godine, zatim svjedoka Zlate Cikote koja je pobliže precizirala vrijeme ističući da se navedeni događaj desio 23. ili 25. jula 1992. godine, zatim svjedoka Kerima Mešanovića koji je naveo da je Agu Sadikovića posljednji put vidio 25. jula 1992. godine, te svjedoka K019, koji je kao datum velike prozivke označio „oko 20. jula 1992. godine“, jasno proizilazi da su sva navedena lica nestala iz logora krajem jula 1992. godine, a svi naprijed navedeni svjedoci su potpuno saglasni u tvrdnji da iste, poslije prozivke, nikada više nisu vidjeli. Navedeni subjektivni dokazi potkrijepljeni su dodatno i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je imenovani službeno proglašen mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Događaj koji se odnosi na nestanak Esada Ese Mehmedagića iz logora Omarska, u julu 1992. godine, po ocjeni Suda, nakon provedenih dokaza, usko je povezan sa odvođenjem i nestankom grupe intelektualaca, krajem jula 1992. godine. Sud je na pouzdan način utvrdio da je Esad Mehmedagić, kojeg su svi svjedoci poznavali kao općinskog javnog pravobranitelja ili suca, prozvan i nestao iz logora u vrijeme „velike prozivke intelektualaca“, kada su navedena lica odvedena prema „crvenoj kući“, od kada im se gubi svaki trag, jer poslije toga nikada nisu viđeni živi. Međutim, Sud nije našao dokazanim da je Esad Mehmedagić prije odvođenja pretučen, obzirom da u tom pravcu nijedan od svjedoka, koji je pomenuo događaje vezane za navedeno lice, o tome nije dao bilo kakvu informaciju. Svjedok Kerim Mešanović, koji je svjedočio i o odvođenju drugih lica u pravcu „crvene kuće“, u svom iskazu je ustvrdio da je poznao Esada Mehmedagića i da je lično čuo prozivku imena Esada Mehmedagića od strane stražara, nakon čega je isti odveden zajedno sa Agom Sadikovićem u pravcu „crvene kuće“. O odvođenju Esada Mehmedagića prema „crvenoj kući“ svjedočio je i svjedok K019, koji je pored svih naprijed navedenih lica, vidio i imenovanog, a prozivku Esada Mehmedagića je čuo i vidio i svjedok K018, koji je sa imenovanim boravio u istoj prostoriji, navodeći da ga je posljednji put vidio krajem jula 1992. godine, kada je prozvan, otišao i više se nije vratio.

Nestanak Nedžada Šerića iz logora Omarska, koji se prema navodima iz optužnice dogodio između 25. i 30. jula 1992. godine, Sud je, na temelju provedenih dokaza, takođe našao utvrđenim, a iz sadržaja dokaza provedenih na ove okolnosti proizilazi da je isti povezan sa naprijed navedenim nestankom zatočenih intelektualaca. Svjedoci Kerim Mešanović, Nusret Sivac, K019 i Zlata Cikota, koji su svjedočili na navedenu okolnost, poznavali su lično predsjednika suda u Prijedoru Nedžada Šerića i svi navedeni svjedoci su saglasno izjavili da su vidjeli kada je imenovani odveden prema „crvenoj kući“ sa grupom intelektualaca. Svjedok Kerim Mešanović je naveo da je bio smješten u istoj prostoriji sa Nedžadom Šerićem i da je bio prisutan kada je 25. jula 1992. godine stražar

pročitao spisak imena, među kojima i Nedžada Šerića, nakon čega je svjedok vidio da dva stražara odvođe Šerića prema „crvenoj kući“, zajedno sa Esom Mehmedagićem i Agom Sadikovićem. Da je Nedžad Šerić odveden prema „crvenoj kući“ potvrdio je i svjedok K019, koji se, kako je već navedeno, nalazio na mjestu sa kojeg je jasno mogao vidjeti put prema „crvenoj kući“ i koji je vidio da je tokom cijelog dana vršena prozivka ljudi, koji su izvedeni i odvedeni u tom pravcu, među kojima je bio i Nedžad Šerić. Navode ovih svjedoka potvrđuje i iskaz svjedokinje Zlate Cikote, koja je, takođe, vidjela kada su Nedžada Šerića odveli prema „crvenoj kući“ i koja je uz to navela da je isti tamo i ubijen. Na kraju, svjedok Nusret Sivac je, takođe, bio očevidac odvođenja Nedžada Šerića, uz tvrdnju da je isti odveden sa Mujom Crnalićem. Nasuprot tome, nijedan od naprijed navedenih svjedoka u svom iskazu nije naveo da je Nedžad Šerić prije odvođenja pretučen, tako da je Sud u tom smislu izvršio korekciju u odnosu na činjenične navode iz optužnice, na način da je izostavio premlaćivanje Nedžada Šerića prije odvođenja. Pored toga, Sud je izvršio i preciziranje datuma odvođenja imenovanog, obzirom da iz naprijed navedenih iskaza proizilazi da se odvođenje navedenih lica desilo 25. jula 1992. godine ili tih dana.

Na okolnosti premlaćivanja Gordana Karduma od strane stražara u logoru, usljed čega je ovo lice umrlo, saslušani su svjedoci Nusret Sivac, K042 i K03. Kako iz iskaza svjedoka Nusreta Sivca proizilazi, Gordan Kardum je premlaćen od strane stražara, zajedno sa Rizom Hadžalićem na pisti, u incidentu kada je Rizo Hadžalić jednom od stražara rekao „bujrum“. Kako je svjedok tokom navedenog događaja bio smješten na pisti sasvim sigurno je mogao vidjeti navedeno premlaćivanje, a njegovi navodi o tome da je Gordan Kardum poslije prebačen u prostor zvani „hangar“, gdje je umro nakon 2-3 dana, u cjelosti potvrđuje svjedok K03, koji je lično poznao Gordana Karduma zvanog „Gogi“ i koji je vidio kada je isti doveden u sobu 26 (koja se nalazi u zgradi „hangara“). Prema opisu svjedoka K03, Gordan Kardum je bio izudaran, a tijelo mu je bilo crno, tako da prvih nekoliko dana nije išao na ručak, što upućuje na zaključak da je bio u lošem fizičkom stanju, nakon čega je umro. Smrt Gordana Karduma zvanog „Gogi“ potvrđuje i svjedok K042, sa kojim je Kardum bio prijatelj i koji je potvrdio da je Kardum bio smješten na spratu zgrade „hangara“. Ovaj svjedok je naveo da je Gordana Karduma lično vidio mrtvog jedno jutro kada je krenuo u wc i kada je među mrtvim tijelima, koja su se nalazila između „bijele kuće“ i „crvene kuće“ prepoznao mrtvo izubijano tijelo Gordana Karduma. Iz iskaza navedenih svjedoka proizilazi da se premlaćivanje koje je rezultiralo smrću Gordana Karduma desilo u julu 1992. godine, što potvrđuje i svjedok K03, navodeći da je Kardum doveden pretučen polovinom jula 1992. godine. Navedeni subjektivni dokazi o smrti imenovanog potkrijepljeni su i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je Kardum Gordan službeno proglašen mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Nestanak Burhanudina Kapetanovića i čovjeka po prezimenu Badnjević, u julu 1992. godine, Sud je, takođe, utvrdio van svake razumne sumnje, s tim da, na temelju provedenih dokaza, nije pouzdano utvrđeno da se radi o licu po imenu Nijaz Badnjević, tako da je u tom smislu izvršena korekcija u odnosu na činjenični opis u optužnici, uz naznaku da je u pitanju „čovjek po prezimenu Badnjević“. Kao temelj za ovakav

zaključak Suda, u pogledu navedenog događaja, prvenstveno predstavlja iskaz svjedoka Enesa Kapetanovića, koji je bio očevidac događaja, jer je isti kritične prilike prozvan zajedno sa navedenim licima. Svjedok Enes Kapetanović je naveo da su se u grupi prozvanih nalazili Burho Kapetanović, Badnjević i Murtić iz Kozarca, te da je, nakon kratkog vremena prozvan i on lično. Prema navodima ovoga svjedoka, navedena tri lica su otišla prije njega, a kada je on izašao naišao je Momčilo Gruban zvani Čkalja i rekao mu: „Stani, jesi li ti prozvan?“, nakon čega ga je zagrlio i rekao „Dođi ovamo, šteta da takav momak ode“. Navedene riječi i ponašanje Momčila Grubana upravo ukazuju na neizvjesnost sudbine prozvanih zatočenika, pa čak upućuje i na zaključak da su isti trebali biti likvidirani, tim prije što je Enes Kapetanović naveo kako je poslije čuo od prijatelja da je Čkalja izjavio kako ga je spasio od sigurne smrti, a koje navode potvrđuje i svjedok Senad Kapetanović. Svjedok Senad Kapetanović, koji je potvrdio da je njegov brat Enes Kapetanović prozvan sa rođakom Burhanudinom Kapetanovićem, ali da ga je Čkalja vratio, u svom iskazu je naveo da je Burho napustio prostoriju i da ga poslije toga nikada nije vidio, odnosno da isti nije preživio logor. O nestanku Burhanudina Kapetanovića svoja saznanja je iznio i svjedok Asmir Baltić, koji navodi da se kritični događaj desio u drugoj polovini jula 1992. godine, kao i svjedok Zlata Cikota, koja je, kako navodi, Burhu Kapetanovića posljednji put vidjela 24.07.1992. godine, kada je odveden prema „crvenoj kući“ zajedno sa Zikom Ekinovićem, Čargom i Mujom Crnalićem. Ova svjedokinja je navela da je prisustvovala sahrani navedenih lica, koja je obavljena u Raškovcu. Navode ovih svjedoka djelimično potvrđuje i svjedok Ante Tomić, koji je, u unakrsnom ispitivanju, naveo da je čuo da je Nijaz Badnjević prozvan i nestao, međutim, kako je već naprijed obrazloženo, Sud nije raspolagao sa dovoljno dokaza iz kojih bi proizlazilo da se radi upravo o Nijazu Badnjeviću. Naime, ovaj svjedok navedeno odvođenje nije vidio, a očevidac događaja Enes Kapetanović pominje samo lice po prezimenu Badnjević. Subjektivni dokazi o smrti Burhanudina Kapetanovića potkrijepljeni su dodatno i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je imenovani službeno proglašen mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Prema činjeničnim navodima iz optužnice, jedne noći u julu 1992. godine, nestalo je približno 30-40 zatočenika, među kojima i Emsud Baltić i nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić. Sud je, utvrdivši da se ovaj događaj desio, izvršio određene korekcije u odnosu na navode iz optužnice i to u pogledu broja lica koja su kritično veće prozvani i odvedeni u nepoznatom pravcu. Utvrđenje o tome da je Emsud Baltić odveden sa još nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić, Sud temelji na iskazu svjedoka Asmira Baltića, brata Emsuda Baltića, koji se sa imenovanim, prilikom prozivke, nalazio u istoj prostoriji. Svjedok Asmir Baltić je u svom iskazu naveo da njegov brat nije preživio logor i da je odveden u jednoj grupi 24.-25. jula 1992. godine. Kako je ovaj svjedok bio smješten zajedno sa Emsudom Baltićem u prostoriji zvanoj „Mujina soba“, imao je priliku vidjeti kada je Emsud Baltić prozvan i kada su, zajedno sa njim, oko 20-21 sat uveče prozvani i odvedeni Hadžić Mesud, Alija Čomić, te Mešić i njegova tri sina. Svjedok je istakao da on navedena lica više nije vidio i da je zadnje mjesto gdje je vidio svog brata živog bio logor Omarska, a poslije toga u masovnoj grobnici u Kevljanima. Sud je, na temelju iskaza navedenog svjedoka, utvrdio da se navedeni događaj desio na

način pobliže opisan u optužnici, s tim da je broj lica koji su provani i nestali to veče preciziran u skladu sa navodima iz iskaza ovog svjedoka, uz određenje da je nestalo najmanje 7 lica, koje je svjedok Asmir Baltić osobno vidio i imenovao ih. Istina, svjedok Asmir Baltić je naveo da je te noći prozvano 30-40 ljudi, ali je navedeni broj, prema ocjeni Suda, paušalan jer je svjedok, koji je jedini očevidac ovog događaja, nabrojao 7 lica, uključujući i njegovog brata, dok je za cifru od 30-40 ljudi vjerovatno samo čuo ali ne zna o kojim se licima radi.

Kako se u optužnici navodi, krajem jula 1992. godine iz vatrenog oružja je ubijen veliki broj neidentifikovanih zatočenika, među kojima i 100-150 zarobljenih mještana sela Hambarine. I u pogledu ovog događaja, Sud je van svake razumne sumnje utvrdio da se isti desio, s tim da je, na temelju sadržaja iskaza brojnih svjedoka saslušanih na navedene okolnosti, utvrđeno da je kritične prilike ubijeno najmanje 50 zarobljenih mještana sela Hambarine. Svjedoci Said Bešić, K037, K040, Izet Đešević i K018, saglasno su izjavili da je taj dan dovedena grupa mještana iz područja Brda, kojima pripadaju sela Hambarine, Čarakovo, Rizvanovići, Bišćani, Rakovčani i dr., a saglasno su izjavili da se isto veče čula velika pucnjava i masovno ubijanje. Prema navodima svjedoka Izeta Đeševića, koji je kroz prozor wc-a vidio jurnjavu i padanje ljudi, on je u početku mislio da je u pitanju stoka, što ukazuje na zaključak da je to veče bio prisutan veliki broj ljudi na otvorenom prostoru. Ovaj svjedok je detaljno opisao događaj te večeri jer je isti posmatrao kroz prozor wc-a, a njegove navode u potpunosti potvrđuju i ostali svjedoci koji su, kritične večeri čuli „da se nešto neobično dešava“. Tako je svjedok Said Bešić, naveo da je tu noć bilo dosta pucnjave i povika, pa je on pretpostavio da su ljudi ubijani tokom noći, a svjedok K037 je čuo jauke, lupu, viku stražara, premlaćivanje, pucnjevu, što potvrđuje i svjedok Zlata Cikota, koja je iste noći, takođe, čula buku. Prema navodima svjedoka K019, kritične noći se čula pucnjava i psovka stražara, što je počelo oko 1 sat u noći, dok je svjedok K018, koji je takođe dio navedenog događaja vidio kroz prozor, naveo da mu je ta noć ostala u lošem sjećanju jer je bilo dosta pucnjave, da je pucnjava bila žestoka, te da su se čuli krici i jauci uz riječi „Nemojte, nisam ja ništa kriv“. Da se radi o mještanima iz područja Brda, među kojima su bili i mještani sela Hambarine, potvrđuje i svjedok K034, koji je tog dana vidio autobuse pristigle u logor Omarska i koji je prepoznao osobu po imenu Medo Šinik iz Hambarina, kao i svjedok Kerim Mešanović, koji je u svom iskazu naveo da su ljudi sa Brda dovedeni u julu 1992. godine, te da se posebno poslije toga čula vriska. Navode naprijed navedenih svjedoka dijelom potvrđuje i svjedok Nusret Sivac, čija je izjava, data pred Haškim tribunalom u novembru 1994. godine, korištena u unakrsnom ispitivanju i koji je naveo da je čuo kako su stigli ljudi iz sela koja pripadaju području Brda i to 12 autobusa, a da mu je jedno lice reklo kako je sutradan vidio samo dvije grupe od po 30 ljudi koji su narednog dana došli na jelo. Odbrana je u toku dokaznog postupka pokušala ukazati da kritične noći nisu bili prisutni stražari logora Omarska, obzirom da svjedoci nisu prepoznali nijednog od redovnih stražara, međutim, činjenica je da su svjedoci čuli i vidjeli događaj, a obzirom da se događaj desio u toku noći, nije ni bilo za očekivati da svjedoci u mraku prepoznaju stražare. Odbrana je, takođe, ukazujući na navode svjedoka Izeta Đeševića iz njegove izjave date 1995. godine, o tome da je kritične noći bilo maglovito i da je bila mračna noć, pokušala nametnuti zaključak da svjedok nije mogao vidjeti predmetni događaj, što Sud nije prihvatio. Naime, ovaj svjedok je istako da je bilo ljeto i lijepo vrijeme, tako da i

u slučaju da je bila ljetna magla, svjedok nije mogao prepoznati nikog od počinitelaca ubistava ili žrtava, ali je, sasvim sigurno, mogao vidjeti dešavanja i obrise ljudskih tijela. Iskaz svjedoka Izeta Đeševića, u pogledu odlučne činjenice o tome da su zatočenici kritične noći ubijani u potpunosti je saglasan sa iskazima drugih svjedoka, koji su iz perspektive mjesta gdje su bili smješteni, mogli čuti, odnosno vidjeti šta se dešava. Svi saslušani svjedoci su potpuno saglasni i o velikom broju mrtvih tijela koja su naredno jutro vidjeli oko „bijeke kuće“, iz čega proizilazi jasan zaključak da su ta mrtva tijela rezultat pucnjave koja se desila prethodnu noć, kada su ubijani novopristigli mještani Brda, među kojima i mještani sela Hambarine. Tako je svjedok Said Bešić naveo da je na hrpi vidio preko 50 tijela, svjedok Kerim Mešanović da je najveći broj tijela vidio u drugoj polovini jula 1992. godine, te da je čuo kada je utovarivač tijela utovario na žuti kamion koji je bio napunjen do vrha, da su tijela odvožena u dvije ture i to puna dva šlepera. Navode o mrtvim tijelima zatočenika iz područja Brda potvrđuje i svjedokinja Zlata Cikota koja je naredno jutro oko 4,30 sati vidjela tijela ispred „bijeke kuće“, uz procjenu da je bilo preko 240 tijela. Svjedok K040, takođe, potvrđuje navode prethodnih svjedoka, ističući da je sutradan na livadi ispred „bijeke kuće“ vidjela puno ubijenih, da je bilo oko 200 leševa koji su bili poredani i da se sve dobro moglo vidjeti, a po procjeni ovog svjedoka prevezene su 3-4 ture kamiona sa mrtvim tijelima. U pogledu ovoga događaja, svjedok K019, koji je sljedeće jutro vidio „strašan prizor“, navodi da je lično vidio kamion sa naslaganim tijelima, na temelju čega je zaključio da je to veće bilo pogubljenje ljudi. Kako svjedoci K040 i K019 ističu, nije im bilo dozvoljeno da gledaju i naredeno im je da okrenu glave, odnosno da se vrate u svoje sobe, što takode, ukazuje na zaključak, da je osoblje logora htjelo da prikrije posljedice pucnjave od prethodne noći. Svjedok Izet Đešević detaljno opisuje i dešavanja od narednog jutra kada je čuo zvuk utovarivača, a potom kroz prozor vidio na kašici utovarivača ukočene ljudske ruke i noge. Svjedok je istakao da je to jutro bila ljetna magla, ali je bilo vedro i magla nije bila gusta, tako da je vidio kada je prošao pun kamion prekriven ćebadima i to dva puta, dok je mali kamion TAM tijela vozio nekoliko puta. Svjedok je naveo da nije vidio ali da pretpostavlja da su na kamionu bili leševi, jer je vidio da niz kamion curi krv, što navodi na zaključak da se radi o ljudskim leševima, tim prije što je svjedok prethodno vidio na utovarivaču ukočene ljudske ruke i noge. Prema navodima svjedoka K018, tu noć, odnosno jutro, vidio je najviše 11 tijela, što nije razuvjerilo Sud u zaključku da se radilo o puno većem broju tijela, jer su ostali svjedoci, koji su vidjeli tijela sa različitih pozicija u logoru, izjavili da su vidjeli i po 200, odnosno preko 240 tijela. Sama činjenica da je veliki broj svjedoka vidio kamione, koji u par navrata odvoze mrtva tijela, ukazuje na zaključak da je navedene noći ubijeno najmanje 50 ljudi, što ostavlja mogućnost da je bilo i mnogo više od tog broja, pa čak i 200. Navedeno potvrđuje i svjedok Asmir Baltić, koji je, prilikom drugog boravka u prostoriji zvanoj „Mujina soba“, a što se podudara sa periodom ubistva zatočenika sa područja Brda, vidio tijela u kamionu, koja su dva-tri puta odvožena. Svjedok je u svom iskazu na ovu okolnost naglasio da su se tijela mogla vidjeti jer je kamion bio udaljen oko 8 metara. Za Sud je, takode, nesporna činjenica da se predmetni događaj desio krajem jula 1992. godine, obzirom da su u pogledu vremena saglasne izjave dali svjedok Izet Đešević, koji je izjavio da se to desilo 23.-24. jula 1992. godine, svjedok K018 pominje 24. jula 1992. godine, dok svjedok Kerim Mešanović, kao vremensko određenje za predmetni događaj, označava drugu polovinu jula 1992. godine,

što se poklapa i sa boravkom svjedoka Asmira Baltića u „Mujinoj sobi“, koji je vidio odvoženje tijela.

Kako je već naznačeno, u okviru naprijed navedenog sistema zlostavljanja i progona, u kojem su, između ostalog, zatočenici držani i bez lijekova, Sud je utvrdio da se, u toku postojanja logora Omarska desilo ubistvo koje je rezultat naprijed opisanog sistema, kada je u junu 1992. godine, usljed nedostatka lijekova i nemogućnosti liječenja ..., umro zatočenik Ismet „Ico“ Hodžić. Svjedoci Asmir Baltić i K03, koji su svoje iskaze dali na okolnosti smrti Ismeta Hodžića, naveli su da su navedenu osobu poznavali od ranije i da im je bilo poznato da je isti bio Oba navedena svjedoka su saglasno izjavili da su Ismeta Hodžića vidjeli kako leži 2 ili 3 dana, dok je svjedok K03, bio odrediv u tvrdnji da je Ismet Hodžić nakon tog vremena umro, a potom odnesen u pravcu „bijeće kuće“. Ove navode potvrđuje i svjedok Asmir Baltić koji je istakao da je posljednji put „Iću“ vidio ispred Bijeće kuće, navodeći da je to bilo 10.-12. jula 1992. godine, da bi se u pogledu vremena svjedok ispravio u unakrsnom ispitivanju, kada je naveo da je Ismet Hodžić umro od nedostatka ... 5-6 dana nakon dolaska svjedoka u logor. Ako se uzme u obzir činjenica da je svjedok Asmir Baltić u logor Omarska doveden 30. maja 1992. godine, te općepoznata činjenica da lica koja boluju od ... i koja su ovisna o ...ne mogu živjeti dugo bez tog lijeka, sasvim je jasan zaključak da je Ismet Hodžić umro u junu a ne u julu 1992. godine. Iskazi oba navedena svjedoka, dakle, upućuju na zaključak da je ovo lice umrlo zbog toga što mu je bilo uskraćeno pružanje neophodne ljekarske pomoći, odnosno davanje ...neophodnog za život, tim prije što je svjedok K03 čuo od Hodžićevog brata da mu, prilikom hapšenja, nisu dozvolili da ponese..., a svjedok Asmir Baltić je ustvrdio da je dr. Esad Sadiković tražio pomoć od stražara za „Iću“, ali da pomoći nije bilo, te da je Ićo umro jer mu nisu doneseni lijekovi. Navedeni subjektivni dokazi o smrti Hodžić Ismeta potkrijepljeni su dodatno i materijalnim dokazima u spisu, odnosno Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, Ekshumacije i dokaz o smrti, iz kojeg proizilazi da je imenovani službeno proglašen mrtvim rješenjem nadležnog suda.

U grupu događaja koja su kvalifikovana kao premlaćivanje i drugi oblici fizičkog nasilja počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane optuženog Željka Mejakića ili u njegovom neposrednom prisustvu sa diskriminatorskom namjerom, svrstan je događaj kada je zatočenik u logoru Saud Bešić pretučen, da bi nakon određenog vremena optuženi Željko Mejakić ušao u prostoriju i udario ga nogom u prsa. Sud je i ovaj događaj našao utvrđenim, s tim što u toku glavnog pretresa sa sigurnošću nije utvrđeno kada se isti desio, za razliku od postavljenog datuma u optužnici da je to bilo 25. juna 1992. godine ili tih dana, tako da je u tom smislu izvršena korekcija u odnosu na navode iz optužnice, uz naznaku da je imenovani pretučen za vrijeme svog boravka u logoru. Pored toga, u toku postupka nije utvrđeno da je Saud Bešić premlaćen od strane stražara, jer je isti u svom iskazu naveo da je bio udaran za vrijeme ispitivanja, bez preciziranja ko ga je tom prilikom tukao. Prema navodima ovog svjedoka, kada je ušao u prostoriju za ispitivanje, koja se nalazila na katu, dočekao ga je ispitivač koji je bio obučen u policijsku uniformu, a u prostoriju je ušao još jedan pripadnik milicije. Prema navodima svjedoka Sauda Bešića, isti je udaren u leđa, uz riječi „Ti si išao sa Srbijankama“. Svjedok je, nadalje, naveo da je udaran tokom ispitivanja dok nije izgubio svijest, nakon čega bi bio posut vodom od strane ispitivača, da bi mu, kada je došao svijesti, bilo naredeno da sjedne u

jednu od kocki nacrtanoj na podu. Kako ovaj svjedok navodi, u toku navedenih dešavanja je ušao šef logora Željko Mejakić, koji mu je rekao „Momak, ja tebe znam, ako ne kažeš...“, a potom ga je udario čizmom u prsa, od kojeg udarca je svjedok pao na stranu i onesvijestio se, a kada je došao svijesti optuženog Mejakića više nije bilo u prostoriji. U pogledu identiteta Željka Mejakića, svjedok je istakao da mu je Mejakić ostao u posebnom sjećanju jer je ulazio na njegovo ispitivanje i udario ga, a istog je vidao da hoda po logoru i priča sa novinarima, te je vidio kako osoblje logora radi šta on kaže, a primjetio je da su ga se stražari plašili. Svoja saznanja o tome da je lice koje ga je kritične prilike udarilo upravo Željko Mejakić, svjedok temelji na informacijama koje je dobio od strane stražara i drugih zatvorenika. Ovakav opis ponašanja optuženog Mejakića, kako ga je svjedok vidio, u cjelosti je saglasan sa opisom drugih svjedoka, koji su ga, takođe, doživjeli kao šefa logora i kao osobu koja se slobodno kretala po logoru, izdajući određena naređenja stražarima. Za Sud je sasvim logično da je svjedok posebno zapamtio osobu koja ga je lično udarila i da je, nakon ispitivanja, zapamtio njegovo ime kada su mu drugi rekli o kome se radi. I u pogledu opisa lica koje ga je udarilo, svjedok je dao određene informacije koje ukazuju da se radi upravo o Željku Mejakiću. Naime, prema navodima svjedoka, optuženi Željko Mejakić je u specijalnim prilikama imao plavu beretku, što potvrđuje i svjedok K042, a svjedok Saud Bešić je dao određeni fizički opis optuženog, nakon čega je istog prepoznao u sudnici. Ovaj svjedok je, povezujući lice koje ga je kritične prilike udarilo nogom u prsa sa optuženim Mejakićem, naveo da ga pamti kao osobu koja je čitala spiskove prilikom odlaska zatočenika iz Omarske u Trnopolje. Ove navode potvrđuju svjedoci K03 i K023, koji su optuženog Mejakića vidjeli kako čita spiskove zatvorenika koji treba da napuste logor Omarska. Odbrana je u unakrsnom ispitivanju pokušala osporiti istinitost tvrdnje svjedoka Sauda Bešića u pogledu identiteta optuženog Željka Mejakića, ali je svjedok bio izričit u navodima da je navedeni udarac dobio upravo od optuženog, ispravivši se čak i u pogledu određenja starosti Željka Mejakića u kritično vrijeme. Naime, u direktnom ispitivanju svjedok je naveo da je optuženi Željko Mejakić imao 40 godina, a u unakrsnom je naveo da je bio mladi, što Sud u cjelosti prihvata jer je sposobnost percepcije u pogledu određivanja nećijih godina individualna i ovisi od niza faktora.

Kao premlaćivanja i drugi oblici fizičkog nasilja koji su počinjeni nad zatočenicima direktno i lično od strane lica nad kojima je Željko Mejakić imao stvarnu kontrolu, a koja su počinjena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao, optužnica prvo navodi događaj kada je u noći oko 29.-30. maja 1992. godine špalir logorskih stražara pretukao zatočenike koji su tek stigli u logor, a među kojima je bio i K041, nakon čega su tučeni u restoranu i prilikom povratka iz restorana. Brojni svjedoci su, na glavnom pretresu, svjedočili na okolnosti premlaćivanja zatočenika po njihovom dolasku u logor, kojom prilikom bi stražari formirali špalir i tukli novopristigle zatočenike. Tako je svjedok Ermin Striković, koji je u Omarsku stigao među prvim logorašima, u svom iskazu naveo da su zatočenici, dolaskom u logor, prolazili kroz tzv. „špalir“ uniformisanih lica, koji su psovali i tukli ih. I prema navodima svjedoka Sakiba Jakupovića, prilikom dolaska zatočenika u logor, kada bi isti počeli izlaziti iz autobusa, bio bi formiran špalir naoružanih ljudi koji su udarali po glavi, leđima i prsima, tako da su zatočenici morali trčati jer je svaki pad po njih bio katastrofalan. Tvrdnje prethodnih svjedoka o formiranju špalira prilikom dolaska zatočenika u logor potkrijepljuje i iskaz

svjedoka K034, koji navodi da su bile formirane dvije grupe sa dvije strane, koje su udarale zatvorenike dok bi prolazili i to šakama, nogama i kundacima. Svjedok K041 je opisao špalir logorskih stražara koji je pretukao grupu zatočenika koji su tek stigli u logor, među kojima je bio i on osobno. Kako svjedok K041 navodi, on je doveden u logor Omarska 28. maja 1992. godine uveče, što odgovara vremenskom određenju postavljenom u optužnici, u kojoj je naznačeno da je K041 u logor doveden u noći oko 29.-30. maja 1992. godine. U optužnici nije fiksno određen datum kada je K041 doveden u logor, tako da je dozvoljena mogućnost da je imenovani u logor stigao i 28. maja 1992. godine, što i sam svjedok navodi. Da je K041 pretučen prilikom dolaska u logor Omarska, prozila iz dijela njegovoga iskaza u kojem je naveo da su te prilike stigla dva autobusa koja su se zaustavila nasuprot garaže, kada je zatočenicima naredeno da izadu iz autobusa, hodaju četveronoške i laju kao psi, što su im naredili ljudi koji su ih doveli. U pogledu formiranja špalira, ovaj svjedok je naveo da je formiran špalir od dvije kolone, a svjedok je bio odrediv u tvrdnji da je špalir formiran od ljudi koji su već bili u logoru i koji su tukli novopristigle zatočenike, među kojima je bio i svjedok. Upravo ovi navodi svjedoka K041 ukazuju na zaključak da su špalir činili stražari logora, a ne lica koja su bila u pratnji autobusa koja su dovezla zatočenike. Svjedok K041 opisuje i premlaćivanje zatočenika, uključujući i njega, prilikom prvog odlaska na obrok, koji se, kako navodi desio nakon četiri dana boravka u logoru. U odnosu na ovo premlaćivanje, svjedok je naveo da je oko 8 sati naveče naredeno da izade grupa od 30 zatočenika, da se na obrok išlo po grupama, te da su za tri minute morali utrčati u restoran, jesti i vratiti se nazad. Ovi navodi svjedoka K041 su u potpunoj saglasnosti sa iskazima ostalih svjedoka koji su opisivali odvođenje zatočenika na obrok u grupama od oko 30 zatočenika, kao i vremena koje je ostavljano zatočenicima da obave obrok. Nadalje, svjedok K041 je naveo da je kritične prilike, prilikom prvog odlaska na obrok grupe zatočenika kojoj je pripadao, ova grupa premlaćena kad je ulazila, da su ljudi tučeni dok su jeli, sve dok ne dođe druga grupa na obrok, te da su prilikom izlaska, kada su vraćani u prostorije, bili natjerani da kleknu i stave glavu među noge, kojom prilikom su opet bili premlaćeni. Svjedok K041 je i u odnosu na ovaj događaj bio izričit u tvrdnji da su ovu grupu zatočenika tukli stražari, koje zatočenici prvih dana nisu poznavali, ali imajući u vidu činjenicu da je ovaj svjedok bio zatočen u logoru od njegovog formiranja do početka avgusta 1992. godine, sasvim je sigurno da je u toku boravka u logoru, vremenom mogao razaznati koje lice je stražar logora a koje nije. O premlaćivanju K042, koje se prema navodima iz optužnice desilo 04. juna 1992. godine, kada je pretučen od strane stražara u logoru i to bičevima na čijim završecima su bile kugle, ovaj svjedok je dao detaljan iskaz. Sud je navedeni događaj našao utvrđenim, jer je svjedok, opisujući detalje premlaćivanja, dao dovoljno podataka na okolnosti istog, koje navode odbrana nije ničim ozbiljnim dovela u sumnju. Prema iskazu svjedoka K042, on navedeni datum vezuje za bitan događaj u svom životu, tako da je potpuno siguran da se njegovo premlaćivanje desilo upravo 04. juna 1992. godine. Svjedok navodi da je kritične prilike izveden od strane stražara po prezimenu Predojević i postavljen uz zid, te da mu je naredeno da ide uz stepenice, kojom prilikom je, pored Predojevića, bio prisutan stražar Paspalj i još nekoliko stražara u logoru. Kako svjedok K042 navodi, bilo mu je naredeno da stavi tri prsta uz zid, nakon čega su ga počeli tući i to debelim kablovima i bičem sa željeznom kuglom na vrhu, koje premlaćivanje je trajalo 20-tak minuta, nakon čega je stražar Predojević rekao „Izbacite stoku napolje, da ne crkne ovdje“. Obzirom da je Sud iz sadržaja iskaza svjedoka koji su

pominjali korištenje biča sa željeznom kuglom na vrhu prilikom tuče, utvrdio da je tim bičem vršeno redovno premlaćivanje zatočenika, a ne bičem sa kožnom kuglom, to je u pogledu sredstva kojim je premlaćivanje počinjeno izvršena korekcija u odnosu na navode iz optužnice. Što se tiče povreda koje je svjedok K042 zadobio kritične prilike, svjedok je naveo da su mu polomljena oba grudna koša i ključne kosti, da se nije mogao kretati od bolova, a naglasio je da mu nikada nije ukazana medicinska pomoć, niti mu je ko od osoblja logora pokušao pomoći. Navode svjedoka K042, dijelom podupire iskaz svjedoka Fadila Avdagića, koji je lično poznavao K042 i koji je vidio posljedice njegovog premlaćivanja. Iz iskaza svjedoka Fadila Avdagića proizilazi da je on vidio kada je imenovani prozvan i kada je, nakon izvjesnog vremena, vraćen pretučen. Prema opisu ovog svjedoka, K042 je donesen jer nije mogao stajati od povreda, bio je crn od glave do pete, sa masnicama po čitavom tijelu i nije bio u stanju razgovarati. Jedina razlika u sadržaju iskaza ova dva svjedoka odnosi se na vrijeme prozivke K042, jer je svjedok K042 naveo da se prozivka desila oko 10 ujutro, a prema navodima svjedoka Fadila Avdagića isti je prozvan oko 2-3 sata u noći. Međutim, imajući u vidu vremensku distancu a time i oslabljenu sposobnost pamćenja detalja, Sud navedenu razliku u iskazima nije našao kao ozbiljnu, posebno imajući u vidu saglasnost iskaza svjedoka u odnosu na odlučnu činjenicu prozivke, odnosno fizičkog stanja K042 nakon povratka u prostoriju.

Događaji koji se donose na premlaćivanje Emira Beganovića, u optužnici su hronološki poredani jedan za drugim, uz naznaku da se svaki od njih desio nekoliko dana nakon posljednjeg opisanog. Međutim, prilikom saslušanja svjedoka Emira Beganovića na glavnom pretresu, isti se, na pitanja tužitelja, precizno izjasnio o redosljedu svakog njegovog premlaćivanja, što se po vremenu dešavanja i okolnostima svakog predmetnog događaja u cjelosti podudara sa iskazima ostalih svjedoka saslušanih na navedene okolnosti. Prema navodima svjedoka Emira Beganovića, on je premlaćen tri puta, kako je to navedeno i u činjeničnoj postavci optužnice, a njegovo prvo premlaćivanje se desilo kada je došla grupa posjetilaca, među kojima su bili lice po imenu „Dragan“, Nikica Janjić, Šaponja, Zoran Žigić i Duško Knežević zvan Duća, kojom prilikom su sa svjedokom prozvani i K036, Rezak Hukanović, Asaf Kapetanović i Abdulah Brkić. Brojni svjedoci su dali svoj iskaz na okolnosti predmetnog premlaćivanja, kako oni koji su vidjeli dolazak navedene grupe posjetilaca u logor i odvođenje ovih zatočenika u „bijelu kuću“, te povratak premlaćenih zatočenika i lica koji su ih tukli iz „bijeke kuće“, tako i svjedoci koji su se nalazili u „bijeloj kući“ i lično vidjeli, odnosno čuli samo premlaćivanje. Svi svjedoci koji su posmatrali događaj, iz ugla ovisno u kojem dijelu logora su bili smješteni, isti vezuju za premlaćivanje navedene četvorice zatočenika od strane grupe lica, za koje svjedoci tvrde da nisu imali nikakvu funkciju u logoru i da su bili samo posjetioci, a prema navodima svjedoka, radi se o Nikici Janjiću, licu po imenu „Dragan“, „Šaponji“, Dušku Kneževiću i Zoranu Žigiću. Prema navodima svjedoka K027, događaj se desio prvi ili drugi dan njegovog dolaska u logor, što okvirno predstavlja vrijeme navedeno u optužnici, imajući u vidu da je ovaj svjedok u logor Omarska doveden 09. juna 1992. godine, a da se događaj desio 10. juna 1992. godine ili tih dana. Svjedok K027, koji je sa mjesta gdje se nalazio imao jasan pregled piste, „bijeke kuće“ i objekta hangara, naveo je da je vidio kada se Zoran Žigić, za kojeg tvrdi da nije bio dio logorske strukture, dovezao sa još nekim ljudima autom u logor, da je urlao, derao

se i vikao, tražeći određene ljude, između ostalog i Emira Beganovića i Asafa Kapetanovića. I svjedok K03, koji je također poznavao Asafa Kapetanovića, Rezaka Hukanovića, Emira Beganovića i K036, vidio je kada su imenovani odvedeni u pravcu „bijele kuće“, a ovaj svjedok je također potvrdio vezu između dolaska Žigića, Duće, Šaponje i drugih u logor i prelaćivanja navedenih lica. Pored toga, prema navodima svjedoka Azedina Oklopčića, koji je vidio ovu četvoricu zatočenika kako su odvedeni prema „bijeloj kući“, prelaćivanje navedenih zatočenika, također, vezuje za dolazak Žigića, Duće i Janjića u logor. I iskaz svjedoka Asmira Baltića je saglasan u odlučnim činjenicama na okolnosti navedenog događaja, koji svjedok je istakao da se prelaćivanje desilo sredinom njegovog boravka na pisti, što odgovara vremenu označenom u optužnici jer se radi o periodu između 10. i 13. juna 1992. godine. Svjedok Asmir Baltić je, kao i drugi saslušani svjedoci, naveo da su Žigić i „ova četvorica“ došli oko 11 sati i odveli Rezaka, K036, Begana i Asafa u pravcu „bijele kuće“.

Svjedok Emir Beganović je u svom iskazu naveo da su Nikica Janjić i „Dragan“ kritične prilike došli u logor, u vrijeme kada je on bio u restoranu. Iz iskaza svjedoka Emira Beganovića, nadalje, proizilazi da mu je naredeno da krene prema „bijeloj kući“, kojom prilikom je udaran palicom od strane „Dragana“, a prilikom prelaska preko piste vidio je iza sebe Rezaka, Asafa i K036. Svjedok K036 u cjelosti potvrđuje navode svjedoka Emira Beganovića o tome da su u grupi prozvanih zatočenika koji su odvedeni u pravcu „bijele kuće“ bili Asaf Kapetanović, Rezak Hukanović, Beganović Emir i on. Nadalje, dešavanja u „bijeloj kući“ opisuju svjedoci Emir Beganović i K036. Prema iskazu svjedoka Emira Beganovića, on je, nakon ulaska u „bijelu kuću“ bio „ubačen“ u drugu prostoriju desno, a ostali zatočenici u drugu prostoriju lijevo, nakon čega su u njegovu prostoriju ušli Nikica i Dragan. Svjedok Beganović dalje navodi da su ga odmah počeli tući i to Dragan palicom a Nikica nogama, odnosno čizmom. Opisujući način prelaćivanja, svjedok Emir Beganović je naveo: „To je trajalo dugo. Dragan me je natjerao da legnem potrbuške. Opirao sam se fizički, vrištao, udarali su me“, ističući da je bilo slučajeva da su zatočenicima lomili kičme. Svjedok je naveo da je tokom svog prelaćivanja čuo vriske i jauke K036, Asafa i Rezaka, ali da nije puno obraćao pažnju jer je očekivao da ga Nikica zakolje. Kako je naveo, u toku prelaćivanja u prostoriju su ulazili Šaponja, Žigić i treća osoba za koju je čuo da se zove Duško Knežević i da su ušli jednom ili dva puta, kojom prilikom ga je Šaponja šutao. U svom iskazu svjedok K036 je naveo da ga je, nakon što je od Žigića prozvan i odveden u „bijelu kuću“, zajedno sa Beganom, Asafom i Rezakom, Žigić počeo tući u prostoriji lijevo, ali da su u „bijeloj kući“ tukli kako je ko nailazio, ističući da je tom prilikom vidio i Šaponju i Duću i Nikicu. Svjedok je istakao da su, osim Žigića, prelaćivanje vršila i navedena tri lica, da su svi bili tu i i žrtve i izvršio i da su zatočenici tučeni nogama i šakama. Iz saglasnih iskaza ova dva svjedoka proizilazi da su sva lica koja su kritične prilike odvedena u „bijelu kuću“ pretučena od strane Žigića, Duće, Šaponje, Nikice Janjića i Dragana, ovisno od toga kako je ko ulazio u prostorije i kako je ko koga stigao udariti. Događaj obuhvaćen optužnicom, koji je opisan u iskazu svjedoka Emira Beganovića kada mu je Nikica Janjić zabio nož u ruku, Sud također, nalazi utvrđenim. Na ovu okolnost svjedok Emir Beganović je naveo da je Nikica uzeo veliki nož i zabio mu u ruku, da mu je probio ruku i iščupao nož, nakon čega je svjedok vidio da mu je slomljen zglobov i da je bio krvav. Ove navode svjedoka Emira Beganovića potvrđuje i svjedok Abdulah Brkić kojeg, istina,

drugi svjedoci ne pominju u kontekstu događaja u „bijeloj kući“ ali je ovaj svjedok dao detaljne podatke o premlaćivanju navedene grupe zatočenika i njega lično, tako da je Sud stekao potpuno uvjerenje da je isti kritične prilike, takođe, bio prisutan u „bijeloj kući“ i da je bio pretučen. Činjenica da ovaj svjedok nije pomenut od strane svjedoka Emira Beganovića i K036 kao lice koje je premlaćeno u „bijeloj kući“ kritične prilike, opravdava situacija koja je u tom momentu vladala u prostoru „bijele kuće“, kada su bili tučeni svi od strane svih, tako da je logično da neko iz straha za svoj život, zbog onog što mu se u tom momentu dešava, jednostavno nije bio sposoban zapaziti ko je još prisutan od zatočenika i ko je tučen. Prema navodima svjedoka Abdulaha Brkića, on je od strane Žigića bio ubačen u sobu, gdje je vidio da Janjić premlaćuje Beganovića, a čuo je galamu iz hodnika i vidio K036, koji je bio teško premlaćen od strane „Dućine“ grupe. Svjedok je jasno vidio kada je Janjić napravio rez, odnosno zabio nož u ruku Beganovića, tj. u njegovu šaku. U pogledu premlaćivanja koje je osobno pretrpio, svjedok Abdulah Brkić je naveo da je on prepoznao osobu koja ga je tukla, da se radi o Dušku Kneževiću, koji je došao zajedno sa Žigićem, Sapinom (misleći na Šaponju) i Timarcem. Svjedok Abdulah Brkić je sa sigurnošću naveo da je Knežević bio prvi čovjek kojeg je vidio kada su se otvorila vrata, opisujući da je imao palicu sa metalnom kuglom na vrhu, kojom ga je udario po glavi 5 ili 6 puta, te da ga je udarao rukama i čizmama.

Dešavanja nakon premlaćivanja Emira Beganovića, Rezaka Hukanovića, K036 i Asafa Kapetanovića i fizičko stanje ovih lica po izlasku iz „bijele kuće“, pored svjedoka Emira Beganovića i K036, opisuju i svjedoci koji su vidjeli kada je navedena grupa izvedena iz „bijele kuće“. Prije svega, svjedok Emir Beganović je naveo da su nakon premlaćivanja svi izašli ispred „bijele kuće“ i da im je Žigić naredio da piju vodu kao psi, nakon čega su oni počeli piti vodu. Ovaj svjedok navodi: „sa K036, Asafom i Rezakom bili su Šaponja, Žigić i Duća. Kada mi je Žigić naredio da pijemo vodu Dragan i Nikica su bili tu negdje i Duća, svi smo bili tu. Oni su stajali, mi smo „pili“ (misleći na vodu iz lokve od kiše). Prema navodima svjedoka K036, koji je naveo da je bio tučen po cijelom tijelu, posljedice njegovog premlaćivanja su bili polomljeni zubi i bio je sav krvav, a po izlasku iz „bijele kuće“ prao je krv sa lica na pisti, u lokvi od kiše, zajedno sa Beganom, Hukanovićem i Asafom. Svjedok Azedin Oklopčić je opisao situaciju kada su navedeni zatočenici izašli iz „bijele kuće“, navodeći da je vidio kada su Kapetanović Asaf, Rezak Hukanović, Emir Beganović i K036 dolazili, a da su za njima su išli Žigić, Duća i Janjić, te da su, čim su došli na pistu, ova četiri zatočenika legla u lokvu, te da su bili krvavi i pretučeni i da su se umivali vodom od kiše na pisti. Navode svjedoka Azedina Oklopčića potvrđuje i svjedok K03 koji je naveo da je vidio premlaćene Rezaka Hukanovića, K036, Asafa i Emira, da su se ovi zatočenici prali u lokvi od kiše, a da su Žigić i Duća stajali kraj njih. O posljedicama premlaćivanja ova četiri zatočenika svjedočio je i svjedok Asmir Baltić, koji je naveo da su isti bili pretučeni ali živi, a kada su ih vraćali svjedok je čuo kada je neko rekao „Eno jaše ili K036 ili Rezaka“. Prema navodima svjedoka K027, zatočenici koji su premlaćeni kritične prilike nisu mogli dolaziti na obrok nego im je hrana nošena, jer su bili toliko isprebijani da nisu mogli hodati, a tek nakon nekoliko dana, kada su se pojavili, imali su vidne povrede, bili su modri, natečenih glava, sa skorenim tragovima krvi i bili su izobličeni. Da je Emir Beganović, pored zadobijene povrede od uboda nožem i povreda po tijelu, zadobio i povrede glave, govori i činjenica da je prilikom drugog premlaćivanja imao zavezanu krpnu na glavi, kako bi zaštitio

zadobijene povrede, dok je svjedok Abdulah Brkić, opisujući Beganovića nakon premlaćivanja, naveo da je bio potpuno crn i modar, te prekriven krvlju. Sud je, u skladu sa sadržajnim rezultatima iskaza svjedoka izvršio korekcije u odnosu na činjenične navode iz optužnice, na način da je izostavio premlaćivanje Slavka Ećimovića, obzirom da je isto obuhvaćeno dijelom presude koji se odnosi na ubistva u logoru Omarska.

Drugo premlaćivanje Emira Beganovića od strane posjetilaca logora, među kojima je bio i posjetilac „Dragan“, kako ovaj svjedok navodi, desilo se u razmaku od par dana nakon naprijed opisanog premlaćivanja, kada je svjedok već bio smješten u sobu broj 15, u zgradi hangara. S obzirom na ovakvo vremensko određenje, dato od strane svjedoka, jasno proizilazi da se naredno premlaćivanje desilo sredinom juna 1992. godine godine. Svjedok Emir Beganović je u svom iskazu naveo da je prozvan, pri čemu su mu ostali zatvorenici pomogli da ustane, a kada je došao do vrata opet je ugledao Dragana, koji mu je rekao „Šta će ti to, nisi ti hodža“, obzirom da je svjedok komadom krpe zavio povrede na glavi zadobijene prilikom premlaćivanja u „bijeloj kući“, nakon čega je svjedok odveden u radionu, gdje je bilo 5-6 uniformisanih lica. Iz iskaza svjedoka Emira Beganovića proizilazi da su potom krenuli udarci, od kojih je pao, da su ga počeli šutati, te da ga je neko od počinitelja uhvatio za noge i vukao par metara, nakon čega su mu ubacili noge u sajlju i objesili ga, a kada je svjedok pao Dragan mu je rekao: „Diži se, ideš gore“, da bi po povratku u sobu 15 svjedok izgubio svijest. I u pogledu ovog događaja izvršene su određene korekcije konstatovane u izreci presude, u odnosu na činjeničnu postavku iz optužnice, pri čemu je Sud vodio računa o subjektivnom i objektivnom identitetu optužnice.

Svjedok Emir Beganović je detaljno opisao i svoje treće premlaćivanje, koje se, kako navodi, desilo sredinom juna 1992. godine, odnosno par dana nakon drugog premlaćivanja i to ponovo u „bijeloj kući“ od strane Nikice Janjića koji je naišao pored mjesta na travi kraj „bijele kuće“ gdje se svjedok nalazio. Iz iskaza svjedoka Beganovića proizilazi da mu je Nikica Janjić prišao i rekao da uđe u „bijelu kuću“, nakon čega se svjedok obratio Čkalji i zamolio ga da spriječi njegovo odvođenje u „bijelu kuću“, na što mu je Čkalja, koji je, po ocjeni Suda, sasvim sigurno mogao vidjeti povrede Beganovića od prethodnih premlaćivanja jer su iste bile uočljive, rekao „Ulazi, neće on tebi ništa“, da bi istog momenta po ulasku počelo premlaćivanje. Svjedok Emir Beganović u svom iskazu navodi da se radi o stražaru Čkalji, ali Sud iz drugih okolnosti vezanih za ovo lice zaključuje da je u pitanju jedan od komandira smjena u logoru Omarska Momčilo Gruban zvani Čkalja. Momčilo Gruban je bio jedina osoba iz obezbjeđenja logora Omarska sa nadimkom Čkalja, a sam činjenica da se Beganović baš njemu obratio za zaštitu, ukazuje na zaključak da je Čkalja imao određeni uticaj i položaj u odnosu na druge stražare, jer sigurno da nije bio jedini od stražarskog osoblja koji se u tom momentu našao u blizini. U daljem toku događaja, koji je uslijedio nakon ulaska svjedoka i Nikice Janjića u „bijelu kuću“, svjedok navodi da ga je Nikica odmah počeo udarati, izvadiвши pištolj „kolt“ kojim ga je počeo udarati po glavi, da je on padao, a da su udarci bili tako jaki da je svjedok ispuštao krike i jauke koji su se mogli čuti po cijelom krugu logora. Opisujući povrede koje je zadobio prilikom trećeg premlaćivanja, svjedok je naveo da mu je cijela glava bila izbušena i da je bila otekla kao lopta, te da se krv na glavi počela grušati. Svjedok je, u nastojanju da opiše koliko je udaraca dobio tom prilikom, kao i u prethodna

dva premlaćivanja, naveo da ga je cijelo tijelo bolilo i da je bio sav crn od udaraca, kao crnac. Odbrana je u toku unakrsnog ispitivanja ukazala na iskaze svjedoka date u predmetima Kvočka i Tadić, u pogledu redosljeda i vremena svakog premlaćivanja, međutim, svjedok je bio izričit u tvrdnji da su se premlaćivanja desila na način i u vrijeme kako je opisao u svom iskazu pred ovim Sudom, što je u cjelosti prihvaćeno, obzirom da je iskaz ovoga svjedoka saglasan u odlučnim činjenicama sa iskazima drugih svjedoka, posebno u odnosu na prvo premlaćivanje koje je bilo zapaženo od strane većeg broja lica. Sud je u tom smislu izvršio korekciju u odnosu na činjenični opis iz optužnice, rukovodeći se sadržajnim rezultatima koji proizilaze iz opisa događaja od strane svjedoka Emira Beganovića.

Dva premlaćivanja svjedoka K022, opisana u izreci presude, usko su povezana sa premlaćivanjima Bećira Medunjanina na smrt, koja premlaćivanja su se desila u objektu „bijela kuća“. Obzirom da su se navedena premlaćivanja desila u kratkom vremenskom periodu nakon hapšenja Bećira Medunjanina i K022, Sud je na pouzdan način utvrdio da se radi o sredini juna 1992. godine, što proizilazi i iz iskaza svjedoka K022, kao i svjedoka koji su se u kritično vrijeme zatekli u „bijeloj kući“ i koji su bili očevidci istih. Sud je, kao i kod prethodnih događaja, izvršio određene korekcije u odnosu na postavku optužnice, kako je to konstatovano u izreci presude, što je rezultat sadržaja iskaza svjedoka saslušanih na navedene okolnosti. Ovo se prvenstveno odnosi na broj premlaćivanja K022 koja su se u logoru desila od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića. Naime, svjedok je izjavio da je imenovane vidio dva dana u Omarskoj i to prvi put kad su tukli zatočenike smještene u „bijeloj kući“, među kojima su bili on i Bećir Medunjanin, a kojom prilikom su ubijeni Amir Cerić i Avdić i drugi put kada je Bećir Medunjanin premlaćen do te mjere da je izdahnuo. Sud je, takođe, u činjeničnom opisu izreke presude u ovom dijelu ispustio smrt Bećira Medunjanina usljed premlaćivanja, jer je isto obuhvaćeno u dijelu presude koji se odnosi na ubistva. U pogledu premlaćivanja K022, zaključak o tome da se navedeni događaj desio, Sud temelji prvenstveno na iskazu svjedoka K022, koji je dao detaljan hronološki opis dešavanja, počev od njegovog dovođenja u logor Omarska, uključujući i dešavanja u „bijeloj kući“. Prema navodima svjedoka K022, on je isti dan nakon drugog ispitivanja pretučen u „bijeloj kući“. Kako svjedok K022 navodi, popodne je došla grupa od četiri vojnika u maskirnim uniformama i tražili su Bećira Medunjanina, na kojeg su se bili posebno namjerali. Svjedok se od četiri navedena lica sjeća dvojice i to Duška Kneževića, kojeg je vidio po svom hapšenju u kasarni u Prijedoru, te Zorana Žigića. Opisujući premlaćivanje od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića, svjedok je istakao da su isti premlaćivanje vršili raznim predmetima, od stolice, do policijske palice i kratke palice sa federima koja je imala metalnu kuglu na vrhu, a u pogledu načina premlaćivanja svjedok je naveo: „Obori me na leđa, sjedne na stomak, uzme policijsku palicu i od uha do uha, da ne bi promašio koji milimetar tkiva“, misleći na Duška Kneževića. U tom smislu, Sud je izvršio korekciju u odnosu na činjenične postavke optužnice, kako je konstatovano u izreci presude, ispustivši navode iz optužnice da su premlaćivanja vršena drvenom palicom. U pogledu identiteta Duška Kneževića, svjedok K022 se izjasnio da se, nakon ovog prvog premlaćivanja, interesirao o kome se radi, te da je od lica po imenu Samir zvanu „Ešefin“ saznao sve podatke o Kneževiću, koja saznanja su potvrdili i ostali zatočenici koji su poznavali optuženog Kneževića.

Drugo premlaćivanje svjedoka K022, kako iz njegovog iskaza proizilazi, desilo se vrlo brzo nakon prvog, a svjedok ovaj događaj povezuje sa ljetnim pljuskom kada je dio zatočenika sa piste prebačen u „bijelu kuću“, kojom prilikom je Bećir Medunjanin usljed premlaćivanja i umro. Navodi svjedoka K022 su u ovom dijelu u potpunoj saglasnosti sa iskazima svjedoka Azedina Oklopčića i Fadila Avdagića, koji su pripadali grupi zatočenika uvedenih u „bijelu kuću“ zbog ljetnog pljuska. U opisu drugog premlaćivanja od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića, svjedok K022 je naveo da su „upala njih dvojica“, da je Duća tukao Bećira Medunjanina, dok je Zoran Žigić tukao ostale, kako je koga stigao, ali svjedoka osobno najviše. U odnosu na povrede koje je zadobio, svjedok je istakao da mu je, kritične prilike, nos pomjeren na jednu stranu i da ga dan danas može pomjeriti za 180 stepeni, te da je u jednom momentu izgubio svijest, a kada je došao svijesti, nalazio se na maloj poljani ispred „bijele kuće“. Što se tiče povreda koje je svjedok kritične prilike zadobio, Sud je i u tom dijelu izvršio korekciju u odnosu činjeničnu postavku optužnice, kako je konstatovano u izreci presude, a u skladu sa sadržajem iskaza ovog svjedoka. Navode svjedoka K022 u pogledu toga da su navedene prilike Duća Knežević i Zoran Žigić, sa još dva posjetioca, došli u „bijelu kuću“ i premlaćivali zatvorenike, podupiru i navodi svjedoka Fadila Avdagića i Azedina Oklopčića, koji takođe, pominju Kneževića i Žigića, a svjedok Azedin Oklopčić, uz ovu dvojicu imenuje i Željka Timarca. Iz iskaza svjedoka Fadila Avdagića proizilazi da je isti, nakon što je ušao u „bijelu kuću“, vidio Bećira Medunjanina i K022, opisujući da su bili u groznom stanju i pretučeni, te da K022 nije mogao sjediti. Prema navodima ovoga svjedoka, kada ih je vidio posljednji put, ostali su u „bijeloj kući“ i obojica su izgledali grozno. Sud, u kontesktu sadržaja iskaza svjedoka koji su opisali premlaćivanje grupe zatočenika među kojima su bili Emir Beganović, Rezak Hukanović, Asaf Kapetanović, K036 i Abdulah Brkić, posmatra i događaj vezan za premlaćivanje K022, jer je očigledno da su se sva navedena premlaćivanja desila u isto vrijeme, kada je jedan broj lica i ubijen u „bijeloj kući“. Svi navedeni svjedoci su u tom pravcu dali saglasne izjave da je premlaćivanja vršila grupa posjetilaca, među kojima su bili Dušan Knežević i Zoran Žigić koji su, očigledno, zajedno vršili navedena premlaćivanja, podijelivši uloge u tome „ko će koga premlatiti“. U pominjanu svog drugog premlaćivanja, svjedok K022 je izjavio da su, tom prilikom, premlaćivani i drugi logoraši, što je potvrdio i svjedok Fadil Avdagić, koji je kritične prilike i sam bio pretučen. U vezi svog premlaćivanja, svjedok Fadil Avdagić je naveo da su Duća, Žigić i još dvojica uniformisanih pretukli Daliju Hrnića i još jednog mladog muškarca (mислеći na mladića koji je na sebi imao čizme, majicu i vojne pantalone), na kojeg su se posebno okomili, a kada su prestali da tuku tog mladića, počeli su tući sve redom palicama, kojom prilikom je i on lično nekoliko puta udaren od strane Duće, od čega su mu, kako navodi, pukle glava i vilica. Analizirajući naprijed navedene iskaze svjedoka, Sud je i ovu konkretnu krivično-pravnu radnju našao potpuno utvrđenom, uz određene manje korekcije u pogledu predmeta kojima su vršena premlaćivanja i povreda koje su zatočenici tom prilikom zadobili.

Događaj koji se odnosi na premlaćivanje Muhameda Čehajića, prema navodima iz optužnice, desio se 23. juna 1992. godine ili tih dana, kada je najmanje jedan stražar u logoru dva puta teško pretukao imenovanog, od čega je isti zadobio modrice po cijelom tijelu. Međutim, u toku dokaznog postupka, Sud nije, na temelju provedenih dokaza, na

pouzdan način utvrdio da je Muhamed Čehajić dva puta teško pretučen, niti je utvrđeno kakve povrede su proistekle iz njegovog premlaćivanja. Naime, iz iskaza svjedoka saslušanih na navedenu okolnost proizilazi da je Muhamed Čehajić, koji je nakon prvih višepartijskih izbora obnašao funkciju načelnika općine Prijedor, bio izložen raznim vrstama ponižavanja i maltretiranja, ali sadržaj iskaza svjedoka ukazuje na zaključak da je isti samo jednom pretučen od strane najmanje jednog stražara u logoru. Na navedene okolnosti saslušani su svjedoci Nusret Sivac, K021 i K041. Svjedok K041 je opisao situaciju kada je Čehajić, koji je zajedno sa njim bio smješten u prostoriji zv. „garaža“, bio primoran da iznosi i pere kantu u koju su zatočenici vršili nuždu, a jednom prilikom mu je čak naredeno da popije vodu iz te kante što se, na kraju, nije desilo. Navode ovog svjedoka o različitim vrstama ponižavanja Muhameda Čehajića, potvrđuje i svjedok K021, koji je istog vidio u logoru Omarska i koji je naveo da je Čehajić bio premještan iz prostorije u prostoriju, da je bio ponižavan na razne načine i mučen, što potvrđuje i svjedok Nusret Sivac, koji je izjavio: „Stražari su bili veoma surovi prema Čehajiću, imam utisak da su dobili zadatak da ga ponize“. U pogledu prozivke Muhameda Čehajića od strane stražara, saglasne izjave su dali svjedoci Nusret Sivac i K041. Prema navodima svjedoka Nusreta Sivca, koji je u logor Omarska drugi put priveden 20. juna 1992. godine, u prostoriji zvanoj garaža je zatekao Muhameda Čehajića, koji je po njegovom zapažanju bio blijed, sa vidnim tragovima mučenja. Kako ovaj svjedok navodi, jedne prilike se na vratima pojavila grupa stražara, koji su imenovanog počeli provocirati, a jedan od njih, kojeg su zvali „Žuti“, naredio je zatočenicima da pjevaju nacionalističke pjesme. Iz iskaza svjedoka Nusreta Sivca, nadalje, proizilazi da je stražar „Žuti“ izveo Muhameda Čehajića, nakon čega su se čuli krici, stenjanje i tuča, što Sud navodi na zaključak da je Muhamed Čehajić tom prilikom pretučen. Svjedok Nusret Sivac je naveo da je Čehajić, potom, ušao u prostoriju i rekao: „Ljudi, traže od mene 100 maraka, ako ne dam, ubiće me“, kao i to da je novac dobio od zatočenika Age Sadikovića i Osmana Mahmudjina. U odnosu na opisani događaj, navodi svjedoka Nusreta Sivca su potkrijepljeni iskazom svjedoka K041, koji je naveo da su Čehajića prozvali iz „garaže“, a kada se vratio bio je blijed i raščupane kose, što takode ukazuje da je Čehajić ispred prostorije bio tučen, iako je ovaj svjedok naveo da iz garaže nije mogao čuti šta se dešavalo napolju. I prema navodima svjedoka K041, Muhamed Čehajić je rekao ostalim zatočenicima da su mu tražili novac, pod prijetnjom da će ga ubiti. Što se tiče vremena kada se predmetni događaj desio, Sud je utvrdio da je to bilo u periodu naznačenom u činjeničnom opisu optužnice, odnosno 23. juna 1992. godine ili tih dana. Naime, iz iskaza Nusreta Sivca proizilazi da je on u logor Omarska doveden 20. juna 1992. godine i da je isti dan smješten u „garažu“, tako da je sasvim sigurno da se premlaćivanje Muhameda Čehajića nije desilo prije tog datuma, nego neposredno nakon dolaska Nusreta Sivca u prostoriju zvanu „garaža“, kako i sam svjedok navodi.

Iz dokaza provedenih na glavnom pretresu, Sud je na nesporan način utvrdio da je 04. jula 1992. godine, oko 120 zatočenika premješteno iz logora Keraterm u logor Omarska. Pred ovim Sudom su saslušana četiri svjedoka koja su navedene prilike dovedeni u Omarsku iz Keraterma, a radi se o svjedocima Anti Tomiću, Izetu Đeševiću, K09 i K015, iz čijih iskaza proizilazi da je grupa od oko 120 zatočenika iz logora Keraterm prebačena u logor Omarska. Svjedoci Anto Tomić, K09 i K015 saglasno su izjavili da se to desilo 04. jula 1992. godine, a u pogledu broja zatočenika Sud je prihvatio okvirno broj od oko

120 zatočenika, takođe, uvažavajući iskaze navedenih svjedoka u tom dijelu. Naime, svjedok Anto Tomić je, u svom iskazu naveo da je na spisku bilo 115 zatočenika, a ostavio je mogućnost da se radi i o broju od 120 ljudi, svjedok Izet Đešević pominje broj od preko 150 ljudi, svjedok K09 navodi da je prebačeno od 100 do 105 ljudi, a svjedok K015 od 110 do 120 ljudi, što okvirno predstavlja broj od oko 120 zatvorenika. U skladu sa sadržajem iskaza navedenih svjedoka, Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi da su premlaćeni svi zatvorenici koji su kritične prilike prebačeni iz logora Keraterm u logor Omarska, kako je to naznačeno u činjeničnim navodima optužnice. Obzirom da svjedoci Anto Tomić i K09 uopće ne pominju da su premlaćeni prilikom dolaska u logor Omarska, izvršena je korekcija na način da je naznačeno da je premlaćen dio od navedenog okvirnog broja pristiglih zatočenika. Svjedok K015, koji je kritične prilike stigao autobusom u logor Omarska, detaljno je opisao dešavanja nakon što je izašao iz autobusa, navodeći da su zatočenici dovedeni oko podne ili popodne, da im je naredeno da se naslone na zid sa dignuta tri prsta, da su ih tukli nogama, pitali za novac, satove i da su ih zapisivali a potom upućivali u garažu. Iako nije pominjao da je lično premlaćen po dolasku, svjedok Anto Tomić je, takođe, naveo da je vršen popis i da su pristigli logoraši morali stati uza zid i podići ruke u vis sa ispružena tri prsta. Navode svjedoka K015 o premlaćivanju novopriddišlih zatvorenika potvrđuje svjedok Izet Đešević koji je, u svom iskazu, naveo da su dovezena dva autobusa puna zatočenika, da su se autobusi zaustavili ispred zgrade hangara, odnosno „garaže“, a kada su izašli zatvorenici iz prvog autobusa, naredeno im je da čučnu, odu do zida, okrenu glave prema zidu i podignu ruke sa ispružena tri prsta. Svjedok Izet Đešević, koji je navedeni događaj promatrao iz autobusa, nadalje je naveo da je naišla grupa od 15-tak ljudi sa Miloradom Tadićem Brkom, kojeg je svjedok dobro poznao od ranije, te da su počeli tući zatočenike, naglasivši da su to činili stražari u maskirnim i policijskim uniformama, ljudi koji su se već nalazili u logoru, da su zatočenike tukli palicama, nogama i rukama i da je premlaćivanje trajalo 10-tak minuta. Ovaj svjedok nije pomenuo da je njegova grupa pretučena, nego samo grupa zatočenika iz prvog autobusa, što ukazuje na zaključak da nisu tučeni svi zatočenici koji su kritične prilike dovedeni u logor Omarska. Sud je, u odnosu na ovaj događaj, izvršio korekciju u odnosu na činjenične postavke optužnice kako je konstatovano u izreci presude, tako što je ispustio štapove kao sredstvo kojim je premlaćivanje vršeno, jer nijedan svjedok nije pomenuo štapove, a svjedok Izet Đešević je naveo da je premlaćivanje, između ostalog, vršeno palicama.

U činjeničnom opisu optužnice je navedeno da su prije praznika zvanog „Petrovdan“ ili u noći toga dana stražari u logoru teško pretukli zatočenike, koristeći štapove, palice i noževe, dok su ih tjerali da hodaju oko vatre, a da su bivšeg nogometaša, poznatog kao Durat, natjerali da uđe u vatru ili tinjajući pepeo. Pravoslavni vjerski praznik zv. „Petrovdan“ slavi se 12. jula, kada se pale vatre, a optužba, u odnosu na taj datum, optuženima stavlja na teret događaj koji se desio u noći „Petrovdana“, na način kako je to naprijed navedeno. U odnosu na ovu okolnost, saslušani su brojni svjedoci optužbe, na temelju čijih iskaza je van svake razumne sumnje utvrđeno da su, kritične noći, koji se dogodio sredinom jula 1992. godine, odnosno 12. jula kada se slavi praznik „Petrovdan“, stražari u logoru palili vatru, što je bilo popraćeno premlaćivanjem zatočenika, tjeranjem da hodaju oko vatre, pa čak i da su neki od njih bili prinudeni da uđu u vatru, odnosno u tinjajući pepeo. Svjedoci K041, Ermin Striković, K015, K035, Saud Bešić i K027, koji su

dali svoje iskaze o događajima koji su se desili u noći „Petrovdana“, saglasno su izjavili da je te noći u logoru zapaljena vatra. Prema iskazu svjedoka K041, paljene su gume, dok je svjedok Ermin Striković, koji je bio smješten u sobi broj 15 iznad hangara, naveo da ga je zainteresiralo paljenje vatre gumama automobila ispred „bijeke kuće“, buka, pucnjava, jauci i krici, nakon čega je navedeni događaj posmatrao kroz prozorčić i vidio da oko vatre trče ljudi koji su bili udarani i gurani na vatru. Saglasno izjavi svjedoka Ermina Strikovića o tome da su zatočenici kritične noći tjerani da trče oko vatre, da su bili premlaćivani i gurani u vatru, iskaze su dali i svjedok K035, koji je je izjavio da su se tu noć palile gume ispred „bijeke kuće“, koje su prouzrokovale dim i gušenje, te da je iz jedne prostorije vidio kada je obasjao plamen i trup čovjeka, odnosno noge u gumi, što dijelom potvrđuje i svjedok K015, koji navedeni događaj nije posmatrao, ali je čuo užasne krikove, osjetio miris paljevine i vidio svjetlost od vatre. Obzirom da su neki zatočenici iz sobe u kojoj je bio smješten svjedok K015 gledali šta se dešava napolju, svjedok je od tih zatočenika čuo kako ljude guraju u vatru, a po krikovima koji su sa vana dolazili, sam je to i zaključio, ističući da su krikovi trajali dugo. I svjedok Saud Bešić je, saglasno izjavama prethodnih svjedoka, u svom iskazu naveo da je, kritične prilike, soba u kojoj je bio smješten bila obasjana svjetlošću jer je ispod prozora bila paljena vatra, što je svjedok mogao sa lakoćom primjetiti jer je bio smješten u „bijeloj kući“ ispred koje je vatra zapaljena. Ovaj svjedok, takođe, navodi da je čuo jauke ljudi koji su tučeni napolju i da su ti jauci trajali sat-sat ipo, što se poklapa sa iskazima drugih svjedoka, po čijoj je procjeni navedeni događaj trajao duže vrijeme. Svjedok K027 je potvrdio iskaze svih prethodnih svjedoka, navodeći da je vidio da su za „Petrovdan“ paljene gume od strane stražara, da je osobno vidio vatru i da je tu noć bila stravična pucnjava. Pored toga, iz iskaza svjedoka Sakiba Jakupovića, prozilazi da mu je noć „Petrovdana“ ostala u lošem sjećanju, jer je, kako navodi, čuo grozne krike i vriske, vidio ubijanje, a svjedok je potvrdio i navode iz svoje izjave iz 2000. godine u kojoj stoji da su se tokom noći čuli krici i pjesma, da je bila zapaljena velika vatra ispred „bijeke kuće“, da je bio crn dim i da su paljene gume. Dakle, svi navedeni svjedoci, koji su bili smješteni u različite prostorije logora Omarska, kritične prilike su vidjeli, a neki čuli, da su stražari palili vatru gumama, kojom prilikom su tukli zatočenike i tjerali ih da trče oko vatre, što navodi svjedok Ermin Striković, te da su neke zatvorenike gurali u vatru, što proizilazi iz iskaza svjedoka Ermina Strikovića, K035 i K027, koji su bili očevici događaja, te iskaza svjedoka K015 koji je čuo šta se dešava, kako osobno, tako i od lica koja su događaj promatrala kroz prozor. Krici i jauci, koje su svjedoci čuli tu noć, potvrđuju njihove tvrdnje o tome da su zatočenici teško premlaćivani i tjerani da hodaju oko vatre. Kako Sud, na temelju sadržaja iskaza navedenih svjedoka, nije mogao sa sigurnošću utvrditi koja sredstva su stražari koristili za premlaćivanje zatočenika navedene večeri, izvršena je korekcija u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, kako je konstatovano u izreci presude, odnosno izostavljeno je da su korišteni štapovi, palice i noževi, što u biti ne mijenja suštinu relevantnih okolnosti u vezi predmetnog događaja. Opisujući jutro nakon noći „Petrovdana“, svjedok K015 je izjavio da je vidio ostatke izgorjelih guma, a kao rezultat dešavanja od prethodne noći, svjedok K041 je naveo da je sutradan vidio zatočenike Muju i Burhu kako vode da operu mladića koji je na sebi imao majicu FK „Rudar“ i koji je bio crn od gareži. U unakrsnom ispitivanju, ovaj svjedok je naveo da se mladić kojeg su vodili Mujo i Burho prao na česmi ispred „Mujine sobe“, a da je on bio udaljen 10-tak metara od navedenog mjesta, tako da je, po ocjeni Suda, svjedok na naznačenoj

udaljenosti, kao svaki prosječan čovjek, imao sposobnost primjetiti izgled mladića. Navode svjedoka K041 potkrijepljuje i svjedok Asmir Baltić, koji je bio prisutan kada je mladić odveden, identifikujući istog kao golmana Durata Duratovića. Prema navodima svjedoka Asmira Baltića, on je vidio kada je Durat došao sav crn i pretučen, nakon čega su ga prali dok je plakao. Navodi ovoga svjedoka u unakrsnom ispitivanju, o tome da je Durat bio umazan uljem ili prljavštinom od guma, ukazuju da svjedok, na posredan način, izgled Durata Duratovića vezuje za prljavštinu od guma, a što, u sklopu svih ostalih provedenih dokaza, upućuje na zaključak da je Durat bio crn od izgorjenih guma koje su stražari palili za praznik „Petrovdan“.

Premlaćivanje Mustafe Puškara, prema navodima iz optužnice, desilo se 17. ili 18. jula 1992. godine ili tih dana, kada je ovaj zatočenik, kako je u optužnici naznačeno, teško pretučen od strane stražara u logoru željeznom šipkom. I u odnosu na ovo premlaćivanje, Sud je nesumnjivo utvrdio da se isto desilo, s tim da su izvršene određene korekcije u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka Mustafe Puškara, koji je saslušan na navedenu okolnost. Naime, svjedok Mustafa Puškar je u svom iskazu naveo da je jedne prilike, oko 20. jula 1992. godine, što odgovara okvirnom vremenu navedenom u optužnici, pretučen od strane logorskih stražara, prilikom odlaska u wc. Svjedok Puškar ističe da je u wc upao stražar po nadimku „Žučo“ i još jedan stražar, da je on pao a da su ga stražari počeli udarati vintom od stege sa navojem, da je udarac bio jak, a kada je oboren drugi put izgubio je svijest, odnosno bio je u polusvjesnom stanju, nakon čega je opet dobio udarac u stomak. Sud nije našao utvrđenim da su kritične prilike stražari Mustafu Puškara vukli, tako da je, u tom pravcu izvršena korekcija u odnosu činjenične postavke optužnice, konstatovana u izreci presude. Da je imenovani teško pretučen proizilazi iz činjenice da je isti tučen predmetom, odnosno nekom vrstom željezne šipke od kojih udaraca je izgubio svijest. Istina, u odnosu na ovaj događaj saslušan je samo svjedok Mustafa Puškar, koji je kritične prilike i premlaćen, ali, obzirom da se premlaćivanje desilo u wc-u, gdje je mala vjerovatnoća da budu prisutni drugi zatočenici, realno je za očekivati da je samo oštećeni mogao i svjedočiti na ove okolnosti.

Na okolnosti premlaćivanja K017, koji je, kako se u optužnici navodi, pretučen 20. jula 1992. godine ili tih dana od strane jednog logorskog stražara policijskom palicom, Sud je, takođe, van svake razumne sumnje, utvrdio da se ovaj i događaj desio. Međutim, kao i u prethodnim slučajevima, u skladu sa iskazom svjedoka koji je svjedočio na navedenu okolnost, izvršena je korekcija u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, kako je konstatovano u izreci presude, pri čemu je vođeno računa o subjektivnom i objektivnom identitetu postavljene optužnice, tako da su ispušteni navodi iz optužnice o tome da je imenovani udaran rukama i nogama, te da je potom pao u komu, što je zamijenjeno riječima „izgubio svijest“. Svjedok K017 je u svom iskazu naveo da je pretučen u wc-u, kada ga je stražar tukao pendrekom, te mu je, uhvativši ga za kosu, spustio glavu u korito i tukao ga s leđa po glavi i vratu, desnom uhu i desnoj strani leđa, odnosno bubrezima. Prema navodima svjedoka K017, u momentu dok je on štitio glavu, stražar ga je tukao po leđima i to policijskom palicom, a nakon što se ovaj istrkao i počeo da bježi, stražar ga je još dva puta udario s leđa, od čega je isti pao, zatim ponovo ustao, nakon čega je pobjegao. Kako je svjedok K017 naveo, on se, već iscrpljen od ... od koje je bolovao tih dana, nakon povratka u sobu u kojoj je bio smješten, osjećao veoma loše, a drugi

zatočenik mu je rekao da je naredna dva dana ležao u nekoj vrsti kome, tačnije da je izgubio svijest. Ove navode svjedoka K017, Sud je u potpunosti prihvatio, bez obzira što na navedene okolnosti nije proveden niti jedan drugi dokaz osim saslušanja samog oštećenog, jer je iskaz ovog svjedoka dat i na okolnosti ubistava i premlaćivanja drugih zatočenika ocijenjen kao pouzdan i vjerodostojan, a sama činjenica da je K017 udaran po glavi policijskom palicom ukazuje na logičan zaključak da je isti, sasvim sigurno, od tih udaraca izgubio svijest. Što se tiče datuma navedenog premlaćivanja, Sud je utvrdio da se isto desilo okvirno oko vremena navedenog u optužnici, jer je svjedok, koji je i u pogledu drugih događaja bio prilično odrediv kada je u pitanju vrijeme i datum, izjavio da se ovo premlaćivanje desilo između 15. i 20. jula 1992. godine.

U toku dokaznog postupka, Sud je na nesumnjiv način utvrdio da su se u logoru Omarska, u relevantnom vremenskom periodu, desila silovanja i drugi oblici seksualnog zlostavljanja nad zatočenicima logora, počinjena od strane lica nad kojima je optuženi Mejakić imao stvarnu kontrolu, koja su, kao i naprijed navedena ubistva i premlaćivanja, počinjena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru, u kojem je i sam učestvovao. U odnosu na svjedokinju K019, utvrđeno je van svake razumne sumnje da je ista bila seksualno zlostavljana od strane stražara u logoru u više navrata, koji zaključak je Sud izveo prvenstveno na temelju iskaza same svjedokinje K019, dovodeći isti u vezu sa sadržajem iskaza ostalih svjedoka saslušanih na navedenu okolnost. Naime, iz iskaza svjedokinje K019, proizilazi da je ista uhapšena 14. jula 1992. godine, a po dovođenju u logor Omarska često je izvođena od strane stražara, koji bi je svaki put silovao, uz određenje da se to desilo oko sedam puta noću i dva puta danju. Opisujući svoje izvođenje, svjedokinja K019 je navela da je odvođena u sobu na kraju hodnika, na spratu administrativne zgrade, a da su, pored stražara koji ju je redovno izvodio, dolazili i drugi muškarci, po njenoj procjeni njih dva-tri i više, koji bi, kako navodi: „ulazili jedan po jedan, odrade posao i odu“. Period dana u kojem je K019 prozivana, svjedokinja vezuje za noć, tačnije iza 12 sati noću, što potvrđuju i svjedokinje K040 i Zlata Cikota, koje su saglasno izjavile da je K019 prozivana u toku noći, a prema navodima svjedokinje Zlate Cikote, ista je prozivana često. U vezi višestrukih silovanja, koja su se dešavala noću i od strane više stražara, svjedokinja K019 se nije mogla precizno izjasniti o kojim se stražarima radi jer je bio mrak i nikoga nije mogla prepoznati, osim stražara koji je redovno dolazio po nju. Isti taj stražar je, kako svjedokinja ističe, dva puta silovao danju, kojom prilikom je bio sam, tako što bi došao po nju u restoran i odveo je u prostoriju koja se nalazila u prizemlju. U toku dokaznog postupka, odbrana je, prilikom unakrsnog ispitivanja, ukazala svjedokinji na njenu ranije datu izjavu, u kojoj nije pominjala silovanja. Svjedokinja je, u pogledu različitosti tih izjava, dala objašnjenje da se u to vrijeme plašila, da je bila u šoku zbog pretrpljenih trauma, zbog čega je izostavila priču o silovanju, koje argumente je Sud prihvatio imajući u vidu da je predmetna izjava data u maju 1993. godine, dakle, nepunu godinu nakon kritičnih dešavanja, u koje vrijeme je svjedokinja, sasvim je moguće, bila još uvijek u stanju šoka i straha od svega što joj se desilo u logoru Omarska. Pri tome, Sud je imao u vidu naprijed navedene tvrdnje svjedokinje Zlate Cikote i K040 o tome da je K019 redovno izvođena i silovana i to od strane stražara zvanog „Lugar“, što upućuje na zaključak da je ista u više navrata silovana od strane stražara u logoru. U odnosu na identitet lica koji je vršio redovna seksualna zlostavljanja svjedokinje K019, Sud nije mogao van svake razumne sumnje utvrditi da su

to činili stražari Pavlić i Lugar, kako stoji u optužnici, obzirom da u tom pravcu nije pruženo dovoljno pouzdanih dokaza koji bi upućivali na takav zaključak. Naime, svjedokinja Zlata Cikota, koja je bila smještena u istoj sobi sa svjedokinjom K019, izjavila je da je imenovanu redovno izvodio stražar „Lugar“, dok je svjedokinja K040, koja se nalazila u drugoj prostoriji, svjedočeći o izvođenju K019, navela da „Lugar“ nije prozivao žene iz njene sobe, što upućuje na zaključak da su od strane „Lugara“ prozivane žene iz druge sobe. I sami navodi svjedokinje K040 o tome kako je jedna žena iz druge sobe sjedila sama i plakala, ukazuje na zaključak da je K019, izvođena i silovana noću, što je proizvelo takvo njeno ponašanje u toku dana u restoranu. Međutim, u utvrđivanju identiteta lica koje ju je redovno silovao, svjedokinja K019 je istakla da se to lice možda preziva Pavlić, a da su ga neke žene zvale i „Poštar“, ali je bila kategorična u tvrdnji da isti nije imao nadimak „Lugar“ i da je „Lugar“ druga osoba. Imajući u vidu navedene razlike u sadržaju iskaza ovih svjedokinja, u pogledu identiteta lica koje je silovalo svjedokinju K019, Sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi da li je svjedokinju K019 silovao stražar Pavlić ili Lugar ili pak obojica, ali je sasvim sigurno da se radi o stražaru 7 logora Omarska.

U svom iskazu, svjedokinja K019 je navela da ona nije jedina prozivana i da se sjeća da je svako veče bila izvedena jedna žena, što potvrđuje i svjedokinja Zlata Cikota, kao i svjedokinja K027, koja navodi da je više žena prozivano u toku noći, da se to vrlo često dešavalo i da bi obično prozivao stražar, te dloseksualno zlostavljana od strane jednog od komandira smjena u logoru Omarska Mlade Radića, poznatog po nadimku Krkan. U odnosu na drugi incident sa Nedeljkom Grabovcem, koji se desio u julu 1992. godine, svjedokinja K027 je navela da isti nije imao poziciju u logoru, da je u logor dolazio povremeno i da je bio obučen u vojnu uniformu, a incident se desio u večernjim satima, u istoj sobi u kojoj je napastvovana od strane Krkana, nakon što je pozvana da skuha kafu. Svjedočeći u postupku protiv optuženog Miroslava Kvočke i dr. pred Haškim tribunalom, svjedokinja K027 je dala detaljan opis događaja koji su se desili kada je seksualno zlostavljana od strane Mlade Radića zvanog Krkan i Nedeljka Grabovca, a dio transkripta sa navedenog suđenja, koji se odnosi na predmetne incidente, uveden je kao dokaz optužbe pod rednim brojem 194. Iz iskaza svjedokinje K027 proizilazi da ju je jedne prilike Mlado Radić zvan Krkan, zgrabio za grudi i zadnjicu, stavivši joj ruku među noge, nakon čega je ona pokušala da se istrgne, moleći ga da je pusti. Opisujući ponašanje lica zvanog Krkan, svjedokinja je navela da je isti pokušao da stupi u seksualni odnos sa njom, do čega je zamalo i došlo, ali je odustao iz razloga jer je svjedokinja u to vrijeme imala ciklus. Kako svjedokinja navodi, Krkan ju je potom pustio, rekavši joj da dođe kod njega kada joj prođe ciklus, a prema navodima svjedokinje, te prilike je zadobila modrice po grudima i između nogu. Svjedokinja K027 je istakla da je lice po nadimku Krkan i u drugim navratima pozivao, hvatao za grudi i zadnjicu, ali da joj je taj put ostao u najgorem sjećanju. U odnosu na incident sa Nedeljkom Grabovcem, svjedokinja K027 je, u svom iskazu pred Haškim tribunalom, navela da joj je isti jedne prilike, kada je pozvana da napravi kafu i kada je ostala sama sa njim u prostoriji, rekao da mu se sviđa i počeo da je ljubi po cijelom licu, povukavši joj majicu i stiskajući grudi. I u ovom slučaju, svjedokinja je pokušala da se istrgne, govoreći napadaču da se dobro ne osjeća, na što je on ugrizao za obraz, zgrabio za majicu i dojku, podigao suknju i svukao gaćice, pokušavajući da sa njom ima seksualni odnos, što na kraju nije uspio. Prema

navodima svjedokinje K027, Nedeljko Grabovac joj je govorio da ne pokušava pobjeći od njega, pokazujući joj na oružje koje je bilo odloženo u prostoriji. Kao i u prethodnom slučaju, svjedokinja je navela da je i nakon seksualnog napasivanja od strane Grabovca imala posljedice u vidu modrica po grudima i unutrašnjoj strani bedara.

I u pogledu seksualnog zlostavljanja svjedokinje K040 od strane stražara zvanog „Lugar“, Sud je, takođe, na nesumnjiv način utvrdio da se isti dogodio, koji zaključak temelji prvenstveno na iskazu same svjedokinje, a što je dijelom potkrijepljeno i iskazom optuženog Željka Mejakića, datog u svojstvu svjedoka. Naime, svjedokinja K040 je u svom iskazu detaljno opisala dvije situacije u kojima je bila seksualno napastvovana, ističući da je to učinjeno od strane stražara zvanog „Lugar“. Prema navodima iz iskaza svjedokinsstražar u restoranu na obezbjeđenju zatočenica, jedne prilike joj je naredio da izađe sa njim iz restorana i uveo je u prostoriju desno u prizemlju, nakon čega joj je rekao da se skine. Pošto je ista zaplakala i rekla mu da ne može jer ima ciklus, ovaj joj je rekao „kad te prođe hoću da spavaš sa mnom“. Drugi događaj u kojem je svjedokinja K040 seksualno zlostavljana od strane stražara „Lugara“, prema njenim navodima, takođe se desio po danu, kada ju je odveo uz prijetnju da će je ubiti, međutim, iz njenog iskaza proizilazi da se opet uspjela oduprijeti nasrtajima imenovanog, koji joj je, te prilike ponovio: „Obavezno mi se javi, hoću da spavam s tobom“. Svjedokinja je pomenula i treći put kada joj se stražar Lugar obratio u istom kontekstu, što se desilo po odlasku inspektora iz logora, kojom prilikom joj je rekao „Večeras ću doći u tvoju sobu“. Iako iz iskaza svjedokinje K040 proizilazi da ista nije silovana u kritičnim situacijama, sasvim je sigurno da se sami pokušaji stražara da prisili svjedokinju K040 na seksualni odnos sa njim mogu tretirati kao seksualno napastvovanje, posebno imajući u vidu okolnosti pod kojima se isto desilo i položaj nemoći žrtve u navedenoj situaciji. Ovo posebno iz razloga što je navedeni stražar, u nastojanjima da svjedokinju K040 prisili na seksualne odnose, služio svojim položajem nadmoćnosti u datoj situaciji, jer je svjedokinji prijetio ubistvom ukoliko ne pristane da krene sa njim, pa čak i da će je ubiti ako bilo kome kaže šta se desilo. Navodi svjedokinje K040 o tome da je o predmetnom događaju obavijestila Željka Mejakića, te da je on rekao da će „Lugara“ skinuti sa „tog stražarskog mjesta“, ukazuju na zaključak da je u pitanju redovni stražar logora Omarska, što potvrđuje i sam optuženi u svom iskazu, datom u svojstvu svjedoka odbrane, jer je naveo da je pokušao izvršiti identifikaciju tog stražara, odnosno da se raspitivao kod drugih stražara u logoru o kome se radi, ali da nije uspio identificirati stražara.

U odnosu na optuženog Momčila Grubana, prema navodima iz optužnice, u prvom redu, navedeni su događaji koji su označeni kao ubistva zatočenika počinjena direktno i lično od strane lica za vrijeme rada smjene Momčila Grubana i nad kojima je on imao stvarnu kontrolu, a koja ubistva su počinjena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je učestvovao. Prvi događaj odnosi se na odvođenje Burhanudićnaprijed navedeno, Sud je, na temelju provedenih dokaza, predmetni događaj našao utvrđenim, a svoj zaključak o tome da se isti desio u vrijeme smjene Momčila Grubana zvanog Čkalja, Sud zasniva prvenstveno na iskazu svjedoka Enesa Kapetanovića, koji je kritične prilike bio prozvan zajedno sa Burhanudinom Kapetanovićem i Badnjevićem. Svjedok Enes Kapetanović se posebno osvrnuo na situaciju kada ga je Momčilo Gruban susreo nakon prozivke i vratio u prostoriju, ponudivši mu čak i obrok, uz riječi „šteta da takav čovjek

ode“. Ove navode potvrđuje i svjedok Senad Kapetanović, koji na identičan način opisuje predmetni događaj, kada je njegov brat prozvan i odveden, a potom i vraćen od strane Momčila Grubana. Pored toga, oba svjedoka su saglasno izjavila da im je njihov zajednički prijatelj ispričao kako se jedne prilike susreo sa Grubanom, koji mu je rekao kako je jednog Kapetanovića spasio od sigurne smrti, misleći na Enesa Kapetanovića.

Što se tiče događaja vezanog za odvođenje Emsuda Baltića i nekoliko muškaraca sa prezimenom Mešić, u julu 1992. godine, kada je nestalo najmanje sedam zatočenika (korigovano u odnosu na činjenične navode iz optužnice), Sud je našao da Tužiteljstvo BiH nije pružilo dovoljno dokaza koji bi van svake razumne sumnje ukazivali na zaključak da je isto počinjeno u smjeni Momčila Grubana. Naime, u odnosu na ovaj događaj, kojeg je Sud našao utvrđenim, proveden je dokaz saslušanjem svjedoka Asmira Baltića, čiji brat je odveden u grupi navedenih zatočenika. Ovaj svjedok je, u toku davanja svog iskaza, naveo da je njegov brat odveden 24.-25. jula 1992. godine, ali je izrazio dilemu u pogledu smjene koja je u kritično vrijeme bila na dužnosti, navodeći da se to desilo na kraju Krletove ili Čkaljine smjene. Svjedok je još jednom u toku direktnog ispitivanja ponovio: „Kada je prozvan moj brat i kada sam ga posljednji put vidio mislim da je bila Čkaljina smjena“. Dakle, svjedok je izrazio sumnju da je u to vrijeme na dužnosti bila Čkaljina smjena, ali to nije sa sigurnošću ustvrdio. Uz to, Tužiteljstvo nije pružilo nijedan dokaz koji bi razriješio sumnju u pogledu toga koja smjena je bila na dužnosti u noći kada su odvedeni Emsud Baltić i drugi muškarci, tako da Sud ne nalazi utvrđenim da se događaj desio u vrijeme smjene Momčila Grubana i isti je svrstan u grupu ubistava zatočenika počinjenih direktno i lično od strane lica izvan smjene Momčila Grubana u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao.

Nasuprot tome, u vezi događaja koji se odnose na ubistvo velikog broja neidentifikovanih lica, među kojima najmanje 50 mještana sela Hambarine, koje se desilo krajem jula 1992. godine, na glavnom pretresu su provedeni dokazi koji upućuju na zaključak da se isti desio u vrijeme smjene Momčila Grubana. Kao temelj ovakvog zaključka Sud nalazi u iskazu svjedoka Izeta Đeševića, koji je, kako navodi, od ranije poznao Momčila Grubana, saOsmjena, čudi me da je to bilo u Čkaljinoj smjeni. Nisam nikada vidio da je nekoga ubijao. To me najviše i povuklo da mislim da je Čkaljina smjena jer me čudilo kako u njegovoj smjeni“. Razlozi koje je ovaj svjedok dao u pogledu određivanja smjene koja je kritične prilike bila na dužnosti su za Sud sasvim logični i opravdani, jer je, kako i svjedok sam navodi, vladalo općepoznato mišljenje među logorašima da je Čkaljina smjena bila najmirnija. Uvjerenje Suda da se navedeni događaj desio u smjeni Momčila Grubana, temelji se na činjenici da je svjedok očekivao da će predstojeća noć u logoru biti mirna jer je očekivao na dužnosti Čkaljinu smjenu, ali ga je navedeni događaj, kako je i sam naveo, potakao na razmišljanje kako se nešto takvo može desiti upravo u Čkaljinoj smjeni, što ga je iznenadilo.

U odnosu na premlaćivanja i druge oblike fizičkog nasilja počinjenih nad zatočenicima direktno i lično od strane lica za vrijeme rada smjene Momčila Grubana i nad kojom je on imao stvarnu kontrolu, koja premlaćivanja i oblici fizičkog nasilja su počinjeni u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao,

optužnicom je obuhvaćen događaj u kojem je premlaćen zatočenik Emir Beganović. Kako je već ranije navedeno, sredinom JGrubanu pokazao povrede od prethodnog premlaćivanja od strane Janjića i drugih, te zatražio pomoć, na što mu je Gruban rekao da ide u „bijelu kuću“ s Janjićem i da ga Janjić više neće zlostavljati, nakon čega je Janjić opet žestoko pretukao Beganovića. Iz izreke presude i naprijed navedenog obrazloženja iste, Sud je našao utvrđenim da se predmetni događaj desio, uz određene korekcije u odnosu na činjenični opis iz optužnice, koje su rezultat sadržaja provedenih dokaza. Svjedok Emir Beganović je bio izričit u tvrdnji da je kritične prilike Čkalja stajao pored „bijele kuće“ kada je Nikica Janjić vodio svjedoka prema „bijeloj kući“ da ga premlati. Sud je u cjelosti poklonio vjeru ovom svjedoku u odnosu na naprijed navedeno, jer je svjedok u opisu Momčila Grubana, koji je jedini od osoblja u logoru imao nadimak Čkalja i među zatočenicima bio poznatiji kao Čkalja, naveo da je Čkalja bio viši rastom i da je nosio kratke pantalone, što se u potpunosti podudara u opisu imenovanog od strane drugih svjedoka. Svjedok Emir Beganović je u svom iskazu, nadalje, naveo da sa Čkaljom nije imao problema, osim te situacije kada ga je pustio sa Janjićem u „bijelu kuću“, koja činjenica takode ima uporište u ostalim provedenim dokazima subjektivne prirode, jer su svi saslušani svjedoci Čkalju ocijenili kao lice koje nije bilo sklono nasilju. I pored činjenice što je svjedok Momčila Grubana nazvao jednim od stražara, iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da isti nije faktički ni znao ko su šefovi smjena, osim „Krkanove“, tako da svjedok nije bio upoznat o ulozi Grubana u logoru Omarska. Međutim, brojni dokazi, na koje će se Sud naknadno osvrnuti, upućuju na zaključak da je upravo Momčilo Gruban zvani Čkalja, kojeg svjedok Emir Beganović pominje kao stražara, bio voda jedne od tri smjene u logoru.

Dovođenje grupe od oko 120 zatočenika iz logora Keraterm u logor Omarska, dana 4. jula 1992. godine, kojom prilikom je dio njih pretučen, Sud je takode na nesumnjiv način utvrdio, kako je to obrazloženo u dijelu presude koji je odnosi na predmetni događaj. Da je u vrijeme navedenog događaja na dužnosti bila smjena Momčila Grubana, proizilazi iz iskaza svjedoka Izeta Đeševića, koji je doveden u grupi zatočenika, a koji je po svom sjeGsigurnošću rekao da se radi o Čkaljinoj smjeni, svjedok je, navodeći kada je prvi put vidio Čkalju, istakao da je to bilo isti dan kada su dovedeni i da ga je vidio prije sedam sati uveče, a da mu je zatočenik po imenu Vlado, koji je doveden zajedno sa njim i koji je prije radio sa Čkaljom, rekao da će doći Čkalja i donijeti hranu i kafu. Obzirom da su ovi zatočeniци stigli između 12 sati i dva sata popodne, što potvrđuju svjedoci Izet Đešević, Anto Tomić i K015, a da iz iskaza svih saslušanih svjedoka proizilazi da je smjena straže obavljena u sedam ujutro i sedam naveče, sasvim je jasan zaključak da je, prilikom dolaska ovih zatočenika, na dužnosti bila smjena Momčila Grubana jer ga je svjedok Izet Đešević vidio istoga dan po dolasku prije sedam sati, dakle prije promjene smjene. Zaključak o tome da je prilikom dolaska zatočenika iz logora Keraterm u logor Omarska na dužnosti bila Čkaljina smjena potkrijepljen je i navodima svjedoka K015, koji je, takode, tog dana doveden i koji je u iskazu naveo da je novopristigle zatočeničke popisivao upravo Čkalja, za kojeg je svjedok poslije čuo jer ga nije od ranije poznao.

Sud je, takode, na nesumnjiv način našao utvrđenim premlaćivanje Mustafe Puškara u vrijeme i na način opisan u prednjem dijelu obrazloženja presude. Činjenicu da se navedeno premlaćivanje desilo u smjeni Momčila Grubana Čkalje, Sud crpi iz iskaza

svjedoka Mustafe Puškara, koji je naveo da su ga premlatili stražar „Žučo“ i još jedan stražar, te da je premlaćen u Čkaljinoj smjeni obzirom da je znao da su „Žučo“ i taj drugi stražar, koji je bio puniji i nižeg rasta, bili stražari u smjeni čiji je šef bio Mtučen i kada su ga stražari povelili, isti rekli: „Evo Krivaje“, a svjedok je lično vidio Stanka Krivaju koji je išao prema izlazu iz garaže i kojeg je povezivao sa Grubanovom smjenom. Ovi navodi svjedoka Mustafe Puškara dodatno dijelom potkrijepljuju i navodi optuženog Željka Mejakića koji je svoj iskaz dao u svojstvu svjedoka, a koji je u unakrsnom ispitivanju, na pitanje tužitelja ko je bio u smjeni u kojoj je bio Momčilo Gruban, između ostalog naveo i Stanka Krivaju.

I događaj koji se odnosi na premlaćivanje K017, Sud je utvrdio iz razloga navedenih u dijelu obrazloženja presude u kojem se isti događaj opisuje. Pored toga, prema ocjeni Suda, ovaj događaj se, takođe, desio u smjeni Momčila Grubana zvanog „Čkalja“, jer je svjedok bio isključiv u tvrdnji da ga je premlatio stražar koji je pripadao Grubanovoj smjeni, navodeći: „Taj čuvar je bio u Čkaljinom Omarska doveden krajem maja 1992. godine, nedvojbeno se nameće zaključak da je svjedok u vrijeme kada je premlaćen jasno mogao raspoznavati koji stražar je na dužnost dolazio u kojoj smjeni, pa tako i čijoj smjeni je pripadao stražar koji ga je premlatio.“

Što se tiče događaja koji se desio za praznik „Petrovdan“, Sud nije našao utvrđenim da je u vrijeme istog na dužnosti bila smjena Momčila Grubana, obzirom da u tom pravcu Tužiteljstvo BiH nije pružilo nijedan pouzdan dokaz, niti se ijedan svjedok izjasnio da se događaj za vrijeme praznika „Petrovdan“ desio u smjeni Momčila Grubana zvanog Čkalja. Svjedoci Ermin Striković i K015, koji su u direktnom ispitivanju od strane tužitelja pitani u čijoj se smjeni predmetni događaj desio, naveli su da se ne sjećaju smjene koja je kritične noći bila na dužnosti. Stoga je ovaj događaj svrstan u grupu premlaćivanja i drugih oblika fizičkog nasilja počinjenih nad zatočenicima direktno i lično od strane lica izvan smjene Momčila Grubana u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao. Isto se odnosi i na silovanje i druge oblike seksualnog zlostavljanja koji se odnose na seksualno zlostavljanje svjedokinje K019 i K040, imajući u vidu da Sud nije našao utvrđenim da su ista počinjena direktno i lično od strane lica za vrijeme rada smjene Momčila Grubana i nad kojim je on imao stvarnu kontrolu. Ovo iz razloga što Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi koji stražari u logoru Omarska su počinili seksualno zlostavljanje svjedokinje K019, niti je sa sigurnošću utvrđeno kojoj smjeni je pripadao stražar „Lugar“, koji je seksualno zlostavljao svjedokinju K040.

Ostali događaji navedeni u činjeničnom opisu optužnice i izreci presude, koji se odnose na ubistva, premlaćivanja i druge oblike fizičkog nasilja, a koja su počinjena direktno i lično od strane lica izvan smjene Momčila Grubana, u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao, opisani su i obrazloženi u prethodnom dijelu presude. Što se tiče optuženog Momčila Grubana, Sud je, odnosu na činjeničnu postavku optužnice, u pogledu pojedinačnih događaja ubistava i premlaćivanja, ispustio ubistvo Ahila Dedića, koje se desilo 28. maja 1992. godine ili h dana (kao i u odnosu na optuženog Mejakića), zatim ubistvo Asafa i AtiMuranovića, koje

se desilo 30. maja 1992. godine ili tih dana, kao i premlaćivanje K041, koje se desilo u noći oko 29.-30. maja 1992. godine jer nije našao utvrđenim da su se navedeni događaji desili u vrijeme kada je Momčilo Gruban već preuzeo vodstvo jedne od tri smjene u logoru Omarska. Naime, iz sadržaja svih provedenih dokaza proizilazi da se masovno dovodenje zatočenika u logor desilo u toku dana i noći 30. maja 1992. godine, nakon oružanih sukoba u gradu Prijedoru, kada je u logor doveden najveći broj zatočenik. Uzevši u obzir kao moguću situaciju da su u prvim danima funkcioniranja logora postojale samo dvije smjene i da jedan od komandira nije bio optuženi Gruban, Sud nalazi da se masovnim dovodenjem zatočenika u logor, ukazala potreba za formiranjem tri smjene, radi lakšeg organiziranja straže zbog velikog broja novopridošlih zatočenika i da je organizacija straže u dvije smjene trajala svega par dana, dok se drastično nije povećao broj zatočenika u logoru. Pored toga, svi svjedoci optužbe, koji su od 30. maja 1992. godine dovedeni u logor, saglasno su potvrdili da je Momčilo Gruban bio jedan od vođa tri smjene u logoru i svi svjedoci ime ovoga optuženog vezuju za vođu jedne od smjena od samog početka svoga boravka u logoru. Jedini svjedok koji je naveo da je Momčilo Gruban bio obični stražar jeste Emir Beganović, međutim, iz iskaza ovoga svjedoka proizilazi da on nije znao ko su vođe smjena, tako da njegov iskaz, u tom pravcu, Sud nije cijenio kao relevantan. Pored toga, svjedok Mustafa Puškar je, u svom iskazu naveo da je optuženi Momčilo Gruban na mjesto vođe smjene došao tek nakon odlaska Miroslava Kvočke iz logora, koje se desilo u drugoj polovini juna 1992. godine. Ove navode svjedoka Mustafe Puškara, Sud, takođe, nije prihvatio, obzirom da je njegov iskaz, u tom dijelu, očigledno kontradiktoran sa iskazima brojnih svjedoka optužbe, koji optuženog Grubana kao vođu smjene vezuju za cijelo vrijeme svoga boravka u logoru. Nijedan od svjedoka koji je sa danom 01.06.1992. godine već bio zatočen u logoru Omarska, osim svjedoka Mustafe Puškara, nije naveo da je Gruban u početku njihovog boravka u logoru imao svojstvo običnog stražara te da je naknadno izabran za vođu smjene. Svi svjedoci o Momčilu Grubanu svjedoče samo kao o vodi jedne od tri smjene, ukazujući na njegovo prisustvo u logoru u funkciji vođe smjene od samog njihovog dolaska u logor, što navodi na zaključak da se uloga vođe smjene optuženog Momčila Grubana vezuje za vrijeme kada je broj zatočenika u logoru enormno povećan. Niz svjedoka optužbe je, u svojim iskazima, navelo da su u logoru Omarska postojale tri smjene, a da je Momčilo Gruban bio vođa jedne od te tri smjene, što proizilazi iz iskaza svjedoka Asmira Baltića, koji je naveo da je Momčilo Gruban u logoru bio od samog početka, kao i svjedoci K041, K017, Senad Kapetanović, Zlata Cikota, K03, K09, K042, Nusret Sivac, K035, Azedin Oklopčić, K027 i dr. Navode svjedoka optužbe potvrđuje i svjedok odbrane Starčević Branko, iz čijeg iskaza proizilazi da je on kao stražar u logoru Omarska bio angažovan od samog početka egzistiranja logora i koji navodi da su u logoru funkcionirale tri smjene, kao i svjedok Živko Piljić, također bivši stražar u logoru Omarska, koji je naveo da je za logor čuo krajem maja 1992. godine, kada je počeo raditi kao stražar u logoru, da je prvih par dana u logoru obezbjeđenje bilo organizirano u dvije smjene, a da je već nakon par dana formirana i treća smjena sa stražarima koji su bili mještani sela Marićka, što faktički vremenski odgovara samom početku mjeseca juna 1992. godine. Sud u ovom pravcu nije prihvatio iskaze svjedoka odbrane koji su negirali učesće optuženog Momčila Grubana u rukovodstvu jedne od tri smjene, jer ovi svjedoci, u skladu sa konceptom odbrane optuženog Momčila Grubana, generalno navode da u logoru Omarska uopće nije ni bilo vođa smjena, što je potpuno kontradiktorno sa

iskazima svjedoka optužbe koji optuženog Grubana identifikuju kao jednog od vođa smjena u logoru. Odbrana je, dakle, u toku dokaznog postupka, pokušala predstaviti optuženog Momčila Grubana kao običnog stražara jedne od tri smjene u logoru Omarska, kao i to da u logoru, faktički, nije bilo vođa smjena. Međutim, iz provedenih dokaza, kako optužbe, tako i odbrane djelimično, proizilazi da su u logoru Omarska bile organizirane tri smjene, a da je optuženi Momčilo Gruban, kojeg su i stražari i zatočenici zvali nadimkom Čkalja, bio vođa jedne od tri smjena, dok su vođe druge dvije smjene bili Milojica Kos i Mlado Radić, a koji su, prema navodima svjedoka, imali nadimke Krle i Krkan. Navedena činjenica proizilazi iz iskaza svjedoka Asmira Baltića, K041, K017, Senada Kapetanovića, Zlate Cikote, Mustafe Puškara, K03, K09, K042, Nusreat Sivca, K035, Azedina Oklopčića, K027 i dr. Nasuprot velikom broju svjedoka optužbe, koji su saslušano ustvrdili da je Momčilo Gruban bio vođa jedne od tri smjene, svjedoci odbrane su u svojim iskazima naveli da, u organizaciji tri smjene u logoru, uopće nisu bile postavljene određene osobe kao vođe smjena, dok je svjedok odbrane K052, bivši zatočenik logora Omarska isključiv u tvrdnji da Gruban nije bio vođa smjene, niti je bio šef u odnosu na bilo kojeg stražara u logoru. Taj isti svjedok, u toku svoga svjedočenja, naziv Grubanova smjena poredi sa nazivom sobe zvane „Mujina soba“ u kojoj su bili smješteni zatočenici, koja je, prema navodima svjedoka, dobila ime po sobnom starješini po imenu Mujo koji je bio zadužen za navedenu prostoriju, čime se njegov iskaz ukazuje kontradiktornim u pogledu ove relevantne okolnosti. Obrazloženje u pogledu činjenica na temelju kojih je Sud došao do zaključka da je optuženi Momčilo Gruban bio vođa jedne od tri smjene u logoru Omarska, kao i konkretne situacije koje upućuju na takav zaključak, dati su u dijelu presude koja se bavi komandnom odgovornošću optuženog. Što se tiče pojedinačnih događaja u kojima je učestvovao optuženi Duško Knežević zvan Duća, koji događaji su opisani u izreci ove presude, Sud je u odnosu na iste dao detaljnije obrazloženje u prednjem dijelu presude. Nadalje, Sud je na temelju dokaza provedenih na okolnosti svakog pojedinačnog događaja utvrdio da je optuženi Duško Knežević, izvršio naprijed navedene krivično-pravne radnje, odnosno da je učestvovao u ubistvima zatočenika koja su počinjena ličnogodine, ubistvu Dalije Hrnica, počinjenom u junu 1992. godine u „bijeloj kući“, zatim ubistvu Bećira Medunjanina, počinjenom sredinom juna 1992. godine, ubistvu Slavka Ećimovića zv. „Ribar“ počinjenom 10. juna 1992. godine ili tih dana, te ubistvu Emira Ramića zvanog „Hanki“ ili „Hankin“, počinjenom sredinom juna 1992. godine. Ostala ubistva počinjena direktno i lično od strane drugih lica, u kojima nije učestvovao optuženi Knežević i koja nisu počinjena u njegovom prisustvu, a koja su izvršena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je i optuženi učestvovao, takođe su obrazložena u prednjem dijelu presude. Kada su u pitanju premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima koja su počinjena direktno i lično od strane optuženog Duška Kneževića ili u njegovom neposrednom prisustvu sa diskriminatorskom namjerom, Sud je iz provedenih dokaza, kako je to naprijed obrazloženo, nesumnjivo utvrdio da je optuženi Knežević učestvovao u sljedećim premlaćivanjima: premlaćivanje Emira Beganovića, K036, Rezaka Hukanovića, Asafa Kapetanovića i Abdulaha Brgjufizičkog nasilja nad zatočenicima, koja su počinjena od strane drugih lica i u kojima optuženi Knežević nije lično sudjelovao, ali koja su učinjena u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao, Sud je, kao i u događajima ubistava, detaljnije obrazloženo dao u prednjem dijelu presude.

LOGOR KERATERM

Prema stanovištu optužbe i odbrane, nesporna je činjenica da je logor Keraterm bio smješten na prostoru fabrike keramičkih proizvoda u Čirkin Polju (činjenica broj 253), u predgrađu grada Prijedora, u kojem su zatočenici bili smješteni u četiri ojeprstorija, u kojima su „sKeraterm, u periodu od 24. maja do 30. avgusta 1992. godine. U skladu sa iskazima svjedoka koji su bili zatočeni u ovom logoru, Sud je izvršio korekcije u odnosu na ove navode iz optužnice, u smislu određivanja vremena kada su logor napustili posljednji zatočenici. Iz iskaza saslušanih svjedoka proizilazi da su, nakon hapšenja civila bosanskih Muslimana i Hrvata, koje je započelo još 24. maja 1992. godine, neki od zarobljenih odvođeni prvo u logor Keraterm, gdje bi se zadržali kratko vrijeme, a nakon toga su prebacivani u logor Omarska. Na ovakav zaključak upućuju iskazi svjedoka K023, Ermina Strikovića i Fadila Avdagića, koji su pripadali prvoj grupi zatočenika logora Omarska, dovedenih iz logora Keraterm.

Prema iskazima svih saslušanih svjedoka, u logoru su bili zatočeni bosanski Muslimani, Hrvati i ostali ne-Srbi, osim jednog lica po imenu Jovo Radočaj, koji je u logor doveden iz razloga što je, kako svjedoci Edin Ganić i Ante Tomić navode, bio član ..., odnosno glasao za tu stranku. Ostali zatočenici u logoru su bili bosanski Muslimani, Hrvati ili lica koja su se izjašnjavala kao Bosanci. Svjedoci koji su svoje iskaze dali pred ovim Sudom na glavnom pretresu, a koji su bili zatočenici logora Keraterm, na početku svojih iskaza su naveli da se izjašnjavaju kao Bošnjaci ili Muslimani, svjedok Anto Tomić kao ..., a svjedok K013 kao

Saglasni iskazi svjedoka ukazuju na zaključak da su uvjeti u logoru Keraterm bili surSi degradirajući, te popraćeni atmosferom terora, jer su zatočenici u logoru držani bez osnovnih životnih potrepština, kao što su odgovarajuća hrana, pitka voda, lijekovi i zdravstvena zaštita, da su prostorije u kojima su bili smješteni bile prenatrpene i da su u logoru, općenito, vladali nehigijenski uvjeti. Nesporna je činjenica, u odnosu na optužbu i odbranu, da hrana koja je dijeljena zatočenicima nije pripremana u logoru, te da je jednom dnevno dovožena u buradima i dijeljena zatočenicima. Na navedeni zaključak ukazuju iskazi svjedoka K013, K08, K029 i K09 i K015. Kada je u pitanju status zatočenika, poseban tretman su imali zatočenici smješteni jedno vrijeme u sobu , koji su bili mještani sela koja pripadaju tzv. dijelu Brda. Svje3koji je jedno vrijemebio smješten u prostoriji broj 3, u svom iskazu je naveo da „za trojku“ nije bilo obroka, te da su im jedno veće bile ubačene samo dvije gajbe u kojima se nalazio kruh, tako da je svaki zatočenik dobio po tanku šnitru kruha, koliko je mogao, jer je u sobi, po njegovoj procjeni, bilo oko 400 zatočenika. Navode svjedoka Enesa Crljenkovića potvrđuje i svjedok K07, koji je, takode, u isto vrijeme bio zatočen u sobi broj 3 i koji je u svom iskazu naveo da deset dana nije ništa jeo. I svjedoci K016 i K010 potkrijepljuju navode naprijed navedenih svjedoka, ističući da zatočenici, koji su bili smješteni u sobi broj 3 uopće nisu dobijali obrok, niti su mogli izlaziti, a prema navodima svjedoka K010 on osobno je čuo kada su ovi zatočenici dozivali ostale zatočenike uz molbu da im donesu kruha i vode.

Pored činjenice da su logoraši dobijali jedan obrok dnevno, iz iskaza svjedoka proizilazi da je kvalitet hrane koju su dobijali zatočenici bio veoma loš i da hrana nije dijeljena u dovoljnim količinama. Dešavalo se, takode, da zatočenici nisu danima dobijali obrok, kao što navodi svjedok K044, koji je prvi obrok dobio tek šesti dan svoga boravka u logoru, te svjedok K010, koji je u logoru jeo tek deseti dan zatočenja. Prema navodima svjedoka K016, hrane nije bilo dovoljno niti za jedan obrok dnevno, obzirom da je, po njegovoj procjeni, u logoru bilo oko 1000 do 1300 zatočenika, a ručak je dovožen za 650 zatočenika, tako da se ta količina morala rasporediti kako bi svaki logoraš dobio kakav-takav obrok, dok svjedok K05 navodi da je hrana ponekad dijeljena i jednom u dva dana. Što se tiče sadržaja obroka i kvaliteta hrane, koja je očigledno bila loša, svjedoci K044 i K015 navode da je dijeljena vruća voda sa jednim listom kupusa i dvije tanke šnite kruha, što potvrđonosi dobio je svega par puta, što potvrđuje i svjedok K015, koji je naveo da paketi, koje su zatočenicima slali članovi porodica, nisu stizali, a svjedok K09 je istakao da je zatočenik mogao dobiti paket ukoliko da određenu sumu novca stražaru. Kako je naveo svjedok K014, stražari su uzimali hranu koja je zatočenicima donošena od strane članova njihovih obitelji, a ostatak su bacali, što sve ukazuje na zaključak da je pristup hrani koju su zatočenicima slali članovi njihove porodice ili prijatelji ovisio, prije svega, o dobroj volji stražara. Kao i u logoru Omarska, tako je i u logoru Keraterm, slab kvalitet i nedovoljna količina hrane, rezultirala drastičnom razlikom u težini zatočenika, odnosno kilaži koju su imali prije zatočenja i nakon napuštanja logora. Prema iskazima svih svjedoka, zatočenici logora Keraterm su u prosjeku izgubili od 15 do 30 kg na težini. Tako je svjedok K044 izjavio da je u logoru Keraterm smršavio 16 kg, svjedok K014 od 15-17 kg, svjedok K05 je prije zatočenja imao 92-93 kg a poslije logora 61 kg, svjedok K08 je izgubio 20 kg, a svjedok K013, 25 kg, dok je svjedok K010 prije logora Keraterm imao 130 kg, a nakon odlaska iz Keraterma, u logoru Trnopolje je izvagan i imao je 66 kg. Uz činjenicu da je hrana u logoru bila loše kvalitete i da je nije bilo dovoljno, iz iskaza saslušanih svjedoka proizilazi da zatočenicima nije ostavljano dovoljno vremena za obrok. Svjedok K013 navodi da su obrok morali završiti za 20 sekundi, a iz iskaza svjedoka K044 proizilazi da je u pojedinim smjenama u logoru, zatočenicima dozvoljeno za obrok svega 2-3 sekunde vremena. Opisujući ručak u logoru Keraterm, svjedok K044 je naveo da je zatočenicima od strane stražara naređivano da ne smiju jesti dok stražar ne da znak za to, a kada stražar kaže „dosta“, zatočenici su morali spustiti kašike i završiti obrok jer su, u suprotnom, dobili udarac. I svjedok K05 u svom iskazu opisuje način ophođenja stražara prema zatočenicima u vrijeme trajanja ručka, na način da su zatočenici morali uz prijetnju obaviti obrok što prije, obzirom da su za vrijeme ručka udarani od strane stražara kako bi u što kraćem vremenu završili sa obrokom, dok se ostatak hrane bacao. Svjedoci K015 i K08, takode, navode da je vrijeme za obrok bilo ograničeno, a prema navodima svjedoka K08, dešavalo se da neko od zatočenika ne stigne pojesti svoj obrok, tako da je ostatak hrane morao prosuti. Saglasno iskazima svjedoka K044 i K05 o tome da je odlazak na ručak i sam čin ručka zatočenika bio praćen udaranjem i maltretiranjem, potvrđuje i svjedok K013, zatim svjedok K08, koji je naveo da su zatočenici morali pjevati za vrijeme obroka, kao i svjedok K015, iz čijeg iskaza proizilazi da su zatočenici, dok su obavljali ručak, usput bili tučeni.

Pristup pitkoj vodi zatočenicima, takođe, nije bio dozvoljen u dovoljnoj mjeri, posebno kada se ima u vidu veliki broj logoraša, kao i visoke ljetne temperature koje su vladale u navedenom periodu, dok neki zatočeniци nisu nikako imali vodu na raspolaganju. Prema navodima svjedoka K044, pristup vodi je ovisio o tome koja je smjena bila na dužnosti u dato vrijeme, a cisterna sa vodom je, prema njegovom sjećanju, u toku cijelog njegovog boravka u logoru dovezla vodu svega dva puta. Ovaj svjedok je opisao događaj u vezi sa zatočenicom Zejrom Čauševićem, koji je nakon premlaćivanja tražio vodu, ali je nije dobio, tako da je bio primoran mokriti u bocu i piti mokraću. Prema navodima ovoga svjedoka, zatočeniци koji su tražili vodu bili su premlaćeni, tako da mnogi iz straha nisu išli ni u wc. Svjedok K015 je naveo da su zatočeniци mogli točiti vodu iz wc-a i hidranta, ali da je to bila voda koja nije bila ispravna za piće, dok neki od zatočenika nisu upoće imali priliku doći do vode, prvenstveno zatočeniци iz područja Brda koji su bili smješteni u sobi broj 3. Prema navodima svjedoka Enesa Crljenkovića koji je, kako je već navedeno, jedno vrijeme bio zatočen u sobi broj 3, zatočeniци su imali na raspolaganju industrijsku vodu, dok je svjedok K07, koji je isto tako bio zatvoren u navedenoj prostoriji, izričito naveo da zatočeniци nisu imali pristup vodi i da on lično šest dana nije pio vodu za sprouzrokovao proljev. Kako navode svjedoci K07 i Enes Crljenković, ubačeni otrov je djelovao na živce, jer su se svi zatočeniци koji su popili vodu iz bureta počeli ponašati kao ljudi i skidali su odjeću sa sebe. Navode ovih svjedoka o tome da zatočeniци iz sobe broj 3 nisu imali na raspolaganju vodu za piće potvrđuje i svjedok K010, koji je naveo da su zatvoreniци iz sobe broj 3 bili zaključani bez hrane i vode i da su pozivali u pomoć druge zatočenike da im dodaju vode i kruha, kao i svjedok K043, koji je naveo da je zatočenicima iz područja Brda u sobu broj 3 ubačeno bure sa vodom, a da se naveče čulo lupanje na vrata jer su se počeli gušiti od te vode. Manji broj svjedoka je, u toku dokaznog postupka, naveo da je, prema njihovom sjećanju, voda iz cisterni bila na raspolaganju zatvorenicima. Međutim, očigledno je da vode u logoru nije bilo dovoljno, imajući u vidu veliki broj zatočenih, kao i visoke ljetne temperature, a mnogi od svjedoka su izjavili da voda, koja je zatočenicima bila na raspolaganju u ograničenim količinama, nije bila za piće.

Higijenski uslovi u logoru Keraterm, kako to proizilazi iz iskaza svjedoka, bili su loši. Vrijeme za obavljanje osnovnih fizioloških potreba je bilo ograničeno ili je bilo potpuno uskraćeno, a dešavala su se i premlaćivanja prilikom odlazaka u toalet, zbog čega su zatočeniци bili primorani nuždu vršiti u prostorijama u kojima su boravili. Prema iskazu svjedoka K044, pristup zatočenika toaletu je ovisio o tome koja je smjena bila na dužnosti, tako da su pored toaleta, koji se nalazio između soba broj 2 i broj 3, zatočeniци bili primorani vršiti nuždu u flaše i plastične kese što potvrđuje i svjedok K010. Svjedok K05 je naveo da su jedan toalet koristili zatočeniци smješteni u sve četiri prostorije, tako da su higijenski uvjeti bili veoma loši, te da je bilo slučajeva da su ograničavani u odlascima u wc, dok iz iskaza svjedoka K015 proizilazi da toalet često nije funkcionisao jer je bio začepljen, a da su zatočeniци mogli ići u toalet samo kada im je to bilo dozvoljeno. Tvrdnje navedenih svjedoka da zatočeniци nisu mogli slobodno vršiti svoje fiziološke potrebe, potkrijepljuje i iskaz svjedoka K013, koji je naveo da je jedan toalet koristilo preko 1000 ljudi, tako da su wc-i bili začepljeni, ističući da je bilo slučajeva premlaćivanja zatvorenika prilikom odlazaka u toalet. Navode svjedoka K013, o premlaćivanju zatočenika prilikom odlazaka u wc, potkrijepljuje konkretan slučaj o

kojem je svjedočio svjedok K044, koji je opisao premlaćivanje lica po prezimenu Katlak, zatočenika kojeg su stražari pretukli prilikom odlaska u wc.

Uz nemogućnost pristupa dovoljnoj količini vode, te visoke ljetne temperature koje su u navedenom periodu, kako svjedoci navode, dostizale iznos između 30°C i 40°C, dodatno su otežavali i uvjeti koji su vladali u prostorijama u kojima su zatočenici bili smješteni. Prema tvrdnjama zatočenika K09 i K013, u logoru Keraterm je bilo smješteno više od 1000 ljudi, koji su, kako je naprijed navedeno, bili smješteni u četiri spavaonice, a svjedok K016 je naveo da je taj broj iznosio i 1300 zatočenika. Generalno, sve prostorije u logoru su bile prenatrpene, bez dovoljno zraka i prostora za spavanje, tako da svjedok K015 životne uslove u logoru Keraterm opisuje tako loše da su zatočenici sjedili na drvenim paletama ukoliko ima mjesta, te da je bilo zagušljivo i vruće. Ovaj svjedok, koji je u logor Keraterm doveden 17. jula 1992. godine kada je u logoru već bio smješten veliki broj zatočenika, opisuje fizički izgled tih lica kao užas, navodeći da su bili začupavili, izgorili od sunca, da su mnogi imali modrice, prelome, poderanu odjeću. Svjedok K033 položaj zatočenika u logoru poredi sa uslovima kao za životinje. Svjedoci K029, K044, K05 i K013, koji su boravili u prostoriji broj 1, uvjete smještaja u istoj su opisali kao veoma teške, jer su zatočenici spavali na cementu i drvenim paletama, obzirom da je bilo prenatrpno, a svjedok K044 je naveo da zatočenici nisu mogli leći nego samo sjediti u tako prebukiranom prostoru. Kako ovaj svjedok navodi, u sobi broj 1 bilo je smješteno od 200 do 250 ljudi, dok svjedoci K05 i K013 tu cifru procjenjuju na raspon između 300 i 400 zatočenika. Što sisprostorijama. Prema navodima svjedoka K044, koji je u sobi broj 2 proveo određeno vrijeme, u istoj je bilo smješteno između 350 i 400 zatočenika, a mjesta nije bilo dovoljno za ležanje, tako da su zatočenici čučali. Prema navodima svjedoka K014, u prostoriji broj 2 je bilo između 400 i 500 ljudi, dok je svjedok K010 ustvrdio da je u sobi broj 2 u jednom momentu bilo smješteno čak 512 osoba, obzirom da je vršen popis lica u sobi, tako da se znao tačan broj. Poredeći uvjete u sobi broj 3 sa uvjetima smještaja u logoru Omarska, svjedok Izet Đešević je naveo da su uvjeti bili nepodnošljivi, iako je malo težom ocijenio situaciju u Omarskoj, a svjedok K08, koji je jedno vrijeme bio smješten u sobi broj 3, naveo je da je u navedenoj sobi bilo smješteno otprilike između 250 i 300 ljudi, da je soba bila puna i da se nije moglo sjesti, te da je on u toj sobi ostao do momenta kada je rečeno da ista treba biti oslobođena za smještaj zatočenika sa područja Brda. Iz iskaza svjedoka K016 i K09 prizilazi da se uvjeti smještaja u sobi broj 4, u kojoj su bili smješteni, nisu razlikovali od uvjeta u ostalim prostorijama. I ova soba je bila prenatrpna, a u istoj je, prema procjeni svjedoka K09, bilo smješteno između 300 i 400 ljudi, koji su sjedili na betonu, a obzirom da su prozori u prostoriji bili uski i visoko postavljeni, provjetranje prostorije je bilo otežano. Najteža situacija je, sasvim sigurno, bila u prostoriji 3, vrijeme kada su u istoj bili smješteni zatočenici iz područja Brda, u kojoj je, prema procjeni svjedoka Enesa Crljenkovića bilo smješteno oko 400 ljudi, a svjedok K07, koji je takode bio zatočenik u navedenoj prostoriji, navodi da je u sobi vladala takva gužva da su zatočenici stajali na jednoj nozi, nisu mogli leći i spavati, a vrata sobe su se jedva zatvarala od prenatrpanosti.

Zdravstvenu zaštitu zatočenici logora Keraterm, praktički, nisu imali, čak ni u slučaju kada su tražili ljekarsku pomoć. Svjedok K044 je naveo da je zatočenik Zejro Čaušević, koji je bio teško povrijeđen, nije dobio ljekarsku pomoć iako je svjedok osobno tri puta tražio pomoć za Zejru Čauševića, tako da je zatočenik Čaušević, prema navodima

svjedoka K044, 7-8 dana imao otvorene rane na tijelu. Svjedok K08, takođe, navodi da redovne medicinske pomoći nije bilo, osim što su jednom ili dva puta neki od zatočenika odvedeni u bolnicu. Ovaj svjedok je naveo da je logor jedne prilike posjetio bolničar Kobas, koji je donio prah protiv buha i vaški, ali da nikome nije pružio medicinsku pomoć, koje navode potvrđuje i svjedok K015. I iz iskaza svjedoka K016 jasno proizilazi da zatočenicima nije pružana ljekarska pomoć, čak i u slučaju kada su više puta tražili da im se pomogne, nego da im je samo dijeljen prah protiv vaški. O odvođenju zatočenika u bolnicu svjedočio je svjedok K09, koji je, takođe, naveo da oni zatočenici koji su ostali u logoru a kojima je pomoć trebala, istu nisu dobili. Međutim, zatočenici koji su odvođeni u bolnicu, u bolnici nisu bili liječeni, nego se dešavalo da budu i tučeni za vrijeme boravka u bolnici, dok su pokušavali da se oporave. Tako je svjedok K013, koji je imao priliku otići u bolnicu nakon što je teško premlaćen, naveo da mu je u bolnici, umjesto ljekarske pomoći, samo stavljen gips na ruku, uz obrazloženje da će prelom zaSopisuje slučaj zatočenika Emsuda Bahonjića, koji je zbog premlaćivanja odveden u bolnicu, ali se vratio, umjesto izliječen, sa urezanim znakom „4S“ na prsima i čelu.

Kao i u logoru Omarska, zatočenici su i u logoru Keraterm ispitivani u prostoriji koja se, prema navodima svjedoka, nalazila na spratu iznad spavaona, a ispitivanje su vršili isljednici iz Prijedora i Banja Luke. Iz iskaza svjedoka proizilazi da su se pitanja odnosila na lične prilike zatočenika, njihovu angažovanost u vojsci i politici prije ratnih sukoba i posjedovanje oružja, kojom prilikom svjedoci nisu potpisivali svoje izjave, niti je protiv njih pokretan bilo kakav postupak. Neki od zatočenika su prilikom ispitivanja tučeni, kao što je slučaj sa svjedokom K05, dok su neki od njih tučeni prilikom vođenja na ispitivanje i prilikom vraćanja sa ispitivanja, kako to opisuje svjedok K033.

U dijelu koji obrađuje pojedinačne događaje koji su se desili u logoru Keraterm, opisana su mnogobrojna ubistva i premlaćivanja, kojima su bili izloženi zatočenici logora Keraterm. Na temelju iskaza saslušanih svjedoka, na okolnosti pojedinih događaja, Sud je stekao uvjerenje da su zatočenici logora bili izloženi svakodnevnom premlaćivanju, u svim prilikama, počev od izlaska iz autobusa prilikom dolaska u logor, zatim odlazaka na objed, ispitivanja, odlazaka u wc, što proizilazi iz naprijed opisanih situacija, kao i prilikom boravka na betonskoj podlozi zvanoj pista, gdje su zatočenici satima bili primorani nepomično sjediti ili ležati. Premlaćivanja zatočenika prilikom dolaska u logor opisali su svjedoci K044, K05, K08, K07, K043 i dr. Prema navodima svjedoka K044, prilikom dolaska, zatočenici su bili primorani dizati tri prsta kao srpski ozdrav, pri čemu su tučeni, a svjedok K05 je u svom iskazu opisao špalir kroz koji je pmorao proći po dolasku u logor, zajedno sa ostalim zatočenicima, kojom prilikom su zatočenici udarani raznim predmetima. Grupa zatočenika koja je pristigla u logor 14. juna 1992. godine, među kojima je bio i svjedok K08, takođe je premlaćena prilikom izlaska iz autobusa, kao i grupa pristigla u julu 1992. godine, o čemu svjedoči svjedok K07. Svjedok K043 je, opisujući svoj dolazak u logor Keraterm dana 03. juna 1992. godine, naveo da su stražari njegovom bratu, po dolasku u Keraterm, naredili da izađe iz autobusa, psujući mu majku, te uz premlaćivanja tjerali grupu zatočenika da jedan drugom stavljaju ud u usta i sjedaju debelim crijevom na grlo od stakleSdspavaonama, dok iz iskaza svjedoka K029 proizilazi da su se premlaćivanja dešavala više po noći. Da su zatočenici osjećali strah od osoblja logora potvrđuje svjedok K015, koji je naveo da nije smio reći upravi logora da je

pretučen, jer se nalazio u logoru gdje se svakodnevno ubijalo, a kako ovaj svjedok navodi, jedan zatočenik koji je zatražio ljekarsku pomoć, nije smio reći da je premlaćen, nego je objasnio da su povrede koje je zadobio prouzrokovane padom. Svi navedeni događaji, kao i događaji koji su opisani u dijelu presude koja se odnosi na pojedinačne incidente, upućuju na zaključak da je premlaćivanje zatočenika bilo svakodnevno i u svim prilikama, od kojih su neka završila i smrću zbog teške pretučenosti i izostanka adekvatne ljekarske pomoći, tako da je Sud, imajući u vidu te slučajeve, kao i slučajeve ubistava zatočenika iz vatrenog oružja, našao utvrđenim da je u logoru Keraterm, u relevantnom periodu, ubijeno ili umrlo na desetine zatočenika, kao posljedica naprijed navedenih uvjeta. U pogledu broja ubijenih i umrlih zatočenika, Sud je izvršio korekciju u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, kako je to konstatovano u izreci presude, rukovodeći se rezultatima dokaznog postupka, prije svega iskaza saslušanih svjedoka optužbe.

Pojedinačni događaji

U pogledu pojedinačnih događaja koji se odnose na logor Keraterm, optužnica je iste postavila na način da su prvo navedena ubistva zatočenika počinjena lično i direktno od strane optuženog Duška Kneževića ili u njegovom neposrednom prisustvu sa diskriminatorskom namjerom. Tako je optuženom Dušku Kneževiću predmetnom optužnicom stavljeno na teret da je u periodu od kraja maja do 19. juna 1992. godine zajedno sa stražarom u logoru Predragom Banovićem, te Zoranom Žigićem i drugima više puta surovo pretukao Emsuda Bahonjića zvanog „Singapurac“ i „Snajperista“, da bi ga jednom prilikom tukli uzastopno sedam ili osam dana, koristeći baseball palicu, debeo električni kabal, kundake i razne predmete, od kojeg premlaćivanja je ovaj zatočenik 19. juna 1992. godine ili tih dana umro. U pogledu predmetnog događaja, Sud je izvršio određene korekcije u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnosti premlaćivanja i smrti Emsuda Bahonjića. Nesporno je da je Emsud Bahonjić određeno vrijeme bio zatvoren u logoru Keraterm, što saglasno potvrđuju svjedoci K016, Anto Tomić, K08, K033, K014 i K05. Pored toga, svi navedeni svjedoci su saglasni i u svojim izjavama da je Emsud Bahonjić umro od premlaćivanja kojima je bio izložen u logoru Keraterm. Sud je, nadalje, van svake razumne sumnje utvrdio da je premlaćivanje Emsuda Bahonjića, od kojih je isti umro, vršio optuženi Duško Knežević zvan Duća, zajedno sa Zoranom Žigićem i stražarom u logoru Predragom Banovićem, što proizilazi iz iskaza naprijed navedenih svjedoka. Tako svjedok K016, izričito navodi da je Emsud Bahonjić, kojeg je dobro poznao od ranije, premlaćivan svaki dan i da je nakon nekoliko dana umro, a da su ga 4-5 dana konstantno tukli Duća i Žigić. Prema navodima svjedoka K1016 Duća (misleći na Duška Kneževića) bi došao i automatski bi počeo tući Emsuda Bahonjića, a ovaj svjedok je bio očevidac kada je Emsud Bahonjić umro od premlaćivanja, jer je on lično bio posljednja osoba sa kojom je žrtva razgovarala. Premlaćivanje na smrt Emsuda Bahonjića potvrđuje i svjedok Anto Tomić, koji je, u tom kontekstu opisao dolazak Duće u logor, navodeći da je jedne prilike, kada je došao, Duća ušao u sobu broj 2 i rekao „Danas neću ove naprijed tući, već pozadi“. Svjedok Anto Tomić je dalje naveo da je Duća tražio osobu pod nadimkom „Snajperista“, koji je već polumrtav od ranijih premlaćivanja ležao u jednom dijelu

prostorije. Svjedok je premlaćivanje osobe po nadimku „Snajperista“ opisao riječima: „Štali su nogama Snajperistu jer je ležao nemoćan, tukli su još par ljudi 10-15 minuta, ja sam to sve vidio svojim očima“. I ovaj svjedok je naveo da je osoba sa nadimkom „Snajperista“ umro nakon par dana a da je njegovo tijelo izneseno napolje iza sobe broj 4. Svjedok K014, koji je detaljno opisao premlaćivanja Emsuda Bahonjića i koji je takode potvrdio da je imenovani umro usljed premlaćivanja, naveo je da je poznao Emsuda Bahonjića, da ga je vidio 6-7 dana nakon dolaska u logor, da mu je nos bio razbijen i da je imao velike crne podočnjake. Svjedok K014 je potvrdio navode svjedoka K016 o tome da je Emsud Bahonjić svakodnevno dobijao batine od Duška Kneževića, Zorana Žigića i Predraga Banovića, od kojih je samo Predrag Banović bio stražar u logoru, dok su Knežević i Žigić bili posjetioци logora, a za Duću, ovaj svjedok je ustvrdio da je učestvovao u svakoj tuči Emsuda Bahonjića i da nije bilo bitno čime će ga tući, koristeći palice, noge, pušku. Svjedok je čak naveo da je na Emsudovom čelu vidio ožiljke od ugašenih cigareta i urezan križ, iz čega proizilazi da je, prilikom maltetiranja Emsuda Bahonjića korišten i neki oštar predmet. Kako svjedok K014 navodi, Dušan Knežević i Zoran Žigić su uvijek zajedno tukli Emsuda Bahonjića, a opisujući njegovo premlaćivanje jedne prilike od strane Predraga Banovića, svjedok je naveo: „Sjećam se kad smo išli na obrok, svi su izašli, Emsud nije mogao hodati. Ušao je Predrag Banović sa gumenim šlaufom, nisam vidio da ga tuče ali kada sam se vratio imao je ožiljke“. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da su lica koja su svakodnevno premlaćivala Emsuda Bahonjića, to činila sa ciljem da ga tuku dok ne umre, jer mu je Bahonjić jedne prilike rekao da je on, ako Duća dode u Keraterm, mrtav, a kada ga je posljednji put vidio, rekao mu je da mu pričuva djecu, što takode ukazuje na činjenicu da je i sam Emsud Bahonjić bio svjestan o nakanama lica koja su ga tukla. Kao i ostali svjedoci, i svjedok K014 je vidio tijelo Emsuda Bahonjića u logoru Keraterm, a živog ga je posljednji put vidio dva sata prije nego je isti umro, u spavaoni broj 2, čime potvrđuje navode svjedoka K016, koji je bio prisutan u spavaoni broj 2 kada je Bahonjić umro. Navode naprijed navedenih svjedoka potvrđuje i svjedok K05, koji je, takode, vidio Emsuda Bahonjića u logoru Keraterm uz tvrdnju da je Emsud Bahonjić svaki dan premlaćivan od strane Žigića, te stražara, među kojima je bio Predrag Banović zvani Čupo. Prema tvrdnjama svjedoka K05, Emsuda Bahonjića je najviše tukao Duća, odnosno Duško Knežević, što se dešavalo često, čak i po dva puta dnevno. I iz iskaza svjedoka K05 proizilazi da je Emsud Bahonjić umro usljed premlaćivanja od strane optuženog Kneževića. Svjedok K05 je, kao i ostali svjedoci, vidio tijelo Emsuda Bahonjića, navodeći da je njegovo tijelo bačeno na smeće. Dakle, na temelju iskaza naprijed navedenih svjedoka, Sud je na nesumnjiv način utvrdio da je Emsud Bahonjić više puta surovo premlaćen, u kojim premlaćivanjima su učestvovali i Zoran Žigić, Predrag Banović, a posebno Duško Knežević, i to raznim predmetima, a iz opisa stanja Emsuda Bahonjića nakon tih svakodnevnih premlaćivanja, Sud, takode, nalazi utvrđenim da je isti umro od posljedica premlaćivanja. Što se tiče vremena kada je nastupila smrt Emsuda Bahonjića, Sud je nesumnjivo utvrdio da se ista desila u drugoj polovini juna 1992. godine, posebno imajući u vidu iskaz svjedoka K05, koji navedeni događaj vezuje za određeni bitan datum u svojoj porodici, a vrijeme smrti potvrđuje i svjedok Anto Tomić, koji je doveden u logor Keraterm 14. juna 1992. godine i koji je naveo da je lice pod nadimkom „Snajperista“ umrlo par dana nakon toga. Smrt Emsuda Bahonjića i njegovo stanje prije smrti potvrđuje i svjedok K08, koji je, takode, u logor doveden 14. juna 1992. godine i koji je nakon par dana vidio Emsuda Bahonjića u

vrlo lošem stanju, a sutradan ili nakon par dana je vidio kada je isti iznesen na paleti ispred hale, uz tvrdnju da je bio mrtav. Također, i ovaj svjedok je čuo da je Emsud Bahonjić tučen, kao i svjedok K033, koji je po odlasku iz logora Keraterm u logor Omarska čuo da je Emsud umro. Da se radi o Emsudu Bahonjiću, kojeg su zvali „Snajperista“ i „Singapurac“, potvrđuju svjedoci K016, K05 i Anto Tomić, koji nije znao pravo ime žrtve, ali ga pamti po ovim nadimcima, po kojima su ga znali i drugi svjedoci. Činjenicu o smrti Emsuda Bahonjića potvrđuje i materijalni dokaz u spisu, uveden od strane optužbe, odnosno Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je Emsud Bahonjić pronađen u jami Pašnac i identifikovan (PC-44-001B).

Na okolnosti premlaćivanja Drage Tokmadžića, koji je, prema navodima iz optužnice, pretučen od stražara u logoru Predraga Banovića, te posjetilaca logora Duška Kneževića i Zorana Žigića, od kojih premlaćivanja je ovaj zatočenik umro krajem juna 1992. godine, Sud je saslušao svjedoke K08, K044, Antu Tomića, K016, K09, K015 i Edina Ganića. Većina saslušanih svjedoka premlaćivanje ovog zatočenika vezuje za događaj kada je premlaćen i Esad Eso Islamović, a neki od svjedoka su bili u grupi zatočenika koji su, takođe, te prilike pretučeni, kao što je svjedok Edin Ganić. Prema navodima svjedoka K015, svjedok je jedno veče čuo kada je „Drago“ prozvan, kojom prilikom je prozvan i Esad Islamović, uz tvrdnju da je on lično čuo premlaćivanje, te da je, nakon što su uneseni, Drago tražio vode, nakon čega je izdahnuo. Iz iskaza svjedoka K015 proizilazi da je Drago umro par minuta nakon što je unesen u prostoriju, a njegovo tijelo je izneseno ujutro. Premlaćivanje Drage Tokmadžića potvrđuje i svjedok Edin Ganić koji je kritične prilike, takođe, bio izveden iz prostorije, a potom premlaćen. Opisujući događaj kada je Drago Tokmadžić premlaćen zajedno sa Esadom Islamovićem, svjedok Edin Ganić je naveo da mu je kritične prilike Zoran Žigić rekao „Pazi šta radiš Edine ili ćeš završiti kao ta svinja“, izgovarajući puno ime i prezime Drage Tokmadžića. Lica koja su vršila premlaćivanje Drage Tokmadžića, svjedok Edin Ganić je identifikovao kao Zorana Žigića, zatim Duću za kojeg svjedok misli da se preziva Knežević, potom Gorana Laića, te braću Banović i još nekoliko stražara koji su bili u Banovićevoj smjeni. Svjedok je je shvatio da su ova lica imala namjeru ubiti Dragu Tokmadžića, jer je čuo kada je Žigić rekao „Završite to“, što je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je u premlaćivanju Drage Tokmadžića učestvovalo više lica, navodeći da misli da su u tuči, između ostalog, učestvovali braća Banović. Prema njegovim navodima, kritični događaj se desio 24. juna 1992. godine uveče, što svjedok povezuje sa vremenom njegovog dolaska u logor Keraterm, odnosno drugi ili treći dan svoga boravka u logoru. Prema navodima svjedoka K09, premlaćivanje Drage Tokmadžića se desilo pred vratima sobe u kojoj je svjedok bio smješten, tako da je jasno mogao čuti udaranje i jauke, kojom prilikom je čuo i ružne psovke i vrijeđanja, što je za njega bilo neprijatno za slušati. I ovaj svjedok premlaćivanje Drage Tokmadžića povezuje sa premlaćivanjem Esada Islamovića, ističući da su ova dva lica zajedno uneseni u prostoriju nakon incidenta. U pogledu smrti Drage Tokmadžića, svjedok K09 je naveo da je Drago bio u besvjesnom stanju i da je umro, precizirajući i vrijeme smrti, a svjedok je potvrdio i da je sutradan tijelo imenovanog izneseno ispred vrata nakon čega je odneseno iza zgrade. Kao počinitelje navedenog premlaćivanja, svjedok navodi Žigića i Duću, ističući da su zatvorenici znali da ova dvojica dolaze u logor i vrše premlaćivanje. Svjedok K016 je potvrdio da je Drago Tokmadžić premlaćen

na smrt, nakon čega je bukvalno ubačen u sobu, te da je istu noć i umro, a ovaj svjedok je ujutro osobno iznio tijelo Drage Tokmadžića na deponiju gdje su odlagani mrtvi. Kao izvršitelje premlaćivanja svjedok K016 je identificirao Banovića i Gorana Laića, među više osoba, što potvrđuje navode očevidca premlaćivanja, svjedoka Edina Ganića, koji takode pominje ova lica, koja su činila grupu koja je na smrt pretukla Dragu Tokmadžića. O premlaćivanju Drage Tokmadžića svjedočio je i svjedok Anto Tomić, iz čijeg iskaza Sud dodatno temelji svoj zaključak da je Tokmadžić pretučen od strane grupe izvršilaca među kojima su bili Duća i Žigić. Ovaj svjedok je, kako navodi, prisustvovao prozivci Tokmadžića i Islamovića, a čuo je kada su Duća i Žigić brojali udarce, što je za njega osobno zvučalo veoma bolno. Svjedok Anto Tomić je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je Drago Tokmadžić vrlo brzo po premlaćivanju umro. Navode iz optužnice vezane za ubistvo Drage Tokmadžića, potvrđuje i iskaz svjedoka K08, koji je vidio njegovo tijelo bačeno na smetljište i koji je čuo da je Tokmadžić pretučen, te svjedok K044, koji je, takode, vidio tijelo Tokmadžića natovareno na kolica i koji je čuo da je ubijen. Sud je u cjelosti prihvatio vremenski okvir postavljen u optužnici vezan za smrt Drage Tokmadžića, imajući u vidu vrijeme koje je naveo svjedok K09, a koji je prozivku Tokmadžića čuo 24. juna 1992. godine, dva-tri dana nakon svog dolaska. Sud, takode, nalazi utvrđenima navode iz optužnice da je Drago Tokmadžić pretučen od strane više lica, među kojima su bili i stražar Predrag Banović, te posjetioci Duško Knežević i Zoran Žigić, posebno uvažavajući navode svjedoka Edina Ganića, koji je lično vidio izvršitelje jer je i sam iste prilike bio pretučen, kao i svjedoka K016 i Ante Tomića, koji su prepoznali glasove Banovića, odnosno Duće i Žigića. Po uvjerenju Suda, svjedoci su sa lakoćom, na osnovu glasova, mogli utvrditi ko je od izvršitelja bio prisutan, jer iz njihovih iskaza proizilazi da su navedena lica redovno dolazila u logor, a Predrag Banović je bio stražar, tako da se radi o glasovima koje su svjedoci imali priliku svakodnevno čuti. Smrt zatočenika Tokmadžić Drage potvrđuje i Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je navedeno lice zvanično proglašeno mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Premlaćivanje Seada Jusufovića zvanog „Car“, koje je, kako u optužnici stoji, počinjeno od strane Duška Kneževića, Zorana Žigića i drugih, usljed kojeg premlaćivanja je ovo lice umrlo u junu 1992. godine, Sud je, takode, utvrdio van svake razumne sumnje. Na navedene okolnosti saslušano je niz svjedoka, koji su bili očevidci premlaćivanja i smrti imenovanog. Dio u kojem je Sud izvršio korekcije u odnosu na postavljenu optužnicu odnosi se na broj premlaćivanja zatočenika Seada Jusufovića zv. „Car“. Naime, iz iskaza većine saslušanih svjedoka na ove okolnosti proizilazi da je Sead Jusufović umro od jednog premlaćivanja, dok je samo jedan svjedok ustvrdio da se premlaćivanje dešavalo više puta. Svjedoci K014, K043, K016 i K044, incident u kojem je premlaćen Sead Jusufović „Car“ vezuju za događaj kada je isti natjeran da sastavi i rastavi mitraljez, odnosno kada mu je naredeno da trči sa mitraljezom na otvorenom prostoru ispred prostorija u kojima su bili smješteni zatočenici. Prema navodima svjedoka K016, koji je Seada Jusufovića „Car“ znao imenom i prezimenom, „Car“ je tjeran da trči sa mitraljezom, dok su ga nemilice tukli Duća i Žigić koji su, pored još osoba koje su učestvovala u incidentu, bili glavni u premlaćivanju. Kako ovaj svjedok navodi, „Car“ koji nije dugo bio u logoru, umro je od premlaćivanja i njegovo tijelo je odvezeno. I svjedok K044 potvrđuje navode svjedoka K016 da su Duća i Žigić tjerali „Car“ da trči

noseći mitraljez, kojom prilikom ga je Duća udario pendrekom po glavi, od čega bi on padao. Svjedok K044, koji je „Cara“ poznavao po nadimku od ranije, bio je očevidac njegove smrti jer je isti, nakon premlaćivanja, bio ubačen u sobu u kojoj je bio smješten i svjedok. Nakon što je „Car“ umro, smetljište. Incident u kojem je premlaćen zatočenik po nadimku „Car“, opisao je i svjedok K014, koji je, takode, naveo da je „Caru“ naređeno da trči sa puškomitraljezom, kojeg je morao rastaviti i sastaviti. Svjedok K014 je ustvrdio da je „Cara“ prozvao Žigić sa kojim je bio i optuženi Knežević, nakon čega su ga tukli raznim sredstvima, a svjedok je vidio i mrtvo tijelo „Cara“ na deponiji. Navode prethodnih svjedoka potvrđuje i svjedok K05, navodeći da je „Caru“ dat puškomitraljez da puže sa istim po pisti, što su naredili Duća i Žigić, a i ovaj svjedok je, kao i ostali prethodni svjedoci, naveo da je „Car“ umro. Na kraju, i svjedok K043 je opisao događaj u kojem je Žigić „Caru“ dao mitraljez da ga sastavi i rastavi, te da sa istim trči u krug, a kada se umorio počeli su ga tući, da bi „Car“ poslije batinanja umro i njegovo tijelo je završilo na smetljištu. Činjenica je da svjedok K043 ne pominje Duška Kneževića imenom i prezimenom kao lice koje je učestvovalo u premlaćivanju „Cara“, ali je, pominjući Zorana Žigića, svjedok u toku svog iskaza govorio u množini, dajući doznanja da Žigić nije bio sam. Obzirom da iz iskaza svih prethodnih svjedoka proizilazi da su kritične prilike, kao i u većini drugih slučajeva, Zoran Žigić i Duško Knežević dolazili zajedno u logor i premlaćivali zatočenike, sve jasno upućuje na zaključak da je sa Žigićem kritične prilike bio i Knežević, bez obzira što se ovaj svjedok o tome nije izjasnio. Svjedoci K016 i K014 su saglasno izjavili da se premlaćivanje i ubistvo Seada Jusufovića „Cara“ desilo u junu 1992. godine, čime potvrđuju navode iz optužnice u pogledu vremena njegove smrti. Smrt zatočenika Seada Jusufovića „Cara“ potvrđena je i Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je Sead Jusufović pronađen u jami Pašinac i identificiran (PC-37-001B).

U odnosu na ubistvo Besima Hergića, Tužiteljstvo BiH je u toku dokaznog postupka uspjelo dokazati da se isto dogodilo u logoru Keraterm. Međutim, Sud nije našao utvrđenim da je zatočenik Besim Hergić ubijen od strane Duška Kneževića, obzirom da nijedan svjedok nije pominjao ime optuženog Kneževića u kontekstu ubistva ovog zatočenika. Stoga je ovaj događaj svrstan u grupu ubistava zatočenika počinjenih direktno i lično od strane drugih lica, osim Duška Kneževića, ali u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je on učestvovao. Na navedene okolnosti saslušani su svjedoci K044 i K010, koji su poznavali Besima Hergića od ranije i koji su ga vidjeli u logoru Keraterm, a svjedok K010 je bio smješten sa imenovanim na istoj paleti u sobi. Iz iskaza svjedoka K010 proizilazi da je Besim Hergić prozvan, zajedno sa još 9-10 zatočenika koji su bili prisiljeni da kleče na pisti dok su bili batinani. Svjedok K010 je osobno unio Besima Hergića u prostoriju, po nalogu stražara Kondića, a kada je imenovani unesen, prema navodima ovog svjedoka, bio je još živ i rekao je: „Braćo pustite me, ne dirajte me za tijelo“, što ukazuje na zaključak da je Besim Hergić kritične prilike bio teško premlaćen. Svjedok je ustvrdio da je Besim Hergić umro te noći, precizirajući da se ubistvo desilo 27.07.1992. godine. Navode svjedoka K010 o ubistvu Besima Hergića, koji nije vidio premlaćivanje, potvrđuje i svjedok K044 koji ga je vidio mrtvog i od prijatelja čuo da je ubijen, a njegove patike je vidio na drugoj osobi. Opisujući mrtvo tijelo Besima Hergića, svjedok K044 je naveo da je Besim bio skvrčenih nogu, a da je ruke držao ispred lica. Svjedok je naveo da se ubistvo sastavio je mogućnost

da je bio jedan ili drugi mjesec, u kojem smislu je izvršena korekcija u odnosu na navode iz optužnice.

Što se tiče ubistava počinjenih direktno i lično od strane drugih lica, osim Duška Kneževića, ali u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru, u kojem je i optuženi učestvovao, prvi događaj opisan u izreci presude je ubistvo Jove Radočaja, jedinog zatočenika ... nacionalnosti u logoru Keraterm. Prema navodima iz optužnice, navedeno ubistvo se desilo 23. juna 1992. godine ili tih dana od strane Predraga Banovića, premlaćivanjem baseball palicom, koji događaj je Sud, takođe, našao utvrđenim, uz određene korekcije u odnosu na činjeničnu postavku iz optužnice. U odnosu na premlaćivanje i smrt Jove Radočaja, saslušani su svjedoci Anto Tomić, K015, K09 K016 i Edin Ganić, koji su saglasno izjavili da je Jovo Radočaj bio Srbin i da je bio zatočenik logora Keraterm. Prema navodima svjedoka Ante Tomića, Jovo Radočaj je jedne noći izveden i ubijen, a kako je svjedok bio smješten u istoj sobi sa Radočajem, čuo je kada ga je neko prozvao riječima „Izadi Jovo“, nakon čega je Jovo Radočaj rekao „Gotovo je“, sluteći da će biti ubijen. Svjedok je naveo da je lično vidio mrtvo tijelo Jove Radočaja sljedeći dan, ispred sobe broj 4, gdje su odlagana mrtva tijela. O premlaćivanju Jove Radočaja svjedok K015, koji je u logor Keraterm stigao 19. juna 1992. godine, naveo je da je veče kada je Radočaj doveden, neko došao pred vrata i rekao „Hajde Srbine izlazi“ a svjedok je prepoznao glas Kajinog, jednog od šefova smjena, nakon čega su ga počeli tući. Prema navodima svjedoka K015, on je čuo zvuk kao da udara mokra lopta o zid, a kada je ubačen u prostoriju, Jovo Radočaj je, kako svjedok navodi, pričao nerazumljivo. Svjedok je sutradan na zidu vidio krvav otisak na visini od jednog metra, na temelju ovog svjedok se sa sigurnošću nije mogao izjasniti ko je kritične prilike bio prisutan od stražara, osim što je prepoznao Kajinov glas, ali je svjedok naveo da je bilo više od jedne osobe. Premlaćivanje Jove Radočaja na smrt opisao je i svjedok K09, koji je stigao u logor 23. juna 1992. godine i koji je prvu noć čuo prozivku kada je odveden Jovo Radočaj. Svjedok je, kako navodi, čuo jaukanje, galamu, viku i udaranje, a prema njegovoj procjeni premlaćivanje je trajalo oko 30-45 minuta. I ovaj svjedok je potvrdio da je u premlaćivanju Jove Radočaja učestvovalo više lica, što je zaključio po broju glasova, od kojih je poslije prepoznao glas jednog od braće Banović. Kako je svjedok K09 bio smješten u istu prostoriju u koju je nakon premlaćivanja ubačen Jovo Radočaj, čuo je kada je isti jaukao i žalio se na bolove, a bio je i prisutan kada je Jovo Radočaj ujutro umro, nakon čega je njegovo tijelo izneseno. Smrt Jove Radočaja potvrđuje i svjedok K016, iz čijeg iskaza proizilazi da je vidio samo posljedice premlaćivanja, navodeći da je Jovo Radočaj ubačen u sobu broj 4, da je bio uboden nožem i da je usljed toga umro. I ovaj svjedok je vidio tijelo Jove Radočaja, koje je, prema njegovim navodima, izneseno iznad sobe 4, na smeće gdje su se odlagali mrtvi. Svjedok Edin Ganić je, takođe, bio svjedok premlaćivanja Jove Radočaja, navodeći da je čuo njegovo prozivanje, a potom udarce i krike, te da je ujutro vidio tijelo Jove Radočaja, tako da i ovaj svjedok u cjelosti potvrđuje iskaze prethodno navedenih svjedoka o tome da je Jovo Radočaj premlaćen, od kojeg premlaćivanja je umro. Što se tiče izvršitelja predmetnog ubistva, Sud nije mogao van svake razumne sumnje utvrditi da je isto počinio stražar Predrag Banović, obzirom da nijedan svjedok nije precizirao istog kao lice koje je premlatilo Jovu Radočaja, jer je jedan od svjedoka tvrdio da je čuo Kajinov glas, a drugi je pomenuo braću Banović, tako da nije sa sigurnošću utvrđeno ko je od stražara

učestvovao u incidentu. Sud, takođe, iz provedenih dokaza, nije mogao utvrditi kojim predmetima je Jovo Radočaj premlaćen, odnosno da li je tom prilikom korištena baseball palica, kako stoji u činjeničnoj postavci optužnice, pa je, u odnosu na izvršitelja i sredstva koja su korištena u premlaćivanju, izvršena korekcija u odnosu na navode iz optužnice. Ostavivši mogućnost da se predmetni događaj desio 23. juna 1992. godine, kako pominje svjedok K09, Sud je izvršio korekciju i u pogledu vremena, tako da je u izreci presude naznačeno da je Jovo Radočaj premlaćen u drugoj polovini juna 1992. godine, što potvrđuje i svjedok Edin Ganić, koji prozivku Jove Radočaja vremenski usko vezuje za premlaćivanje Drage Tokmadžića.

O premlaćivanju Albanca po imenu Jasmin „Zvijezdaš“, svjedočilo je niz svjedoka koji su, ili vidjeli ili čuli navedeno premlaćivanje, a neki od svjedoka su bili očevidci posljedica premlaćivanja, odnosno smrti ovog zatočenika. Prema navodima svjedoka Ante Tomića, prilikom premlaćivanja Drage Tokmadžića, premlaćen je i „Zvijezdaš“, slastičar iz Prijedora i još neki Albanci koji su te prilike prozvani. Prozivanje i premlaćivanje grupe muškaraca Albanske nacionalnosti pominju i svjedoci K09 i K015, a K015 je potvrdio navode svjedoka Ante Tomića o tome da je među prozvanima bio i „Zvijezdaš“, kojeg su tukli, nakon što je prethodno naređeno „Hajmo svi šiptari napolje“. Iz iskaza svjedoka K016 i K043, takođe, proizilazi da je slastičar slastičarne „Zvijezda“ u Prijedoru po imenu Jasmin, pretučen, nakon čega je umro od posljedica premlaćivanja. Prema navodima svjedoka K043 „Zvijezdaš“ je boravio sa njim u istoj prostoriji broj 4, tako da je svjedok vidio kada je Jasmin vraćen u spavaonu. Svjedok K043 je bio i očevidac kada je Jasmin ujutro povratio nešto žuto, nakon čega je jedan zatočenik, koji je bio medicinski radnik, rekao da mu je pukla žuč i da neće preživjeti, što se, kako svjedok navodi, desilo, jer je Jasmin umro i njegovo tijelo je odneseno na smetljište. Posljedice premlaćivanja Albanca Jasmina vidjeli su i svjedoci K09 i K015, koji su bili smješteni u istoj prostoriji i koji su potvrdili navode svjedoka K043 da je Jasmin ležao dva tri dana premlaćen, da je povraćao nešto žuto i da je izdahnuo, što proizilazi i iz navoda svjedoka K08, koji je poznavao od ranije Jasmina Albanca, sina vlasnika slastičarne „Zvijezdaš“. Ovaj svjedok je u svom iskazu naveo da je lično vidio Jasmina kako leži fizički nesposoban i pretučen, te da je umrvodvezlo tijelo žrtve. Na temelju iskaza naprijed navedenih svjedoka Sud je na nesumnjiv način utvrdio da je Albanac Jasmin, poznat po nadimku „Zvijezdaš“ pretučen u logoru Keraterm, od kojeg premlaćivanja je umro. Međutim, što se tiče identiteta lica koja su izvršila predmetno premlaćivanje Sud nije mogao naći utvrđenim da je premlaćivanje izvršio Predrag Banović. Naime, u činjeničnom opisu optužnice stoji da je Jasmin „Zvijezdaš“ pretučen od Predraga Banovića i drugih, što ostavlja mogućnost da su u ubistvu učestvovali i stražari i posjetioци, tako da je, u tom smislu izvršena korekcija u odnosu na navode iz optužnice, kako je konstatovano u izreci presude, uz izostavljanje imena Predraga Banovića, kojeg nijedan od svjedoka nije imenovao kao učesnika u ovom događaju. U pogledu vremena predmetnog događaja, Sud prihvata navode da se isti desio krajem juna ili početkom jula 1992. godine, kada se, prema navodima svjedoka, desila većina premlaćivanja, posebno imajući u vidu navode svjedoka Ante Tomića, koji je naveo da se premlaćivanje desilo u vrijeme premlaćivanja Drage Tokmadžića, te svjedoka K016, koji navedeni događaj vremenski povezuje sa premlaćivanjem Jove Radočaja i ostalih zatočenika.

Prema činjeničnim navodima iz optužnice, u mjesecu julu 1992. godine, Džemal Mešić je na smrt pretučen, nakon što ga je stražar u logoru Predrag Banović izveo iz prostorije. Temeljem provedenih dokaza, odnosno iskaza svjedoka K010 i K029, koji su od ranije poznavali Džemala Mešića iz sela Čela, isti je jedno veče prozvan. Prema navodima svjedoka K029, koji je bio smješten u istoj prostoriji u kojoj i zatočenik Džemal Mešić, imenovani je prozvan, nakon čega je ustao i izašao, a poslije određenog vremena se vratio ili je bio ubačen u prostoriju. Navedeni svjedok nije vidio premlaćivanje, ali je vidio stanje Džemala Mešića kada je vraćen u sobu, navodeći da isti nije mogao govoriti, da je legao uz riječi „Ah majko, gotov sam“, nakon čega više nije davao znake života i prestao je disati, odnosno umro je. Odvođenje Džemala Mešića potvrđuje i svjedok K010, koji je čuo kada je prozvano njegovo ime, jer je svjedok bio smješten pored vrata, nakon čega ga je, sutradan, vidio mrtvog, uz naznaku da je tijelo Džemala Mešića vidio ispred sobe broj 1, kada su ga stavljali u sanduk. Iako navedeni svjedoci nisu vidjeli premlaćivanje Džemala Mešića, što je i logično jer je bila noć i svi zatočenici su bili smješteni u sobe, a kako se premlaćivanje desilo napolju, Sud je našao utvrđenim da je imenovani kritične noći premlaćen, obzirom da su svjedoci čuli njegovu prozivku, a svjedok K029 je vidio i kada je isti izašao, odnosno kada se vratio u lošem stanju. Nakon toga, svjedok je vidio i sam momenat smrti Džemala Mešića, što potvrđuju i navodi svjedoka K010, koji je sutradan vidio njegovo beživotno tijelo. Sud je, u skladu sa rezultatima provedenih dokanMešića. Naime, svjedok K029 je naveo da je Džemala Mešića prozvao Banović, a kako su stražari u logoru bila dva brata Banović i kako se svjedok se nije izjasnio o imenu, Sud je ostavio mogućnost da je to mogao biti bilo koji od braće Banović. Pored toga, u toku dokaznog postupka nije sa sigurnošću utvrđeno da li je Džemal Mešić ubijen u julu mjesecu 1992. godine, kako to stoji u optužnici, tako da je korekcija izvršena i u pogledu vremena ubistva, uz naznaku da se događaj mogao desiti ili u junu ili u julu 1992. godine. Smrt zatočenika Džemala Mešića potvrđena je i Dodatnim izvještajem Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je Džemal Mešić pronađen u jami Pašinar i identificiran (PC-17-001B).

Na okolnosti događaja koji se desio 25. jula 1992. godine ili tih dana, kada je prozvano približno 20 muškaraca, među kojima su bili Ismet Bajrić, Behzad Behlić, lice po imenu Šolaja, Mesud Karupović, Ismet Karupović, Azir Hopovac, Serbo Musić, Adim Habibović i trojica braće Žerić, kojom prilikom su odvedeni i strijeljani, saslušan je veliki broj svjedoka, na temelju čijih iskaza je Sud, van svake razumne sumnje, utvrdio da je kritične prilike izvedeno i ubijeno približno 20-tak muškaraca, među kojima su bili i Ismet Bajrić i Behzad Behlić, te lice po imenu Šolaja. Navedeno činjenično stanje proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka, koji pominju broj zatočenika ubijenih kritične prilike, dok je samo za Ismeta Bajrića, Behzada Behlića i muškarca po imenu Šolaja poimenično utvrđeno da su se nalazili u grupi od 20 ubijenih zatočenika. Kako nijedan od svjedoka nije naveo da su u grupi izvedenih muškaraca bili Mesud Karupović, Ismet Karupović, Azir Hopovac, Serbo Musić, Adim Habibović i trojica braće Žerić, to je Sud izvršio korekciju u odnosu na činjeničnu postavku optužnice i imena navedenih lica ispustio iz izreke presude. Uvjerenje o tome da je kritične prilike izvedeno približno 20 muškaraca, među kojima i tri naprijed navedena lica, te da su nakon toga strijeljani, Sud prije svega temelji na iskazu svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je bio smješten u sobi gdje su boravila i navedena lica i koji je vidio odvođenje ovih muškaraca. Prema

navodima svjedoka Enesa Crljenkovića, u sobu su ušli članovi osoblja logora i naredili Ismetu Bajriću da izabere 20 ljudi, uz riječi „Majku ti balijsku, šta čekaš“, nakon čega su ih izveli i pobili, a kako svjedok navodi, psCrljenković je, nakon izvođenja ovih osoba, čuo rafalnu paljbu koja je, po njegovoj procjeni, trajala 5 minuta, ističući da nije ništa vidio, što je i logično jer su vrata sobe broj 3 uvijek bila zaključana. Međutim, svjedok je bio kategoričan u tvrdnji da su izvedeni muškarci ubijeni, jer je vidio njihovo izvođenje, pucnjavu nakon 5 minuta, nakon čega te ljude više nikada nije vidio. Ove navode svjedoka Enesa Crljenkovića Sud u cjelosti prihvata, obzirom na logičan slijed događaja od izvođenja navedenih lica i pucnjave koja se čula, tim prije što iz iskaza svjedoka proizilazi da su ljudi izvedeni zbog navodnih bježanja nekih lica iz logora, što bi se moglo dovesti u vezu sa nekom vrstom osvete za bjegstvo. Prema navodima svjedoka Enesa Crljenkovića, pored Ismeta Bajrića izvedeni su i ubijeni i Behzad Behlić, te lice po imenu Šolaja, koje navode svjedoka Sud prihvata jer je svjedok vidio izvođenje iz prostorije lica koje je znao po imenu ili prezimenu. I svjedok K013 u svom iskazu navodi da je u noći 25. jula 1992. godine čuo pucnjavu i to pojedinačnu i rafalnu paljbu, te da je sljedeće jutro vidio mrtva tijela, koja su utovarena u kamion i odvezena u nepoznatom pravcu. Svjedok je ustvrdio da su prije utovara tijela bila razbacana na pisti, a da se za vrijeme pucnjave u toku noći čula galama i pomaganje. Prema procjeni ovog svjedoka, bilo je između 30 i 50 tijela, što su ostali zatočenici mogli samo nagađati, kako i sam svjedok navodi, tako da je Sud prihvatio tvrdnju svjedoka Enesa Crljenkovića o tome da je bilo 20 ljudi jer je jedino ovaj svjedok bio očevidac izvođenja zatočenika. Svjedok K016 je u svom iskazu, takode, pomenuo pucnjavu kritične noći, uz konstataciju da je, po njegovom saznanju bilo oko 25 tijela. Razlika u iskazima ova tri svjedoka odnosi se na vrstu pucnjave koju su svjedoci čuli tokom noći, obzirom da je svjedok K016 čuo pojedinačne pucnje, svjedok K013 je čuo rafalnu paljbu automatskom puškom, a svjedok Enes Crljenković rafalnu paljbu iz mitraljeza. Po ocjeni Suda, nedosljednost u iskazima svjedoka u ovom dijelu, nije dovela u sumnju njihove iskaze u pogledu odlučne činjenice o tome da su se ubistva zaista desila, pri čemu treba imati u vidu različitu percepciju svakog svjedoka ponaosob, a i veliku vremensku distancu jer se su svjedoci opisivali događaj koji se desio prije 16 godina. Iz istih razloga Sud nije našao ozbiljnim ni razlike iskaza svjedoka o broju ubijenih lica, kao i vremena kada su tijela odvežena. Svjedoci Enes Crljenković i K013 saglasno su izjavili da su tijela utovarena na kamion i odvežena, a za predmetni slučaj je irelevantno da li se to desilo odmah po završetku pucnjave ili ujutro. Da se predmetni događaj desio 25. jula 1992. godine ili tih dana, Sud je utvrdio na nesumnjiv način, cijeneći činjenicu da su tom prilikom ubijeni ljudi iz sobe broj 3, koji su dovedeni krajem jula 1992. godine, a o vremenu se precizno izjasnio i svjedok K013, navodeći kao datum događaja 25. juli 1992. godine.

Naredni događaj, naveden u optužnici Tužiteljstva BiH, odnosi se na premlaćivanje Avdića („Cacka“) od strane Predraga Banovića i drugih, usljed čega je nastupila smrt ove osobe, koje premlaćivanje se, kako u optužnici stoji, desilo između 9. juna i 24. jula 1992. godine. Sud je i u pogledu ovoga događaja izvršio određene korekcije u odnosu na navode iz optužnice, konstatovane u izreci presude, što je rezultat sadržaja iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnosti navedenog događaja. Naime, svjedočeći o ubistvu lica po prezimenu Avdić, svjedoci K013, K010 i K043 su naveli da je isti pretučen i ubijen, ne izjašnjavajući se o tome ko je počinio njegovo ubistvo, zbog čega je

u izreci presude navedeno da je isti premlaćen i ubijen, ali ne i od strane koga. U pogledu vremena postavljenog u optužnici, Sud je prihvatio naznačeni period od 09. juna do 24. jula 1992. godine, imajući u vidu da je obuhvaćen širok period u kojem se desila većina premlaćivanja, a posebno činjenicu da je svjedok K013, koji je svjedočio o predmetnom događaju, u logor doveden 12. juna 1992. godine, te da iz iskaza svih svjedoka koji su boravili u logoru Keraterm proizilazi da poslije 24.-25. jula 1992. godine u logoru nije bilo pojedinačnih premlaćivanja koja su rezultirala smrću. Iako u optužnici nije navedeno ime lica Avdića, koje je kritične prilike ubijeno, kako stoji i u izreci presude, iz iskaza svjedoka K013, K010 i K043 proizilazi da se radi o Fikretu Avdiću zvanom „Čacko“, koji je bio konobar po zanimanju, što potvrđuju svjedoci K010 i K043. Svi navedeni svjedoci su poznavali imenovanog, navodeći da su ga vidjeli u logoru Keraterm. Svjedok K043 se sjeća punog imena i pliodgovorio potvrdno, a svjedok K010 je naveo da se, koliko se on sjeća, to lice zvalo Avdić Samir, ostavivši mogućnost greške u imenu. Prema iskazu svih saslušanih svjedoka, Avdić je ubijen u logoru Keraterm, a svjedok K010, koji je sa imenovanim boravio u istoj sobi, bio je očevidac kada je Avdić poslije jednog batiranja donesen u sobu broj 2, poslije čega je umro. Ovaj svjedok je ustvrdio da je poslije toga tijelo Avdića izneseno iz sobe, što upućuje na zaključak da je to i vidio. Ubistvo Avdića potkrijepljeno je iskazima i druga dva svjedoka, jer je svjedok K013 izjavio da je lično vidio njegovo mrtvo tijelo, koje je bilo izbačeno ispred spavaone broj 2, što potvrđuje navode svjedoka K010 da je Avdić bio smješten u sobi broj 2. I svjedok K043 je lično vidio mrtvo tijelo Avdića, kada je donesen u sobu broj 2, navodeći da je imenovani prethodno prozvan, a da je ujutro, pred zoru, donesen mrtav u deki. Različitost iskaza ovog svjedoka u odnosu na svjedoka K010 se ogleda u tome što iz iskaza svjedoka K010 proizilazi da je Avdić umro u sobi, međutim, po ocjeni Suda, navedeno razilaženje u iskazima svjedoka nije relevantno za odlučnu činjenicu smrti žrtve. Ovo posebno iz razloga što je nakon premlaćivanja ovaj zatočenik Avdić, sasvim sigurno, bio u veoma lošem stanju, tim prije što je vrlo brzo poslije toga umro, pa je moguće da je svjedok K043 stekao dojam da je Avdić donesen mrtav. Smrt zatočenika Avdića potvrđuje i Dodatni izvještaj Nicolasa Sebirea od 28. avgusta 2002. godine, iz kojeg proizilazi da je navedeno lice zvanično proglašeno mrtvim rješenjem Općinskog suda u Sanskom Mostu.

Prema navodima iz optužnice, u mjesecu julu 1992. godine pretučen je Dževad Karabegović, nakon što je prozvan od strane stražara Predraga Banovića, usljed čega je nastupila smrt ove osobe. I u pogledu ovog događaja, Sud je van svake razumne sumnje utvrdio da se isti desio u vrijeme i na način opisan u činjeničnoj postavci optužnice, što proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka K044 i Ismeta Dizdarevića. Prema navodima svjedoka K044, Dževad Karabegović je prozvan jedne noći od strane Banovića, kojom prilikom mu je rekao da pođe sa njim, a nakon 45 minuta, svjedok je vidio da su se otvorila vrata i da se „nešto srušilo“. Svjedok je, nakon što mu je rečeno da je to Dževad Karabegović, istog uzeo i donio kod sebe na paletu. Svjedok K044, koji je bio uz Dževada Karabegovića nakon premlaćivanja, naveo je da je uz pomoć svjetlosti upaljača vidio da su leđa imenovanog bila crna kao ćumur, a kako je osjetio krv na svojim rukama, pokušao je naći ranu na Karabegovićevom tijelu i na kraju utvrdio da je prorezan ispod lakta. Ovaj svjedok je naveo da je lično vidio kada je Dževad Karabegović nakon sat vremena umro. Premlaćivanje i smrt Dževada Karabegovića potvrđuje i svjedok Ismet Dizdarević, u svojim izjavama datim pred Haškim tribunalom dana 04. novembra 1995.

godine i 02.02.2002. godine. Navedene izjave su, po prijedlogu Tužiteljstva BiH, u smislu člana 273. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine prihvaćene kao dokazi na glavnom pretresu, pod rednim brojem 206, obzirom da iz Izvoda iz matične knjige umrlih broj 04-202-1-6920/20psvjedoka bilo nemoguće saslušati pred ovim Sudom. Svjedok Ismet Dizdarević je, u svojoj izjavi od 04. novembra 1995. godine, potvrdio navode svjedoka K044 da je Dževada Karabegovića prozvaao Banović, dok je u izjavi od 02.02.2002. godine, precizirao da se radi o Čupi Banoviću, što ukazuje na zaključak da je u pitanju Predrag Banović zvan „Čupo“, jer iz sadržaja svih saslušanih svjedoka proizilazi da su svjedoci istoga pominjali po nadimku Čupo. I ovaj svjedok potvrđuje fizičko stanje Dževada Karabegovića nakon što je vraćen u sobu, navodeći da je bio sav modar od udaraca i da je krvario iz usta i nosa, te da nije bio u stanju govoriti. Svjedok Ismet Dizdarević je, takođe, potvrdio navode svjedoka K044 da je Dževad Karabegović nakon kratkog vremena umro, koje navode je Sud prihvatio, obzirom da su oba svjedoka bila u neposrednoj blizini imenovanog prilikom njegove smrti. Zaključak o tome da je Dževad Karabegović, nakon što je prozvan od Predraga Banovića, izveden a potom premlaćen, od kojeg je premlaćivanja nastupila smrt ovog lica, Sud, dakle, temelji na iskazima navedena dva svjedoka, koji su bili prisutni kada je isti prozvan strane od Banovića, odnosno prema navodima svjedoka Ismeta Dizdarevića, od strane Čupe Banovića. Ovaj svjedok, iako navodi da ništa nije vidio, u svojoj izjavi iz 2002. godine ističe da je čuo jauke Dževada Karabegovića, nakon čega je isti vraćen u sobu, u stanju kakvog ga naprijed opisuju oba svjedoka, da bi potom umro. Da je Karabegović premlaćen po izvođenju proizilazi i iz činjenice da su se „nakon obavljenog posla“ u prostoriju vratila braća Banović i tražila dva dobrovoljca koja će istoga donijeti u sobu, što, takođe, potvrđuje da je Dževad Karabegović bio premlaćen do te mjere da se nije mogao kretati sam, nego da ga je trebalo unijeti. Iako nijedan svjedok nije mogao vidjeti premlaćivanje, Sud jasan zaključak o tome da je isti premlaćen na smrt nalazi u činjenici da je žrtva nakon prozivke izašla na svojim nogama, a da je poslije vraćen u teškom fizičkom stanju i sa modricama po tijelu, od kojih ozljeda je nakon kratkog vremena izdahnuo. Sud je našao utvrđenim da se ubistvo Dževada Karabegovića desilo u julu 1992. godine, imajući u vidu, prije svega, navode svjedoka Ismeta Dizdarevića, koji je precizirao da se događaj desio početkom jula 1992. godine, što potvrđuje i svjedok K044, iz čijeg iskaza proizilazi da je Karabegović ubijen 8-9 dana po dolasku u logor. Svjedok K044 je vidio dovođenje Dževada Karabegovića u logor, za koje tvrdi da se desilo nakon, otprilike, mjesec dana njegovog boravka u logoru Keraterm, a obzirom da iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da je on lično doveden 31. maja 1992. godine, iz navedenog proizilazi da je Dževad Karabegović u logor doveden krajem juna ili početkom jula, a da je ubijen početkom ili u prvoj polovini jula 1992. godine.

U grupu premlaćivanja i ostalih oblika fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjenih direktno i lično od strane optuženog Duška Kneževića ili u njegovom neposrednom prisustvu, sa diskriminatorskom namjerom, svrstano je premlaćivanje zatočenika K05, koje je, kako se u optužnici navodi, počinjeno od strane Duška Kneževića, Zorana Žigića, Predraga Banovića i lica zvanog „Sahadžija“, a koje se desilo u periodu od 30. maja do 5. avgusta 1992. godine, više puta i to metalnom šipkom, pesnicama i nogama. Na navedene okolnosti saslušan je svjedok K05, koji je osobno bio žrtva navedenog premlaćivanja i koji je dao detaljan iskaz o navedenim događajima. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da

je on u logor Keraterm doveden 30. maja 1992. godine, kojom prilikom je, pri izlasku iz autobusa, prošao kroz špalir stražara, zajedno sa ostalim zatočenicima, kojom prilikom su tučeni raznim predmetima. Premlaćivanja koja su relevantna za optužnicu, dešavala su se, kako svjedok K05 navodi, prije dolaska grupe logoraša 14.06.1992. godine, za koje vrijeme je grupa od devet zatočenika, među kojima i svjedok, svaki dan izvodena i maltretirana. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da su grupu od devet zatočenika redovno izvodili Dušan Knežević i Žigić, a pored ovih lica, svjedok je među licima koja su ga tukla identificirao i Čupu, koji nadimak se vezuje za ime stražara Predraga Banovića, te lice po nadimku „Sahadžija“. Opisujući premlaćivanja i maltretiranja koja su se, kako svjedok K05 tvrdi, dešavala svakodnevno, svjedok je naveo: „Bili smo zlostavljani svakodnevno, izvodili su nas vani, tukli su nas, maltretirali, nazivali nas pogrđnim imenima, nema metoda koje nisu primjenjivane se radilo o gumenim palicama, šipkama i nogama, u kojem smislu je, u skladu sa iskazom svjedoka, izvršena korekcija u odnosu na postavku optužnice, kako je konstatovano u izreci presude. Svjedok je opisao i događaj kada je navedena grupa zatvorenika bila primorana svući donji veš i sjedati na staklene boce koje su se nalazile na pisti. Cijeneći iskaz ovog svjedoka kao istinit i vjerodostojan, Sud je u cjelosti našao utvrđenim da se predmetni događaj desio na naprijed opisani način, kako je i optužnicom postavljeno, bez obzira što je na okolnosti istog svjedočio samo navedeni svjedok, nalazeći da u velikom broju opisanih ubistava i premlaćivanja svi zatočeniци nisu mogli vidjeti svaki pojedinačni događaj, ali iz ukupnosti njihovog svjedočenja jasno proizilazi da su se takva događanja dešavala svakodnevno.

I u odnosu na premlaćivanje zatočenika Fajze Mujkanovića, saslušan je veći broj svjedoka, koji su bili očevidci njegovog premlaćivanja od strane Duška Kneževića, nakon čega je Duško Knežević ovog zatočenika posjekao nožem po vratu, od čega je isti morao otići u bolnicu. Sud je, u vezi ovog događaja, izvršio korekcije u odnosu na činjenični opis iz optužnice, i to u pogledu vremenskog određenja kada se događaj desio, kao i trajanja premlaćivanja, tako da je, u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka, kao vrijeme premlaćivanja u izreci presude naznačen juni ili juli 1992. godine, a izostavljeni su navodi iz optužnice da je premlaćivanje trajalo tri uzastopna dana. Iz iskaza svjedoka K016 proizilazi da je „Fajzo“, po dovođenju u logor bio maltretiran od strane Duće, koji je od njega tražio da prizna da mu je ubio brata, da ga je Duća tukao i nožem zasjekao po vratu i da je Duća bio jedini koji je vršio zlostavljanje imenovanog. I svjedok K05 je opisao događaj kada je Duško Fajzu Mujkanovića naklo po vratu nožem, pitajući ga da li ga boli, na što je ovaj odgovorio „Radi svoj posao“. Navode prethodna dva svjedoka u cjelosti potvrđuje i svjedok K043, koji je, takođe, opisao da je Fajzo naklan nožem po vratu, kao i svjedok Abdulah Brkić koji je naveo da je vidio momenat kada je Duća došao u logor i pitao gdje je Fajzo, nakon čega je Fajzo izveden, a pošto su vrata soba bila otvorena, ovaj svjedok je vidio kada je Fajzo oboren na zemlju, zatim kada je Duća izvadio nož i napravio urez preko njegovog vrata, tražeći od Fajze da mu otkrije ko mu je ubio brata. Dakle, svi saslušani svjedoci su saglasno izjavili da je Duća, odnosno optuženi Duško Knežević kritične prilike nožem nmutvrđenim jer je bio dan i vrata od soba nisu bila zatvorena, tako da je svjedok mogao vidjeti šta se dešava. Jedan je svjedok koji, umjesto optuženog Duška Kneževića kao izvršitelja navedenog ranjavanja identificirao Zorana Žigića, međutim, svi ostali svjedoci su sa sigurnošću i saglasno potvrdili da je to učinio upravo Knežević, a neki od njih su događaj povezali sa smrću brata imenovanog.

Da je Fajzo Mujkanović poslije navedenog događaja odveden u bolnicu, saglasno potvrđuju svjedoci K05 i K043, koji su naveli da su kasnije vidjeli zavoj, odnosno flaster na rani koja mu je nanesena, odnosno da je vođen u bolnicu, a svjedok K05 je naveo da je Fajzo odveden u bolnicu zajedno sa Emsudom Bahunjićem. U pogledu vremena kada se navedeni događaj desio, Sud je izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice, postavljajući okviran period događaja juni ili juli 1992. godine. Realnija je mogućnost da se premlaćivanje Fajze Mujkanovića desilo u junu 1992. godine, jer je, prema iskazu svjedoka K05, isti vidio prvi put Fajzu u logoru 14. juna 1992. godine, uz tvrdnju da je odveden u Omarsku 20. juna 1992. godine, dok je svjedok K016 naveo da se incident sa Fajzom desio 4-5 dana nakon ubistva „Cara“, za koje je utvrđeno da se desilo u junu 1992. godine.

Što se tiče premlaćivanja K039, Mehmeda Jakupovića i Muhameda Elkazovića, koje se, prema navodima iz optužnice, desilo 14. juna 1992. godine ili tih dana, od strane Duška Kneževića i Zorana Žigića, Tužiteljstvo BiH, u toku dokaznog postupka nije provelo nijedan dokaz u pogledu navedenog događaja. Stoga, Sud nije našao dokazanim da se predmetni događaj desio, što je tužitelj i konstatovao u završnim riječima, te je, u skladu sa tim, u izreci presude ovaj događaj izostavljen.

Kako u optužnici stoji, 16. juna 1992. godine ili tih dana Duško Knežević je zajedno sa Zoranom Žigićem pretukao zatočenike Ilijasa Jakupovića i K033, tako da su im lica postala natečena i krvava, a svjedok K033 je, nakon toga, još desetak puta pretučen od Duška Kneževića. U odnosu na predmetni događaj, Tužiteljstvo BiH je ponudilo dokaze koji potvrđuju da se isti desio, s tim da je Sud, u skladu sa rezultatima dokaznog postupka, izvršio korekcije u odnosu na optužnicu, kako je to konstatovano u izreci presude, prije svega u odnosu na posljedice predmetnog premlaćivanja, kao i broj premlaćivanja koje je Duško Knežević izvršio nad svjedokom K033. U toku dokaznog postupka, pred ovim Sudom je saslušan svjedok K033, koji je dao detaljan iskaz u vezi premlaćivanja Ilijaza Jakupovića i njega osobno od strane Duška Kneževića. Iz iskaza svjedoka K033 proizilazi da je on u logoru Keraterm doveden sredinom juna 1992. godine, obzirom da je prije Keraterma bio zatočen u logoru Trnopolje oko 15-tak dana, a da je lišen slobode krajem maja 1992. godine. Svjedok je, opisujući prvibje bio i svjedok i tukao ih raznim predmetima i nogama, na način da im je naređeno da kleknu, a da bi ih Duća tukao. U vezi dolazaka i premlaćivanja K033 i Ilijaza Jakupovića od strane Duće, svjedok je istakao da je sa Dućom premlaćivanja vršio Zoran Žigić, da su se on i Duća faktički smjenjivali i da je svjedok imao dojam kao da su ova lica zadužena za tuču. Svjedok je istakao da je osim njega bio premlaćivan i Ilijaz Jakupović koji je izvođen zajedno sa njim i nzatočenika, na način da je, između ostalog, tjerao zatočenike da tuku sami sebe, a jednom je njega osobno udario pištoljem, tako da mu je krv tekla po licu. Svjedok je, nadalje, naveo da je Duća gurao pištolj u usta ljudima, a prema njegovom sjećanju, tukao ih je gumenim palicama, šipkama, nogama i rukama, od čega najviše palicama i to iza parkiranog kamiona na ulazu u logor. Ovako deatljni navodi svjedoka K033 u pogledu njegovog premlaćivanja i premlaćivanja Ilijaza Jakupovića od strane optuženog Duška Kneževića i Zorana Žigića, potvrđuju navode iz optužnice u vezi predmetnog događaja, osim što je Sud, umjesto broja od deset premlaćivanja, označio u izreci presude da se premlaćivanje desilo više puta, jer u iskazu svjedoka stoji da je

premlaćen 7-8 puta. Navodi svjedoka K033 potkrijepljeni su iskazom svjedoka K016, koji je naveo da su sa Emsudom Bahunjićem izvođeni K033 i njegov brat, da su svaki put bili pretučeni, a nakon premlaćivanja vraćani u sobu, ističući da je nekada vidio samo premlaćivanje a nekada posljedice premlaćivanja.

Što se tiče premlaćivanja K015, koje se, kako u optužnici stoji, desilo krajem juna 1992. godine, od strane Duška Kneževića, koji je ovog zatočenika tukao palicom po glavi i tijelu, zaključak o tome da se i ovo premlaćivanje desilo u vrijeme i na način opisan u činjeničnom dijelu optužnice, Sud temelji prvenstveno na iskazu svjedoka K015. Prema ocjeni Suda, svjedok K015 je dao dovoljno uvjerljiv iskaz, na temelju kojeg je formiran naprijed navedeni zaključak. Premlaćivanje K015, je prema sadržaju iskaza svjedoka, vremenski povezano sa ubistvom Drage Tokmadžića, koje se desilo krajem juna 1992. godine, te premlaćivanjem Esada Islamovića, kada je, kako svjedok K015 navodi, on osobno bio određen da unese premlaćene Dragu Tokmadžića i Esada Islamovića, a što potvrđuje i svjedok K09, koji je naveo da je K015 izašao da unese Dragu i Esu. Svjedok K015 je u svom iskazu bio izričit u tvrdnji da ga je tom prilikom pretukao Dušan Knežević zvan Duća, koji nije imao nikakvu službenu ulogu u logoru, a koji je ponovo viđen od ovoga svjedoka u logoru nakon dva dana. Prema navodima svjedoka K015, njega je premlatio vojnik, koji je prije rata radio u Tomašici, a njegovo ime je čuo od drugih logoraša, koji su rekli da je mesar po zanimanju i da često dolazi sa svojom bandom u Keraterm. Svjedok K015 je viđao optuženoga Kneževića u Keratermu i prepoznao ga kao ono isto lice koje ga je tuklo, što je Sud u cjelosti prihvatio, tim prije, jer je, prema navodima svjedoka, bio dan i mogao je zapamtiti lik tog vojnika. Svjedok K015 je, opisujući premlaćivanje koje je kritične prilike pretrpio, naveo da je dobio udarac u sljepočnicu, kada su prišli drugi i počeli ga tukati. Prema navodima svjedoka, on je dobio tako jak udarac tako da mu je pukao nos, s tim da je svjedok istakao da su ga drugi šutali u bubrege dok je Duća govorio „još 100 puta“, od kojih udaraca mu se počelo mantati, pa je svjedok, kada je legao na paletu, izgubio i svijest ili zaspao. Sud je i u ovome dijelu u cjelosti poklonio vjeru navodima svjedoka K015, jer je realno za očekivati da je svjedok izgubio svijest obzirom na opis udaraca koje je dobio u glavu. Naprijed navedeno u cjelosti potvrđuje i svjedok K016, koji je u svom iskazu naveo da je K015, bio prozvan poslije Ese Islamovića i da je bio pretučen kada se vratio u prostoriju.

Kako je već naprijed navedeno, premlaćivanje K015 je vremenski povezano sa premlaćivanjem Esada Islamovića i Drage Tokmadžića, kojom prilikom je Drago Tokmadžić umro usljed povreda koje je zadobio. Obzirom da se radi o istom događaju, svjedoci koji su svoj iskaz dali na okolnosti premlaćivanja i smrti Drage Tokmadžića, svjedočili su i o surovom premlaćivanju Esada Islamovića, koje se, kako u optužnici stoji, desilo u junu 1992. godine. U odnosu na optužnicu, Sud je izvršio korekcije kada su u pitanju lica koja su vršila premlaćivanje Esada Islamovića, utvrdivši sa sigurnošću da je isto počinio optuženi Duško Knežević i da je sa njim tom prilikom bilo još saizvršilaca, ali ne i da je istoga direktno tukao i Predrag Banović. Stoga je ime Predraga Banovića ispušteno, kao kod premlaćivanja na smrt Drage Tokmadžića, obuhvaćenog dijelom izreke presude koji se odnosi na ubistva u logoru Keraterm, počinjena od strane Duška Kneževića. Svjedoci K015, Edin Ganić, K09, K016, Anto Tomić i K044 saglasno su izjavili da je Esad Islamović, kojeg svjedoci nazivaju po nadimku Eso, pretučen zajedno

sa Dragom Tokmadžićem. Imajući u vidu da je Sud, kako je naprijed obrazloženo, utvrdio da se prelaćivanje Drage Tokmadžića desilo krajem juna 1992. godine, prihvaćeno je vremensko određenje prelaćivanja Esada Islamovića, navedeno u optužnici, u junu 1992. godine, koje je šire postavljeno od prelaćivanja ostalih lica koja su tom prilikom pretučena. Svjedok K015 je u svom iskazu naveo da je jedno veće čuo prozivku Drage Tokmadžića, kada se čula grupa ljudi koja je došla i Dragi rekla da izađe, Kćetvorica i unesu Dragu Tokmadžića i Esada Islamovića, što je i učinjeno. I svjedok K09, vezuje prelaćivanje Esada Islamovića sa prelaćivanjem Drage Tokmadžića, koji je, kao i svjedok K015, čuo naredbu da četiri zatočenika unesu dvojicu prelaćenih zatočenika. Ovi navodi svjedoka, po ocjeni Suda, nedvojbeno ukazuju na zaključak da je Esad Islamović bio tako teško pretučen da nije bio u stanju sam vratiti se u prostoriju, nego je bilo neophodno da ga neko unese. Na kraju, opis Esada Islamovića od strane svjedoka K09, koji ga je vidio nakon prelaćivanja, potvrđuje navode iz optužnice da je prelaćivanje bilo teško jer ovaj svjedok tvrdi da je Esad Islamović bio modar i da su mu prsti bili polomljeni. Svjedok K016, saglasno sa iskazima prethodnih svjedoka, opisuje prelaćivanje Esada Islamovića i Drage Tokmadžića kao jedan događaj, a i ovaj svjedok je ustvrdio da su Drago i Eso bukvalno ubačeni u sobu broj 4, nakon čega je Drago umro. Prema navodima svjedoka Ante Tomića, koji je u logor Keraterm doveden 14.06.1992. godine, jednu noć su prozvani Esad Islamović i Drago Tokmadžić, te su izvedeni i tučeni, na način da su izvršitelji brojali udarce: „Još 20, još 50, još 50“, a ovaj svjedok, osim što je potvrdio da je Drago Tokmadžić umro od zadobijenih povreda, naveo je da Esad Islamović nije bio za prepoznati od prelaćivanja, da je imao polomljen nos i da je bio otečen i modar po cijelom tijelu i oko očiju, što takođe ukazuje na težinu prelaćivanja kojem je imenovani bio izložen. Svjedok Edin Ganić, koji je kritične prilike, takođe, bio prelaćivan, potvrdio je navode prethodnih svjedoka o prelaćivanju Esada Islamovića, a ovaj svjedok je jedini bio prisutan kada se prelaćivanje desilo, međutim, isti nije dao detaljan opis prelaćivanja Esada Islamovića, što je i logično jer je istovremeno i sam bio žrtva prelaćivanja. Uz iskaz ovog svjedoka, koji je vidio Esada Islamovića, iskazi svjedoka koji su svjedočili o prozivanju Esada Islamovića i njegovom stanju nakon što je ubačen u sobu, ukazuju na zaključak da je Esad Islamović kritične prilike bio teško pretučen, bez obzira što mnogi svjedoci nisu vidjeli sam čin prelaćivanja. Svjedok Edin Ganić, koji je u isto vrijeme bio tučen, ustvrdio je u svom iskazu da je prelaćivanje vršila grupa kojoj su pripadali Duća, Zoran Žigić, Vokić, Laić i braća Banović, a učešće optuženog Kneževića u ovom prelaćivanju potvrđuje i svjedok Anto Tomić, koji je čuo kako Duća zajedno sa Žigićem broji udarce i kako prelaćuju ljude. Učešće optuženog Kneževića u prelaćivanju Esada Islamovića potvrđuje i svjedok K015, koji je opisao svoje prelaćivanje od strane Duška Kneževića, jer se očigledno radilo o prelaćivanjima koja su se desila u isto vrijeme, kada je grupa izvršitelja pretukla više zatočenika. Obzirom da iz iskaza saslušanih svjedoka proizilazi da je u prelaćivanju učestvovalo više lica, među kojima je bio i optuženi Knežević sa grupom posjetilaca, te neki od stražara kao što su braća Banović, a imajući u vidu iskaze svjedoka Edina Ganića i K016, Sud je u tom dijelu izvršio korekciju u odnosu na optužnicu, ispustivši ime Predraga Banovića, jer niko od svjedoka nije konkretizovao ovo lice, kao lice koje je prelatilo Esada Islamovića.

Iz iskaza svjedoka Edina Ganića, koji je opisao premlaćivanje Drage Tokmadžića i Esada Islamovića, proizilazi da je imenovani pretučen iste prilike kada su pretučena i ova dva zatočenika. U činjeničnom opisu optužnice, optuženom Dušku Kneževiću se stavlja na teret da je, krajem juna 1992. godine zajedno sa Zoranom Žigićem pretukao Edina Ganića baseball palicom, smrskavši mu oba koljena. Kako je već naznačeno, Edin Ganić je u svom iskazu naveo da je pretučen u isto vrijeme kada i Drago Tokmadžić, za kojeg je utvrđeno da je podlagao povredama usljed premlaćivanja krajem juna 1992. godine. Stoga je Sud našao utvrđenim da se i premlaćivanje Edina Ganića, takođe, desilo krajem juna 1992. godine, imajući u vidu sve navedene okolnosti koje ukazuju na zaključak da se radi o premlaćivanjima koja su se desila u isto vrijeme. Edin Ganić je u svom iskazu, datom pred Haškim tribunalom, opisao predmetni događaj, navodeći da ga je prozvao Predrag Banović, a da su napolju čekali Zoran Žigić i Duća, nakon čega mu je Zoran Žigić naredio da sjedne na „turski način“. Prema navodima svjedoka Ganića, kritične prilike su bili prisutni i Zoran Vokić, Laić, te braća Banović, a nakon što ga je Žigić pitao za motor i još neke stvari koje je posjedovao, pošto mu je svjedok rekao da nema novaca, Žigić ga je počeo tući nogama, rukama, palicom po cijelom tijelu. Kako svjedok navodi, nije bilo nijednog mjesta na tijelu gdje ga Žigić nije udario, dok ga je jedno lice iz grupe počinitelja udarilo po glavi, tvrdeći da se sjeća da se nekoliko puta i onesvijestio od udaraca. Učešće optuženog DKslomljeno od tog jakog udarca i da je zadobio lom donje vilice na nekoliko mjesta. Svjedok je, zatim, opisao da ga je Zoran Vokić odveo u sobu broj 1, gdje su mu ostali zatočenici pružili pomoć, stavivši mu drvene daske oko slomljene noge, a da je poslije odvezen u bolnicu. Svjedok K029, koji je bio smješten u sobi broj 1 kao i Edin Ganić, nije lično vidio premlaćivanje ovog zatočenika ali je čuo kada ga je Žigić prozvao, nakon čega je čuo udarce i glasove. Na temelju toga svjedok K029 je zaključio da Žigić navedene prilike nije bio sam, čime potvrđuje tvrdnje svjedoka Edina Ganića da je bilo više lica koja su vršila premlaćivanje. Iskaz svjedoka K029, takođe, u cjelosti potvrđuje navode svjedoka Ganića o njegovom stanju nakon što je vraćen u sobu broj 1, jer i ovaj svjedok navodi da je Ganiću bila polomljena noga, a osobno je vidio da u predjelu koljena nema vezu i da mu dio noge visi o koži, te da mu je koljeno polomljeno. Svjedok K029 je potvrdio i navode svjedoka Edina Ganića da je isti odveden u bolnicu zbog zadobijenih povreda, što je potpuno saglasno i sa iskazom svjedoka K013. Naime, svjedok K013 je, u svom iskazu, naveo da je Edin Ganić odvezen u bolnicu zajedno sa njim, a povrede Ganića opisuje u vidu slomljenog koljena i ostalih povreda po tijelu, ističući da mu je te povrede nanijela grupa Žigić, Duća, Vokić i drugi. Kako je svjedok Edin Ganić u svom iskazu bio odrediv u tvrdnji da su ga kritične prilike tukli Zoran Žigić i Dušan Knežević, što u cjelosti potvrđuje i svjedok K013, a djelimično i drugi svjedoci, Sud nalazi utvrđenim navode iz optužnice o identitetu izvršitelja koji su pretukli i nanijeli povrede Edinu Ganiću, posebno povrede koljena nanesene palicom od strane Kneževića, kao i druge povrede koje je zadobio po tijelu i glavi, u kojem smislu je Sud izvršio korekcije u odnosu na optužnicu, kako je to konstatovano u izreci presude.

Optužnicom je, kao se navodi, optuženom Dušku Kneževiću stavljeno na teret i premlaćivanje Jasmina Ramadanovića, koji je, prema navodima iz optužnice, više puta pretučen od strane Duška Kneževića, Zorana Žigića i Predraga Banovića, u junu ili julu 1992. godine i koji je zbog toga morao biti u bolnici. Da je Jasmin Ramadanović više puta pretučen, svojim iskazima su potvrdili svjedok K014 i svjedok K016, koji je naveo

da je Jasmin Bajramović „Šengin“ prozivan zajedno sa Emsudom Bahonjićem i braćom Ališić. Svjedok K016 je očigledno napravio pogrešku u prezimenu Jasmina Ramadanovića, navodeći da se isti preziva Bajramović, ali je jasno da se radi o Jasminu Ramadanoviću, obzirom da ga svjedok K014, koji ga je dobro poznao prije rata, identificirao kao Jasmina Ramadanovića, navodeći identičan nadimak za imenovanog, kao i svjedok K016 odnosno „Šengin“. Svjedok K014 je, takođe, u svom iskazu naveo da je Jasmina Ramadanovića prozvao Žigić i tukao ga po glavi, te da su ga tukli i Predrag Banović i Dušan Knežević, a svjedok je potvrdio navode iz optužnice da je isti nakon toga odveden u bolnicu, ističući da se to desilo poslije 5-6 dana. Svjedok je takođe, ustvrdio da je Jasmin tučen više puta i da je batine dobijao od Žigića i Kneževića, kojeg svjedok naziva Dušan a ne Duško Knežević, kako ga nazivaju i svjedoci K015 i Edin Ganić. Međutim, iz iskaza ostalih svjedoka koji su svjedočili o premlaćivanjima od strane optuženog Kneževića, jasno proizilazi da se radi o Dušku a ne Dušanu Kneževiću, što ukazuje da su svjedoci optuženog nazvali imenom Dušan, očigledno zbog sličnosti ta dva imena. I svjedok K043 je u svom iskazu naveo da je Jasmin zvani „Šengin“ pretučo Jasmina Ramadanovića vremenski vezuje za premlaćivanje Emsuda Bahonjića i braće Ališić, jasno je da se i ovo premlaćivanje desilo krajem juna 1992. godine, što odgovara vremenskom okviru postavljenom u optužnici Tužiteljstva BiH, gdje stoji „u junu ili julu 1992. godine“.

Prema navodima iz optužnice, krajem juna ili jula 1992. godine, od strane Duška Kneževića pretučeni su zatočenici Amir Karačić, Josip Pavlović, Dijaz Sivac i nekoliko drugih nepoznatih zatočenika od čega su imali modrice po tijelu. Na okolnosti premlaćivanja navedenih lica, Sud je saslušao svjedoka K08, koji je poznao sve imenovane i koji je osobno vidio incident koji se odnosi na njihovo premlaćivanje. Svjedok K08 je, prema njegovim navodima, u logor Keraterm doveden 14. juna 1992. godine, a premlaćivanje Amira Karačića, Josipa Pavlovića i Dijaza Sivca se, kako svjedok tvrdi, desilo dva ili tri dana po njegovom dolasku, što znači u drugoj polovini juna 1992. godine, u skladu sa čime je Sud i izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice, kada je vremensko određenje događaja u pitanju. Svjedok je lično vidio Duću Kneževića koji je ušao u spavaonu broj 3, gdje su navedena lica bila smještena, kao i on sam, te je čuo kada je Knežević počeo ispitivati šta koji od zatočenika ima od imovine, usmjerivši se posebno na Amira Karačića, Josipa Pavlovića i Dijaza Sivca. Svjedok K08 je, takođe, lično vidio kada ih je Knežević počeo tući, jer je tuča počela već pred ostalim zatočenicima, dok nastavak premlaćivanja svjedok nije vidio ali je čuo dešavanja napolju. Kao i u većini drugih situacija u kojima su logoraši premlaćivani napolju, ostali zatočenici to nisu mogli vidjeti jer su bili u svojim prostorijama, tako da Sud ni u ovom slučaju, kao ni u ostalim prethodnim, nije našao spornim navode svjedoka o premlaćivanju zatočenika, bez obzira što svjedok nije osobno vidio premlaćivanje. Za Sud je dovoljno pouzdana činjenica da je ovaj svjedok vidio prozivku i tuču navedenih zatočenika prije fizičkog napada da su isti napolju bili pretučeni od strane optuženog Duška Kneževića. Ovo posebno iz razloga što je svjedok vidio kada je Knežević iste prozvao, kada ih je već počeo tući pred drugim zatočenicima i kada je čuo zvukove koji su dolazili izvana: „ubij, prebij, zakolji, davi“, te jauke ljudi koji su tučeni. Na kraju, svjedok je sasvim uvjerljivo opisao stanje ovih lica po povratku u sobu, navodeći da su bili u veoma teškom fizičkom stanju, da su ih ostali zatočenici morali prenositi do njihovog mjesta, a

da su im tek sutradan po danu vidjeli oči, koje su, kako navodi, bile zatvorene i modre od povreda, a leđa crna, što ukazuje na zaključak da su premlaćeni imali modrice po cijelom tijelu, kako stoji u optužnici Tužiteljstva BiH. Sud je, u odnosu na činjenični osnov optužnice, ispustio navode da je tom prilikom premlaćeno i nekoliko drugih nepoznatih zatočenika, jer u tom pravcu svjedok K08 nije iznio bilo kakve podatke, osim što je naveo da je Duća jednom udario Amirovog brata Hasana. I ovaj svjedok optuženog Duška Kneževića naziva imenom Dušan, međutim svjedok pominje i nadimak „Duća“ po kojem je optuženi bio poznatiji među logorašima, iz čega nedvojbeno proizilazi da se radi o optuženom Dušku Kneževiću.

U pogledu premlaćivanja Ahmeta Dizdarevića, koje se prema navodima iz optužnice desilo u junu ili julu 1992. godine od strane Duška Kneževića, Tužiteljstvo BiH nije pružilo nijedan dokaz, što je tužitelj i sam naveo u završnim riječima, pa je ovaj događaj ispušten u izreci presude.

Što se tiče premlaćivanja svjedoka K013, koje je počinjeno od strane optuženog Duška Kneževića, Zorana Žigića i tri vojnika poznata po imenima „Vokić“, „Timarac“ i „Karlica“ Sud je, na temelju iskaza saslušanih svjedoka, prvenstveno svjedoka K013, van svake razumne sumnje utvrdio da je navedena grupa izvršitelja pretukla zatočenika K013, s tim da je izvršena korekcija u odnosu na optužnicu Tužiteljstva BiH u pogledu predmeta kojima je premlaćivanje izvršeno, a sve u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka K013. Svjedok K013 je naveo da je premlaćen oko 05. jula 1992. godine, vezujući taj datum za bitan datum u svom životu. Imajući u vidu navode svjedoka K013 u odnosu na vrijeme izvršenja njegovog premlaćivanja, Sud je prihvatio vremenski okvir postavljen u optužnici, u kojoj je označeno da se premlaćivanje desilo 05. jula 1992. godine ili tih dana, što ostavlja mogućnost da je svjedok K013 premlaćen od kraja juna do početka jula 1992. godine. Svjedok K013, svjedočeći o predmetnom događaju u logoru Keraterm, bio je odrediv u navodima o tome koja lica su učestvovala u njegovom premlaćivanju, navodeći čak ko mu je nanio koju povredu na tijelu. Kao izvršitelje premlaćivanja, svjedok je označio Žigića i Kneževića, te Timarca, Vokića i Karlicu, ističući da ga je prozvao Žigić, nakon čega su ga tuklppremlaćivanja su, prema navodima ovog svjedoka, polomljena ruka, koju mu je slomio optuženi Knežević, polomljen nos, koju povredu mu je nanio Zoran Žigić, dok su ostale povrede po tijelu i krvarenje iz usta posljedica premlaćivanja svih učesnika incidenta. Iskaz ovog svjedoka potkrppremlaćivanje, Sud je, kao i u prethodnim slučajevima, poklonio vjeru saslušanim svjedocima obzirom da su čuli glasove i zvukove koji su dopirali izvana prilikom premlaćivanja, a svjedok K029 je opisao K013 nakon premlaćivanja, navodeći da je isti bio plav, isprebijan i da jednu ruku nije mogao pomjeriti, tako da pretpostavlja da je bila slomljena, što potkrijepljuje navode svjedoka K013 o tome da mu je Duća slomio ruku. I svjedok Edin Ganić je potvrdio navode prethodnih svjedoka, ističući da je K013 prozvan od Zorana Žigića, da je pretučen i da mu je slomljena desna ruka, s tim da ovaj svjedok nije vidio ko je tukao K013.

Kada je u pitanju premlaćivanje Uzeira „Zeje“ Čauševića od strane Predraga Banovića, a u prisustvu Zorana Žigića i Duška Kneževića, Sud na temelju provedenih dokaza, nije mogao na pouzdan način utvrditi da je Predrag Banović pretukao Uzeira Čauševića u prisustvu Zorana Žigića i Duška Kneževića, pa je, u skladu sa tim, navedeni događaj

ispušten u ovom dijelu izreke presude. Naime, svjedoci K044, K05, K016, K043 i K013, koji pominju premlaćivanje Zejre Čauševića, ne navode da je isti bilo kada premlaćen u prisustvu Duška Kneževića i Zorana Žigića. Kako provedeni dokazi potvrđuju da je Uzeir Čaušević, pod drugim okolnostima, pretučen u toku svog boravka u logoru Keraterm, to je premlaćivanje ovog zatočenika, navedeno u izreci presude u dijelu gdje su svrstana premlaćivanja i ostali oblici fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjenih lično i direktno od strane drugih lica, osim Duška Kneževića, ali u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je i on učestvovao.

U grupu premlaćivanja i ostalih oblika fizičkog nasilja nad zatočenicima počinjenih lično i direktno od strane drugih lica, osim Duška Kneževića, ali u cilju pospješivanja sistema zlostavljanja i progona u logoru u kojem je i on učestvovao, optužnicom su, prije svega, obuhvaćena premlaćivanja Zejre Čauševića, Katlaka, Ismeta Kljajića i Mesuda Terarića, koja su se desila u periodu od 24. maja do 6. avgusta 1992. godine u logoru Keraterm, kada su navedena lica surovo pretučena od strane stražara u logoru, među kojima je i muškarac zvani „Tomica. Kizprizilazi da se radi o zasebnim događajima, a utvrđeno je i to da je samo zatočenik Zejro Čaušević, koji je bio par puta premlaćen, jedne prilike pretučen od strane logorskog stražara zvanog „Tomica“. U skladu sa navedenim rezultatima dokaznog postupka, Sud je izvršio korekciju u odnosu na optužnicu, kako je to konstatovano u izreci presude. Obzirom da je vrijeme izvršenja navedenih premlaćivanja u optužnom aktu postavljeno veoma široko, odnosno od 24. maja do 06. avgusta 1992. godine, što se faktički poklapa sa vremenom funkcioniranja logora Keraterm, to, po ocjeni Suda, ne postoji nikakva sumnja da su se predmetni događaji desili u naznačenom periodu. U vezi premlaćivanja zatočenika Zejre Čauševića, Sud je svoj zaključak o tome da je isti premlaćen par puta, od čega jednom i od strane stražara Tomice, utemeljio na iskazima svjedoka K044, K05, K016, K043 i K013. Prema navodima svjedoka K044, on je Zejru Čauševića vidio u logoru Keraterm, tvrdeći da je Zejro bio smješten u sobi broj 2 kada je jedne prilike prozvan od strane stražara u logoru po imenu Tomica, nakon čega je Zejro izašao. Zvidio rezultate premlaćivanja, obzirom da je Zejro Čaušević poslije premlaćivanja ušao u njegovu spavaonu, što je za Sud, kao i u prethodnim slučajevima, bilo sasvim dovoljno u utvrđenju da se premlaćivanje zaista i desilo. Ovo posebno iz razloga jer je svjedok vidio prozivku zatočenika Zejre Čauševića, a potom i njegovo fizičko stanje nakon što je vraćen u prostoriju, tim prije što iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da mu je Zejro Čaušević lično rekao čime su ga tukli, navodeći da su prilikom tuče koristili dasku punu eksera. Navodi svjedoka K044 su potkrijepljeni i sa opisom Zejre Čauševića kojeg je svjedok dao, nakon što mu je sutradan vidio povrede, ističući da je Zejro bio sav izbušen, a da je u noći premlaćivanja, kada zbog mraka nije mogao vidjeti povrede, svjedok primjetio da Zejro nije mogao na noge i da je krvario. Svjedok K044 je izričito ustvrdio da su se rane, koje je Zejro Čaušević zadobio prilikom premlaćivanja, u međuvremenu zatrovale i ucrvale. Teško fizičko stanje Zejre Čauševića usljed premlaćivanja potvrđuje i svjedok K016, koji je imenovanog poznavao od ranije i koji je vidio da je Zejro bio u jako lošem stanju, pretučen i sav u ranama koje su se ucrvale, što potvrđuje i svjedok K043, koji je, takođe, naveo da je Zejro Čaušević bio teško pretučen i da je čuo da su mu se neki dijelovi tijela počeli crvati. I svjedok K013, saglasno iskazima prethodnih svjedoka, navodi da je Zejro Čaušević, kojeg je osobno upoznao u spavaoni broj 1, pretučen, da je osobno vidio posljedice premlaćivanja, koje su

se manifestirale kao zatrovane i ucrvale rane, a svjedok je ustvrdio da je Zejro Čaušević premlaćen par puta. Na kraju, iskazi svjedoka koji opisuju fizičko stanje Zejre Čauševića nakon premlaćivanja, potkrijepljeni su i iskazom svjedoka K05, koji je potvrdio da je Zejro Čaušević bio odveden do kioska između logora i ceste, a potom pretučen od strane stražara Predraga Banovića zvanog Čupo. Ovaj svjedok je kao izvršioca premlaćivanja Zejre Čauševića identifikovao stražara Predraga Banovića, koje premlaćivanje se desilo u popodnevnim satima, dok je svjedok K044 svjedočio o premlaćivanju Zejre Čauševića nakon prozivke od strane stražara Tomice, što se desilo u vrijeme kada je već pao mrak, tako da iskazi navedenih svjedoka upućuju na zaključak da je zatočenik Zejro Čaušević premlaćen najmanje par puta, jer se očigledno radi o dva zasebna premlaćivanja. Svjedok K05, takode, potvrđuje navode prethodnih svjedoka o tome da se dio tijela Zejre Čauševića ucrvalo, a prema navodima ovog svjedoka u pitanju je bila noga. Da Zejri Čauševiću nije bila pružena medicinska njega, potvrđuje svjedok K044, kojeg je lično zamolio da za njega zatraži ljekarsku pomoć i koji svjedok je pomoć tražio tri puta, međutim ista nikada nije pružena. Naprijed navedeno Sud, takođe, nalazi nesumnjivo utvrđenim jer je ovaj svjedok bio uz Zejru osam dana nakon premlaćivanja, tako da je morao biti upoznat sa zdravstvenim stanjem Zejre Čauševića u navedenom periodu.

O premlaćivanju osobe zvane Katlak svjedočio je svjedok K044, koji, kako ističe, nije vidio osobu koja je pretukla Katlaka, niti je vidio njegovo premlaćivanje, ali mu je Katlak, za kojeg svjedok navodi da se tako preziva, osobno rekao „Ubiše me, podoh u wc“. Svjedok K044 je vidio imenovanog prije nego što će izaći iz prostorije, upozoravajući ga da ne izlazi u tom momentu, što ukazuje da je svjedok, ocijenivši određene okolnosti koje su vladale u tom momentu u logoru, naslućivao da bi Katlak mogao biti pretučen ukoliko izađe iz prostorije. Na kraju svjedok je, pored toga što mu je Katlak lično rekao da je premlaćen, vidio i posljedice premlaćivanja, jer je Katlak, prema navodima svjedoka K044, bio krvav po povratku u prostoriju, te da mu se oči nisu vidjele od krvi.

Svjedok K044 je dao svoj iskaz i na okolnosti premlaćivanja zatočenika Ismeta Kljajića, kojeg je lično poznao i koji je u detalje opisao dešavanja prilikom prozivke Kljajića, kao i stanje imenovanog nakon premlaćivanja. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da je Ismet Kljajić jednu noć, oko ponoći, prozvan, da mu je naređeno da skinе sve sa sebe, da legne i prevrće se, nakon čega je svjedok čuo tučnjavu pendrecima. Da je Ismet Kljajić prilikom navedene prozivke premlaćen, nedvojbeno proizilazi iz daljeg toka svjedočenja svjedoka K044, kojeg je, kako navodi, sutradan jedan poznanik rekao: „Dobro su sredili Kljaju“, misleći upravo na Ismeta Kljajića, u što se svjedok potom i osobno uvjerio jer ga je vidio u lošem stanju. Svjedok K044 je, opisujući stanje Ismeta Kljajića, naveo da mu je glava bila otečena, da je uzdisao, a kada ga je zatočenik po imenu Adil okrenuo, svjedok je vidio da mu je koža bila ispucana od udaraca. I svjedok K016 je potvrdio navode svjedoka K044 da je Ismet Kljajić pretučen, vezujući vremenski njegovo premlaćivanje sa premlaćivanjem Drage Tokmadžića i Esada Islamovića.

Što se tiče premlaćivanja zatočenika Mesuda Terarića, kao i u većini prethodnih slučajeva, svjedok K044, koji je u svom iskazu naveo da je isti bio premlaćen, nije vidio samo premlaćivanje, ali je potvrdio da je navedeni zatočenik bio prozvan i da se nakon

toga vratio sav krvav i prebijen. Stoga, Sud predmetno premlaćivanje, takođe, nalazi utvrđenim. U slučajevima kada svjedoci svjedoče o pojedinim premlaćivanjima, ne opisujući sam čin premlaćivanja nego prozivku, a potom posljedice premlaćivanja, iskaze svjedoka cijeni pouzdanim i uvjerljivim, obzirom na hronologiju događaja opisanih u iskazima sukaže na zaključak da im, prilikom svjedočenja, nije bila namjera da preuveličaju određeni događaj ili nekog neosnovano terete. S obzirom na posljedice premlaćivanja naprijed navedenih zatočenika, opisane od strane svjedoka koji su zatočenike vidjeli po premlaćivanju, Sud je utemeljio nedvojben zaključak o tome da su ovi zatočenici zaista bili surovo premlaćeni.

Iz činjenične postavke optužnice Tužiteljstva BiH, proizilazi da su 13. juna 1992. godine ili tih dana pretučeni zatočenici K05, Ziko Krivdić i Suad Bajrić, a da je zatočeniku Suadu Bajriću nanesena rana bajonetom. Kako u optužnici stoji, ovi zatočenici su pretučeni neposredno po dolasku iz Kozarca, od strane osoblja logora Keraterm, a prilikom premlaćivanja su korišteni kablovi, čime su zatočenicima nanesene teške tjelesne povrede. Odredene činjenice iz optužnice, koje se odnose na predmetni događaj, korigovane su u skladu sa sadržajem iskaza svjedoka K05, koji je, pored toga što je i sam bio premstjelesne povrede, imajući u vidu da se radi o zakonskom nazivu određenog krivičnog djela, za čije postojanje je neophodno odgovarajuće vještačenje, što, u konkretnom slučaju, nije učinjeno. Pored toga ispušteni su navodi iz optužnice da su K05, Zijad Krivdić i Suad Bajrić zajedno premlaćeni, neposredno po njihovom dolasku u logor Keraterm iz Kozarca, jer iz iskaza svjedoka K05, proizilazi da je on osobno u logor Keraterm doveden ranije, a ne 13. juna 1992. godine ili tih dana, kako u optužnici stoji. Prema navodima svjedoka K05, na čijem iskazu Sud temelji svoj zaključak o tome da se predmetni događaj desio, Suad Bajrić i Zijad Krivdić su dovedeni u logor Keraterm 14. juna 1992. godine iz sela Sivci (selo koje se nalazi u blizini mjesta Kozarac), što vremenski odgovara određenju postavljenom u optužnici Tužiteljstva BiH. Nadalje, iz iskaza navedenog svjedoka proizilazi da su Suad Bajrić i Zijad Krivdić „čepirani“ kablom na čijem vrhu se nalazio šaraf, a kako su prema navodima svjedoka, kablom udarani svi zatočenici koji su bili na dometu izvršitelja, on je lično dobio udarac u glavu. Svjedok K05 je, nposljedica navedenog premlaćivanja. Što se tiče zatočenika Suada Bajrića, svjedok je bio očevidac kada su istom probodene noge bajonetom. Obzirom da se svjedok K05 nalazio na razdaljini od četiri metra od Suada Bajrića i Zijada Krivdića, sasvim je neupitno da li je isti mogao vidjeti navedeno premlaćivanje i nanošenje povreda Suadu Bajriću bajonetom, jer se radi o razdaljini na kojoj bi svaki čovjek prosječnog vida mogao uočiti takav događaj. U optužnici je navedeno da se jedan od zatočenika koji je pretučen te prilike zove Ziko Krivdić, a svjedok K05 istog naziva Zijad i Ziko Krivdić, što ukazuje da se radi o istom čovjeku, jer je očigledno da je u pitanju Zijad Krivdić.

Iz činjeničnih navoda optužnice, nadalje, proizilazi da su 14. juna 1992. godine ili tih dana Predrag Banović i drugi pretukli nove zatočenike koji su tog dana pristigli iz sela Sivci. I ovaj događaj, Sud je našao utvrđenim van svake razumne sumnje, obzirom da je na navedene okolnosti saslušan svjedok K08, koji je bio u grupi zarobljenih i koji je u svom iskazu opisao dešavanja po njihovom dovođenju u logor Keraterm. Ovaj svjedok je naveo da je uhapšen 14. juna 1992. godine i doveden u logor Keraterm, što potvrđuju i navodi svjedoka K05, koji je svjedočio na okolnosti premlaćivanja Suada Bajrića i Zike

Krivdića, kada je naveo da su 14. juna 1992. godine, stigla tri autobusa ljudi iz Sivaca, iz čega proizilazi da se radi o istoj grupi zatočenika. Kako iz iskaza svjedoka K08 proizilazi, navedena grupa zatočenika je dočekan od strane lica koja su imala vojne uniforme i uniforme rezervne policije, za koje svjedok tvrdi da su bili stražari u logoru, a koji su ih potom izgurivali iz autobusa, tukli pojedince i uzimali osobne stvari. Svjedok je, opisujući navedeni događaj, naveo da su stražari pojedine zatočenike pretresali i tukli, odnosno da je tukao kako je ko koga stigao. Navodi svjedoka K08 potkrijepljeni su iskazom svjedoka K05, koji je opisao dolazak zatočenika iz sela Sivci, ističući da su pripadnici smjene, koja je kritične prilike bila na dužnosti, pravili špalir i tukli zatočenike pri izlasku iz autobusa. Nadalje, svjedok K08 je opisao i prvu noć boravka u logoru Keraterm, navodeći da, pored toga što su pretučeni nakon dolaska, ovi zatočenici, među kojima je bio i on, tučeni i naveče, nakon što su smješteni u svoje sobe. Kao izvršitelja ovih premlaćivanja, svjedok navodi lice po nadimku „Čupo“, što ukazuje da se radi o stražaru Predragu Banoviću, koji je, kako iz iskaza svjedoka proizilazi, došao to večer i tukao ljude, uz riječi: „Je li vas ko dira“?, a kada zvam ovdje biti“. Prema tvrdnjama ovoga svjedoka, Čupo je, potom, pretukao 3-4 zatočenika iz spavaone u kojoj je i svjedok bio smješten, nakon čega je išao od spavaone do spavaone i tukao zatočenike. Kako je svjedok bio u grupi lica koja su dovedena navedene prilike u logor, a imajući u vidu činjenicu da iz njegovog iskaza proizilazi da je vidio da su neki zatočenici iz sobe u kojoj je on bio smješten pretučeni prve noći po dolasku, Sud nije našao spornim navode ovog svjedoka u pogledu opisanog događaja, jer je isti faktički bio u neposrednoj blizini mjesta događaja i mogao jasno vidjeti šta se dešava.

Iz činjeničnog opisa optužnice i iskaza svjedoka K010 proizilazi da je on par puta pretučen u toku svog boravka u logoru Keraterm. Prvo premlaćivanje, navedeno u optužnici, desilo se u noći 16.-17. juna 1992. godine, kada je Dragan Kondić tukao svjedoka K010 pištoljem po prsima, a zatim nastavio da ga tuče sa drugima na drugoj lokaciji. Prema navodima svjedoka K010, on je u logor Keraterm doveden 11. juna 1992. godine, a saslušan je 16. juna ili jula 1992. godine. Obzirom da je svjedok svoje prvo premlaćivanje vezao za dan kada je ispitan, navodeći da se desilo istog dana naveče, Sud je, u skladu sa ovim navodima svjedoka, izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice u pogledu vremena, označavajući da se predmetni događaj desio 16. juna ili jula 1992. godine. Opisujući, nadalje, predmetni događaj, svjedok je naveo da ga je prozvao stražar Kondić i počeo ga tući palicom pred prostorijom. Obzirom da svjedok nije spomenuo da ga je Kondić tukao pištoljem po prsima, nego palicom, Sud je, u tom pravcu izvršio korekciju u odnosu na optužnicu, kako je to navedeno u izreci presude. Pored toga, prema navodima svjedoka K010, Kondić ga je nastavio tući na drugoj lokaciji, odnosno u sobi broj 5 i to sa više lica, čime se utvrđenim ukazuju i ovi navodi iz optužnice u vezi predmetnog događaja. Iako se svjedok nije mogao izjasniti ko je pored Kondića učestvovao u njegovom premlaćivanju, bio je izričit u tvrdnji da je u premlaćivanju učestvovalo više osoba i da je premlaćen u sobi broj 5, te da je, tom prilikom, nastavljen tuča po tijelu i to po leđima i bubrezima, nakon čega su ga izbacili iz sobe. Opisujući posljedice premlaćivanja, svjedok K010 je naveo da je bio plav, da se nije mogao kretati, pa čak i da je izgubio svijest, te da je prohodao tek drugi dan nakon premlaćivanja.

Što se tiče događaja koji se odnosi na premlaćivanje zatočenika K016, koje se, kako u optužnici stoji, desilo sredinom juna 1992. godine, kada su ga dvojica muškaraca, od kojih je jedan bio vojni policajac iz Sarajeva, tukli toljagom i nogama u prisustvu Dušana Fuštara, Sud je i ovaj događaj našao utvrđenim van svake razumne sumnje, izvršivši određene korekcije u odnosu na optužnicu Tužilaštva BiH, konstatovane u izreci presude, koje su rezultat dokaznog postupka. Uz to, izvršena je korekcija u pogledu vremena kada se predmetno premlaćivanje desilo, jer iz iskaza svjedoka K016 Sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi da li je isti premlaćen sredinom juna 1992. godine, ali iskaz svjedoka K016 ukazuje da se premlaćivanje svakako desilo u junu 1992. godine. Kako svjedok K016 navodi, on je pretučen od strane vojnog policajca iz Sarajeva i još jednog lica, nakon što istima nije imenovao dvojicu „ekstremista“ među zatočenicima, na što mu je vojni policajac rekao: „Ako ti nećeš da nađeš, ja ću da te tučem“. Prema navodima svjedoka K016, premlaćivanje je vršeno na način da ga je vojni policajac tukao palicom, a drugo lice, za kojeg se svjedok izjasnio da je manji rastom, šutalo ga je nogama u stomak, dok su ga obojica tukli po leđima i glavi, što je za posljedicu imalo masnice po leđima ovog zatočenika. Temeljem iskaza svjedoka K016, Sud je utvrdio da su ga kritične prilike tukla dva lica, od kojih je jedan bio vojni policajac iz Sarajeva, obzirom da se svjedoku i sam predstavio kao vojni policajac iz Sarajeva, a kao sredstvo premlaćivanja isti su koristili palicu, dok je drugo lice ovog zatočenika tuklo i nogama. Navedeni svjedok svojim iskazom potkrijepljuje i navode iz optužnice da je premlaćivanju prisustvovao i Dušan Fuštar, koji je čitavo vrijeme samo posmatrao tuču,

U odnosu na premlaćivanje Hameda Karabašića, Zijada Krivdića i njegovog sina Suada zvanog „Mitraljezac“, koje se, prema navodima iz optužnice, dogodilo 24. juna 1992. godine, Tužiteljstvo BiH u toku dokaznog postupka nije pružilo niti jedan dokaz kojim bi potkrijepio ove navode iz optužnice, što je, uostalom, u završnim riječima optužbe i naglašeno. Stoga je Sud u izreci presude ispustio ovaj događaj, ocijenivši da isti nije dokazan od strane optužbe.

Svoje uvjerenje o tome da je u toku juna ili jula 1992. godine surovo pretučen zatočenik Faruk Hrnčić, od strane Predraga Banovića i njegovog brata Nenada Banovića, na način da su ga tukli i udarali nogama, Sud temelji na sadržaju izjave svjedoka Ismeta Dizdarevića, date Uredu Tužitelja MKSJ dana 02.02.2002. godine. Kako je svjedok Ismet Dizdarević u međuvremenu umro, što proizilazi iz naprijed navedenog Izvoda iz matične knjige umrlih, Sud je izjavu ovog svjedoka, u smislu člana 273. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, prihvatio kao dokaz na glavnom pretresu, obzirom da su dolazak svjedoka i svjedočenje pred ovim Sudom na navedenu okolnost faktički nemogući, zbog smrti svjedoka. U predmetnoj izjavi, svjedok Ismet Dizdarević je naveo da se dobro sjeća kada je „Čupo“, što ukazuje na stražara Predraga Banovića, iz prostorije broj 2 prozvaao Faruka Hrnčića i odveo ga između dva parkirana kamiona, gdje je, prema navodima svjedoka, već čekao drugi Banović. Ovi navodi svjedoka Ismeta Dizdarevića upućuju na zaključak da su u premlaćivanju Faruka Hrnčića učestvovali braća Predrag i Nenad Banović, koje su svi zatočeniци identificirali kao braću Banović. Svjedok je lično čuo kako braćHpredmetno premlaćivanje bilo surovo, imajući u vidu da se jaukanje imenovanog čulo iako je mjesto premlaćivanja, kako svjedok navodi, bilo udaljeno oko 4-5 metara od prostorija. Svjedok Ismet Dizdarević je u svom iskazu,

nadalje, naveo da nije vidio predmetno premlaćivanje, obzirom da se isto desilo između dva kamiona, ali da je jasno čuo šta se dešava. Međutim, kada je Faruk Hrnčić pao, svjedok je istakao da je vidio kako ga oba Banovića udaraju nogom dok je bio nogama udaran od lica za koje je svjedok već ranije utvrdio da se radi o braći Banović. Sama činjenica da je Faruk Hrnčić nakon 15-tak minuta vraćen u prostoriju broj 2, od strane Čupe koji ga je i prozvao, takođe, nameće zaključak da je u premlaćivanju Hrnčića učestvovao Predrag Čupo Banović. U činjeničnoj postavci optužnice stoji da je Faruk Hrnčić pretučen u junu 1992. godine, što realno predstavlja tačan vremenski okvir, jer svjedok Ismet Dizdarević pominje premlaćivanja tokom prvih 15 do 20 dana boravka u logoru, iz čega proizilazi da je svjedok mislio na mjesec juni 1992. godine. Obzirom da svjedok, ipak, nije naveo tačno vrijeme kada je Faruk Hrnčić pretučen, Sud je, korigujući vrijeme predmetnog premlaćivanja, ostavio mogućnost da se isto moglo desiti i u julu 1992. godine, imajući u vidu činjenicu da su se sva ubistva i premlaćivanja zatočenika desila upravo u ova dva mjeseca.

Sljedeći događaj, prema navodima iz optužnice, desio se krajem juna 1992. godine, a odnosi se na premlaćivanje trojice braće Ališić, Armina, Ede i trećeg čiji je nadimak „Jama“, baseball palicom, od strane Predraga Banovića. Na okolnosti premlaćivanja trojice braće Ališić, svoje iskaze su dali svjedoci Edin Ganić, K09 i K029. Da se predmetni događaj desio krajem juna 1992. godine, prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedoka Edina Ganića, koji je naveo da je prozvan isti dan sa braćom Ališić, a za kojeg svjedoka je već naprijed utvrđeno da je prozvan i premlaćen krajem juna 1992. godine. Svjedok Edin Ganić je u svom iskazu naveo da se braća Ališić, koji su bili zatočeni u logoru Keraterm i kritične prilike pretučeni, zovu Edin, Armin i Fehim, a u momentu kada je on izvođen na premlaćivanje, osobno je vidio navedena lica, pretučena pored zida na kraju kruga u logoru Keraterm, navodeći da su ležali ili sjedili na betonu, da su bili premlaćeni i da su plakali, odnosno puštali čudne zvukove. Navode svjedoka Edina Ganića, potvrđuju svjedoci K09 i K029, koji su čuli prozivku tri brata Ališić. Prema navodima svjedoka K09, prvo je prozvan jedan od Ališića, a kako se niko nije javio naređeno je da svi Ališići izađu, dok iz iskaza svjedoka K029, koji je naveo da su u logoru Keraterm bila tri od četiri brata Ališić i to Armin, Edin i Fehka (što može biti nadimak od Fehim), proizilazi da su tri brata Ališić prozvani kao „Jamina braća“. Navodi svjedoka Edina Ganića i K029, upućuju na zaključak da su u logoru Keraterm bili zatočeni i kritične prilike pretučeni tri brata Ališić, odnosno Armin, Edin-Edo i Fehim-Fehka. Nadalje, iz iskaza svjedoka K029, koji je od ranije poznao porodicu Ališić, proizilazi da je četvrti brat Ališić bio poznat po nadimku „Jama“ i da isti nije bio zatočen u logoru. U tom smislu, izvršena je korekcija u odnosu na činjenični opis iz optužnice u vezi predmetnog događaja, gdje stoji da je i jedan od braće Ališić po nadimku „Jama“ prozvan i pretučen, što Sud nije utvrdio na temelju povedenih dokaza, tako da je u izreci presude navedeno „trojica braće Ališić“, jer je sasvim sigurno da su bila trojica braće. Premlaćivanje braće Ališić opisuje i svjedok K09, koji je, istina, samo čuo šta se dešava napolju, opisujući da je mogao čuti galamu i viku, glasove stražara koji su govorili: „Koliki je, ne mogu ga udariti po glavi“ i „Ud'ri ga po koljenima“. I svjedok K029 je čuo prozivanje tri brata Ališić, ali nije vidiopremlaćivanje. Međutim, ovaj svjedok je naredni dan vidio povrede koje su tri brata Ališić zadobila prilikom navedenog premlaćivanja, odnosno vidio je da su im na glavama bile otvorene rane, te da su bili premlaćeni. Prema

navodima ovoga svjedoka, on je lično obavio razgovor sa Arminom Ališićem, jednim od braće Ališić, koji mu je opisao način premlaćivanja, navodeći da im je naredeno da kleknu i sagnu glave, nakon čega su ih tukli palicama. Uprkos činjenici da svjedoci K029 i K09 nisu vidjeli premlaćivanje braće Ališić, Sud je, cijeneći sadržaje iskaza ovih svjedoka, koji su čuli, odnosno vidjeli posljedice premlaćivanja, te dovodeći iste u vezu sa iskazom svjedoka Edina Ganića, koji je braću Ališić napolju vidio premlaćene, na nesumnjiv način utvrdio da su ova tri brata, nakon što su prozvana i premlaćena. Sud je, posebno imao u vidu navode svjedoka K029, koji je neposredno čuo o detaljima premlaćivanja od jednog od braće Ališić. U pogledu lica koja su izvršila premlaćivanje braće Ališić, Sud nije mogao izvan svake razumne sumnje utvrditi da je to učinio Predrag Banović, obzirom da samo svjedok K09 ukazuje na imenovanog kao izvršitelja, tako da je, korekcijama u odnosu na postavljenu optužnicu, ostavljena mogućnost da je to učinio bilo ko od stražara ili posjetitelja logora, pa čak i sam optuženi Duško Knežević, na kojeg ukazuje svjedok K029. Ako se uzme u obzir događaj koji se odnosi na premlaćivanje Edina Ganića, kada su i braća Ališić premlaćena, sasvim je sigurno da su kritične prilike bili prisutni i stražari, uključujući i Predraga Banovića, kao i posjetitelji, uključujući optuženog Duška Kneževića i Zorana Žigića. Iz završnih riječi tužitelja proizilazi da je tužitelj predmetni događaj svrstao u grupu premlaćivanja počinjenih od strane optuženog Duška Kneževića, međutim, tužitelj nije precizirao optužbu u skladu sa članom 275. ZKP BiH, nego je samo u završnim riječima ovo premlaćivanje naznačio kao premlaćivanje od strane optuženog Kneževića.

Kada je u pitanju premlaćivanje Enesa Crljenkovića, prema navodima iz optužnice, isti je pretučen u više navrata između 20. i 24. jula 1992. godine i to u noći po dolasku u logor 20. jula 1992. godine od strane stražara logora, zatim sljedećeg jutra kada je, zajedno sa ostalim zatočenicima pretučen od strane stražara među kojima su bili Predrag Banović, Nenad Banović i Dragan Kondić, u vrijeme dok su ležali na betonskoj, 30 metara dugačkoj stazi zvanoj pista, te sljedećeg jutra kada je ponovo bio prisiljen da leži na pisti i kada je pretučen od strane stražara, među kojima je bio i Dragan Kondić, koji ga je tukao palicom. Sud je i u pogledu ovog događaja izvršio korekcije u odnosu na činjenični opis optužnice, imajući u vidu provedene dokaze, prije svega iskaz svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je detaljno opisao dešavanja po njegovom dovođenju u logor Keraterm i tokom boravka u logoru. Iz iskaza svjedoka Enesa Crljenkovića proizilazi da je isti lišen slobode u selu Rakovčani i 20. jula 1992. godine doveden u logor Keraterm, zajedno sa ostalim mještanima sela iz područja Brda, kojem pripada i selo u kojem je svjedok živio. Navode svjedoka Enesa Crljenkovića okvirno potvrđuje i svjedok K08, koji je ranije doveden u logor, ali je, kako navodi, između 20. i 25. jula 1992. godine, zajedno sa ostalim zatočenicima napustio sobu broj 3 u koju su dovedeni mještani područja Brda. Prema navodima svjedoka Enesa Crljenkovića, odmah pri dovođenju u logor zatočenici su tučeni od strane stražara, a prvi dan, koji je po sjećanju svjedoka bio ponedjeljak, zatočenici su bili primorani ležati na pisti, na stomaku, podignutih ruku iznad vrata. Svjedok je opisao da su zatočenici, ukoliko se neko pomjeri ili promijeni položaj, bili tučeni od strane stražara, među kojima su bili i Predrag Banović, Nenad Banović, te lice po nadimku Faca. U ovom dijelu koji se odnosi na navode iz optužnice, Sud u cjelosti nalazi utvrđenim doveden u logor i to u vrijeme dok je ležao na pisti. U pogledu identiteta lica koja su izvršila premlaćivanje, Sud je u potpunosti poklonio vjeru ovom

svjedoku, obzirom da je svjedok bio odrediv prilikom imenovanja istih, tim prije što je poznao Predraga i Nenada Banovića od ranije, te cijeneći i iskaze ostalih svjedoka iz kojih proizilazi da su braća Banović bili skloni premlaćivanju zatočenika uopće. Dušana Fuštara, koji je, takode, označen kao lice koje je kritične prilike premlaćivalo novopridošle zatočenike, Sud je ispustio iz izreke presude, rukovodeći se sadržajem Sporazuma o priznanju krivnje, kojeg je ovaj optuženi zaključio sa Tužiteljstvom BiH, kao i izmjenjene optužnice. Nadalje, Sud je ispustio i navode iz optužnice o tome da je Enes Crljenković, pretučen u noći nakon njegovog dolaska u logor, jer iz iskaza ovoga svjedoka proizilazi da isti navedene prilike nije pretučen. Naime, Enes Crljenković je svjedočio o određenim prozvima i premlaćivanjima zatočenika sa područja Brda prve noći po njihovom dolasku, ali nije naveo da je on osobno izveden i premlaćen, tako da navodi iz optužnice u ovom dijelu, po ocjeni Suda, nisu dokazani. Opisujući i naredne dane svoga boravka u logoru Keraterm, svjedok Enes Crljenković je naveo da su zatočenici iz sobe broj 3, u kojoj su bili smješteni, svaki naredni dan izvođeni na pistu, gdje su bili primorani da leže. Iz iskaza svjedoka Crljenkovića, kao i iskaza drugih svjedoka, te fotografija logora Keraterm koje su priložene kao dokaz u spisu, proizilazi da je pista betonska podloga koja se nalazi ispred objekta u kojem se nalaze spavaone. Međutim, iz provedenih dokaza Sud nije našao utvrđenim da dužina betonske podloge zvane pista iznosi 30 metara, tako da je i u tom pogledu izvršena korekcija u odnosu na optužnicu, te su ovi navodi iz optužnice ispušteni u izreci presude. U dijelu iskaza, u kojem svjedok opisuje dešavanja kada je sa ostalim zatočenicima bio prisiljen ležati na suncu, na pisti, narednih dana, svjedok je naveo: „Bili smo svaki dan premlaćivani. Tukli su nas oružjem, kundacima, palicama, pištoljima, u noge, ruke, glavu“. Ovi navodi ukazuju na zaključak da su, pored svjedoka Enesa Crljenkovića, kritične prilike bili premlaćivani i ostali zatočenici, kako to stoji u činjeničnom opisu optužnice. Pored toga, iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da je isti premlaćen prvi dan, kada je bio prinuđen ležati na pisti, ali svjedok se nije izjasnio da je te prilike premlaćivanje vršio stražar Dragan Kondić. Stražara Kondića, svjedok Enes Crljenković spominje tek u narednim premlaćivanjima, koja su se desila sljedećih dana, navodeći ga u grupi sa braćom Banović i Željkom Radinovićem, što je navedeno i u činjeničnoj postavci optužnice. Prema navodima svjedoka Enesa Crljenkovića, on lično nije posebno premlaćen od strane određenog stražara, nego je svjedok opisao situaciju u kojoj su svi zatočenici premlaćivani neselektivno od strane prisutnih stražara, u kojem smislu je Sud i u ovom dijelu izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice, kako je konstatovano u izreci presude. Optužba je pokušala ukazati da je svjedok ciljano pretučen od strane stražara među kojima je bio i stražar Dragan Kondić, što, po ocjeni Suda, iskaz ovog svjedoka ne potvrđuje. Odbrana je, u unakrsnom ispitivanju, svjedoku ukazala da, pored Dragana Kondića, postoje i osobe pod imenom Dušan Kondić i Milivoje Kondić ili da se radi o istoj osobi sa drugim imenom, međutim, svjedok se u direktnom ispitivanju jasno izjasnio o tome da se radi o stražaru Draganu Kondiću, koji se pominje i u događaju vezanom za premlaćivanje zatočenika K010. Da su navedena premlaćivanja trajala od 20. jula 1992. godine do 24. jula 1992. godine, takode, proizilazi iz iskaza svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je naveo da je izvođen od ponedjeljka 20. jula 1992. godine, do petka 24. jula 1992. godine, kada se desio masakr u sobi broj 3.

Događaj koji se odnosi na premlaćivanje Besima Fazlića, Mehmeda Avdića, Muharema Sivca i Mirsada Crljenkovića, na način da su isti pretučeni između 20. i 24. jula 1992. godine, po ocjeni Suda je, takođe, na nesumnjiv način utvrđen u toku dokaznog postupka, s tim da je i u vezi predmetnog događaja izvršena određena korekcija u odnosu na činjeničnu postavku optužnice, kao i kod naprijed opisanih događaja. Kao temelj za utvrđenje premlaćivanja navedenih lica, Sud nalazi u iskazu svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je svojim svjedočenjem predočio cjelokupnu sliku dešavanja koja su uslijedila u noći nakon dovođenja zatvorenika iz područja Brda. Svjedoci K08, K043, K044 i K016 saglasno su izjavili da su zatočenici iz sela sa područja Brda, nakon što su dovedeni, smješteni u prostoriju broj 3, nakon što je ista ispražnjena od ostalih zatočenika. Isto potvrđuju i svjedoci Enes Crljenković i K07, koji su se upravo nalazili u grupi zatočenika, smještenih u sobu broj 3. Svjedok Enes Crljenković je opisao događaj koji se desio u noći nakon njihovog dovođenja, kada je grupa zatvorenika izvedena i premlaćena, a koju grupu su, prema njegovim tvrdnjama, činili Ismet Bajrić i Nuriya Crljenković. Svjedok je vidio njihovo prozivanje, a potom pratio dešavanja izvan prostorije, kojom prilikom je čuo udarce i jauke, te na kraju vidio stanje ovih zatočenika nakon povratka u sobu, navodeći da su bili u vrlo teškom stanju i da su imali modrice po cijelom tijelu. Na pitanje tužitelja, svjedok Enes Crljenković je naveo da su prve noći, misleći na noć 20.-21. juli 1992. godine, izvedeni i pretučeni i Besim Fazlić, Mehmed Avdić, Muharem Sivac i Mirsad Crljenković. Sud je u potpunosti poklonio vjeru navodima ovog svjedoka, upravo iz razloga što je kritične noći bio smješten u prostoriju sa prozvanim licima, a kako je svjedok sve navedene zatočenzidentiteta prozvanih zatočenika. Pored toga, za lice po imenu Mirsad Crljenković, koji je izveden iste noći, svjedok navodi da mu je rođak, što predstavlja dodatnu okolnost u pogledu toga da je svjedok, sasvim sigurno, vidio izvođenje istog. Vrijeme premlaćivanja navedenih lica u cjelosti odgovara vremenskom okviru postavljenom u činjeničnom opisu optužnice, obzirom da iz iskaza svjedoka Enesa Crljenkovića, na temelju kojeg Sud zasniva zaključak da se predmetni događaj desio, proizilazi da su navedena lica izvedena i premlaćena u noći 20.-21. juli 1992. godine. Kako Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi ko je od stražara prozvao i pretukao Besima Fazlića, Mehmeda Avdića, Muharema Sivca i Mirsada Crljenkovića, u tom dijelu je izvršena korekcija u odnosu na činjenične navode iz optužnice. Takođe, ispušten je i opis povreda koje su imenovani kritične prilike zadobili jer se svjedok na te okolnosti nije izjašnjavao, a u izreci presude su ispušteni i navodi optužnice o tome da su navedena lica premlaćena nekoliko puta, obzirom da iz iskaza svjedoka Enesa Crljenkovića proizilazi da su isti izvedeni i premlaćeni jednom a ne nekoliko puta i to u noći između 20. i 21. jula 1992. godine, kako je to naprijed obrazloženo.

Premlaćivanje koje se, prema navodima iz optužnice, desilo 25. jula 1992. godine ili tih dana, kada su iz prostorije broj 3 izvedeni i pretučeni zatočenici Mirsad Crljenković, Nuriya Crljenković i osam drugih zatočenika koji usljed premlaćivanja nisu mogli da hodaju, Sud je ispustio iz izreke presude, jer nijedan provedeni dokaz ne upućuje na zaključak da se ovaj događaj desio, što je i sam tužitelj u završnoj riječi optužbe istakao. Iz činjeničnih navoda optužnice proizilazi da je svjedok K010, za vrijeme boravka u logoru Keraterm, premlaćen više puta i to od strane Dragana Kondića, u noći nakon dana kada je ovaj zatočenik ispitan od strane istražitelja, a koje premlaćivanje je naprijed

opisano, zatim 12. jula 1992. godine, kada je isti opet pretučen od strane Dragana Kondića, potom 20. jula 1992. godine kada je pretučen od strane Zorana Žigića i Dragana Kondića, te 23. jula kada ga je pretukao Zoran Žigić. Međutim, na temelju iskaza svjedoka K010, Sud je van svake razumne sumnje utvrdio da je ovaj svjedok faktički pretučen dva puta, uz još jedan udarac koji je dobio prilikom vođenja na ispitivanje, koji događaj nije obuhvaćen optužnicom. Prvo premlaćivanje, za koje je Sud utvrdio da se desilo u noći 16.-17. juna ili jula 1992. godine, kada je svjedok K010 pretučen od Dragana Kondića, a potom na drugoj lokaciji i od strane drugih lica koji su se pridružili Kondiću u premlaćivanju, opisano je u dijelu presude koji se odnosi na predmetni događaj. Pored toga, Sud u provedenim dokazima, prvenstveno iskazu svjedoka K010 nije našao uporište za zaključak da je navedeno lice ponovo pretučeno samo od strane Kondića, obzirom da sadržaj iskaza svjedoktooptužnice da je Zoran Žigić sam pretukao svjedoka K010, dana 23. jula 1992. godine, što je, uostalom i tužitelj naveo u završnoj riječi optužbe. Kako iz naprijed navedenog proizilazi, pored premlaćivanja koje se desilo u noći 16.-17. juna ili jula 1992. godine, ovaj svjedok je pretučen još jedne prilike od strane Dragana Kondića i Zorana Žigića, pa je, u skladu sa tim, Sud izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice, na način kpremlaćen, desio se, kako svjedok navodi 23.07.1992. godine, s tim da je i sam svjedok, prilikom davanja iskaza, bio rezervisan u pogledu datuma, navodeći: „bio je 23.07., mislim“. Imajući u vidu navedeno, Sud je u izreci presude označio da se kritični događaj desio u drugoj polovini jula 1992. godine. Na ovakav zaključak Suda upućuje i činjenica da je povod drugog premlaćivanja svjedoka K010, bio događaj vezan za zatočenike iz sobe broj 3, koji su u istoj bili zaključani bez hrane i vode, što svjedok opisuje u svom iskazu, a iz čega proizilazi da se radi o zatočenicima dovedenim iz područja Brda oko 20. jula 1992. godine. Svjedok je na jasan i za Sud uvjerljiv način opisao događaj kada je, na molbu zatočenika iz sobe broj 3, skupio kruh sa ostalim zatočenicima i ubacio kroz prozor u sobu broj 3. Ovaj gest svjedoka K010 je, prema njegovim navodima, bio povod Kondiću da ga pretuče, jer je isti, kako svjedok navodi, vidio ili mu je neko rekao da je kruh ubačen kroz prozor sobe 3, nakon čega je K010 bio pretučen. Svjedok je u svom iskazu naveo: „Onda sam bio batinan, batinao me Kondić. Tukao me i Žigić. Ovo se dešavalo danju. Tom prilikom Žigić me tukao nogom, a Kondić me tukao rukom i palicom. Batinanje se desilo ispred soba 2 i 3“. Kako je navedeni svjedok detaljno opisao dešavanja kada je kritične prilike pretučen, a imajući u vidu činjenicu da njegov iskaz ničim ozbiljnim nije doveden u sumnju, to je Sud našao utvrđenim da se navedeni događaj desio na naprijed opisani način, te u skladu sa tim izvršio korekcije, kako je već obrazloženo.

Premlaćivanje Ismeta Bajrića, koje je već pomenuto u kontekstu svjedočenja svjedoka Enesa Crljenkovića, desilo se, kako je i u optužnici navedeno, 20. jula 1992. godine ili tih dana, nakon što je isti doveden u logor Keraterm. Sud je u pogledu utvrđivanja vremena kada se ovaj događaj desio, u cjelosti prihvatio iskaz svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je, također, u logor doveden 20. jula 1992. godine i prema čijim navodima je Ismet Bajrić iste noći prozvan zajedno sa Nurijom Crljenkovićem, što se faktički vezuje sa prozivkom i premlaćivanjem Besima Fazlića, Mehmeda Avdića, Muharema Sivca i Mirsada Crljenkovića. Svjedok je bio precizan u određivanju vremena kada su imenovana lica izvedena, ističući da su tučeni od pola 11 uveče do 2 sata noću, kojom prilikom je svjedok čuo jeke, ali da ništa nije mogao vidjeti, što je i logično jer su vrata sobe broj 3, u

kojoj je bio smješten, bila zaključana. Na kraju, imajući u vidu činjenicu da je svjedok vidio stanje ovih lica nakon povratka u sobu po premlaćivanju, opisujući da su imali modrice po tijelu i da su bili u teškom stanju, jasno ukazuje na zaključak da su isti, u toku odsustva iz sobe od 11 sati uveče do 2 sata noću bili premlaćeni. Nasuprot tome, Sud nije našao utvrđenim van svake razumne sumnje da su premlaćivanje navedenog lica izvršili Nenad i Predrag Banović, udarajući ga šakama, nogama i puškama, te zadajući mu karate udarce, a posebno da se premlaćivanje desilo nakon što je isti pristigao autobusom u logor. Naime, iz iskaza svjedoka Enesa Crljenkovića nedvojbeno proizilazi da je navedeno lice premlaćeno u noći nakon dolaska, međutim, svjedok se nije izjašnjavao na okolnosti i način samog premlaćivanja jer nije bio očevidac istog.

Događaj vezan za dovođenje zatočenika sa područja Brda u logor Keraterm, koji se desio 20. jula 1992. godine ili približno tih dana, te njihovo premlaćivanje od strane stražara i držanje bez hrane i nužnika, već je djelimično opisano kroz naprijed navedene događaje. Prije svega, na okolnosti predmetnog događaja, svoj iskaz je dao svjedok Enes Crljenković koji je, kako je već utvrđeno, pripadao navedenoj grupi zatočenika i koji je opisao da su svi zatočenici, prilikom dolaska u logor, tučeni od strane stražara, kojom prilikom su pretučeni i njegov otac i brat. I svjedok K07, koji je doveden u grupi sa ljudima iz područja Brda, opisao je događaj kada su stigli u logor Keraterm, navodeći da su, prilikom izlaska iz autobusa, tučeni svi redom, nogama, palicama kundacima, kablovima i sajlama, čime u cjelosti potvrđuje navode svjedoka Enesa Crljenkovića o premlaćivanju prilikom dolaska. Kako svjedok K07 navodi, on je osobno pretučen kritične prilike, kada je udaran po leđima, glavi i nogama. Premlaćivanje novopridošlih zatočenika sa Brda opisuje i svjedok K043, koji se, također, sjeća dolaska istih u logor, a koji je u svom iskazu naveo da je, po dolasku autobusa, kada su zatočenici počeli izlaziti, izdvojeno njih desetak, nakon čega im je naređeno da sami sebe šamaraju, što je svjedok vidio svojim očima. Svjedok K043 je ustvrdio da su zatočenike sa Brda tukli redovni stražari, a kako iz iskaza svih svjedoka proizilazi da se predmetni događaj desio u toku dana, sasvim je sigurno da je ovaj svjedok mogao vidjeti navedeno premlaćivanje i prepoznati stražare kao osobe koje su vršile premlaćivanje, obzirom da je svjedok već jedno vrijeme boravio u logoru i mogao je razaznati ko je bio stražar u logoru a ko posjetilac. Prema navodima svjedoka K043, dovođenje i premlaćivanje zatočenika iz nkada se ima u vidu da su zatočenici iz logora Keraterm odvedeni 5. ili 6. avgusta 1992. godine. Iskazi naprijed navedenih svjedoka potkrijepljeni su i iskazom svjedoka K044, koji je vidio kada su pristigli autobusi u kojima su bili zatočenici sa područja Brda, koji su potom tjerani da klanjaju i uz to bili pretresani i tučeni puškama, kundacima, palicama i kablovima. I ovaj svjedok je potvrdio da su navedene zatočenike tukli i na njima se izivljavali redovni stražari logora Keraterm. Na kraju, svjedok K08, također, potvrđuje da su ljudi sa područja Brda, nakon što su dovedeni u logor, pretresani, tučeni, kojom prilikom su morali kleknuti, koji navodi su potpuno saglasni sa iskazima naprijed navedenih svjedoka. Svjedok K08, vrijeme dolaska ovih zatočenika okvirno označava kao vrijeme koje je postavljeno u optužnici, obzirom da je grupa zatočenika u kojoj je on bio morala napustiti sobu broj 3 i preći u sobu broj 2, kako bi u sobu broj 3 bili smješteni zatočenici sa područja Brda, što se desilo između 20. i 24. jula 1992. godine. Iskazima navedenih svjedoka potkrijepljeni su i navodi iz optužnice o tome da su zatočenici sa područja Brda oko tri dana držani bez hrane i nužnika. Naime, svjedok Enes Crljenković

je u svom iskazu naveo da je on, kao i ostali mještani sa područja Brda, smješten u sobu broj 3, što potvrđuje i svjedok K016, te svjedok K07, koji je lično boravio u navedenoj sobi, zatim svjedok K044 i svjedok K08. Kako je već naprijed utvrđeno, navedeni zatočenici su u logor Keraterm dovedeni 20. jula 1992. godine ili tih dana. Zaključak o tome da su zatočenici iz Brda držani u sobi broj 3 oko tri dana bez hrane i nužnika, Sud temelji, prvenstveno, na iskazu svjedoka Enesa Crljenkovića, koji je taj boravak odredio vezujući isti za dolazak 20. jula 1992. godine, pa sve do noći kada se desio masakr, u kojem je veliki broj zatočenika pobijen, odnosno do 24.-25. jula 1992. godine. I ostali svjedoci vezuju boravak zatočenika sa Brda u sobi broj 3, od njihovog dolaska do masakra u noći 24.-25. juli 1992. godine, na što ukazuju iskazi svjedoka K08, K044, K043, kao i drugih svjedoka koji su potvrdili da se masakr desio u noći 24.-25. juli 1992. godine. O uslovima u kojima su ovi zatočenici držani u sobi broj 3, detaljno svjedočenje je dao svjedok Enesa Crljenkovića, iz čijeg iskaza proizilazi da su zatočenici bili zaključani, te da „za trojku nije bilo obroka“, osim što im je u petak naveče „ubačen“ kruh. Navode prethodnog svjedoka, svojim iskazom, potvrđuje i svjedok K016, ističući da su zatočenici iz ove sobe imali poseban tretman, da nisu išli na ručak i da su bili stalno zatvoreni, odnosno da nisu mogli izlaziti, a da su im samo jednom odnesene dvije „banjice“ kruha. O uslovima u kojima su bili smješteni zatočenici iz sobe broj 3, svjedočio je i svjedok K044, koji je u svom iskazu naveo da tim zatočenicima nije bilo dozvoljeno izlaziti, pa čak i da su vrata bila zatvorena, te da nisu dobijali ni hranu ni vodu, izuzev jedne prilike kada su im drugi zatočenici odnijeli tri boce vode. I navodi svjedoka K08, koji je naveo da ostali zatočenici nisu imali kontakta za zatvorenici iz sobe broj 3, ukazuju na zaključak da ovim zatvorenici nije bio dozvoljen izlazak i da su isti imali posebno nepovoljan tretman u logoru Keraterm. Imajući u vidu iskaze navedenih svjedoka, iz kojih proizilazi da su zatočenici iz prostorije broj 3 držani bez hrane, te da im nije bilo dozvoljeno da izlaze iz sobe, upućuje Sud na zaključak da istima nije bio dozvoljen ni odlazak u nužnik, posebno imajući u vidu da su cijelo vrijeme bili zaključani, tako da nisu mogli izaći. Konačno, naprijed navedeno potvrđuje i svjedok K010, koji je, opisujući svoje drugo premlaćivanje, istako da je premlaćen upravo iz razloga što je kroz prozor ubacio kruh zatočenicima u sobu broj 3, nakon što je čuo da isti mole da im se da voda i kruh. Prema navodima svjedoka K010, predmetni događaj se desio oko 23.07.1992. godine, koje vrijeme okvirno odgovara periodu u kojem su ovi zatočenici bili zatvoreni u sobi broj 3. O teškim uslovima koji su vladali u sobi broj 3, svjedočio je i svjedok K07, koji je bio smješten u navedenoj prostoriji, a koji je u svom iskazu naveo da je soba bila puna, tako da su svi stajali na jednoj nozi, da je bilo kao gasnoj komori i da zatočenici nisu imali pristup vodi. Jedino je iskaz svjedoka K08, djelimično u suprotnosti sa iskazima svih naprijed navedenih svjedoka, jer je ovaj svjedok naveo da misli da su možda ti zatočenici odlazili do wc-a, te da im je samo davan kruh na vratima. Međutim, po ocjeni Suda, navodima svjedoka K08 nisu dovedene u pitanje tvrdnje svih drugih svjedoka, koji opisuju ekstremno težak položaj ovih zatočenika. Naime, Sud je uvjerenja da je ovaj svjedok mogao formirati mišljenje o tome da su zatočenici dobijali kruh redovno, na osnovu toga što je vidio kada je istima samo jednom donesen kruh, jer iz iskaza drugih svjedoka proizilazi nedvojben zaključak da su zatočenici držani bez hrane uopće, a da im je kruh donesen samo jedne prilike, što je bio izuzetak. I u pogledu ovog događaja, Sud je izvršio određene korekcije, kako je to

naznačeno u izreci presude, imajući u vidu sadržajne rezultate dokaza provedenih na navedene okolnosti.

Što se tiče događaja u vezi zatočenika Mehe Kapetanovića, Sud je, takode, našao utvrđenim da je i ovo lice pretučeno tokom svog boravka u logoru Keraterm. Prema navodima iz optužnice, premlaćivanje se desilo u periodu od 31. maja 1992. godine do 5. avgusta 1992. godine, u kojem periodu je, okvirno, logor i funkcionirao. Ovako široko postavljeni vremenski okvir Sud u cjelosti prihvata, obzirom da se radi o vremenskom periodu u kojem su vršena sva premlaćivanja i ubistva zatočenika, tako da se isti ničim ozbiljnim ne dovodi u sumnju. Zaključak o tome da se predmetno premlaćivanje desilo, Sud zasniva na iskazu svjedoka K044, iz kojeg, prije svega, proizilazi da je ovaj svjedok poznao Mehu Kapetanovića od ranije i da ga je vidio u logoru. Prema navodima svjedoka K044, Meho Kapetanović je pretučen od strane stražara Banovića, koji mu je jedne prilike, udarajući ga lopatom, govorio: „Jel' to profesore za onu jedinicu“, a kako svjedok navodi, Banović je tukao i hodžu koji se nalazio u blizini. Kako se svjedok K044 u svom iskazu nije izjasnio o tome da li je Mehu Kapetanovića tukao Predrag ili Nenad Banović, to Sud nije mogao na pouzdan način utvrditi koji je od ova dva stražara, kritične prilike, izvršio navedeno premlaćivanje, pa je, u skladu sa tim izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice, na način da je u izreci presude ispustio ime Predrag, označavajući kao izvršitelja stražara Banovića.

U odnosu na premlaćivanje Envera „Žutog“ Modronje, koje se prema navodima iz optužnice desilo u periodu od 3. juna do 5. avgusta 1992. godine, na način da je ovaj zatočenik pretučen u nekoliko navrata od strane Predraga Banovića i drugih, te da ga je jednom prilikom Predrag Banović natjerao da legne na tlo i da ga je tukaobiz optužnice, kako je to naznačeno u izreci presude, a sve u skladu sa iskazom svjedoka koji je svjedočio na navedene okolnosti. Pri tome, Sud je u izreci presude naznačio odlučne činjenice vezane za premlaćivanje Envera Modronje, navodeći uz to i vrijeme premlaćivanja, te izvršitelja, dok su detaljnije okolnosti pod kojima je premlaćivanje izvršeno (natjerao ga da legne na tlo i tukao ga po glavi), ispuštene, što ne utiče na utvrđivanje da li se događaj desio ili ne. Svjedok K043, koji je svjedočio na okolnosti premlaćivanja Envera Modronje, naveo je da je imenovanog poznao, te da je znao i njegov nadimak „Žuti“. Prema navodima ovog svjedoka, Envera Modronju je prozvao Banović, uz riječi: „Nek' izade žuti konobar“, nakon čega su ga tukli i premlaćivali. Svjedok je, dakle, vidio momenat kada je zatočenik Enver Modronja prozvan, a nakon toga i njegovo stanje po povratku u prostoriju u kojoj su bili smješteni. Opisujući povrede Envera Modronje, svjedok K043 je naveo da je isti za njega djelovao kao mrtav, da je bio pretučen i da mu je krv curila iz glave. Kako svjedok navodi, on je osobno čuo od Envera Modronje šta se desilo napolju, jer mu je isti rekao: „Onaj Čupo mi je stao nogom za vrat i udario me palicom po glavi, sad mi se nesvjesti“. Kada se, uz navedeno, uzme u obzir činjenica da je svjedok nakon prozivke ovog zatočenika čuo izvana dreku, cjelokupne okolnosti nedvojbeno ukazuju na zaključak da je Enver Modronja kritične prilike bio pretučejn od strane Predraga Čupe Banovića i to palicom po glavi, kako je svjedok K043 naveo. Sud je u odnosu na postavku optužnice, u izreci presude ispustio navode da je Envera Modronju u nekoliko navrata tukao Predrag Banović, jer je svjedok K043 opisao samo jedno premlaćivanje, a ispuštene su i navodi o tome da su uz Predraga Banovića

imenovanog tukli i drugi, obzirom da je Enver Modronja svjedoku pomenuo samo lice po nadimku „Čupo“. Sud je, iz istih razloga navedenih u prethodnom slučaju, našao utvrđenim da je Enver Modronja pretučen u vremenskom periodu od 3. juna do 5. avgusta 1992. godine, u kojem periodu se desio najveći broj premlaćivanja.

Naredni događaj opisan u optužnici Tužiteljstva Bosne i Hercegovine, odnosi se na premlaćivanje zatočenika Šabana Elezovića, koje se, kako u optužnici stoji, desilo u periodu od 09. juna 1992. godine do 05. avgusta 1992. godine, od strane Predraga Banovića i drugih, tako da mu je jedna ruka bila slomljena ili iščašena. U odnosu na predmetni događaj, u toku dokaznog postupka, iskaz je dao svjedok K08, na kojem Sud i temelji svoje uvjerenje da je zatočenik Šaban Elezović pretučen u vrijeme i na način opisan u izreci presude. Da se navedeno premlaćivanje desilo u naznačenom periodu, jasno proizilazi iz navoda svjedoka K08, koji je naznačio da se isto desilo otprilike oko 15. jula 1992. godine. Svjedok K08 je, u svom iskazu, naveo da se sjeća događaja kada je Šaban Elezović, kojeg je poznavao od ranije, pretučen, ističući da su ga dobro pretukli, tako da su mu odvalili ruku, te rekli da nade novac ili će ga ubiti. Kako je svjedok opisao, Šaban Elezović je išao od hale do hale i tražio novac. Svjedok K08 je lično vidio da zatočeniku Šabanu Elezoviću visi ruka, na temelju čega je Sud izveo nedvojben zaključak da mu je prilikom premlaćivanja ruka slomljena ili iščašena, na što ukazuju i iz navoda svjedoka o tome da je Šaban Elezović sutradan odvezen u bolnicu i da mu je stavljen gips na povrijeđenu ruku. Sud je našao utvrđenim i navode iz optužnice da je premlaćivanje Šabana Elezovića izvršio Predrag Banović i drugi, jer je svjedok K08 u svom iskazu istakao da su se čuli glasovi izvršilaca, prvenstveno „Čupe“, što ukazuje na stražara Predraga Banovića, te da je, po glasovima, svjedok stekao utisak da je bilo više počinitelja ovog premlaćivanja, po njegovoj procjeni četiri ili pet.

Premlaćivanje Mirsada Karagića, koje se prema navodima iz optužnice desilo u periodu od 18. juna do 05. avgusta 1992. godine, kada je ovaj zatočenik pretučen policijskom palicom, proizilazi iz iskaza svjedoka K029 koji je navedeni događaj osobno vidio. Međutim, obzirom da je svjedok K029, opisujući predmetno premlaćivanje, naveo da je stražar Banović pretukao Mirsada Karagića, ne navodeći da se radi o Predragu Banoviću, Sud je, u tom dijelu, izvršio korekciju u odnosu na navode iz optužnice. Prema navodima ovog svjedoka, stražar Banović je prozvao Mirsada Karagića i odveo ga na vagu u krugu logora, nakon čega je svjedok vidio kako ga udara policijskom palicom, što je, po njegovoj procjeni, trajalo 15-20 minuta. Svjedok je, opisujući dalji slijed događaja, naveo da je došao šef smjene Kajin, koji je galamio na Banovića, nakon čega je Mirsad Karagić pušten i vraćen u spavaonu. Kako iz iskaza svjedoka K029 proizilazi, premlaćivanje Mirsada Karagića se desilo po danu i on se nalazio u krugu logora, koje okolnosti navode Sud na zaključak da je svjedok mogao vidjeti premlaćivanje, kao i izvršioca, odnosno predmet kojim je premlaćivanje izvršeno. Na kraju, svjedok je, uz predočenje fotografija logora Keraterm, pokazao sobu u kojoj je bio smješten, kao i mjesto u krugu logora gdje je odveden Mirsad Karagić kada je pretučen, odnosno vagu i kućicu od vage, a koje fotografije su uvedene kao dokazi optužbe pod brojevima 13A, 13B i 13C.

U optužnici Tužiteljstva BiH stoji da je, krajem juna 1992. godine, Predrag Banović teško pretukao osobu po prezimenu Mešić, koje navode iz optužnice Sud nije našao utvrđenim,

obzirom da u tom pravcu nije proveden niti jedan dokaz, odnosno nijedansrijeći optužbe, u kojima je naznačeno da u pogledu ovog događaja nema dokaza, Sud je iste navode izostavio u izreci presude, a u odnosu na činjenični osnov optužnice.

Sljedeći događaj opisan u optužnici Tužiteljstva BiH, odnosi se na premlaćivanje Suada Halvadžića, kojeg su, kako je navedeno, u mjesecu julu 1992. godine, više puta u toku noći surovo pretukli Predrag Banović i drugi, slomivši mu rebra, a Predrag Banović je pokušao Suadu Halvadžiću odsjeći lijevo uho. I u pogledu ovog događaja izvršene su korekcije u odnosu na optužnicu, prije svega što se tiče vremena kada se isti desio. Naime, Sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi da se premlaćivanje Suada Halvadžića desilo u mjesecu julu 1992. godine. Kako je svjedok K029, koji je opisao predmetni događaj, istakao da je Suad Halvadžić bio prozvan par dana poslije Džemala Mešića, za kojeg je utvrđeno da je ubijen premlaćivanjem u junu ili julu 1992. godine, u skladu sa tim je označeno i vrijeme prozivke i premlaćivanja zatočenika Suada Halvadžića. Prema navodima svjedoka K029, Suad Halvadžić je prozvan u toku noći, a ovaj svjedok je čuo prozivku i vidio kada je imenovani otišao. Svjedok K029 je, nadalje, opisao dešavanja nakon što se Suad Halvadžić vratio u sobu, kada je isti rekao da su ga tukli i to više njih, a nakon što su ga prestali tućHvjerovatno imao polomljena rebra. Dakle, o premlaćivanju Suada Halvadžića, nakon čega mu je Predrag Banović otkinuo komad uha, svjedok je lično čuo od samog Halvadžića, u što se uvjerio i svojim neposrednim opažanjem jer je vidio da je isti bio sav krvav i da mu je falio komad uha. Sve navedeno, Sud navodi na zaključak da je zatočenik Suad Halvadžić prvo pretučen od strane Predraga Banovića i drugih, te da mu je, potom, Predrag Banović otkinuo komad uha, na što dodatno upućuje činodpretučen više puta, obzirom da je svjedok K029 opisao samo jedno premlaćivanje, koje je, po njegovoj procjeni, trajalo pola sata, a izostavljeni su i navodi iz optužnice da je Suad Halvadžić kritične prilike zadobio lom rebara, jer u tom pravcu Tužiteljstvo BiH nije pružilo nijedan pouzdan, potkrijepljujući dokaz. Također, iz izreke presude je ispušteno i ime Nenada Banovića kao izvršitelja navedenog premlaćivanja, jer svjedok K029 istog nije pomenuo u svom iskazu, dok je sa sigurnošću utvrđeno da je u događaju učestvovalo više lica, među kojima je bio i stražar Predrag Banović.

Posljednji događaj opisan u činjeničnim navodima optužnice, a u vezi dešavanja u logoru Keraterm, odnosi se na Uzeira Zejru Čauševića, kojeg je, kako u optužnici stoji, 21. jula 1992. godine ili tih dana Predrag Banović pogodio pucnjem iz vatrenog oružja u nogu, nakon čega je isti odveden vojnim kamionom iz logora i od tada mu se gubi svaki trag. Uvjerenje o tome da se predmetni događaj desio, Sud prvenstveno temelji na iskazu svjedoka K05, koji je lično vidio šta se kritične prilike desilo. Prema navodima svjedoka K05, Zejro Čaušević je doveden u logor Keraterm sa ostalim zatočenicima iz mjesta Brda oko Prijedora, iz kojih navoda Sud crpi uvjerenje da se predmetni događaj desio oko 21. jula 1992. godine. Svjedok K05 je bio očevidac događaja kada je Zejru Čauševića izdvojio stražar u logoru Predrag Banović zvan Čupo i istog odveo do kioska između logora i preko ceste, nakon čega ga je tukao i kako svjedok navodi: „Uzeo pištolj i prosvirao mu kroz nogu“. Svjedok K05 je, nadalje, ustvrdio da je navedeni događaj osobno vidio, navodeći da je Zejro odvezen kamionom, poslije čega se nije vratio, niti ga je svjedok više vidio. Odvođenje Zejre Čauševića potvrđuju i svjedoci K013, K044, K016 i K043. Sud je svjedoku K05 poklonio punu vjeru, cijeneći njegov iskaz

objektivnim i uvjerljivim, a u određenim činjenicama i saglasnim sa iskazima ostalih svjedoka. Naime, navodi svjedoka K016 o tome da je Zejro Čaušević na sebi imao krvave duge gaće u vrijeme kada je ukrcao na kamion i odvezen, dodatno ukazuje na zaključak da je isti imao povrede na nozi, koje su, kako je utvrđeno, nastale na naprijed opisani način. I svjedok K013 potvrđuje navode svjedoka K05 i K016 o tome da je Zejro Čaušević odveden u nepoznatom pravcu, kao i svjedok K044, koji je u svom iskazu naveo da je Zejro Čaušević odvezen kamionom sa ostalim ranjenim zatočenicima i da se nikada nije vratio. Korekcija u odnosu na ovaj događaj izvuviskazu naveo „u nogu“. Pored toga, izostavljeni su i navodi da je imenovani odvezen vojnim kamionom jer nijedan svjedok, osim svjedoka K05, nije naveo da se radi o vojnom kamionu, što je uostalom irelevantno za predmetni događaj. Svjedoci su u svom svjedočenju Uzeira Zejru Čauševića nazivali nadimkom Zejro, što je logičan nadimak za ime Uzeir, tako da je za Sud sasvim jasno da se radi o navedenoj osobi.

Identitet optuženog Duška Kneževića

Odbrana III optuženog Duška Kneževića je, kako u toku dokaznog postupka, tako i u završnim riječima, pokušala osporiti identitet III optuženog, ukazujući da III optuženi Duško Knežević, naznačen u optužnici Tužiteljstva BiH nije osoba koja je posjećivala logore Omarska i Kertarem, gdje je počinila ubistava i premlaćivanja navedena u prethodnom dijelu obrazloženja presude. Ubistva i premlaćivanja u logoru Omarska, koja su optužnicom Tužiteljstva BiH stavljena na teret III optuženom, kako je naprijed opisano, počinjena su od strane osobe po imenu Duško Knežević zvan Duća, kojeg su svi svjedoci, na čijim iskazima se temelji utvrđenje Suda o počinjenju naprijed navedenih krivično-pravnih radnji, sa visokim stepenom sigurnosti identificirali kao Duću ili kao Duću Kneževića, odnosno Duška Kneževića zvanog Duća. Pod tim imenom III optuženog pominju i svjedoci koji su imenovanog vidali za vrijeme svog boravka u logoru Keraterm. Tako je svjedok Abdulah Brkić, koji je bio zatočen i u logoru Keraterm i u logoru Omarska, identificirao navedeno lice kao Duću Kneževića, osobu koja je u logore dolazila zajedno sa Zoranom Žigićem, što potvrđuju i drugi svjedoci, koji su, u ovisnosti od toga u kojem logoru su bili smješteni, naveli da su vidali Duću i u Omarskoj i u Keratermu. Pored toga, niz svjedoka je ustvrdio da je Duća Knežević u logore dolazio zajedno sa Zoranom Žigićem, čime se, u tom dijelu, u cjelosti potvrđuju navodi svjedoka Abdulaha Brkića.

Niz argumenata koji prozilaze iz provedenih dokaza, kako optužbe, tako i odbrane, ukazuju na nedvojben zaključak Suda o tome da je Duća Knežević, kojeg su svjedoci pupostupka svjedočio o ubistvima i premlaćivanjima četiri vojnika u maskirnim uniformama, od kojih je svjedok zapamtio dvojicu i to Duću Kneževića, kojeg je prije dovođenja u Keraterm vidio u kasarni u Prijedoru, gdje je svjedok odveden nakon hapšenja, te Zorana Žigića. Svjedok K022 se, kako u svom iskazu navodi, posebno interesirao za lice zvano Duća, obzirom na okrutno postupanje koje je ovaj ispoljavao prema zatočenicima u „bijeloj kući“, tako da je od zatočenika Samira zvanog „Ešefin“, koji je Duću dobro poznao prije rata, saznao da se radi o Dući Kneževiću iz Orlovaca, da mu se otac zove Milan i da je rođen 1967. godine. Ovaj svjedok je, po ocjeni Suda, imao dovoljno jak motiv da zapamti podatke lica koje je dolazilo i premlaćivalo zatočeničke, obzirom da je

upravo Duća Knežević premlaćivanjem ubio njegovog bliskog srodnika, a i zatočenik Samir, koji mu je dao podatke o Kneževiću, zamolio ga je da što više zapamti, jer je predosjetio da neće preživjeti boravak u logoru. Dešavanja u „bijeloj kući“ opisao je i svjedok Emir Beganović, koji je, takode, identificirao kao počiniocima istu grupu vojnika, koji nisu imali službenu ulogu u logoru Omarska, a među kojima su bili Nikica Janjić, Šaponja, Zoran Žigić, Dragan i Duća, za kojeg je svjedok potvrdio da je nosio maskirnu uniformu, što se poklapa i sa iskazom svjedoka K022. I svjedok Azedin Oklopčić je posvjedočio da je Duća, kojeg je on znao pod prezimenom Knežević, dolazio u „bijelu kuću“, te vršio ubistva i premlaćivanja, na naprijednavodima ovog svjedoka, kao i svjedoka Emira Beganovića, nije imao službeni položaj u logoru. Potvrdu o tome da je optuženi dolazio u logor Omarska, Sud nalazi u i u navodima svjedoka K03, Fadila Avdagića, Izeta Đeševića, K036 i K042. Prema navodima svjedoka Izeta Đeševića, isti je optuženog Kneževića znao i od ranije, ističući da su ga svi zvali Duća, da je radio kao konobar, da je živio u selu Orlovci i da mu se otac zvao Mile. I svjedok K042 je u svom iskazu pomenuo lice pod imenom Duća Knežević, uz naznaku da je istog poznavao od ranije, a da ga je vidao u Omarskoj gdje bi dolazio sa grupom ljudi koji, kao ni on, nisu bili stražari u logoru, a među kojima je bio i Zoran Žigić. Svjedok Fadil Avdagić, također, je naveo da je u logoru Omarska vidio Duću, za kojeg je poslije čuo da se preziva Knežević. Ovaj svjedok, kao i nekolicina drugih svjedoka, navedeno lice imenuje kao Dušana Kneževića, međutim, brojni drugi dokazi ukazuju na zaključak da se faktički radi o Dušku a ne Dušanu Kneževiću. Stoga, po ocjeni Suda sama sličnost u ova dva imena može izazvati dilemu kod svjedoka u pogledu toga da li se radi o Dušku ili Dušanu, što bitno ne mijenja potvrdu o identitetu optuženog, posebno iz razloga što je optuženi među zatočenicima više bio poznat po nadimku Duća nego po punom imenu. Svjedok K036 je u cjelosti potkrijepio navode prethodnih svjedoka da je Duću, čije ime je saznao od drugih logoraša, a prezime Knežević nakon izlaska iz logora, vidio u logoru zajedno sa Zoranom Žigićem: Ovaj svjedok je još pomenuo da su u Dućinom društvu navedene prilike bili i Šaponja i Nikica, što potvrđuje i svjedok K03, koji je naveo da je Duća bio u grupi lica koja su premlaćivala zatočenike, među kojima i Zoran Žigić i Šaponja. Svjedok K03 je od drugih logoraša čuo da se radi o Dući čije prezime je Knežević. Također, svjedoci koji su boravili u logoru Keraterm, u svojim iskazima su pomenuli Duću, a neki od njih su se izjasnili da se radi o licu po imenu Duća Knežević. Kako je već naprijed navedeno, svjedok Abdulah Brkić imenovanog naziva po nadimku Duća, sa prezimenom Knežević, što potvrđuje i svjedok Edin Ganić, koji je ostavio mogućnost da se to lice zove Duško ili Dušan, zatim svjedok K015, koji je od drugog logoraša čuo da se osoba zove Duća Knežević, svjedok Anto Tomić, koji je u svom iskazu pomenuo lice zvano Duća, svjedok K013, prema čijim navodima su navedeno lice većinom zvali Duća, a svjedok je istakao da se isti preziva Knežević, svjedok K044 koji je lice pod nadimkom Duća u logoru Keraterm vidio u društvu Zorana Žigića, te svjedok K029 koji, također, spominje lice zvano Duća. Prema navodima svjedoka K016, za Duću Kneževića, kojeg nije poznavao od ranije, saznao je u logoru Keraterm, a ovaj svjedok je potvrdio navode prethodnih svjedoka da su istog pretežno oslovljavali nadimkom Duća, dodavši da su ga tako zvali i stražari i Zoran Žigić. Lice po nadimku Duća, koje je dolazilo u logor Keraterm pominje i svjedok K043, kao i svjedok K033, potom svjedok K014, koji je potvrdio navode svjedoka K016 da su ga nadimkom Duća zvali i Zoran Žigić i stražari i da se radi o Dući Kneževiću, te svjedok K05 koji je Duću Kneževića

poznavao od ranije. Konačno, svjedok K08 je identificirao imenovanog kao Duću Kneževića, navodeći da je njegovo pravo ime Dušan, što iz naprijed navedenih razloga nije dovelo Sud u sumnju da se u biti radi o Dušku, a ne Dušanu Kneževiću. Nijedan od navedenih svjedoka, koji su imenovanog nazvali isključivo po nadimku Duća, a ne nekom drugom nadimku, nije izrazio ni najmanju sumnju da je postojalo više lica po imenu Duća Knežević koji su posjećivali logore Omarska i Keraterm, iz čega proizilazi jasan zaključak da je postojao samo jedan Duća Knežević, koji je posjećivao oba logora, što uostalom proizilazi iz iskaza Abdulaha Brkića koji je bio zatočenik oba logora i koji je Duću Kneževića vidio na oba navedena mjesta. Čak je jedan dio svjedoka, koji su bili zatočeni u logorima Omarska i Keraterm, kako je to naprijed navedeno, Duću Kneževića poznavao od ranije, a neki od njih su ga poznavali i osobno, odnosno iz videnja. Tako je svjedok Izet Đešević imenovanog vidio u prilikama kada je dolazio u prodavnicu u kojoj je Duća radio, zatim svjedok K042, koji je odlazio u istu kafanu koju je posjećivao i Duća, kao i svjedok K055 koji je sa Dućom zajedno igrao fudbal, a koji svjedoci su saglasno potvrdili da je upravo taj Duća Knežević, kojeg su poznavali od prije, dolazio u logor Omarska. I svjedoci K05, K013, K044 i K056, koji su bili zatočeni u logoru Keraterm, a koji su poznavali od ranije Duću Kneževića, saglasno su izjavili da je isti dolazio u logor Keraterm. Svjedok K056 je izjavio da je Duću Kneževića u logoru Keraterm vidio sa Zoranom Žigićem, a prije rata ga je poznavao jer ga je redovno susretao u autobusu prilikom odlazaka na posao. Svjedok K044 je, takođe, poznavao iz videnja Duću od ranije, a vidio ga je u logoru Keraterm, između ostalog i u društvu Zorana Žigića, kao i svjedok K013, koji je u logoru Keraterm prepoznao neke ljude iz videnja, među kojima i likom Duću Kneževića, čije ime je saznao u logoru, te svjedok K05, koji je znao da se to lice zove Duća Knežević. Dakle, svi svjedoci pominju lice pod nadimkom Duća, za koje vežu prezime Knežević, iz čega nedvojbeno proizilazi da se radi upravo o Dući Kneževiću. Iz navedenih razloga, Sud nije prihvatio navode svjedoka odbrane Boška Matijaša, koji u svom iskazu ističe da optuženi Duško Knežević ima nadimak Čučo. Naime, iz izjave ovoga svjedoka, date advokatskom uredu Bajić Slavice u Prijedoru, dana 14.02.2003. godine, koja izjava je uvedena kao dokaz optužbe broj 202, proizilazi da ga je i sam svjedok više puta nazivao nadimkom Duća, a ne Čučo, tako da objektivno nije moguće da je u izjavi više puta napravljena greška u pisanju u pogledu nadimka. Pored toga, u navedenoj izjavi, svjedok je naveo da je stariji 10 godina od Duška Kneževića sa kojim se družio. Kako je svjedok rođen 1957. godine, a Duško Knežević 1967. godine, godine optuženog se približno poklapaju sa godinama koje je, po procjeni svjedoka, imalo lice koje je posjećivalo logore.

Što se tiče samog položaja optuženog Duška Kneževića u logorima Omarska i Keraterm, Sud je na nedvojben način zaključio da imenovani u logorima nije imao nikakvu funkciju, odnosno da nije imao nikakav službeni položaj i da je u logor dolazio sa strane kao posjetilac. Iz iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnosti naprijed opisanih događaja, u kojima je optuženi učestvovao, proizilazi da je isti u logor dolazio isključivo da bi tukao zatočenike, na što ukazuju iskazi svjedoka koji su naveli da bi zatočenici osjećali veliki strah kada bi vidjeli ili čuli da dolazi Duća Knežević, kao npr. svjedok K042, koji je boravio u logoru Omarska i koji je u svom iskazu naveo da su logoraši osjećali veliki strah i ne bi smjeli gledati, kada čuju da dolaze Duća i Žigić. Ove navode potvrđuje i svjedok K029, koji je bio zatočen u logoru Keraterm i koji je naveo da bi ljudi

bježali u spavaone kada bi Duća dolazio, ističući da je Duća dolazio i premlaćivao i da se takvi ljudi upamte. Prema navodima svjedoka K029, kada bi Duća dolazio zatočenicima bi govorili „Eto Duće, bježimo“, što znači da je dolazak optuženog u oba logora bio popraćen strahom logoraša za svoj život i bezbjednost. Navode prethodnih svjedoka potvrđuje i svjedok Anto Tomić, koji je Duću vidio u logoru Keraterm i koji je prvi dan po dolasku u logor vidio Duću, kada su ostali zatočenicima rekli „Stiže Duća“ i pobjegli u prostorije. Tvrdnje iz optužnice da Duća nije imao nikakvu funkciju u logoru Omarska potvrđuje i iskaz svjedoka K03, koji je istakao da je Duća, zajedno sa Žigićem i Šaponjom, dolazio povremeno u logor, što je potkrijepljeno i iskazom svjedoka K042, koji je naveo da Duća Knežević nije bio stražar i da je dolazio sa svojom grupom u logor, kao i svjedok Emir Beganović, navodeći da Duća nije bio stražar u logoru i da je povremeno dolazio u Omarsku. Nadalje, svjedok Azedin Oklopčić, iz čijeg iskaza proizilazi da je Duću vidio 5-6 puta u logoru, istakao je da je posebno zadovoljstvo spominjali optuženog Duška Kneževića, saglasno su izjavili da isti nije bio angažovan u logoru Keraterm kao stražar ili u nekoj drugoj funkciji, a opisi samih događaja ukazuju da je optuženi i u logor Keraterm dolazio isključivo zbog premlaćivanja zatočenika. Tako je svjedok K014 u svom iskazu naveo da je Duća dolazio samovoljno u logor Keraterm sa Žigićem, a svjedok K08 navodi da je Duća dolazio u više navrata u logor Keraterm, što upućuje na zaključak da isti nije bio stražar u logoru. I svjedok K044 je u svom iskazu naveo da je Duća dolazio u logor Keraterm kako bi tukao ljude nakon čega je odlazio, a kada bi dolazio među logorašima se čulo „Eto Duće“, što takode, potvrđuje navode da optuženi Knežević nije imao funkciju u logoru i da je dolazio samo radi premlaćivanja zatočenika. Svjedočeći o premlaćivanjima koja su se desila u logoru Keraterm i navodeći da su ista vršili Žigić, Knežević, Timarac i drugi, svjedok K013 je naveo da bi osobe, koje su posjećivale logor, dolazile i tukle zatočenicima i da Duća nije imao nikakvu funkciju u logoru. Ovim se, takode, potkrijepljuju tvrdnje optužbe da optuženi Knežević nije bio angažovan u logoru kao stražar i da je dolazio samo kako bi tukao zatvorenike, što potvrđuje i svjedok K015, kao i svjedok K016, koji je naveo da Duća Knežević uopće nije radio u logoru kao stražar, nego da je dolazio da batina zatočenicima. Inače, svi svjedoci koji su u svojim iskazima pominjali optuženog Duću Kneževića, naveli su da je isti u logor samo dolazio, a ne i da je bio stražar, dok većina svjedoka posjete optuženog logorima vezuju i za dolazak Zorana Žigića. I sam optuženi Željko Mejakić je, u svom iskazu datom u svojstvu svjedoka odbrane, naveo da je bila grupa iz Prijedora, među kojima je bio Zoran Žigić, koja je dolazila u logor Omarska, premlaćivala i ubijala zatočenicima, što je bila česta pojava, navodeći da „oni kada dođu, kasno je“, jer je bilo teško intervenisati. Dakle, optuženi Mejakić svojim tvrdnjama potkrijepljuje iskaze svjedoka optužbe o pogubnosti prisustva grupe iz Prijedora za zatočenicima, čiji pripadnici, faktički, nisu bili spriječavani od strane redovnih stražara u izvršenju svojih nedjela. Među licima iz te grupe optuženi Željko Mejakić nije identifikovao optuženog Kneževića ali je u iskazima naprijed navedenih svjedoka, zatočenika logora Omarska i Keraterm, jasno navedeno da je sa Zoranom Žigićem u društvu bio i Duško Knežević, što Sud navodi na zaključak da je optuženi Knežević pripadao toj grupi koja je dolazila u logor i tukla zatvorenike, na što upućuju i naprijed opisani pojedinačni događaji u kojima su navedena lica učestvovala.

Karakteristike optuženog, koje proizilaze iz iskaza saslušanih svjedoka, ukazuju na zaključak da je upravo optuženi Duško Knežević zvan Duća lice koje je dolazilo u logor Omarska i Keraterm, gdje je prelaćivalo zatočenike. Nesporna je činjenica da je optuženi Duško Knežević rođen 1967. godine u selu Orlovci. Mnogobrojni svjedoci saslušani pred Sudom, naveli su da je Duća Knežević, koji je dolazio u logore bio iz sela Orlovci kod Prijedora ili nekog okolnog sela pored Orlovaca, a ne iz samog grada Prijedora, odnosno nekog drugog mjesta. Najdetaljnije podatke o optuženom dao je svjedok K022, koji je naveo da se raspitao o identitetu Duće koji je dolazio u „bijelu kuću“ i tukao njega i ostale zatočenike, što je, kako je naprijed navedeno, bilo razumljivo, jer je ovaj svjedok u logoru izgubio bliskog srodnika, kojeg je na smrt pretukao upravo Duća Knežević. Ovaj svjedok je, u svom iskazu naveo, da se radi o Dući Kneževiću rođenom 1967. godine u selu Orlovci, koje podatke optuženog potvrđuju i svjedoci Izet Đešević i K055. Jedan broj svjedoka koji je bio zatočen u logoru Keraterm je, također, potvrdio navode prethodnih svjedoka da je Duća Knežević, koji je dolazio u logor Keraterm, bio iz sela Orlovci ili mjesta u neposrednoj blizini Orlovaca, koja pripadaju prijedorskoj opštini. Tako su svjedoci K08 i K056, saglasno izjavili da je imenovani iz Orlovaca, svjedoci K014 i K05 da je iz Čirkin Polja, koje selo graniči sa Orlovcima, a svjedoci K013 i K016, da je iz Orlovače, što takode predstavlja selo koje graniči sa Orlovcima. Navodi svih naprijed navedenih svjedoka potpuno su saglasni u pogledu podatka da se radi o Dući Kneževiću, odnosno Dušku ili Dušanu Kneževiću iz sela Orlovci, odnosno nekog od okolnih sela kao što su Čirkin Polje ili Orlovača, dok svjedoci u svojim iskazima nisu pominjali bilo koje drugo mjesto ili grad Prijedor, niti su pomenuli neko drugo ime.

Što se tiče starosne dobi optuženog, kao jednog od elemenata za utvrđivanje njegovog identiteta, Sud nalazi da je i u tom pravcu Tužiteljstvo BiH ponudilo doktrinizirani, prije svega iz osobnih podataka i dokumenata optuženog. Nadalje, većina svjedoka, dajući određeni opis optuženog, navela je da je optuženi, u vrijeme kada su se kritični događaji desili, imao od 25 do 30 godina starosti, a samo mali broj njih da je imao iznad 30 godina. Svjedok K022 je istakao da je bio upoznat sa tačnom godinom rođenja optuženog, iz naprijed navedenih razloga, navodeći da je Duća Knežević rođen 1967. godine, dok je svjedok K055 koji je rođen 1968. godine, naveo da je Duća bio stariji od njega koju godinu. Imajući, u vidu činjenicu da svjedoci nisu mogli precizno odrediti godine starosti optuženog, jer je sposobnost određivanja takvih podataka individualna kod svakog čovjeka ponaosob i ovisi od niza okolnosti, iz iskaza ovih svjedoka nedvojbeno proizilazi da su svjedoci dali dovoljno pouzdane podatke koji upućuju na zaključak da je Duško Knežević u navedeno vrijeme imao oko 25-26 godina. Naime, svjedok Izet Đešević, koji je 1992. godine imao 42 godine, naveo je da je optuženi Knežević bio mlađi od njega 10-15 godina, što znači da je optuženi, po procjeni ovoga svjedoka, imao između 27 i 32 godine, koji podatak je okvirno saglasan sa podatkom datim od svjedoka K022 i K055. Takode, svjedok K016 je potvrdio navode prethodnih svjedoka, tvrdeći da je Duća u to vrijeme imao 25 godina, a prema navodima svjedoka K013, Knežević je otprilike imao 27-28 godina, što opet okvirno odgovara stvarnim godinama optuženog, kao i svjedoci Azedin Oklopčić i Fadil Avdagić koji su naveli da je Duća imao oko 30 godina. Istina, da je manji broj svjedoka svrstao optuženog Kneževića u starosnu dob iznad 30 godina, međutim, ovakvo određenje se može pripisati općem

utisku da je optuženi izgledao starije zbog svoje snažne fizičke konstitucije, koju je isti prema opisu svjedoka imao. Isto tako, jasno je da iskazi većine svjedoka ukazuju na zaključak da optuženina je optuženi relevantno vrijeme imao 25 godina, Sud u cjelosti prihvata navode svjedoka koji su ga ocijenili kao čovjeka koji je imao od 26-30 godina, obzirom da navedeni raspon odgovara stvarnim godinama optuženog. U nedvojbenom utvrđenju identiteta optuženog Duška Kneževića, ukazuje i njegovo zanimanje, te činjenica da je prije rata igrao nogomet za lokalni klub, o čemu su takođe pred Sudom posvjedočili, kako svjedoci optužbe, tako i svjedoci odbrane. Prema saglasnim iskazima svjedoka Izeta Đeševića i K055, koji su poznavali optuženog Kneževića prije ratnih sukoba, Duća Knežević je bio konobar, što takode predstavlja jedan od bitnih pokazatelja u identifikaciji optuženog Kneževića, posebno iz razloga što su oba navedena svjedoka vidjela Kneževića upravo u periodu kada je radio kako konobar. Iako je jedan broj svjedoka, odnosno svjedoci K015, K014, K016 i K044, naveo da je Duća Knežević bio mesar po zanimanju, po ocjeni Suda ovi navodi svjedoka nisu u bitnoj mjeri doveli u sumnju tvrdnje svjedoka Izeta Đeševića i K055, tim prije što su svjedoci K015, K014, K016 i K044 naveli da su samo čuli od drugih da je Knežević bio mesar, dok su svjedoci Izet Đešević i K055, koji tvrde da je bio konobar, što se faktički podudara sa zanimanjem optuženog, do tih saznanja došli na neposredan način, a ne da su o tome čuli od drugih lica. Odbrana optuženog Duška Kneževića je, kao objektivni dokaz u spisu, priložila Radnu knjižicu optuženog, iz koje proizilazi da je optuženi u toku 1990. godine, odnosno do 06.04.1992. godine bio zaposlenik preduzeća „Hidrogradnja“ d.d. Sarajevo, što potvrđuju i navodi iz izjave svjedoka Matijaš Boška iz 2003. godine, koja je uvedena kao materijalni dokaz optužbe. Iz naprijed pomenute izjave proizilazi da je Duško Knežević radio u Iraku, kao radnik „Hidrogradnje“, do avgusta mjeseca 1990. godine, kada se vratio na područje opštine Prijedor. Obzirom da su svjedoci optužbe Izet Đešević i K055 vidjeli Duška Kneževića iz Orlovaca neposredno prije ratnih zbivanja, jasno je da je to bilo u periodu od avgusta 1990. godine do maja 1992. godine, kada se optuženi već vratio sa rada iz Iraka, čime se nameće zaključak da se radi o istom Dušku Kneževiću zvanom Duća, kojega su poslije vidjeli u logoru Omarska. Pored toga, činjenica da su svjedoci Boško Matijaš i K055, koji su dobro poznavali Duška Kneževića od prije rata, saglasno izjavili da je Knežević prije rata bio golman u lokalnom nogometnom timu, ukazuje da je isti igrao nogomet, što predstavlja još jedan bitan element koji upućuje na zaključak da se radi o jednoj osobi, odnosno optuženom Dušku Kneževiću. Nadalje, iz objektivne dokumentacije u spisu proizilazi da je optuženi Duško Knežević imao brata po imenu Igor, koji je početkom rata poginuo, što proizilazi iz Izvoda iz matične knjige umrlih broj 04-202-7899/2006 od 29.12.2006. U navedenom dokumentu kao datum smrti Igora (Milana) Kneževića iz Orlovaca stoji 30.05.1992. godine, a lični podaci umrlog, odnosno ime oca i mjesto prebivališta, ukazuju da se radi o bratu optuženog Duška Kneževića. Svjedok odbrane Boško Matijaš je, u svom iskazu, izjavio da je Duško Knežević nastojao da sazna ime osobe koja mu je ubila brata, te da se sumnjalo na osobu koja se prezivala Mujkanović ili Crnić. Ovi navodi svjedoka odbrane potkrijepljeni su i iskazom svjedoka optužbe Abdulaha Brkića, koji je bio očevidac događaja kada je Duća Knežević, prilikom jedne posjete u logoru Keraterm, napravio rez preko vrata zatočenika Fajze Mujaknovića, insistirajući da mu kaže ko mu je ubio brata, što potvrđuje i svjedok K016, koji je, opisujući događaj sa zatočenikom Fajzom, naveo da je Duća od njega tražio da mu prizna da mu je ubio brata. I iz iskaza svjedoka K043, proizilazi da je Dući, koji je dolazio u

logor Keraterm, ubijen brat, jer je ovaj svjedok, to izjavio u vezi događaja sa zatočenikom po imenu Jasmin. Navodi svjedoka K043 se ne podudaraju sa navodima svjedoka K016 i Abdulaha Brkića u pogledu imena osobe koju je Duća Knežević „optužio“ da je učestvovao u ubistvu njegovog brata, što bitno ne dovodi u sumnju navode dva prethodna svjedoka, obzirom da iz iskaza sva tri svjedoka nedvojbeno proizilazi da je optuženi Duško Knežević imao brata koji je ubijen i za čiju smrt je tražio krivca među zatočenicima. Navedeno, na kraju, potvrđuju i navodi svjedoka K055, koji je kao zatočenik boravio u logoru Omarska i koji je bio očevidac izvođenja i prelaćivanja zatočenika po prezimenu Mujkanović od strane Duće. Situacija u kojoj Duško Knežević prelaćuje članove porodice Mujkanović i u logoru Keraterm i u logoru Omarska, po ocjeni Suda, ne predstavlja slučajnost, nego činjenicu da je Duško Knežević, među članovima te porodice htio pronaći lice koje mu je ubilo brata.

Kako je već naprijed navedeno, svjedok Abdulah Brkić je optuženog Duška Kneževića vidio i u logoru Omarska, odnosno u „bijeloj kući“, kojom prilikom je na smrt tukao zatočenika Bećira Medunjanina, kao i u logoru Keraterm, kada je nožem povrijedio vrat zatočenika Fajze Mujkanovića. Ovaj svjedok je ustvrdio da se radi o jednoj osobi po imenu Duća Knežević isključivši mogućnost da postoji više osoba pod tim imenom koje su posjećivale logore. Neovisno o navodima svjedoka Abdulaha Brkića, svjedok K022, takođe, pominje Duću Kneževića kao lice koje je u „bijeloj kući“ premlatilo Bećira Medunjanina, uz naznaku svih podataka vezanih za navedeno lice, koji se pokalapaju sa stvarnim podacima optuženog, prije svega u činjenici da je rođen 1966. ili 1967. godine, da je iz sela Orlovci ili okoline i da mu se otac zvao Milan. Pored toga, svjedoci Fadil Avdagić, Azedin Oklopčić i Emir Beganović, koji pominju prelaćivanje na smrt Bećira Medunjanina u „bijeloj kući“, sagalsno su izjavili da je ovo prelaćivanje, kako je to već naprijed opisano, počinio Duća Knežević, a pored navedenih svjedoka, o prelaćivanjima u „bijeloj kući“ od strane Duće Kneževića, svoje iskaze su dali i svjedok K036, kao i svjedok Asmir Baltić. Kada se, uz to, uzme u obzir činjenica da svi svjedoci prelaćivanja počinjena od strane Duće Kneževića vezuju za grupu lica koja, kao ni imenovani, nisu bili stražari logora, a među kojima su Zoran Žigić, Željko Timarac, Šaponja i Nikica Janjić, opisujući ta prelaćivanja kao izuzetno brutalna, uz korištenje raznih predmeta kao npr. palice, odnosno palica sa metalnom kuglom na vrhu, jasno je da su navedena prelaćivanja u oba logora (koja su u nekim slučajevima imala za posljedicu i smrt zatočenika) počinjena od iste osobe, zvane Duško Duća Knežević, rodenog 1966. ili 1967. godine, iz Orlovaca, čiji otac se zvao Milan i koji je u vrijeme dešavanja u logorima već izgubio brata, te da se radi o jednoj, a ne dvije ili više osoba istog imena i prezimena. Još jedan elemenat ukazuje da se radi o optuženom Dušku Kneževiću, a to je da je Knežević bio pripadnik vojske, što proizilazi iz iskaza svjedoka koji su potvrdili da je Duća nosio uniformu. Tako je svjedok Emir Bewganović naveo da je imenovani nosio vojničku uniformu, svjedok K055 je naveo da je Duća nosio uniformu, svjedoci Fadil Avdagić i K022 da je nosio maskirnu uniformu, dok je svjedok K042 naveo da je isti nosio SMB uniformu. Svjedoci koji su u toku predmetnih događaja boravili u logoru Keraterm, takođe su naveli da je Duća, prilikom posjeta u logor, nosio uniformu. Prema navodima svjedoka K015, Duća je nosio vojničku uniformu, što potvrđuje i svjedok K043, dok je svjedok K016 naveo da je Duća nosio vojnu košulju, svjedok K014 je naveo da je Duća nosio maskirnu uniformu, dok je, prema navodima

svjedoka K013, Duća dolazio u raznim uniformama, a svjedok Anto Tomić je istakao da je Duća nosio vojnu sivomaslinastu uniformu. Dakle, iz iskaza svih navedenih svjedoka proizilazi da je optuženi Duško Knežević, prilikom posjeta u logore Omarska i Keraterm, nosio sivomaslinastu ili maskirnu ili vojnu uniformu, što potvrđuje navode tužitelja da je imenovani bio pripadnik vojske. Navedenu tvrdnju tužitelja potkrijepljuju i navodi svjedoka K022, koji je optuženog Kneževića prethodno vidio i u kasarni u Prijedoru, kao i svjedoka K014 i K05, koji su osobno od zatočenika Emsuda Bahonjića čuli da je Knežević dolazio u kasarnu u Prijedoru i tukao ga. Ovi navodi u cjelosti su potvrđeni i objektivnom dokumentacijom, odnosno Personalnom evidencijom 43. motorizovane brigade iz Prijedora, iz koje proizilazi da je navedenoj brigadi pripadao optuženi Duško Knežević, jedini pod tim imenom i godinama, što odgovara licu koji je dolazio u logore i tukao zatočenike. Na kraju, iz iskaza svjedoka K043 i Boška Matijaša proizilazi da je Duća Knežević pripadao vojnoj jedinici pod komandom Zorana Karlice, što dodatno potvrđuje navode da je Knežević bio vojnik.

Opis lica koje je posjećivalo oba logora u navedenom periodu, pored godina starosti, okvirno datih od strane svjedoka, nedvojbeno ukazuje na zaključak da se radi o optuženom Dušku Kneževiću zvanom Duća. Naime, svi svjedoci, koji su pominjali optuženog, saglasno su izjavili da se radi o osobi crne puti, na što ukazuju iskazi svjedoka Izeta Đeševića, zatim svjedoka K055, K056, Abdulaha Brkića, Fadila Avdagića, Mustafe Puškara, te svjedoka K044. Pored toga, saslušani svjedoci su saglasno izjavili da je Duća Knežević, kojeg su opisali, bio jake konstitucije i „nabijen“, što proizilazi iz iskaza svjedoka K036, K03, Azedina Oklopčića, K042, Fadila Avdagića, Mustafe Puškara, K055, Abdulaha Brkića, K013, K014, K08. Prema navodima ovih svjedoka, Duća je bio punije građe. Svjedok K029 je naveo da je Duća bio korpulentan, svjedok K015 ga opisuje kao osobu nabijene građe, dok je svjedok Ante Tomića, naveo da je Duća bio krupan i snažan, zatim svjedok K016 prema čijim navodima je imenovani bio dosta krupan, kao i prema opisu od strane svjedoka K044, te svjedoka K056, koji ga opisuje kao krupnijeg čovjeka „slično kao neki bokser“. Nadalje, jedan dio svjedoka je posvjedočio da je Duća Knežević bio prosječne ili srednje visine, na što ukazuju iskazi svjedoka Emira Beganovića, koji visinu optuženog uspoređuje sa svojom visinom, navodeći da je on visok 181-182 cm, zatim svjedoka Azedina Oklopčića koji je naveo da je Duća bio visok između 175 i 180 cm, što potvrđuje i svjedok Anto Tomić, zatim svjedok Mustafa Puškar, te svjedok Abdulah Brkić. Svjedok K029 je naveo da je Duća bio visok oko 170 cm, kao i svjedok K08, prema čijim navodima je Duća bio visine između 170 i 180 cm, svjedok K016, koji je, opisujući visinu optuženog, naveo da je bio „ni visok ni nizak“, te svjedok Izet Đešević, koji navodi da je bio srednjeg rasta. Dakle, nijedan od svjedoka, koji su bili zatočenici logora Omarska i Keraterm, nije naveo da je Duća Knežević bio svijetle puti, ili da je bio izuzetno visok ili nizak, da je bio mršav, nego ga svi svjedoci potpuno saglasno opisuju kao osobu tamne boje kože, jake tjelesne građe i srednje visine.

Odbrana je, kako u toku dokaznog postupka, tako i prilikom iznošenja završnih riječi, pokušala nametnuti zaključak da optuženi Duško Knežević, nije u stvari Duća Knežević koji je posjećivao logore Keraterm i Omarska, gdje je premlaćivao zatočenike, ukazujući da se radi o drugom licu sa istim imenom i prezimenom. Tom prilikom, odbrana se

posebno osvrnula na osobu pod imenom Duško Knežević, sin Steve, rođen 1967. godine. Osparavajući tvrdnje odbrane u ovom dijelu, Tužiteljstvo BiH je predložilo saslušanje svjedoka Borislav Knežević, jedinog brata Knežević Duška, sina Steve, rođenog 1967. godine. Iz iskaza ovog svjedoka proizilazi da je Duško Knežević sin Steve, živio u gradu Prijedoru, a ne u nekom od okolnih sela Prijedora (Orlovci, Orlovača, Čirkin Polje), da je umro 01.07.1993. godine, da su ga zvali Duško ili Dule, a ne Duća, da je bio nezaposlen, odnosno da nije radio kao konobar, te da je bio vojnik u Banjalučkoj jedinici, u Kasarni „Kozara“ u Banja Luci, u intendantskoj službi, a ne u prijedorskoj brigadi, na što ukazuje i materijalni dokaz u spisu, odnosno vojna knjižica imenovanog. Osim toga, Duško Knežević, čiji je brat Knežević Borislav svjedočio pred ovim Sudom, imao je samo jednog brata koji nije poginuo 1992. godine, isti je sin Steve, a ne Milana ili Mile, kako je to slučaj sa licem koje je posjećivalo logore Omarska i Keraterm. Naime, nijedan svjedok optužbe nije naveo da je Duća Knežević, koji je posjećivao logore, imao oca po imenu Steve, ili nekom drugom imenu, nego su ustvrdili da se radi o imenu Milan ili Mile, na što upućuju, prvenstveno, iskazi svjedoka K022 i Izeta Đeševića. Na kraju, sva ostala lica sa područja prijedorske opštine, sa imenom Duško ili Dušan Knežević, nemaju oca po imenu Milan ili Mile, kako je to slučaj sa optuženim, a njihova identifikacija se ne podudara ni sa drugim detaljima, odnosno podacima o Dući Kneževiću koji je posjećivao logore, u pogledu godine rođenja ili zanimanja ili pak mjesta stanovanja.

Činjenica da je samo svjedok K013 uspio identificirati optuženog Duška Kneževića u sudnici, ne umanjuje vrijednost argumenata do kojih je Tužiteljstvo BiH došlo na temelju provedenih dokaza u dokazivanju tvrdnje da se upravo radni ljudskog lika protekom tako dugog vremenskog perioda, predstavlja dodatnu okolnost koja otežava identifikaciju optuženog u sudnici. Kada se, uz to, uzme u obzir činjenica da su svi svjedoci prepoznavanje vršili s mjesta, ne hodajući po sudnici, te da su, svjedočeći o navedenim događajima nakon toliko vremena ponovo suočeni sa traumama i strahovima koji su proistekli iz tih događaja, logično je da takva vrsta prepoznavanja ne može biti uspješna. Na to su ukazali i sami svjedoci prilikom prepoznavanja, ostavljajući mogućnost i pogreške, kao što je slučaj sa svjedocima Fadilom Avdagićem, K055 i K056, dok je svjedok Azedin Oklopčić naveo da ne vjeruje da bi prepoznao optuženog, kao i svjedok Izet Đešević, koji je naveo da nije u mogućnosti da ga prepozna. U vezi činjenice da nije mogao prepoznati Duću Kneževića na fotografijama, koje su mu pokazane u septembru 1998. godine, ovaj svjedok se izjasnio da su fotografije bile nejasne i da je na istima bilo teško prepoznati lik, čime se svjedok ogradio od neuspjeha prilikom prepoznavanja. Uz to, treba imati u vidu činjenicu da je optuženi Knežević, u kritičnom periodu, imao kosu, što u njegovom opisu potvrđuju svjedoci Azedin Oklopčić, K014, K015, K016, K055, K056, Boško Matijaš i dr. (radi se i o svjedocima optužbe, zatočenicima oba logora, kao i o svjedoku odbrane), dok je sada isti bez kose, tako da nije bilo realno ni očekivati od svjedoka da optuženog prepoznaju u sudnici. Za Sud je relevantnija činjenica da su svi navedeni svjedoci, koji su opisali optuženog, dali saglasan opis istog iz vremena kada su ga vidali u logorima Omarska i Keraterm, jer ga po takvom opisu i pamte.

Dakle, problem u identifikaciji od strane svjedoka, nije doveo u pitanje visok stepen uvjerenja Suda, van svake razumne sumnje, da se radi otiOvo posebno iz razloga što, prema stavu MKSJ-a, neuspjeh identifikacije optuženog na sudu ne uništava nijednu

argumentaciju koja bi se inače mogla dokazati prilikom davanja iskaza, naročito kada je optuženi očigledno promijenio izgled, što je slučaj sa optuženim Kneževićem, te da sud ima pravo da se osloni na svjedočenje svjedoka, bez obzira na neuspjeh svjedoka da optuženog identificiraju na sudu. Pored toga, prema sudskoj praksi MKSJ-a, pravo je pitanje da li u argumentaciji optužbe ima dovoljno drugih dokaza koji ukazuju na zaključak da se radi o optuženom, bez obzira na neuspješnu identifikaciju na sudu.

S obzirom na navedeno, Sud nalazi da neuspjeh svjedoka optužbe u identifikaciji optuženog, izuzev svjedoka K013, ne umanjuje relevantnost ostalih okolnosti proizašlih iz provedenih dokaza, koje okolnosti optuženog povezuju sa boravkom u logorima Omarska i Keraterm, odnosno premlaćivanjem zatočenika u tim logorima. Sve navedene okolnosti, kako je to naprijed navedeno, upućuju na nedvojben zaključak da se radi o Dušku Kneževiću, sinu Milana, rođenom 1967. godine, iz sela Orlovci, po zanimanju konobar, koji je igrao nogomet u lokalnom klubu, koji je imao nadimak Duća, a ne neki drugi nadimak koji bi mogao proizaći iz imena Duško, koji je na početku rata izgubio brata, koji je u kritičnom periodu bio pripadnik vojske i to prijedorske vojne jedinice i konačno, da nije postojao nijedan drugi Duško Knežević sa istim karakteristikama. Istina, postojalo je više osoba pod imenom Dušan ili Duško Knežević, međutim, ostale karakteristike o kojima su svjedoci svjedočili pred Sudom, te podaci za ta druga lica pod istim prezimenom ili sličnim imenom isključuju mogućnost da se radilo o nekom drugom Dušku ili Dušanu Kneževiću. Posebno treba imati u vidu iskaz svjedoka K055, koji je osobno poznakkraju, svjedok je osobno vidio kada isti taj Duća Knežević u logoru Omarska premlaćuje zatočenike, kojom prilikom ga je svjedok pozdravio po nadimku Duća, nakon čega je optuženi prepoznao svjedoka i uzdržao se da ga udari.

Osporavajući navode iz optužnice u pogledu učestvovanja optuženog u određenim događajima, konkretno ubistvima Seada Jusufovića „Cara“ i Drage Tokmadžića, odbrana je ponudila objektivne dokaze, odnosno Službenu zabilješku broj 33-6-92 od 07.06.1992. godine i Službenu zabilješku broj 125-6-92 od 21.06.1992. godine, u kojima nije konstatovano da je optuženi bio jedan od napadača. Međutim, svjedok K054, koji je bio autor navedenih zabilješki, u svom iskazu je naveo da on osobno nije bio svjedok navedenih ubistava, pa čak da pouzdao bilo kakvu izjavu od osumnjičenih. Navodi Tužiteljstva BiH pravilno ukazuju na zaključak da se radi o nepouzdanim dokazima, obzirom na način sastavljanja zabilješki, kojom prilikom nisu prikupljeni neposredni dokazi, nego su informacije dobijene iz posrednih izvora. Naime, svjedok koji je sačinio predmetne zabilješke, u svom iskazu je naveo da je naknadno saznao da je među počiniteljima navedenih događaja bio i Željko Timarac, koji nikada nije pomenut u bilješki, dok bilješke uopće ne pominju Zorana Žigića koji je faktički bio učesnik navedenih događaja. Stoga je sadržaj ovih zabilješki, po ocjeni Suda, nepouzdan, posebno iz razloga što je u suprotnosti sa iskazima brojnih svjedoka optužbe saslušanih na glavnom pretresu, iz kojih nedvojbeno proizilazi da je optuženi učestvovao u premlaćivanju i ubistvu dva navedena zatočenika.

Sud je, kako je već navedeno, u cjelosti prihvatio iskaze svih naprijed naznačenih svjedoka optužbe kao istinite i vjerodostojne, jer su svjedoci, svaki iz svoje perspektive posmatranja pojedinog događaja, isti opisali na način da su dali svoje viđenje i lična

zapažanja u vezi događaja. I pored činjenice što se pojedini iskazi ne podudaraju u pogledu određenih podataka, kao što su datum i mjesto događaja, očigledno je da su isti saglasni u odlučnim činjenicama, vezano npr. za prelaćivanje ili smrt određenog lica. Određena odstupanja u podudarnosti iskaza svjedoka u odnosu na neki događaj su sasvim razumljiva s obzirom na vremensku distancu, odnosno protek vremena od kada se događaj desio do dana svjedočenja, kao i sposobnost svakog pojedinca u određivanju vremenskog okvira u kojem je „smjestio“ određeni događaj, te sposobi Keraterm su bila svakodnevna, posebno u logoru Omarska, gdje je veliki broj zatočenika bio smješten u više objekata logora, tako da se realno nije ni moglo očekivati da svaki zatočenik ili više njih vidi svako pojedinačno prelaćivanje i ubistvo, kao što je slučaj sa prelaćivanjima koja su se desila naočigled velikog broj zatvorenika, na otvorenom prostoru, npr. ubistvo Rizaha Hadžalića ili Mirsada Cmalića. Analogno tome, prelaćivanja i ubistva u logoru Keraterm, koja su se desila na otvorenom prostoru ispred spavaonica, bila su popraćena pažnjom većeg broja zatočenika, kao što je, npr. ubistvo Seada Jusufovića zvanog „Car“ ili maltretiranje zatočenika sa područja Brda, po njihovom dolasku u logor. Sud je, kod ocjene svakog subjektivnog dokaza pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, prvenstveno vodio računa o dokaznoj snazi svakog svjedoka ponaosob, a ne o broju svjedoka koji ukazuju na to da se određeni događaj desio. Stoga je Sud našao dokazanim i činjenice o događajima iz optužnice o kojima je svjedočio samo jedan svjedok. Pri tome, Sud je cijenio sadržaj iskaza tog svjedoka i njegovu pouzdanost imajući u vidu i njegovo svjedočenje u odnosu na neki drugi događaj o kojem je svjedočilo više svjedoka, te podudarnosti sadržaja iskaza tog svjedoka u odlučnim činjenicama sa iskazima drugih svjedoka, u pogledu istog događaja. Ako je iskaz nekog svjedoka saglasan u odlučnim činjenicama sa iskazom drugih svjedoka u vezi određenog događaja, Srjedini očevidac nekog događaja, sam svjedočio na okolnosti tog događaja. Ovo posebno kada se radi o događaju koji se desio na mjestima gdje se faktički nije ni moglo zadesiti više osoba, kao što je npr. prelaćivanje za vrijeme odlaska u wc, ili za vrijeme ispitivanja. Svjedoci su o pojedinim događajima iznijeli toliko specifičnih detalja, na temelju kojih se ukazuje da su ta lica zaista bila očevidci događaja, što Sud navodi na zaključak da je jednostavno nemoguće da se veliki broj saslušanih svjedoka, koji žive u različitim krajevima svijeta, mogao eventualno dogovoriti o sadržaju svog svjedočenja. Sud je stekao utisak da su svjedoci, svojim korektnim svjedočenjem na glavnom pretresu, zaista objektivno iznosili činjenice koje su vidjeli ili čuli, bez nastojanja da neosnovano terete optužene, ili pak da svoje iskaze temelje na saznanjima iz postupaka koji su vođeni pred Haškim tribunalom, kako je to odbrana nastojala prikazati. Iskazi svih saslušanih svjedoka su, uz određena neznatna odstupanja, dosljedni i uzajamno potkrijepljujući u odlučnim činjenicama, kao što je npr. svjedočenje o tijelima koja su vidjeli oko „bijeke kuće“, ulogama optuženih Mejakića i Grubana u logoru, prelaćivanjima za vrijeme ručka i dr., iz čega Sud crpi uvjerenje o pouzdanosti i istinitosti njihovih sadržaja. Nedosljednosti koje su se pojavile u iskazima svjedoka su, po ocjeni Suda, sporedne i razumljive, posebno u situacijama kada više svjedoka svjedoči o istom incidentu, što ne utiče na vjerodostojnost tog svjedoka. Uz to, neki od svjedoka su lično i zahvalili nekima od optuženih za pomoć koju su dobili u vrijeme boravka u logoru, a pojedini svjedoci koji su vidjeli odvođenje svojih bliskih srodnika, samo su konstatovali da je Omarska posljednje mjesto gdje su viđeni, ne tvrdeći kategorično da su isti ubijeni u samom logoru. Navedeno, takode, ukazuje na objektivnost svjedoka i istinitost njihovih iskaza u iznošenju svojih saznanja o određenim

činjenicama. Na kraju, svjedoci optužbe su pred ovim Sudom svjedočili i o događajima koji nisu bili predmet krivičnih postupaka pred Haškim sudom, tako da svjedoci, faktički, svoja saznanja o tim događajima nisu mogli crpiti prateći postupke pred Haškim Tribunalom. Saglasni iskazi brojnih svjedoka optužbe, čija sveukupnost daje realnu sliku uvjeta života u logoru Omarska, kao i događaja koji su se desili u vrijeme njihovog zatočenja, ničim ozbiljnim nisu dovedeni u pitanje od strane dokaza odbrane, posebno iskaza svjedoka odbrane, pa čak i svjedoka koji su i sami bili zatočenici u logoru, kao što su svjedoci K050 i K051. Događaji koji se odnose na mnogobrojna ubistva u logoru, na potpuno drugačiji način su opisani od strane svjedoka odbrane. Nasuprot mnogobrojnim svjedocima optužbe koji su svjedočili o svakodnevnom ubijanju i mrtvim tijelima koje su vidali u logoru, posebno oko „bijeće kuće“, svjedoci odbrane su naveli da u logoru nije bilo ubistava i tijela, odnosno da su vidjeli samo mali broj tijela ubijenih zatočenika, kao npr. svjedok Petoš Stevo bivši stražar u logoru, koji je naveo da je u logoru vidio samo jedan smrtni slučaj, odnosno jedno tijelo na travi, te da nije vidio premlaćivanja i ubijanja. Svjedok K050, bivši zatočenik logora, izjavio je da nije bio upoznat sa ubistvom velikog broja ljudi dovedenih iz područja Brda, uz obrazloženje da bi znao za taj događaj da se zaista desio, što je, takode, u očiglednoj suprotnosti sa iskazima niza svjedoka optužbe koji su svjedočili na navedenu okolnost. Svjedok K052 naveo je da je postojala medicinska pomoć u logoru Omarska i da se mogla zatražiti, nasuprot iskazima svih svjedoka optužbe koji su saglasno izjavili da nisu čak ni smjeli zatražiti pomoć u strahu da im se nešto loše ne desi. Pored toga, svjedok Starčević Branko navodi da je samo prvih dana, za vrijeme boravka Specijalne jedinice iz Banja Luke, vidao pretučene, ranjene i krvave logoraše, a da nakon odlaska specijalaca, koji su u logoru bili 15 dana, uopće nije bilo nasilja nad zatočenicima i da on nije čuo krikove i jauke, uz tvrdnju da poslije specijalaca zatočenici nisu tučeni. Ovakva drastična kontradiktornost u sadržajima iskaza svjedoka odbrane u odnosu na vjerodostojne i detaljne iskaze svjedoka optužbe u pogledu svih okolnosti dešavanja u logoru Omarska, navodi Sud na zaključak da svjedoci odbrane nisu na realan i pouzdan način u svojim iskazima prikazali stvarnu sliku logora Omarska u relevantnom periodu, a simptomatično je i to da svjedoci odbrane pominju samo mali broj smrtnih slučajeva, koja ni prema stavu odbrane nisu sporna, kao što je npr. ubistvo Mehmedalije Nasića, smrt Ismeta Hodžića i dr.

Odbrana je u toku završnih riječi, a i u toku samog postupka, ukazivala na pojedine događaje, ističući da optuženi Željko Mejakić nije bio prisutan kada se pojedini događaj desio. Međutim, nesporno je da je neko, ko je redovno dolazio u logor Omarska, kao što je optuženi Željko Mejakić, što i sam u svom iskazu potvrđuje, morao znati da su premlaćivanja i ubistva u logoru bili raširena pojava i morao je vidjeti posljedice tih ubistava i premlaćivanja. Sve i da optuženi nije bio očevidac ubistva ili premlaćivanja, odnosno da je bio odsutan u vrijeme određenog događaja, mogao je vidjeti posljedice događaja, kroz veliki broj mrtvih tijela koja su svakodnevno ležala na otvorenom prostoru u krugu logora, izubijane i ozlijeđene zatočenike, njihovu iscrpljenost i loše stanje, tragove krvi kao posljedicu premlaćivanja.

Nastojanja odbrane bila su usmjerena i na osporavanje kredibiliteta svjedoka optužbe, ukazujući na razlike u njihovim svjedočenjima na glavnom pretresu, u odnosu na njihove iskaze date u ranijim izjavama. Međutim, po ocjeni Suda, ovakva postavka odbrane je neutemeljena jer iz ranijih izjava i iskaza svjedoka jasno proizilazi da su njihova

svjedočenja bila usmjerena na konkretne događaje koji su bili predmet ispitivanja, obzirom da su svjedoci, uglavnom, odgovarali na postavljena pitanja, tako da nisu imali priliku iznijeti svoja saznanja o svim događajima koji su se desili u toku njihovog boravka u logoru. Pored toga, izjave date u toku rata, neposredno nakon izlaska zatočenika iz logora, u većini slučajeva su uopćene i bez opisa mnogobrojnih događaja o kojima su svjedoci imali priliku svjedočiti pred ovim Sudom. Nadalje, navodi odbrane, da postoje događaji u kojima nije bilo očevidaca, takođe se ukazuju neosnovanim jer je svaki događaj opisan barem od jednog svjedoka koji je bio neposredni svjedok, bilo da je vidio ili čuo sam tok događaja, prepoznajući glasove počinitelja, iz čega se može izvesti jasan zaključak da se događaj zaista desio.

Prigovor odbrane u vezi događaja u kojem je ubijena veća grupa mještana iz područja Brda, Sud nije mogao prihvatiti, jer se nije ni moglo očekivati da svjedoci u toku noći prepoznaju neku od žrtava, ali su svjedoci vidjeli ljude kako padaju i čuli njihove krikove. Uostalom, optužnicom nisu obuhvaćena imena osoba koje su kritičuzatočenika“, što se odnosi i na slučaj „Petrovdan“. Premlaćivanje Emira Beganovića, odbrana je pokušala prikazati kao posljedicu nerazjašnjenih odnosa od ranije između ovoga zatočenika i Nikice Janjića, koji ga je pretukao, međutim, iz iskaza svih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti ovog događaja proizilazi da Emir Beganović kritične prilike nije bio sam pretučen, nego u grupi sa ostalim zatočenicima, a sama situacija bespomoćnosti u kojoj se ovaj zatočenik nalazio, te njegov položaj u logoru, bio je dodatni motiv za izvršioaca da ga premlaćuje. Uostalom, Nikica Janjić nije jedina osoba koja je premlatila zatočenika Beganovića, niti je bio prisutan svakom njegovom premlaćivanju. Navode odbrane optuženog Željka Mejakića o tome da Emir Beganović uopće nije vidio Hankinog u logoru, iako su se mogao prihvatiti jer navedena činjenica ne može na bilo koji način dovesti u sumnju da je Emir Ramić ubijen u logoru, obzirom da je u logoru Omarska u kritičnom periodu bio zatočen veliki broj zatvorenika, tako da je postojala i manja vjerovatnoća da se svi međusobno sretnu u toku boravka u logoru, posebno iz razloga što su bili zatvoreni u posebnim prostorijama a i na obrok su odvođeni u odvojenim grupama. Nisu prihvaćeni ni navodi odbrane kojima se pokušava ukazati da Safet Ramadanović Ćifut i Mehmedalija Sarajlić nisu umrli od posljedica premlaćivanja i maltretiranja, obzirom da je Sud u tom pravcu imao sasvim pouzdane dokaze iz kojih je utvrdio da su imenovani premlaćeni do smrti, što je utvrđeno i za premlaćivanje Azura Jakupovića, koji je poslije ubijen, o čemu su provedeni relevantni i pouzdani dokazi. I u odnosu na premlaćivanje na smrt Abdulaha Puškara, Sud je proveo pouzdane i sadržajne dokaze koji upućuju na zaključak da se isto desilo, kao i premlaćivanje Silvija Sarića, a svjedok Mustafa Puškar, koji nije vidio niti čuo predmetno premlaćivanje je naveo da svog rođaka Abdulaha Puškara nije više vidio nakon što je isti jedne noći prozvan i Sprovedenih na okolnosti ubistva imenovanog jasno proizilazi da su svjedoci vidjeli njegovo mrtvo tijelo u logoru, nakon premlaćivanja. Nadalje, tvrdnja odbrane da je Muhamed Čehajić, nakon Omarske bio zatočen u Banja Luci, ne opovrgava iskaze svjedoka da je ovaj zatočenik u logoru Omarska bio pretučen i maltretiran od strane stražara. Konačno, u prednjem dijelu obrazloženja presude, Sud je dao detaljne razloge o tome da li određeni događaj nalazi utvrđenim i zašto, tako da su prigovori dati od strane odbrane u pogledu konkretnih događaja ocijenjeni kao neuvjerljivi i neutemeljeni.

Važeći zakon

Sud je imao u vidu argumente prema kojima bi primjena KZ BiH predstavljala kršenje osnovnih zakonskih principa. Konkretno, odbrana svih optuženih je tvrdila da bi osuđujuća presuda na osnovu člana 172. KZ BiH predstavljala kršenje principa *nullum crimen sine lege*, a da bi kazna duža od maksimalne kazne zatvora koju je propisivao KZ SFRJ, a koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnih djela, takode, predstavljala i kršenje principa *lex mitior*. Odbrana je svoje argumente zasnivala na članovima 3. i 4. KZ BiH, tvrdeći da zakon SFRJ nije poznavao zločine protiv čovječnosti i da je, nakon ukidanja smrtne kazne, raniji jugoslovenski zakon propisivao blažu kaznu od one koju propisuje KZ BiH^{11.1}.

Tužiteljstvo se, tokom cijelog postupka, protivilo ovim argumentima navodeći da su zločini protiv čovječnosti bili priznati u međunarodnom pravu kao i – u svojoj suštini – u KZ SFRJ u vremenskom periodu na koji se optužnica odnosi². Takode, što se tiče principa *lex mitior*, Tužiteljstvo smatra da je KZ BiH blaži zakon u odnosu na KZ SFRJ koji je do skora propisivao primjenu smrtne kazne³.

Žalbeno vijeće Suda BiH je, u svom prvom predmetu ratnih zločina, protiv Abduladhima Maktoufa, potvrdilo da je KZ BiH važeći zakon, te konstatovalo da je njegova primjena u skladu sa principom *nullum crimen sine lege*, dok princip *lex mitior* treba zanemariti kada se radi o djelima koja su protivna općim pravilima međunarodnog prava⁴. Ovakav zaključak Suda BiH podržan je odlukom Ustavnog suda BiH u predmetu Abduladhima Maktoufa, prema kojoj je primjena KZ BiH, u predmetima zločina protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (Evropska konvencija) kao i sa Ustavom BiH⁵.

Sud BiH je pitanje primjenljivosti krivičnog djela zločina protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, koje kao takvo nije bilo eksplicitno propisano u KZ SFRJ, riješio u prvostepenoj presudi protiv Dragoja Paunovića, koja je potvrđena u žalbenom postupku⁶. Ovo vijeće se slaže sa utvrđenom praksom Suda BiH.

Elementi krivičnog djela zločina protiv čovječnosti

Sud je u dokaznom postupku utvrdio da su svi elementi krivičnog djela zločina protiv čovječnosti ispunjeni.

¹ Vidi, između ostalog, Zajedničke prethodne prigovore na formu optužnice koje je podnijela odbrana Željka Mejakića i Dušana Fuštara, 24.08.2006. godine, tačka II.

² Odgovor Tužilaštva na zajedničke prethodne prigovore odbrane, 07.09.2006. godine, paragraf 19-23.

³ Odgovor Tužilaštva na zajedničke prethodne prigovore odbrane, 07.09.2006. godine, paragraf 9.

⁴ Drugostepena presuda Suda BiH u predmetu Maktouf (KPŽ-32/45), 04.04.2006. godine, str. 17-18. (str. 20-21 u BHS verziji)

⁵ Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o dopustivosti i meritumu u predmetu Abduladhim Maktauf (AP 1785/06), 30.03.2007. godine, vidi paragrafe 11, 60-79 i 80-89.

⁶ Prvostepena presuda u predmetu protiv Dragoja Paunovića, broj: X-KR-05/16, od 26.05.2006. str. 19-23. (str. 22-26. u engleskoj verziji); Drugostepena presuda, broj: X-KRŽ-05/16, od 27.10.2006. godine, str. 8-10 (str. 7-9. u engleskoj verziji)

Pošto je član 172. KZ BiH prepisan iz odredbi kojima se u Statutu Međunarodnog krivičnog suda (MKS) propisuju zločini protiv čovječnosti, vijeće će se, nakon analize zakonskih odredbi u zakonu Bosne i Hercegovine i njihovog tumačenja u praksi Suda BiH, pozabaviti pravnim kvalifikacijama obrazloženim u dokumentima MKS-a, prije nego što pređe na analizu prakse MKSJ-a u pogledu ovih pitanja.

Postojanje širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada na civilno stanovništvo

Neophodno je, prije svega utvrditi sljedeće tzv. chapeau ili opće elemente zločina protiv čovječnosti:

- 1) postojanje napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva;
- 2) napad je bio ili širokorasprostranjen ili sistematičan;
- 3) djela optuženog predstavljala su dio napada i optuženi je znao za tu vezu⁷

73 UvNikole Kovačevića, koje se zasniva na analizi odgovarajuće prakse MKSJ-a⁸. Tako, ovo vijeće prihvata sljedeće:

- (a) da nije neophodno da se napad, koji se uopćeno shvata kao postupanje u toku kojeg dolazi do nasilja, odvija u okviru oružanog sukoba;
- (b) da se kao faktori rasprostranjenosti napada imaju uzeti u obzir posljedice napada na ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela i kumulativni efekat niza nečovječnih djela ili jedinstveni efekat jednog djela velikih razmjera;
- (c) kao pokazatelj sistematičnosti napada se u obzir treba uzeti sljedeće: redovno ponavljanje djela koje nije slučajno sličnog kriminalnog karaktera, odnosno međusobna organizovanost niza djela i mala vjerovatnoća da je do učinjenja tih djela došlo nasumice;
- (d) kao dodatni element koji prema praksi MKSJ-a nije neophodan, u definiciji iz člana 172. stav 2. tačka a) KZ BiH se navodi obaveza da napad bude izvršen "na osnovi ili u cilju državne politike ili politike neke organizacije", a što se može tumačiti kao dodatno razgraničenje djelovanja pojedinaca od djelovanja u okviru jedne veće organizacijske cjeline, koje tek kao takvo dobija određeni sigurnosti značaj koji opravdava posebnu kriminalizaciju na međunarodnom planu, pa i u Glavi XVII KZ BiH;
- (e) u odnosu na pitanje određivanja karaktera grupe protiv koje bi takav napad bio usmjeren, Sud prihvata stav izražen, između ostalog, u prvostepenoj presudi MKSJ-a, u predmetu protiv Radoslava Brđanina, prema kojem nije potrebno da svaki pojedini pripadnik napadnute grupe bude civil, nego je dovoljno da su u grupi pretežno civili, što može obuhvatiti i pojedince koji su van borbenog stroja ('hors de combat')⁹.

⁷ Vidi, takođe, nedavno donesenu presudu u predmetu Todović i Rašević, prvostepena presuda Suda BiH (X-KR-06/275), od 28.02.2008. godine, str. 39-42. (str. 37-42. u BHS verziji)

⁸ Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu Kovačević (X-KR-05/40), 03.11.2006. godine, str. 20-21. (str. 22-23. u engleskoj verziji), potvrđena žalbenom presudom (X-KRŽ-05/40), 22.06.2007. godine, str. 5-6. (str. 5-6. u engleskoj verziji).

⁹ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Brđanin (IT-99-36-T), 01.09.2004. godine, paragraf 134.

U odnosu na postojanje "širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada", vijeće se rukovalo činjenicama koje su već bile utvrđene u presudama MKSJ-a u predmetima protiv Duška Tadića, Miroslava Kvočke i drugih, Milomira Stakića i Radoslava Brdanina, a koje činjenice je, na prijedlog Tužiteljstva BiH, ovaj Sud djelimično prihvatio¹⁰. Takođe, većina saslušanih svjedoka svjedočenja sudskom vijeću dala širu sliku i pregled događaja u opštini Prijedor u vremenskom periodu koji je obuhvaćen optužnicom.

Saslušani svjedoci su saglasno izjavili da su se, preuzimanjem vlasti u Prijedoru od strane Srpske demokratske stranke, 30.04.1992. godine, uvjetii života nesrpskog stanovništva počeli mijenjati. Po izbijanju oružanih sukoba u određenim dijelovima opštine Prije dor, krajem maja 1992. godine, situacija se pogoršala u odnosu na slobodu kretanja¹¹, otpuštanje iz preduzeća i javnih ustanova¹², kao i u odnosu na sigurnosnu situaciju nesrpskog stanovništva¹³. Navedeno stanje je, na kraju, kulminiralo napadima artiljerije i pješadije, što je utvrđeno prihvaćenim činjenicama obuhvaćenim rješenjem Suda od 22.08.2008. godine, kao i iskazima saslušanih svjedoka koji su preživjeli te napade, nakon čega je uslijedilo masovno hapšenje nesrpskog stanovništva i njihovim zatvaranjem na nekoliko lokacija, uključujući i logore Omarska i Keraterm¹⁴. Pred toga, iz subjektivnih i objektivnih dokaza u spisu proizilazi da su građani nesrpske nacionalnosti bili zatvarani i u formirani logor Trnopolje. Iz iskaza svjedoka K033 proizilazi da je on sa svojom porodicom, nakon napada na mjesto u kojem je živio, prvobitno odveden u logor Trnopolje, a poslije toga je prebačen u logor Keraterm, dok je svjedok K017 u svom iskazu naveo da je dio članova njegove obitelji, takođe, bilo smješteno u logor Trnopolje, što ukazuje na zaključak da je logor Trnopolje, egzistirao od samog početka hapšenja civila sa područja opštine Prijedor. Na kraju, neki od zatočenika logora Omarska i Keraterm su, kako iz njihovih iskaza proizilazi, početkom avgusta

¹⁰ Vidi Rješenje o utvrđenim činjenicama br. X-KR-06/200, 22.08.2007. godine, prihvaćene činjenice broj: 41-47, 49-54, 66-101, 103-132. i 135-137.

¹¹ Vidi, na primjer, iskaz svjedoka K041 koji je istakao kako su već u maju 1992. godine porodice koje su pokušale da autobusom napuste područje Prijedora vraćane. Svjedok Said Bešić je svjedočio da su u opštini Prijedor postavljeni srpski punktovi. Svjedok Fadil Avdagić je u svom iskazu rekao da mu od 19.05.1992. godine pa nadalje nije dozvoljavano da iz Kozarca ide autom na posao u Prijedor, te da je vraćan na punktu kao i svjedok Zlata Cikota. Svjedok K09 je takođe svjedočio o ograničenju kretanja i posebnim dokumentima koji su bili potrebni da bi se prošao punkt.

¹² Svjedok Kerim Mešanović je poslat kući krajem aprila, kao i njegovih šest drugih kolejedna žena koja je bila udata za Muslimana. Pošto je njegovo poznavanje kompjutera bilo potrebno, srpske vlasti su mu dale propusnicu da bi se ratio na posao dok nije uhapšen i odveden u Omarsku. Svjedok K027 je otpušten odmah nakon što su Srbi preuzeli vlast. Svjedok Azedin Oklopčić je svjedočio da su samo jedan njegov kolega Musliman i dvojica Hrvata koji su bili oženjeni Srpkinjama uspjeli zadržati svoj posao nastavnika u osnovnoj školi.

¹³ Svjedok Emir Beganović je izjavio da je poslao porodicu u Hrvatsku nakon što su Srbi zauzeli Prijedor pošto je situacija postala opasna. Svjedok K041 je takođe svjedočio da je poslao svoju porodicu u inostranstvo kada je politička borba postajala sve više neprijateljska. Svjedok K023 istakao je da su 1991. godine tenzije u Prijedoru porasle nakon višestranačkih izbora, pošto kompromis oko podjele vlasti nije bio moguć. Rat u susjednoj Hrvatskoj i prisutvo vojnika koji su se borili na tom ratištu izazivalo je dodatne tenzije. Svjedok K037 je takođe svjedočio da je poslao svoju porodicu van grada pošto je osjećao promjene u Prijedoru.

¹⁴ Vidi Rješenje o utvrđenim činjenicama, prihvaćene činjenice broj: 15-č26 i 29-36

1992. godine prebačeni iz ovih logora u logor Trnopolje, kao npr. svjedoci Asmir Baltić, K023, K03, K014, K042, Nusret Sivac, K037, K013, K010, K029 i dr. Postojanje logora Trnopolje, proističe i iz rješenja o utvrđenim činjenicama od 22.08.2007. godine (činjenica broj 140, te činjenice 291-299, 301.-304, 306.-310.). Egzistiranje ovoga logora potvrđuje niz objektivnih dokaza u spisu, u kojima se logor pominje zajedno sa logorima Omarska i Keraterm, kao što je Depeša SJB Prijedor broj 11-12-2169 od 01.08.1992. godine, zatim Informacija Stanice javne bezbjednosti Prijedor broj strogo pov. 11-12-38 od 04.08.1992. godine upućena Centru službi bezbjednosti Banja Luka (dokaz broj 23), Izvještaj Stanice javne bezbjednosti Prijedor (dokaz broj 26), te Izvještaj Centra službi bezbjednosti Banja Luka (dokaz broj 27). Navedena objektivna dokumentacija u spisu nedvojbeno ukazuje na zaključak da su logori Omarska, Keraterm i Trnopolje osnovani od strane Kriznog štaba opštine Prijedor, po čijim direktivama su djelovali, na što prvenstveno upućuje Izvještaj SJB Prijedor (dokaz broj 26), te Izvještaj o zatečenom stanju i pitanjima u vezi sa zarobljenicima, sabirnim centrima, iseljavanju i ulozi Službe javne bezbjednosti u vezi sa ovim aktivnostima (dokaz broj 27). Iz svega izloženog, zaključeno je da su ispunjene prve tri od prethodno navedenih pretpostavki neophodnih da bi se data situacija okarakterisala kao širokorasprostranjen ili sistematičan napad.

Navedeno postupanje prema nesrpskom stanovništvu su odredile i organizovale srpske vlasti, tačnije Krizni štab opštine PrijPrijeor na sjednici održanoj 20.05.1992. godine (dokaz broj 35), a čije odluke je Skupština opštine Prijedor naknadno verificirala, dana 24. jula 1992. godine (dokaz broj 80). Formirani Krizni štab je izdavao naredenja i administrativne direktive administraciji, policijskim snagama, te, takode, građanima Prijedora direktno¹⁵, saradivao sa komandom vojske i Teritorijalne odbranopisanih akcija¹⁶, te usklađivao svoju politiku sa banjalučkim regionalnim vrhom¹⁷. Navedene činjenice potvrđuju da je taj napad bio izvršen u cilju politike srpskih vlasti u datom području.

Mada je jedan broj bivših logoraša koji su svjedočili u predmetnom postupku potvrdio da su prije hapšenja bili pripadnici Teritorijalne odbrane, odnosno profesionalnog ili rezervnog sastava policije, iz izjava svih svjedoka proizilazi da su srpske snage, nakon sakupljanja stanovništva na određenim mjestima u gradu Prijedoru, isključivo razdvajale muškarce od žena, djece i staraca, te cijelu grupu muškaraca nesrpske nacionalnosti smještale u logore, bez daljeg provjeravanja njihovog eventualnog učešća u borbenim dejstvima. Tako su pretežno zatočenici sa očito isključivo civilnim statusom, kao što su bile grupe intelektualaca, privrednika, političkih vođa, kao i imućnijih građana opštine Prijedor, među kojima dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, dr. Esad Sadiković, dr. Jusuf Pašić, Abdulah Puškar, Ermin Striković, Fadil Avdagić, Zlata Cikota, K027, Esad Mehmedagić, Zijad Mahmuljin, Ago Sadikovizimućni građani Rezak Hukanović, Asaf Kapetanović, Emir Beganović, K036, braća Kapetanović i drugi bili zatvarani u logore. Dokazi u spisu ukazuju da je kroz logore Omarska, Keraterm i Trnopolje prošlo oko 7000

¹⁵ Vidi Naredbu Kriznog štaba o prekidu radnog odnosa svih radnika koji (...) su trenutno zatvoreni u Omarskoj i Keratermu, od 2.7.1992. godine, materijalni dokaz br. 19

¹⁶ Vidi Odluku o organizaciji i radu Kriznog štaba opštine Prijedor, od 20.05.1992. godine, član 9, materijalni dokaz br. 35

¹⁷ Vidi Rješenje o utvrđenim činjenicama, prihvaćene činjenice broj: 38, 132. i 140.

nesrpskih civila sa područja opštine Prijedor. Uvjerenje o tome Sud nalazi u činjenici da je u logoru Omarska bilo zatočeno oko 3000 civila, a prema podacima iz objektivne dokumentacije radi se o broju od 3.334 lica, zatim u logoru Keraterm između 1000 i 1.500 civila, te u logoru Trnopolje, takode veliki broj civila, uključujući žene i djecu (u utvrđenoj činjenici broj 292. konstatovano je da je u logoru Trnopolje bilo na hiljade zatvorenika, uglavnom starijih ljudi, žena i djece). Iz Izvještaja o radu Stanice javne bezbjednosti Prijedor za posljednjih 9 mjesecima je obavljeno oko 6000 informativnih razgovora. Kako je u logoru Trnopolje bio zatočen neutvrđen broj žena, djece i starijih, za koje ne postoji podatak da su obrađeni kroz informativne razgovore, te da je i u logorima Omarska i Keraterm bilo zatočenika koji nisu dali bilo kakve izjave istražnim službama (npr. lica koja su ubijena po dovođenju u logor), to je, imajući u vidu oko 6000 obavljenih informativnih razgovora, broj od oko 7000 zatočenih u ova tri logora, po ocjeni Suda, sasvim realan i objektivan. Logoraši su nakon ispitivanja kategorisani u tri grupe, i to prvu grupu koja je smatrana opasnom jer je navodno pružala oružani otpor srpskim snagama ili su u njoj bili čelni ljudi muslimanskog i hrvatskog naroda, drugu grupu koja je iz određenih razloga bila neodgovarajuća, te treću grupu koja se smatrala neutralnom i bezbjednosno neinteresantnom, zbog čega je uživala blaži tretman¹⁸. Ova razlika u tretmanu ukazuje da je i samo osoblje logora bilo svjesno da se pretežno radilo o licima koja nisu ni na koji način učestvovala u vojnim aktivnostima ili politički osporavala srpsku prevlast u regiji. Na osnovu naprijed navedenog, Sud zaključuje da je napad na nesrpsko civilno stanovništvo izvršen na način opisan u uvodu izreke ove presude. Svjedoci su, takode, saglasni u pogledu činjenice da su u toku cijelog perioda postojanja logora Keraterm i Omarska u ove logore dovođena nova uhapšena lica. Po ocjeni vijeća, to dokazuje da se napad protiv nesrpskog civilnog stanovništva odvijao ne samo kroz situaciju u samim logorima, već i kroz stalni priliv novih uhapšenih građana nesrpske nacionalnosti, što je prestalo tek nakon što su porodice nesrpske nacionalnosti konačno napustile područje opštine Prijedor. Naime, iz iskaza svih saslušanih svjedoka optužbe, a radi se o građanima nesrpske nacionalnosti sa područja opštine Prijedor, proizilazi da su oni, nakon oslobađanja iz logora, napustili svoja predratna mjesta prebivališta, odnosno da nijedan od svjedoka, nakon napuštanja logora nije nastavio život na području ove opštine, pa čak i da su potpisivali izjave kojima su svoju imovinu ostavljali Srpskoj Republici, a koje izjave nisu bile dobrovoljnog karaktera. O permanentnom iseljavanju stanovništva hrvatske i muslimanske nacionalnosti sa područja prijedorske općine, u toku 1992. godine, govore i objektivni dokazi optužbe, iz kojih proizilazi da je masovno iseljavanje stanovništva nesrpske nacionalnosti započelo 1992. godine, što, prije svega, proizilazi iz Izvještaja SJB Prijedor, sačinjenog na temelju zahtjeva Komisije Centra službi bezbjednosti Banja Luka od 14.08.1992. godine (dokaz broj 26), te Pregleda Centra službi bezbjednosti Banja Luka, iz maja 1993. godine, o stanju odseljenih i doseljenih građana na područja koja pokriva sektor Banja Luka (dokaz broj 43).

¹⁸ Neki od tih zatvorenika su bili smješteni u takozvani staklenik u upravnoj zgradi gdje su životni uslovi borili na strani Srba na ratištu u Hrvatskoj, bili smješteni tu. Svjedok Kerim Mešanović je potvrdio tu informaciju i izjavio da mu je Brk, Mejakićev vozač, jednom rekanjemačkih maraka. Svjedok je iz toga zaključio da mu se nudi da plati da bi ostao živ. Vidi i Izvještaj o Komisije za obilazak opština i SJB Prijedor, Bos. Novi i Sanski Most od 18.08.1992. godine (dokaz broj 27)

Na osnovu navedenih činjenica, Sud je zaključio da je, u relevantno vrijeme, postojao širokorasprostranjen ili sistematičan napad na nesrpsko civilno stanovništvo opštine Prijedor.

U pogledu pravne kvalifikacije pojedinačnih incidenata prethodno navedenih u činjeničnom dijelu presude, Sud je zaključio sljedeće:

Ubistva

Djelo ubistva je, kako u praksi Suda BiH, tako i u praksi MKSJ-a, okvalifikovano kao:

- (1) činjenje ili nečinjenje; kojim
- (2) izvršilac namjerno uzrokuje;
- (3) smrt žrtve¹⁹.

Što se tiče potrebnog stepena umišljaja, u praksi MKSJ-a se dalje kaže da je dovoljno da je izvršilac imao „namjeru (...) da ubije ili da nanese ozbiljnu povredu bezobzirno ne obraćajući pažnju na ljudski život²⁰“ što odgovara stepenu umišljaja koji propisuje član 35. stav 3. KZ BiH.

U slučaju logora Omarska, prethodno opisane činjenične situacije koje se odnose na žrtve Asafa Muranovića, Abdulaha Puškara i Silvija Sarića; Emira Ramića (zvanog "Hanki" ili "Hankin"); Mehmedaliju Nasića; Safeta Ramadanovića (zvanog "Čifut"); Bećira Medunjanina; "Daliju" Hrnića, Slavka Ećimovića (zvanog „Ribar“); Mehmedaliju Sarajlića; Velida Badnjevića; Amira Cerića i još jednog čovjeka po imenu Avdić; Mirsada Crnalića (zvanog „Mirso“, „Asim“, „Kera“); Huseina Crnkića; Rizaha Hadžalića (zvanog „Riza" ili "Rizo"); Jasmina Hrnića (zvanog "Jasko"); Envera Alića (zvanog "Eno") i Edvina Dautovića; Gordana Karduma; veliki broj neidentifikovanih zatvorenika uključujući i najmanje 50 zatvorenih mještana sela Hambarine i Ismeta Hodžića (zvanog "Ico") sve odgovaraju ovoj pravnoj kvalifikaciji ubistva, pošto su sve žrtve ovih incidenata zapravo ubijene od strane datih izvršilaca.

Kao što je već obrazloženo, u činjeničnom dijelu presude vijeće je izostavilo incident koji se odnosi na smrt Ahila Dedića zbog nedostatka dokaza o umiješanosti optuženih.

¹⁹ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Jelisić, 14.12.1999. godine, paragraf 35; vidi takode: prvostepena presuda Suda BiH u predmetu Todović i Rašević (X-KR-06/275), od 28.02.2008. godine, str. 61. (str. 64. u BHS verziji).

²⁰ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Mueć i drugi (takode poznat kao predmet Čelebići), (IT-96-21), 16.11.1998. godine

U vezi sa incidentom u koji je bilo uključeno oko 12 žrtava pod prezimenom Garibović, Sud nije van razumne sumnje uvjeren da se ovim dokazima dokazuje ubistvo ovih zatvorenika u logoru. Stoga, strogo poštujući princip *in dubio pro reo*, kao što je prethodno navedeno u činjeničnom dijelu presude, Sud je izmijenio činjenični opis ovog incidenta tako da se opisuje da su ova lica u određenom vremenskom periodu nestala iz logora.

U samoj optužnici se za sljedeće zatvorenike navodi da su nestali iz logora Omarska: dr. Osman Mahmuljin, dr. Eniz Begić, Zijad Mahmuljin i Ago Sadiković; Esad Mehmedagić (zvani „Eso“); Nedžad Šerić; Burhanudin Kapetanović i lice po prezimenu Badnjević; te najmanje 7 zatvorenika uključujući Emsuda Baltića i nekoliko muškaraca pod prezimenom Mešić. U pogledu slučajeva u kojima se u samoj optužnici navodi da se radi o nestanku zatvorenika iz jednog od ova dva logora, Sud smatra da zbog formalnog obima optužnice, kada se radi o ovim incidentima, ne može zaključiti da su te žrtve zapravo ubijene u samom logoru ili njegovoj blizini uz učešće ili znanje optuženih, čak iako su dokazi izvedeni na sudenju mogli dovesti do takvog zaključka. Sud je ograničen obimom optužnice i može pravno tumačiti samo činjenice koje su obuhvaćene optužnicom. Iz tog razloga, incidenti u vezi sa naprijed navedenim zatvorenicima nisu pravno kvalifikovani kao ubistvo, već će biti obrazloženi u drugim paragrafima pravnog obrazloženja.

Sud napominje da kriminalno ponašanje kojim se izaziva „prisilni nestanak osoba“ propisan u članu 172. stav 1. tačka i) KZ BiH nije primjenljiv zbog različite vrijednosti o koju ova odredba štiti, te, stoga, ne može služiti kao rezervna opcija²¹.²¹

U slučaju logora Keraterm, Sud je kao ubistvo pravno kvalifikovao sljedeće prethodno opisane činjenične situacije koje se odnose na žrtve Emsuda Bahonjića (zvanog „Singapurac“ i „Snajperista“); Dragu Tokmadžića; Seada Jusufovića (zvanog „Car“); Jovu Radočaja; Jasmína (zvanog "Zvezdaš"); Džemala Mešića, oko dvadeset muškaraca uključujući Ismeta Bajrića, Behzada Behlića i lice po imenu Šolaja; čovjeka po imenu Avdić (zvanog "Cacko"); Dževada Karabegovića; Besima Hergića.

Što se tiče subjektivih elementa krivičnih djela, nema nikakvih dokaza u pogledu bilo kojeg od incidenata prihvaćenih pod pravnom kvalifikacijom ubistva, koji bi doveli u sumnju zaključak o postojanju neophodnog umišljaja kod svih direktnih izvršilaca, drugih od samih optuženih, koji je izveden na osnovu činjeničnih okolnosti obrazloženih u odgovarajućem dijelu ove presude. Pitanje umišljaja samih optuženih će se posebno ocijeniti u drugom djelu pravne analize.

Zatvaranje

Zatvaranje je u članu 172. stav 1. tačka e) KZ BiH opisano kao:

²¹ Krivično djelo „prisilnog nestanka osoba“ prema pravnoj kvalifikaciji iz člana 172. stav 2. tačka h) KZ BiH „jest hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštenjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe, s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme“ (dio teksta naknadno naglašen

- (1) teško oduzimanje fizičke slobode, koje je
- (2) suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava.

Prema praksi MKSJ-a obavezno je da oduzimanje slobode bude „(...) proizvoljno, što znači da ne postoje zakonske osnove koje se mogu navesti kao opravdanje za to lišavanje slobode (...)“²².

Što se tiče neophodnog umišljaja, prema istoj praksi MKSJ-a neophodno je da:

- (3) djelo lišavanja slobode mora biti izvršeno sa namjerom da se lice proizvoljno liši fizičke slobode, ili uz razumno znanje da će to djelo vjerovatno dovesti do proizvoljnog lišavanja fizičke slobode.

Da bi se utvrdilo da li neko djelo „zatvaranja“ predstavlja kršenje osnovnih pravila međunarodnog prava, u obzir se moraju uzeti konkretne odredbe IV Ženevske konvencije, naročito članovi 42. i 43. Konvencije. Mada se ove Konvencije odnose na ratne zločine, preduslov "protivzakonitog zatvaranja" za nabrojana krivična djela ratnih zločina u velikoj mjeri odgovara preduslovu "zatvaranja" u sistemu zločina protiv čovječnosti²³.

Međunarodno humanitarno pravo, izraženo u IV Ženevskoj konvenciji, materijalna i proceduralna ograničenja. Član 4na lica mogu biti pritvorena ili internirana jedino ako „tonavode minimalne proceduralne garancije na koje ta lica, ukoliko su pritvorena, imaju pravo: „Svako zaštićeno lice koje je internirano ili upućeno na prinudni boravak ima pravo da odluku donesenu u pogledu njega u najkraćem roku uzme u ponovno razmatranje sud ili nadležno administrativno tijelo koje će u tu svrhu ustanoviti Sila koja drži to lice. Ako je interniranje ili upućivanje na prinudni boravak ostalo na snazi sud odnosno administrativno tijelo će povremeno, a najmanje dva puta godišnje, pristupiti ispitivanju slučaja toga lica u cilju da se prvobitna odluka izmijeni u njegovu korist, ako okolnosti to dopuštaju“.

Na osnovu činjenice da je masovno hapšenje i pritvaranje zapravo počelo izbijanjem oružanih neprijateljstava između nesrpskih snaga i Vojske RS u opštini Prijedor, prvo u području Brdo od 22.05.1992. godine pa nadalje, a zatim dana 30.05.1992. godine i u samom gradu Prijedoru, moglo bi se zaključiti da je privremeno pritvaranje muškaraca nesrpske nacionalnosti prvobitno bilo opravdano zbog zabrinutosti srpskih političara i vojnih komandanata za bezbjednost. Izgleda da su i logori prvobitno bili osnovani da služe ograničeni vremenski period dok se ne utvrde koja su to lica među zatvorenicima koja bi mogla predstavljati prijetnju bezbjednosti srpskih vlasti. Izjave stražara u logoru i

²² Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Krnojelac (IT-97-25), 15.03.2002. godine, paragraf 115; vidi takođe: prvostepena presuda Suda BiH u predmetu Todović i Rašević (X-KR-06/275), od 28.02.2008. godine, str. 66. (str. 70-71. u BHS verziji).

²³ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kordić i Čerkez (IT-95-14/2-A), 17.12.2004. godine, paragraf 114-115, u kojoj se napominje da postojanje međunarodnog oružanog sukoba nije neophodno za „zatvaranje“ kao zločin protiv čovječnosti.

njihovih nadržanih koje su razmjenjivali međusobno i davali zatvorenicima, a prema kojima je pritvor trebao da traje samo 10 dana ili slično, potvrđuje ovaj stav²⁴ kao i prvobitna naredba od 31.05.1992. godine u kojoj Simo Drljača traži da ispitivanja budu vršena u logoru Omarska bez prestanka, prema dvadesetčetverosatnom rasporedu.

Međutim, masovno pritvaranje civila samo na osnovu nacionalne pripadnosti i spola ne predstavlja zakonitu osnovu za te radnje²⁵. U samom logoru, čak ni zatvorenici koji su kategorisani u tzv. 3. grupu, te koji, stoga, nisu bili smatrani interesantnim u bezbjednosnom smislu, nisu odmah pušteni, već su držani u zatvoreništvu do zatvaranja logora u avgustu 1992. godine. Zatvorenici koji su, na početku postojanja logora, pušteni ubrzo nakon ispitivanja, obično su ponovo hapšeni i vraćani u logore²⁶.

Sam okrutni način na koji su ova ispitivanja obično vršena isključuje svaku mogućnost da se ta ispitivanja smatraju zazslučajevima, pokrenut je zakonski postupak protiv konkretnih zatvorenika, ali izgleda da se na osnovu tih postupaka nije došlo ni do kakvog pravnog zaključka o krivici lica o kojima se radi²⁷.²⁷

Što se tiče neophodnog umišljaja, može se istaći da se „lišavanje slobode“ odnosi ne samo na konkretno hapšenje lica, već i na njihovo držanje u zatvoreništvu. Stoga je argument odbrane u tom pogledu bez osnova. Isto tako, neophodno je razlikovati namjeru zadržavanja logoraša u pritvoru od bilo kakvog motiva koji su izvršiooci mogli imati za svoje činjenje ili nečinjenje. Činjenica da osoblje logora možda nije imalo nikakva formalna ovlaštenja da pusti zatvorenike koje su drugi uhapsili i doveli u logor nema nikakvog uticaja na pitanje umišljaja.

Stoga su radnjama masovnog zatvaranja civila, kao što je prethodno opisano u paragrafima koji se odnose na opću situaciju u logorima Omarska i Keraterm, ispunjeni elementi osnovnog krivičnog djela „zatvaranja“ kao zločina protiv čovječnosti. Sud naglašava da ova pravna kvalifikacija uključuje i zatvaranje lica koja su kasnije nestala iz logora Omarska.

Sud napominje da djelo „zatvaranja“, prema prethodno navedenoj definiciji, obuhvata samo lišavanje lica fizičke slobode kao takvo. U daljem obrazloženju ove nlogorima predstavljaju neko drugo krivično djelo u okviru zločina protiv čovječnosti.

Mučenje

Djelo „mučenja“ je, u članu 172. stav 2. tačka e), opisano kao

²⁴ Mejakić, iskaz na sudenju od 28.01.2008. godine.

²⁵ Vidi drugostepenu presudu MKSJ-a u predmetu Mucić i drugi (Čelebići) (IT-96-21-A), 20.02.2001. godine, paragraf 327

²⁶ Vidi, na primjer, svjedočenje svjedoka Senada Kapetanovića i Nusreta Sivca.

²⁷ Vidi metrijalne dokaze br. E-43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 i 50, u vezi sa krivičnim postupkom pokrenutim protiv bivšeg predsjednika Opštine Muhameda Čehajića i druga četiri građanina ... nacionalnosti.

- (1) namjerno nanošenje;
- (2) snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje;
- (3) osobi zadržanoj od strane optuženog ili pod nadzorom optuženog.

Praksa MKSJ-a ovim elementima dodaje četvrti uslov prema kojem:

(4) „Motiv djela ili propusta mora biti iznuđivanje informacija ili priznanja, kažnjavanje, zastrašivanje ili vršenje pritiska na žrtvu ili treću osobu, ili diskriminacija, iz bilo kog razloga, žrtve ili treće osobe“²⁸.

Prema tumačenju MKSJ-a, ovaj uvjet je predstavljao dio međunarodnog običajnog prava u vezi sa djelom mučenja u vrijeme izvršenja datih krivičnih djela²⁹. Uvjet zabranjene svrhe je zatim izostavljen iz Statuta Međunarodnog krivičnog suda (MKS) iz kojeg je prepisan član 172. KZ BiH. Praksa Suda BiH dodaje ovaj uvjet spisku elemenata prihvatajući tako zaključke MKSJ-a u pogledu važećeg međunarodnog običajnog prava u vremenskom periodu na koji se optužnica odnosi.³⁰

Prema navedenoj kvalifikaciji, posljedice prouzrokovane zabranjenom radnjom moraju imati određeni stepen težine da bi predstavljale krivično djelo mučenja. Iz prakse MKSJ-a proizilazi da se odluka mora donositi u svakom predmetu zasebno uzimajući uobzir sve okolnosti predmeta kao što je "priroda i kontekst nanošenja bola", postojanje umišljanja i institucionalizacije maltretiranja, fizičko stanje žrtve, način i metode koje su korištenje, te položaj inferiornosti žrtve³¹. Prema istoj praksi maltretiranje tokom dužeg vremenskog perioda, takođe, može predstavljati faktor koji može ukazivati na postojanje krivičnog djela mučenja.

Nakon pravne ocjene naprijed navedenih činjeničnih opisa, Vijeće je našlo da incidenti koji se odnose na žrtve Durata Duratovića, Emira Beganovića, K017, K022 i K042 u slučaju logora Omarska, te žrtve Suada Bajrića, Enesa Crljenkovića (i druge zatvorenike iz područja Brdo), Šabana elezovića, Edina Ganića, Suada Halvadžića, Fajzu Mujkanović, Jasmina Ramadanovića, K010, K022, K033 u slučaju logora Keraterm ispunjavaju uslov stepena težine zbog čega predstavljaju krivično djelo mučenja. Od tih

²⁸ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kunarac i drugi (IT-96-23/1), 12.06.2002. godine, paragraf 142.

²⁹ MKSJ je stoga prihvatio Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (konvencija o mučenju) iz 1984. godine, 1465 U.N.T.S. 85, koja je stupila na snagu 26.06.1987. godine, kao standard međunarodnog običajnog prava u vrijeme izvršenja krivičnih djela u bivšoj Jugoslaviji.

³⁰ Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu protiv Gorana i Zorana Damjanovića (X-KR-5/107), 18.06.2007. godine, str. 15-16; prvostepena presuda Suda BiH u predmetu protiv Gojka Jankovića (S-KR-05/161), 16.02.2007. godine, str. 53, 59; vidi takođe Obrazloženje u prvostepenoj presudi Suda BiH u predmetu Todović i Rašević (X-KR-06/275), od 28.02.2008. godine, str. 47-49. (str. 47-51. u BHS verziji).

³¹ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Krnojelac (IT-97-25), 15.03.2002. godine, paragraf 179. Za spisak postupanja koja se moraju kvalifikovati kao mučenje vidi Izvještaj specijalnog izvjestioca UN-a o mučenju i drugim svirepim, nehumanim ili ponižavajućim kaznama ili postupcima E/CN.4/1986/15, 19.02.1986. godine, paragraf 35. Ovi primjeri se mogu koristiti kao smjernice prilikom utvrđivanja da li je neko djelo takve težine da se može pravno kvalifikovati kao mučenje.

djela, smatra se da djela počinjena protiv žrtava Emira Beganovića, Enesa Crljenkovića (i drugih zatvorenika iz područja Brdo), Jasmina Ramadanovića, K010, K022, K033, predstavljaju mučenje zbog ponavljanja maltretiranja koje su žrtve morale trpjeti. Smatra se da incidenti koji se odnose na žrtve Suada Bajrića, Durata Duratovića, Suada Halvadžića, Fajzu Mujkanovića predstavljaju krivično djelo mučenja zbog naročito okrutnih metoda koje su korištene u nanošenju bola žrtvama. U pogledu incidenata koji se odnose na žrtve Šabana Elezovića, Edina Ganića, K013, K015, K017, K042, Vijeće je, na osnovu teških posljedica maltretiranja koje su ove žrtve pretrpjele, zaključilo da se zapravo radi o krivičnom djelu mučenja.

Element zabranjene svrhe je u ovom predmetu, u svakom slučaju, ispunjen pošto su sva maltretiranja koja predstavljaju mučenje izvršena s ciljem zastrašivanja kao i sa ciljem kazne i diskriminacije protiv njih. Vijeće je do ovih zaključaka došlo na osnovu činjenice da su maltretiranja vršena tako da su drugi zatvorenici mogli vidjeti ili barem čuti sve što se tim ljudima, a koji su bili logoraši kao i oni, dešava. Čak i ako postoje izjave svjedoka o tome da zatvorenici nije bilo dozvoljeno da gledaju maltretiranja, ta su maltretiranja vršena tako da je, prema većini iskaza svjedoka koji su obrazloženi u prednjem dijelu ispitivanja, zatvorenici u logoru bi, takođe, ponekada potpisivali "priznanja" o svojoj umiješanosti u radnje protiv srpskih vlasti³². U pogledu cilja kažnjavanja i diskriminacije zatvorenika putem maltretiranja, Sud nalazi da su ove zabranjene svrhe, takođe, postojale pošto je, pored činjenice da su skoro svi logoraši već bili zatvoreni po nacionalnoj osnovi, većina zatvorenika koji su podvrgavani maltretiranju, koje je predstavljalo mučenje, bila birana ili zbog svoje navodne uloge u oružanoj pobuni protiv srpske prevlasti u regiji³³ ili zbog toga što su bili na rukovodećim položajima u nesrpskim zajednicama opštine Prijedor³⁴.

Vijeće, takođe, smatra da i sami životni uvjeti u nekim prostorijama u logoru predstavljaju mučenje, činjenični opis ilustruje patnju zatvorenika:

Konkretno, uvjeti u prostoriji zv. „garaža“ u logoru Omarska, koja je bila prenatrpana tako da zatvorenici nisu mogli čak ni sjesti a kamoli leći i gdje je temperatura znala biti tako visoka da bi, prema iskazu svjedoka, "farba kapala sa zidova"³⁵ tako da su se zatvorenici često onesvješćivali zbog uslova koji su vladali u tom objektu³⁶. Pored toga, zatvorenici iz te prostorije nije dozvoljavano da izlaze napolje tokom dana, te stoga nisu mogli izaći na svjež zrak niti se obezbijediti zalihama vode, već su u potpunosti zavisili od dobre volje svojih neposrednih čuvara koji su od njih često tražili da pjevaju srpske nacionalističke pjesme u zamjenu za flašu vode³⁷.

³² Vidi iskaz svjedoka Sakiba Jakupovića i K018

³³ Vidi, na primjer, zatvorenike iz područja Brdo kao što je Enes Crljenković, ili svjedok K041 i Fadil Avdagić, koji su bili smatrani „ekstremistima“ i stoga smješteni u garažu u Omarskoj, ili svjedoka K022.

³⁴ Vidi, na primjer, svjedoka Emira Beganovića, koji je bio jedan od bogatijih građana Prijedora, svjedoke Senada i Enesa Kapetanovića koji su poticali iz poznate muslimanske porodice, ili svjedoka K027 koji se nalazio na važnom položaju.

³⁵ Iskaz svjedoka K041, već opisano u činjeničnom obrazloženju presude.

³⁶ Vidi gore, izjava svjedoka Fadila Avdagića, Emira Beganovića i K034,

³⁷ Izjava svjedoka K041.

U logoru Keraterm, situacija je bila slična u „sobi br. 3“ u vrijeme kada je tu bila zatvorena grupa zatvorenika iz područja Brdo prije njihovog masovnog pogubljenja krajem jula 1992. godine. U ovoj prostoriji, zatvorenici, također, nisu dobijali hranu i vodu tokom većeg broja dana, a voda koju su na kraju dobili se nije mogla piti, već je, kod zatvorenika koji su je pili, izazivala simptome trovanja³⁸. Drugim zatvorenicima u logoru nije dozvoljavano da pomognu toj grupi koja je bila zatvorena u prostoriji³⁹.³⁹

Element zabranjene svrhe u vezi sa ovim konkretnim prostorijama za pritvaranje moguće je utvrditi na osnovu činjenice da je u iste zatvarana grupa zatvorenika koji su smatrani „ekstremistima“ ili stanovništvom koje potiče iz naročito buntovnih dijelova opštine Prijedor. Posebno okrutno postupasprethodno obrazloženo u činjeničnom dijelu presude, već i u samim uslovima u kojima su držani u „garaži“ i „sobi br. 3“ može biti objašnjeno samo uinformacija o njiprevlast. Stoga se može zaključiti da je postupanje sa njima predstavljalo kaznu za te konkretne grupe zatvorenika za njihove navodne vojne ili političke aktivnosti protiv Srba, te sredstvo zastrašivanja njih i ostalih zatvorenika koji su vidjeli šta se sa njima događalo. Konačno, Sud je opet uvjeren da je sa svim zatvorenicima koji su držani u ovim naročito teškim životnim uvjetima tako postupano s ciljem diskriminacije protiv njih.

Takođe, nema sumnje u pogledu postojanja subjektivpmučenje. Pitanje umišljaja samih optuženih će se posebno ocijeniti u drugom djelu pravne analize.

Silovanje/seksualno nasilje

Djelo silovanja opisano je u članu 172. stav 1. tačka g) KZ BiH kao:

- (1) prisiljavanje „upotrebom sile ili prijetnje (...);
- (2) na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (...)

U praksi MKSJ-a neophodni umišljaj opisan je kao:

(3) „Namjera da se postigne seksualna penetracija i znanje da se to događa bez pristanka žrtve“⁴⁰.

U istoj odredbi člana 172. KZ BiH daju se i primjeri drugih djela seksualnog nasilja i navodi „seksualno ropstvo, prisilna prostitucija, nasilna trudnoća, prisilna sterilizacija ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja“.

³⁸ Izjave svjedoka Enesa Crljenkovića, K010, K016, K07.

³⁹ Svjedok K010 je svjedočio da je bio maltretiran nakon što su ga stražari vidjeli da baca hljeb kroz prozor u prostoriji.

⁴⁰ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kunarac i drugi (IT-96-23/1), paragraf 127-129. 21. (str. 16-17. u BHS verziji).

Ove pravne kvalifikacije potvrđene su u praksi Suda BiH⁴¹. U odgovarajućoj praksi MKSJ-a citira se kvalifikacija koju je utvrdio Sud za Ruandu u predmetu Akayesu, gdje je silovanje i seksualno nasilje opisano kao „fizički nasrtaj seksualne prirode, počinjen nad nekom osobom u okolnostima prisile (...) Seksualno nasilje je širi pojam od silovanja i obuhvata takva krivična djela kao što su seksualno porobljavanje i napastvovanje“⁴².

Sud je, u skladu sa tim kvalifikacijama, utvrdio da su krivična djela silovanja izvršena u naprijed navedenim činjeničnim oispisima nad žrtvom K019, dok je za incidente u vezi sa žrtvama K027 i K040 našao da se radi o seksualnom nasilju. Težina djela seksualnog nasilja utvrđena je na osnovu konkretnih okolnosti prisile i bespomoćnosti žrtava u logoru, te na osnovu stepena maltretiranja koje su morali izdržati.

Isto tako, subjektivni elementi ovih krivičnih djela su takođe ispunjeni. Sud je van razumne sumnje uvjeren da su svi direktni izvršioци namjeravali da izvrše radnje koje su preduzeli svjesni njihovog prisilnog karaktera.

Druga nečovječna djela

U članu 172. stav 1. tačka k) KZ BiH, "druga nečovječna djela" kao zločin protiv čovječnosti definisana su kao: „Druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja“. Ne postoji konačna definicija pojma „drugih nečovječnih djela“ koja bi i bila suprotna sveobuhvatnom karakteru ove odredbe. Uvjeti zakonski definisani u članu 172. stav 2. tačka k) KZ BiH su da:

- (1) se radi o radnji slične prirode kao radnje u tačkama a) do j); i da je
- (2) nanesena velika patnja ili ozbiljna fizička ili psihička povreda ili narušenje zdravlja; te da su
- (3) ova djela izvršena namjerno.

U ovom slučaju, navedena odredba obuhvata ona djela koja su prethodno opisana kao djela maltretiranja, ali koja ne ispunjavaju neophodne zakonske elemente mučenja. Ona, takođe, uključuje pravnu ocjenu općih uslova pritvaranja u oba logora. Kao što je istaknuto u kvalifikaciji, djela iz ove tačke, takođe, moraju biti određene težine ili u pogledu načina izvršenja ili u pogledu rezultata. Sud napominje da je utvrđeno da premlaćivanja i druga nasilna djela predstavljaju djela dovoljne težine da bi predstavljala krivično djelo „drugih nečovječnih djela“ prema međunarodnomobičajnom pravu i datom

⁴¹ Vidi prvostepenu presudu Suda BiH u predmetu Samardžić (X-KRN-05/49), 07.04.2006. godine, str. 21. (str. 16-17. u BHS verziji)

⁴² Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/1), 02.11.2001. godine, paragraf 175, 180, citat: Prvosteparagraf 688.

vremenskom periodu⁴³. Slično tome, utvrđeno je da zatvaranje u nehumanim uvjetima predstavlja djelo dovoljne težine po međunarodnom običajnom pravu⁴⁴.

Na osnovu odgovarajućih incidenata iz činjeničnog dijela presude, sud je utvrdio da incidenti koji se odnose na maltretiranje svih žrtava u logoru Omarska i u logoru Keraterm, koji nisu okarisu uslovima opisanim u uvodnom dijelu presude predstavlja „druga nečovječna djela“ u slučajevima kada se ne radi o mučenju, kao što je prethodno obrazloženo. Sud ponovo naglašava da su i životni uvjeti u kojima su bili zatvorenici koji su kasnije nestali iz logora Omarska uključeni u ovu pravnu kvalifikaciju.

Kao i u prethodnim slučajevima nastosti svog osoblja logora i posjetilaca sa životnim uslovima, te o postojanju dnog umišljaja u tom pogledu. Pitanje umišljaja samih optuženih će se još i posebno ocijeniti u drugom dijelu pravne analize.

Progon

U članu 172. stav 2. tačka g) KZ BiH pojašnjava se da „progon“ predstavlja „namjerno i teško, međunarodnom pravu suprotno, lišavanje osnovnih prava, zbog pripadnosti skupini ljudi i zajednici.“

Uzimajući u obzir ovu pravnu kvalifikaciju termina „progon“, elementi ovog krivičnog djela u skladu sa članom 172. stav 1. tačka h) KZ BiH su:

- (1) namjerno i teško lišavanje osnovnih prava;
- (2) suprotno međunarodnom pravu;
- (3) bilo koje grupe ljudi ili kolektiva;
- (4) na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, polnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno priznavaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu;
- (5) u vezi s bilo kojim krivičnim djelom propisanim ovim zakonom ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda BiH.

Kao što se vidi na osnovu navedenih elemenata, umišljaj neophodan za ova krivična djela obuhvata poseban element – takozvana konkretna diskriminatorna namjera. Pored namjere da izvrši djelo opisano u elementu br. (5), izvršilac takode mora imati konkretnu namjeru iz broja (4) da to djelo izvrši protiv bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, poloj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu.

⁴³ Vidi npr. prvostepenu presudu MKSJ-a u predmetu Krnojelac (IT-97-25), 15.03.2002. godine, paragraf 176; prvostepenu presudu MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/1), 02.11.2001. godine, paragraf 208, 209; prvostepenu presudu u predmetu Tadić (IT-94-I-T), 07.05.1997. godine, paragraf 730

⁴⁴ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Krnojelac (IT-97-25), 15.03.2002. godine, paragraf 133; prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/1), 02.11.2001. godine, paragraf 190-192.

Prema tumačenju vijeća, krivično djelo progona se stavlja u jedan red sa djelima ubistva, zatvaranja, mučenja, silovanja i seksualnog nasilja i „drugih nečovječnih djela“. Umjesto stvaranja pravnog okvira u koji bi bila grupisana sva druga krivična djela, ukoliko su izvršena sa konkretnom namjerom, vijeće, zbog jednostavnosti, smatra da je progon na istom nivou kao i druga djela koja predstavljaju osnovna krivična djela zločina protiv čovječnosti. Međutim, krivična djela ubistva, zatvaranja, mučenja, silovanja i seksualnog nasilja i "drugih nečovječnih djela", prethodno opisana u ovoj presudi, predstavljaju progon ukoliko su izvršena sa naprijed opisanom konkretnom diskriminatornom namjerom. Pošto diskriminatorna namjera mora postojati kod svih optuženih, ocjena ove konkretne namjere biće data u narednom dijelu presude koji se bavi ličnom krivičnom odgovornošću svih optuženih.

Krivična odgovornost optuženih

Prema mišljenju Vijeća, sve optužene treba teretiti za krivična djela prethodno pomenuta u činjeničnoj analizi po osnovu različitih oblika krivične odgovornosti.

A) Željko Mejakić

I Odgovornost kao direktni izvršilac

Prije svega, potrebno je analizirati odgovornost optuženog Željka Mejakića u pogledu njegovog ličnog učešća u krivičnim djelima. U tom smislu, treba uzeti u obzir član 180. stav 1. i član 21. stav 1. KZ BiH.

Član 180. stav 1. KZ BiH glasi:

Osoba koja planira, pokrene, naredi ili učini ili podstrekava u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 171. (genocid), 172. (zločini protiv čovječnosti), (...) ovog zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo. (...)

Član 21. stav 1. KZ BiH propisuje:

Krivično djelo može se izvršiti činjenjem ili nečinjenjem.

Prema članu 180. stav 1. i članu 21. stav 1. KZ BiH, Vijeće smatra optuženog odgovornim, po osnovu odgovornosti ličnog izvršioca, za krivična djela u kojima je lično aktivno učestvovao. U slučaju Željka Mejakića, navedeno se odnosi na jedno djelo aktivnog učešća u maltretiranju zatvorenika Sauda Bešića tokom njegovog ispitivanja.

Sud je van razumne sumnje uvjeren da se navedeno maltretiranje ove žrtve dogodilo na način kako je to opisano u djelu presude koje sadrži obrazloženje pojedinih slučajeva, te na osnovu tih činjeničnih okolnosti, bez sumnje zaključuje postojanje neophodne namjere za tu radnju. Činjenica da je optuženi već bio prisutan dok su istražitelji ispitivali i

maltretirali svjedoka Bešića, te da je prijetio svjedoku da brzo prizna, sudu ne ostavlja nikakav drugi zaključak osim da je kod optuženog postojala neophodna namjera prilikom maltretiranja koje je lično izvršio.

II Komandna odgovornost

Drugi osnov za krivičnu odgovornost optuženog Željka Mejakića, Sud je utvrdio na osnovu njegove uloge u logoru Omarska. Naime, temeljem izvedenih dokaza Vijeće je utvrdilo da je optuženi vršio određena ovlaštenja i da je nadgledao radnje svojih podređenih na osnovu čega je utvrđena njegova odgovornost kao nadređenog temeljem člana 180. stav 2. u vezi sa članom 21. stav 2. KZ BiH, koji propisuje ka kažnjivost propusta nadređenog lica da preduzme mjere u slučaju da njegovi podređeni izvrše krivična djela.

Član 180. stav 2. KZ BiH glasi:

Činjenica da je neko od krivičnih djela iz člana 171. do 175. i člana 177. do 179. ovog Zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređenu osobu od krivične odgovornosti, ukoliko je ta nadređena osoba znala ili je osoba je propustila da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno da učinitelj tog djela bude kažnjen.

Član 21. stav 2. KZ BiH propisuje:

Krivično djelo je učinjeno nečinjenjem kada je učinitelj, koji je pravno obavezan spriječiti nastupanje zakonom propisane zabranjene posljedice krivičnog djela, to propustio učiniti, a takvo je propuštanje po djelovanju i značenju jednako učinjenju tog krivičnog djela činjenjem.

Kao što je detaljno utvrđeno u praksi Suda BiH, koncept komandne odgovornosti je bio duboko ukorijenjen u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme izvršenja predmetnih krivičnih djela⁴⁵.

Pored toga, Vijeće nalazi vrijednim napomenuti da se može smatrati da je obaveza nadređenog, prvenstveno da spriječi da njegovi podređeni izvrše krivična djela, u velikoj mjeri bila dio jugoslovenskog pravnog sistema u dato vrijeme. Odredba člana 21. stav 2. KZ BiH, navedena gore, na sličan način kao i član 30. stav 2. KZ SFRJ, koji je bio na snazi 1992. godine⁴⁶, propisuje krivičnu odgovornost po osnovu nečinjenja. Obaveza činjenja, koja bi morala biti zanemarena da bi postojala krivična odgovornost, mogla je proizilaziti iz zakonske obaveze preduzimanja radnje ili iz odgovornosti preuzete na

⁴⁵ Prvostepena presuda Suda BiH u predmetu Todović i Rašević (X-KR-06/275, 28.02.2008. godine, str. 167-184. (str. 146-159 u engleskoj verziji) Vidi takode, prvostepenu presudu MKSJ-a u predmetu Čelebići (IT-96-21), 16.11.1998. godine, u kojoj se prvi put opisuje koncept komandne odgovornosti, paragraf 333-343, potvrđena u žalbenom postupku (IT-96-21A), 20.02.2001. godine, paragraf 186-314.

⁴⁶ Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni glasnik SFRJ br. 35/92.J

osnovu ugovora. Takođe, jugoslovenski pravni sistem je poznavao i obavezu preduzimanja mjera usljed prethodnog ličnog postupanja koje je stvorilo opasnost koja je kasnije postala aktualna⁴⁷.

Na osnovu člana 180. stav 2. KZ BiH, koji je prepisan iz člana 7. stav 3. Statuta MKSJ-a, i tumačenja te odredbe u odgovarajućoj praksi MKSJ-a, opisani su sljedeći uvjeti za postojanje krivične odgovornosti po osnovu komandne odgovornosti⁴⁸:

- 1) Izvršeno krivično djelo mora spadati u nadležnost suda.
- 2) Između optuženog i izvršilaca krivičnog djela mora postojati odnos nadređeni-podređeni.
- 3) Optuženi je morao znati ili imati razloga da zna da se podređeni sprema da izvrši krivično djelo, odnosno da je već izvršio takvo djelo.
- 4) Nadređeni je propustio da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi izvršenje krivičnog djela, odnosno da izvršilac tog djela bude kažnjen.

Prema tumačenju ovog Vijeća, koncept komandne odgovornosti treba šire tumačiti, tako da on obuhvata ne samo djela koja su izvršili podređeni optuženog, već i svako nečinjenje na stradslužbom bezbjednosti u logoru. Vijeće smatra da je ovakav pristup primjereniji pošto se njime naglašava krivica nadređenog koja proizilazi iz njegovog namjernog zanemarivanja dužnosti i propusta da upotrijebi ovlaštenja koja su mu povjerena u cilju sprečavanja krivičnih djela i poboljšanja uslova. Vijeće smatra da je krivica optuženog po osnovu njegovog aktivnog učešća u sistemu logora, koja se obično tumači kao njegovo samo prisustvo u logoru, od sekundarnog značaja.

Na osnovu materijalnih i subjektivnih dokaza, Vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je Željko Mejakić vršio zvaničnu dužnost načelnika bezbjednosti u logoru Omarska i da je de facto bio komandant logora Omarska. Zbog svoje zvanične dužnosti, on je bio lice koje je u logor dolazilo kada god je to bilo neophodno. Ovaj trajni angažman u logoru Omarska, optuženog Željka Mejakića odvaja od drugih lica koja su u odnosu na njega bila na istom ili čak i višim položajima, ali koja su, kao npšr. isljednici iz različitih službi bezbjednosti, u logoru boravili samo tokom radnog vremena i koji su bili ograničeni na konkretne dijelove logora.

U prilog dužnosti koju je vršio Željko Mejakić, Vijeće je imalo na raspolaganju niz materijalnih dokaza ponuđenih od strane i Tužiteljstva i odbrane, među kojima i Naredbu načelnika Stanice javne bezbjednosti Sime Drljače, o usposobljavanju logora Omarska⁴⁹ "Prijedlog plana službe obezbjeđenja" u odnosu na organizaciju logora Omarska izrađenog od strane optuženog Mejakića⁵⁰, koji dokument nost bila da obezbjeđuje

⁴⁷ Komentar na Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Savremena administracija, Novi Sad 1978, Bačić/Bavcon/Dordević i drugi, Novi Sad 1978, str. 159-161.

⁴⁸ Prvostepena presuda MKSJ-a u predmetu Čelebići (IT-96-21), 16.11.1998. godine, paragraf 333-343.

⁴⁹ U toj naredbi se ne pominje ime načelnika bezbjednosti logora, ali se iz naredbe može zaključiti da postoji samo jedno lice sa tim zvanjem. Materijalni dokaz br. 17.

⁵⁰ Materijalni dokaz br. E-127.

logor⁵¹, kao i video zapise na kojima optuženi odgovara na pitanja medija o logoru Omarska⁵².

Takođe, svjedoci koji su svjedočili na glavnom pretresu opisali su Željka Mejakića kao lice koje je bilo na visokom položaju u logoru Omarska, što su mogli zaključiti na osnovu svog ličnog zapažanja tokom zatočeništva u logoru kroz različite situacije i događaje koji su se desili u inkriminisanom periodu u logoru. Svjedoci su, između ostalog, naveli da se optuženi ponašao kao neko ko je imao ovlaštenja, nadzirao rad stražara hodajući po cijelom logoru i ko nije imao određeno stražarsko mjesto⁵³, neko koga su stražari oslovljavali kao komandanta, šefa ili upravnika⁵⁴ i ko bi im izdavao naredenja i davao uputstva⁵⁵, odnosno ko bi rukovodio radom stražara, a da su se oni prema njemu odnosili sa poštovanjem, kao prema osobi koja im je nadređena⁵⁶. Svi svjedoci koji su u svojim iskazima pomenuli optuženog Željka Mejakića i njegovu ulogu u logoru Omarska, nisu ostavili mogućnost da je neko drugo lice obavljalo tu funkciju. Neki od svjedoka su to svoje saznanje temeljili na informacijama koje su dobijali od drugih zatočenika, kao npr. svjedoci K022, Anto Tomić, K019 i dr., ali je većina svjedoka svoj zaključak o ulozi optuženog Mejakića formirala na temelju konkretnih situacija u kojima su bili u prilici zapaziti ponašanje optuženog. Mejakić je takođe, često bio prisutan prilikom dolaska zatvorenika u logor i njihovog odlaska iz logora, lično nadgledajući to kretanje i prihvatanje, odnosno otpuštanje zatočenika, kojom prilikom je sa sobom imao spiskove zatočenika⁵⁷. Konačno, Sud je imao priliku da čuje i jedan broj svjedoka koji su na glavnom pretresu naveli da su se u pojedinim situacijama obraćali Željku Mejakiću upravo iz razloga jer su ga smatrali komandantom logora⁵⁸. Svjedok K015, koji potvrđuje navode drugih svjedoka o tome da je Mejakić bio komandant logora, u svom iskazu je naveo da je to bilo jednostavno zaključiti po njegovom ponašanju i naredenjima koja je izdavao. Svjedokinja Zlata Cikota je, svoje ubjedenje o tome da je optuženi Mejakić bio komandant logora, utemeljila na činjenici da je Mejakić bio i po danu i po noći u logoru, da je bio najodgovorniji i odavao lik rukovodioca, te da je imao mogućnost da premjesti zatočenika iz jedne prostorije u drugu, u što se svjedokinja uvjerila kada je na njenu molbu optuženi njenog supruga Seada premjestio iz prostorije zvane "hangar" u "garažu", među ostale zatočenike iz Prijedora. Da je optuženi Željko Mejakić imao ovlasti samostalno određivati mjesto smještaja zatočenika, što predstavlja jedan od pokazatelja njegove rukovodne funkcije, potvrđuje i svjedokinja K040, čiji muž je, također, na njenu molbu, prebačen po naredenju Željka Mejakića iz jedne u drugu prostoriju, a svjedokinja

⁵¹ 51 „Spisak angažovanih radnika na obezbjeđenju sabirnog centra „Omarska“ kojima je potrebno izdati specijalne propusnice“, od 21.06.1992. godine, potpisao Željko Mejakić u svojstvu komandira Ratne stanice policije u Omarskoj, materijalni dokaz br. 18; Prijedlog Sime Drljače za unapređenje Željka Mejakića u čin poručnika u kojem navodi da je Mejakić obavljao dužnost komandira Ratne policije u Omarskoj od aprila 1992. do jula 1993. godine, od 23.10.1995. godine, materijalni dokaz br. 66

⁵² Materijalni dokaz br. 82A i 82B, 86A i 86B, i 89.

⁵³ Vidi iskaze svjedoka Asmira Baltića, Nusreta Sivca, Ermina Strikovića i K041.

⁵⁴ Svjedoci Kerim Mešanović, Zlata Cikota, K034, K035 i K027.

⁵⁵ Svjedok K017, K035 i K040.

⁵⁶ Svjedok K027.

⁵⁷ Svjedok Sakib Jakupović, K023, K037, K03 i Saud Bešić.

⁵⁸ Svjedok Nusret Sivac, Zlata Cikota, K034, K040.

je navela da se odlučila pitati optuženog za taj ustupak jer je smatrala da je on komandant logora. Svjedok Nusret Sivac je opisao događaj kada se zatočenik Omer Kerenović Mejakiću obratio riječima: „Gospodine komandante, mogu li sa vama razgovarati?“, a svoj zaključak o tome da je Željko Mejakić bio komandant logora ovaj svjedok izvodi iz ponašanja optuženog, navodeći da je bilo mnogo situacija iz kojih se moglo zaključiti da je Mejakić bio nadređen svima. Prema navodima ovoga svjedoka, optuženi Mejakić je kontrolisao smjene straže, koordinirao rad stražara, a stražari su mu se obraćali sa autoritetom.

Svjedoci Kerim Mešanović i K017 u svojim iskazima eksplicitno govore o demonstriranju ovlaštenja Željka Mejakića. Najjasniji primjer iz kojeg proističe rukovodeća funkcija optuženog, jeste situacija sa zatočenikom Kerimom Mešanovićem, koji je imao određene porodične veze sa optuženim. Prema navodima ovog svjedoka, on je od stražara po imenu Bajo saznao da je Mejakić „šef u logoru“, a isti mu je rekao „Dodi, hoće šef da te vidi“. Komunikacija koja se, prilikom susreta Kerima Mešanovića i Željka Mejakića odvijala u kancelariji optuženog na spratu upravne zgrade, ukazuje na zaključak da se i sam optuženi, bez određene rezerve ponašao kao komandant cijelog logora. Naime, optuženi Mejakić je, nakon što je vidio posljedice premlaćivanja na Kerimu Mešanoviću, istoga pitao ko mu je to uradio, a kada je ovaj odgovorio da je premlaćen u SUP-u u Prijedoru, optuženi je konstatirao: „Znači nisu moji“. Mejakić je, potom, lično i bez odobrenja drugog lica prebacio zatočenika Kerima Mešanovića iz „bijeke kuće“ u prostor u upravnoj zgradi koji se zvao „staklenik“ i rekao mu da se obrati nekome od trojice ljudi koji su koristili istu tu kancelariju na prvom spratu upravne zgrade, u slučaju da mu se nešto dogodi a da Mejakić nije lično prisutan u logoru. Kao drugi primjer, svjedok K017 je vidio optuženog kako naređuje stražarima da jednog maloljetnog zatvorenika prebace iz logora Omarska u logor Trnopolje, koje naređenje je i izvršeno. Svjedoci koji su u kritičnom periodu bili zatočeni u logoru Omarska i koji su svakodnevno i u svako vrijeme vidali optuženog u logoru, mogli su, dakle, iz konkretnih situacija zaključiti da je optuženi obnašao funkciju komandanta logora. Svjedok Saud Bešić je pred Sudom naveo da je Željko Mejakić bio zadužen za logor, da su drugi postupali po njegovim uputama i da su ga se plašili, a prema navodima svjedoka Azedina Oklopčića, Željko Mejakić je imao moć u logoru i svi su slušali šta on kaže. Činjenica da je optuženi Mejakić imao kancelariju u kojoj je bio smješten a posebno da je uz sebe imao pratioca, svjedoke je, takode, navela na zaključak da je optuženi obnašao funkciju komandanta logora Omarska. Iz iskaza svjedoka prozodveo na razgovor u svoj ured i kojom prilikom je svjedokinja čula da mu se stražari obraćaju kao zapovjedniku, svjedokinja Zlata Cikota, svjedok K035, te svjedok K027. Pored toga, svjedoci su naveli da je optuženi Željko Mejakić imao lice iz rupatioca, a iz njihovih iskaza proizilazi da nijedno drlogora, osim Mejakića, nijZlate Cikote, opšto drugi članovi osoblja nisu, imao je vozača po nadimku „Brk“, koje navode potvrđuju i svjedoci K041, Azedin Oklopčić i K027. Uvjedenje zatočenika o tome da je optuženi Željko Mejakić bio šef logora, proizilazi, dakle, iz različitih situacija u kojima se optuženi Mejakić ponašao kao komandant. Prema navodima svjedoka K017, optuženi je nadzirao njegov razgovor koji je ovaj svjedok obavio sa novinarima koji su posjetili logor u avgustu 1992. godine, a svjedok K037 je opisao situaciju kada je vidio da je Željko Mejakić preuzeo zatočenike dovezene u logor, te da je vršio raspored straže i dogovor sa stražarima, dok je svjedok

Sakib Jakupović bio prisutan kada se Željko Mejakić obratio mještanima sela Kevljani nakon njihovog hapšenja, što sve upućuje na zaključak o ulozi optuženog Mejakića u logoru Omarska.

Pored ovih primjera, prilikom dolaska političkih delegacija⁵⁹ i stranih medija⁶⁰ u logor, optuženi Mejakić bi iste provodio kroz logor, objašnjavao situaciju i predstavljao logor. Naime, događaj koji je zatočenicima ostao u jasnom sjećanju i iz kojeg nedvojbeno proizilazi rukovodeća uloga optuženog u logoru, jeste posjeta političke delegacije logoru Omarska, koju su, kako svjedok Kerim Mešanović navodi, činili političari iz Banja Luke, a prema navodima svjedoka, komandant logora Željko Mejakić je proveo delegaciju kroz logor. O posjeti političke delegacije logoru svjedočio je i svjedok Nusret Sivac, navodeći da je upravo Željko Mejakić bio taj koji je referisao članovima delegacije, kao i svjedokinja K027, koja je istakla da je Željko Mejakić dočekao članove delegacije i salutirao te prilike, što je ova svjedokinja mogla vidjeti jer se nalazila u prostoru restorana odakle je imala jasan pregled predmetnog događaja.

Iskaz optuženog Željka Mejakića potvrdio je utisak koji je Sud stekao tokom izvođenja dokaza Tužiteljstva. Mada je optuženi sebe predstavio kao osobu koja nije imala većinu navedenih ovlaštenja u logoru, jedan izrazito upečatljiv primjer naveden tokom direktnog ispitivanja je dokazao suprotno. Optuženi je ispričao Sudu o jednom slučaju bjekstva tokom kojeg je samo Prać od rukovodnog osoblja bio u logoru. Kada su stražari u logoru kao i vojnici, koji su činili drugu liniju obezbjeđenja, počeli pucati, Prać je putem radio veze pozvao Mejakića. Optuženi se automobilom dovezao u logor, saslušao kratki raport Praća i potom je smirio situaciju u logoru i vojsku obavijestio o događaju⁶¹.

Vijeće je na osnovu provedenih dokaza Tužiteljstva i odbrane zaključilo da je optuženi Željko Mejakić u logoru Omarska obavljao dužnost koja je uključivala velika ovlaštenja. Pokušaji samog optuženog i svjedoka odbrane⁶² da njegovu funkciju opišu kao ulogu bez većih mogućnosti utjecaja na rad i funkcioniranje logora, nisu bili dovoljni da ubjede Sud u beznačajnu ulogu optuženog u logoru. Tako je npr. Nada Markovski, u direktnom ispitivanju, prvo negirala da zna za ulogu koju je Mejakić imao u Staničnom odjeljenju policije u Omarskoj, dok je u unakrsnom ispitivanju potvrdila da je u predhodnim svjedočenjima pred MKSJ svjedočila o njegovoj ulozi kao komandantu tog odjeljenja i kao šefu obezbjeđenja u logoru Omarska. Svjedok Pero Rendić je radio u kuhinji, udaljenoj oko 2 kilometara od samog logora, tako da nije imao mogućnost svjedočiti o događajima koji su se desili u logoru, nego samo na okolnosti količine i kvaliteta hrane koja je dovožena u logor. Svjedok Mirko Kobas se, u odnosu na pitanje stariješina u logoru, mogao izjasniti samo na način da je on osobno bio poslan u logor od strane Sime Drljače i da prilikom njegovih rijetkih dolaska nije vidio optuženog Mejakića u logoru. Svjedok Željko Grabovica, koji je radio kao stražar u logoru i koji je imenovao Simu Drljaču kao najvažniju osobu u logoru, istovremeno je naveo da nije čuo za osobu sa

⁵⁹ Svjedok Kerim Mešanović, K027, Nusret Sivac i Zlata Cikota

⁶⁰ Vidi video dokaze i transkripte gore, vidi takode, iskaz svjedoka K017

⁶¹ Iskaz optuženog Mejakića od 29.01.2008. godine

⁶² Vidi iskaze svjedoka odbrane Boro Vučenović, Rajko Marmat, Milorad Stupar, Pero Rendić, Mirko Kobas, Radovan Kečan, Nada Markovski i Željko Grabovica.

imenom Gruban ili Čkalja u logoru i da nije vidio zatočeničke sa znakovima maltretiranja na sebi, što je, prema ocijeni Suda, bio dovoljan razlog za sumnju u vjerodostojnost njegovog iskaza.

Primjeri navedeni gore i u činjeničnom dijelu presude omogućili su Sudu da, takođe, zaključi da je optuženi imao efektivnu kontrolu nad radom i ponašanjem svih stražara u logoru Omarska, bili oni aktivni ili rezervni policajci ili pripadnici Teritorijaospriječi dolazak neslužbenih lica sa strane u logor i izvršavanje krivičnih djela od strane istih.

Optuženi, usprkos poznavanju situacije u logoru Omarska, koja je redovno kulminirala teškim nasiljem i ubistvima, nije preduzeo potrebne i razumne mjere da spriječi izvršenje krivičnih djela od strane njemu podređenih lica ili od strane neslužbenih lica koja su dolazila u logor, a kojima je, da je adekvatno koristio svoje stražare, mogao zabraniti ulazak u logor Omarska. Sud je na raspolaganju imao mnogobrojne dokaze na osnovu kojihstčinenice da je optuženi često bio prisutan u logoru Omarska, kojom prilikom je morao vidjeti⁶³, čuti⁶⁴ i osjetiti miris⁶⁵ situacije oko sebe, postoje takođe dokazi da je Mejakić bio direktni svjedok maltretiranja ili rezultata maltretiranja⁶⁶.

U odnosu na grupe isljednika koji bi u toku radnog vremena boravili u logoru i koji su vršili ispitivanja zatvorenika, prilikom kojih ispitivanja su, takođe, izvršavana razna krivična djela, Vijeće nije utvrdilo odnos nadređenosti Željka Mejakića. Takođe i grupa vojnika ili policajaca koja je isključivo pomagala isljednicima i koja bi po nalogu isljednika maltretirala ispitivana lica nije bila pod ingerencijom optuženog. Konačno, Vijeće ne smatra da je optuženi imao efektivnu kontrolu nad takozvanim „specijalcima iz Banja Luke“ niti nad osobljem rudnika Omarska, koje je radilo na poslovima održavanja logora. Krivična djela koja su u logoru izvršila nepoznata lica takođe nisu obuhvaćena ovim oblikom odgovornosti. Takođe treba napomenuti, da se po ovom obliku krivične odgovornosti optuženi ne tereti za nehumane uslove u logoru Omarska koji su bili rezultat nedostatka mjesta, hrane, vode, uslova za higijenu i zdravstvene njege uopšteno.

III) Odgovornost po osnovu pripadnosti „udruženom zločinačkom poduhvatu“

Kao treći oblik odgovornosti koji se može primijeniti u ovoj slučaju, Sud je utvrdio krivičnu odgovornost optuženog Željka Mejakića kao učesnika u „udruženom zločinačkom poduhvatu“.

⁶³ Vidi prethodno pomenute iskaze svjedoka koji govore o stalnom kretanju optuženog Mejakića kroz cijeli logor.

⁶⁴ Vidi mnogobrojne dokaze o teškim maltretiranjima koja su se dešavala u kancelarijama koje su se nalazile odmah do kancelarije optuženog Mejakića na prvom spratu upravne zgrade.

⁶⁵ Vidi na primjer iskaz svjedoka odbrane Miče Kobasa.

⁶⁶ Svjedok K027 je svjedočio da je vidio Mejakića i vodu smjene kako prolaze pored mrtvih tijela u u logoru ismijavali dvojicu zatvorenika koje su poznavali ličnopitajući ih kako se osjećaju. K034 je svjedočio o mrtvim zatvorenicima koji sčemu je Mejakić bio prisutan u blizini tog mjesta,. Vnaredenjem da satima leže na „pisti“ po najgoroj ljetnjoj vrućini, vidi, između ostalog, iskaze svjedoka Asmira Baltića, Sakiba Jakupovića i Mustafe Puškara.

Pravna kvalifikacija sistema u logorima Omarska i Keraterm kao „udruženog zločinačkog poduhvata“

Sud prihvata koncept „udruženog zločinačkog poduhvata“ kao oblik krivične odgovornosti sadržan u odredbama člana 180. stav 1. i člana 29. KZ BiH, prema kojim se cjelokupna situacija u logoru Omarska može pravno ologora⁶⁷. Takav organizovani (ili sistemski) oblik saizvršilaštva u okviru zatvoreničkog logora predstavlja varijaciju osnovnog oblika saizvršilaštva, koji se u terminologiji MKSJ-a zove „udruženi zločinački poduhvat“⁶⁸.

Međutim, Vijeće smatra da je ovaj oblik odgovornosti treći po redu, i da je primjenjiv samo ukoliko se događaji navedeni u izreci presude ne mogu podvesti ni pod direktnu ni pod komandnu odgovornost. Na taj način se izbjegava opasnost da se optuženi dva puta kažnjava za isto kriminalno ponašanje.

Sistemska varijanta „udruženog zločinačkog poduhvata“, odnosno saizvršilaštva u okviru zatvoreničkog logora, kao oblik krivične odgovornosti je poznata u međunarodnoj pravnoj praksi još po procesuiranju zločina počinjenim u nacističkim koncentracionim logorima nakon drugog svjetskog rata⁶⁹. U ovim prvim prečsudama, sudovi su morali naći odgovore na posebna pitanja utvrđivanja lične odgovornosti pojedinaca u okviru situacije masovnog izvršenja krivičnih djela u koncentracionim logorima⁷⁰.

U navedenim presudama je utvrđeno da svaki način podržavanja rada logora, koji postoji u svrhu masovnog izvršenja krivičnih djela, za sobom povlači krivičnu odgovornost, tako da se u slučaju logora koji je osnovan u cilju protivpravnog zatvaranja, maltretiranja i ubijanja ljudi, niko od osoblja logora ne može braniti argumentom da je „samo vršio svoju dužnost“⁷¹.

⁶⁷ U odlukama MKSJ-a, ovaj oblik saizvršilaštva ili "udruženog zločinačkog poduhvata" naziva se "UZP2" ili druga kategorija UZP-a

⁶⁸ U odlukama MKSJ-a, osnovni oblik saizvršilaštva se naziva "UZP 1" ili "prva kategorija UZP-a"), U sistemu MKSJ-a se takođe koristi i treća kategorija UZP-a („UZP 3“ ili „treća kategorija UZP-a“), u okviru koje se pripadnik "udruženog zločinačkog poduhvata" takođe može smatrati odgovornim za krivična djela koja su izvršili drugi učesnici kada su ta djela, iako nisu bila obuhvaćena zajedničkim planom, bila predvidljiva za optuženog. Sud se u ovoj presudi ne bavi razmatranjem primjenljivosti ove treće kategorije „udruženog zločinačkog poduhvata“ u pravnom sistemu BiH.

⁶⁹ Vidi presude i informacije o predmetima vezanim za zločine izvršene u koncentracionim logorima Auschwitz, Bergen-Belsen, Dachau i Mauthausen, koje su sakupili zvanični izvještaji za Pravne izvještaje Ujedinjenih nacija u toku suđenja na engleskom jeziku, koje je UN arhivirao na internet stranici: <http://www.ess.uwe.ac.uk/WCC>.

⁷⁰ Vidi opis posebnih situacija koje su se razmatrale tada, a moraju se razmatrati i danas tokom suđenja u predmetima ratnih zločina u kontekstu odredbe člana 180. KZ BiH. Komentar Krivičnog zakona SFRJ, Savremena administracija, Novi Sad 1978, Bačić/Bavcon/

⁷¹ Ovaj zaključak, prema kojemplan, je potkrijepljen činjenicom da je u jednom sistemu saizvršilaštva većeg obima, kao što je na primjer rad jednog koncentracionog logora, nemoguće utvrditi da li je doprinos pojedinca imao odlučujući karakter u smislu condicio sine qua non. S druge strane, sasvim je jasno da je samo kroz zajedničko djelovanje saizvršilaca moguće održavati rad koncentracionog logora na predvideni način. Organizacija logora zavisi od svakodnevnog ispunjavanja dužnosti na različitim položajima u okviru sistema logora, vidi drugostepenu presudu MKSJ-a u predmetu protiv Kvočke i dr, MKSJ-broj (IT-98-3028.02.2005. godine, stav 80.

To je osnova u međunarodnom običajnom pravu na kojoj, od samog početka svog rada, MKSJ zasniva svoje pravno tumačenje uključivanja „udruženog zločinačkog poduhvata“ u član 7. stav 1. Statuta MKSJ-a, kojim se regulišu oblici lične krivične odgovornosti. Ovo međunarodno običajno pravo je, ratifikacijom Ženevskih konvencija i njihovih protokola 1977. godine, propisano u ovim zakonskim tijelima, postalo i dio poretka bivše SFRJ i ostalo je na snazi i nakon proglašenja nezavisnosti Bosne i Hercegovine⁷².

Član 180. stav 1. KZ BiH je doslovna kopija člana 7. stav 1. Statuta MKSJ-a, koju je zakonodavac uključio u domaći zakon, imajući u vidu i već utvrđeno tumačenje ove odredbe u smislu obuhvatanja koncepta „udruženog zločinačkog poduhvata“ u odlukama Haškog tribunala. Iz navedez7. stav 1. Statuta MKSJ-a učini primjenjivim na sudenja u predmetima ratnih zločina pred Sudom BiH⁷³.

Dodatni argument za primjenu koncepta „udruženog zločinačkog poduhvata“, Sud nalazi u postojanju člana 26. ranijeg Krivičnog zakona SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja predmetnih krivičnih djela⁷⁴. Član 26. KZ SFRJ propisuje krivičnu odgovornost plana tih udruženja i kazniće se kao da ih je sam učinio (...)“⁷⁵. Sud, nasuprot argumentaciji branioca iznesenoj još u okviru prethodnih prigovora⁷⁵, u odredbama člana 26. KZ SFRJ ne vidi primjer za nepotpuni oblik krivičnog djela, pošto iz gore navedene formulacije naznačene odredbe jasno proizilazi da organizator snosi krivičnu odgovornost za krivična djela izvršena u okviru grupe koju je on sastavio, i da se njegova odgovornost po ovom članu ne odnosi na samo organizovanje grupe⁷⁶. Stoga, Sud zaključuje da član 26. KZ SFRJ ne predstavlja oblik krivične odgovornosti koji bi se mogao uporediti sa međunarodnim konceptom "zavjere", prema kojem se kažnjava isključivo organizovanje zločinačke grupe, odnosno planiranje krivičnih djela. Postojanje posebnih odredbi u članovima 136, 145. i 254. KZ SFRJ, kojim se kriminalizuje zavjera protiv državne bezbjednosti (član 136.) u svrhu podsticanja na izvršenje genocida i ratnih zločina (član 145.), odnosno udruživanje radi vršenja krivičnih djela, za koja se mogla izreći kazna od pet godina zatvora ili teža (član 254.), ukazuje na ispravnost stava Vijeća u odnosu na tumačenje člana 26. KZ SFRJ. Može se, dakle, smatrati da je koncept saizvršilaštva blizak terminu "udruženog zločinačkog poduzvata" bio poznat u jugoslovenskom prijeratnom zakonodavstvu.

Dobro poznato procesuiranje nacističkih zločina izvršenih u koncentracionim logorima u toku drugog svjetskog rata i razvoj međunarodnog običajnog prava na osnovu toga s

⁷² Ženevske konvencije same po sebi ne sadrže oblike krivične odgovornosti, ali tzv. „Martensova klauzula“, npr. u članu 2. Prvog Dopunskog protokola uz konvenciju propisuje da i međunarodno običajno pravo ulazi u pravni sastav ratificiranja humanitarnog prava.

⁷³ Prema principima međunarodnog prava, kada je ono inkorporirano u domaće pravo, domaći sudovi moraju uzeti u obzir odredbe međunarodnog prava iz kojih je nastalo domaće pinterpretaciju od strane međunarodnih sudova, prevod: „Principi međunarodnog krivičnog prava“ /Principles of International Criminal Law/, Gerhard Werle, Asser Press 2005, str. 80.

⁷⁴ Vidi detaljnu analizu pitanja važećeg državnog zakona za vrijeme rata u BiH u prvostepenoj presudi Suda BiH u predmetu protiv Momčila Mandića (X-KR-05/58), 18.07.2007. godine, str. 155-156. (str. 162-163. u engleskoj verziji).

⁷⁵ Zajednički prethodni prigovor odbrane na formu optužnice, 24.08.2006. godine, stav 51.

⁷⁶ Ovo tumačenje je podržano i u komentaru člana 26. KZ SFRJ, „Komentar Krivičnog zakona SFRJ“, Savremena administracija, Novi Sad 1978, Bačić/Bavcon/Đorđević i dr, str. 143-144.

jedne strane, te postojanje naprijed navedenih odredbi u KZ SFRJ sa druge strane, ukazuje da načelo zakonitosti iz člana 3. stav 2. KZ BiH nije prekršeno primjenom ovog koncepta lične krivične odgovornosti. Koncept saizvršilaštva u obliku "udruženog zločinačkog poduhvata", objektivno je utvrđen u međunarodnom običajnom pravu i u navedenim odredbama KZ SFRJ, a i subjektivno su izvršioc i krivičnih djela u okviru „udruženog zločinačkog poduhvata“, kao što su bili logori Omarska i Keraterm, mogli procijeniti da njihovo ponašanje za sobom povlači ličnu krivičnu odgovornost.

Dosadašnja praksa Suda BiH u odnosu na pitanje primjenjivosti koncepta „udruženog zločinačkog poduhvata“ podržava ovakav stav Vijeća⁷⁷. Stoga, uslovi za utvrđivanje postojanja lične krivične odgovornosti na osnovu sistemskog oblika „udruženog zločinačkog poduhvata“ su:

- (1) postojanje organizovanog sistema maltretiranja zatvorenika i vršenja raznih navodnih krivičnih djela;
- (2) svijest optuženog o prirodi sistema; i
- (3) činjenica da je optuženi na neki način učestvovao u provođenju sistema, tj. podržavao, pomagao ili na bilo koji način učestvovao u realizaciji zajedničkog kriminalnog plana⁷⁸.

Žalbeno vijeće MKSJ-a je dodalo da u pogledu umišljaja „(...) ne postoji poseban pravni uslov da optuženi mora dati značajan doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu.“ Ali onda navodi da je: „(...) značaj učestvovanja optuženog relevantan da bi se dokazalo da je optuženi dijelio namjeru ostvarivanja zajedničkog cilja“⁷⁹. Stoga,

- (4) značajan doprinos sistemu maltretiranja kroz položaj optuženog u sistemu preuzimanje dodatnih dužnosti u sistemu nakon što je saznao za zločinačku prirodu sistema, vrijeme koje je optuženi proveo u sistemu, značaj njegovih dužnosti za održavanje sistema, efikasnost sa kojom izvršava dužnosti, verbalne izjave o sistemu, ili bilo kakvo direktno učešće u actus reus-u osnovnih krivičnih djela, mora biti utvrđeno da bi se dokazalo postojanje zajedničke namjere⁸⁰.

⁷⁷ Prvostepena presuda u predmetu protiv Todovića i Raševića (X-KR-06/275), od 28str. 118-148. (str. 116-144. u engleskoj verziji); orbiter dictum u prvostepenoj presudi u predmetu protiv Momčila Mandića, (X-KR-05/58), od 18.07.2007. godine, str. 155. (str. 162. u engleskoj verziji).

⁷⁸ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Tadić (IT-94-1-A), 15.07.1999. godine, paragraf 202, citat sažetka obrazloženja sudije vojnog suda u predmetu Belsen iz drugog svjetskog rata o usvojena tri uslova koje je Tužilaštvo utvrdilo kao neophodne za utvrđivanje krivice u svakom predmetu.

⁷⁹ Žalbena presuda MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/1-A), 28.02.2005. godine, paragraf 97.

⁸⁰ Vidi drugostepenu presudu MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/1-A), 28.02.2005. godine, paragraf 243; prvostepenu presudu u predmetu Kvočka i dr. (IT-98-30/1-T), 02.11.2001. godine, paragraf 311.

Učešće optuženog u „udruženom zločinačkom poduhvatu“

Sud se slaže sa argumentacijom po kojoj svjesno učešće Željka Mejakića u samom održavanju funkcionisanja logora Omarska, organizacione jedinice koju treba pravno kvalifikovati kao „udruženi zločinački poduhvat“, implicira njegovu krivičnu odgovornost za sva krivična djela izvršena u okviru ovog kriminalnog plana. Kao što je već rečeno, na osnovu ovog oblika krivične odgovornosti, optuženi se tereti samo za ona krivična djela za koja se već ne tereti po osnovu direktne lične krivične odgovornosti ili komandne odgovornosti.

Kao što je prethodno obrazloženo u paragrafima koji se odnose na komandnu odgovornost, kao oblik krivične odgovornosti, optuženi Željko Mejakić je bio na funkciji šefa bezbjednosti, koji je šef straže u logoru Omarskora, koji je bio prisutan ili dostupan 24 sata, bez prestanka. Kao što je prethodno, takođe, obrazloženo, on je tu dužnost vršio kroz veći broj različitih organizacionih i nadzornih zaduženja i svoj autoritet demonstrirao stražarima, te vodama smjene straže i posjetiocima logora na očigledan način.

Mada je većina svjedoka izjavila da optuženi Željko Mejakić nije viđen kako lično maltretira ikoga od zatvorenika ili kako vrši ubijanja, većina svjedoka ga je optužila da nije iskoristio svoja ovlaštenja kao šef bezbjednosti da bi zaustavio maltretiranja i ubijanja, već da je svojim ponašanjem odobravao ova zlostavljanja.

Pošto Vijeće smatra da se ovaj oblik odgovornosti može primjeniti samo ukoliko se događaji navedeni u izreci presude ne mogu podvesti ni pod direktnu ni pod komandu odgovornost, Željko Mejakić se, na osnovu njegovog doprinosa održavanju kriminalnog sistema u logoru Omarska, tereti samo za krivična djela koja su izvršili isljednici i pomoćnici, takozvani „specijalci iz Banja Luke“ i osoblje rudnika Omarska, te za slučajeve gdje, usljed nedostatka dokaza, nije bilo moguće utvrditi da konkretni izvršioци koji su izvršavali krivična djela u logoru pripadaju nekoj konkretnoj grupi. Pored toga, opći nehumani uslovi u logoru takođe moraju biti uključeni u krivičnu odgovornost optuženog Mejakića na osnovu njegovog učešća u "udruženom zločinačkom poduhvatu".

Subjektivni elementi krivičnih djela

Dokazi izvedeni pred Vijećem, takođe, upućuju da je, u kritično vrijeme, ponašanje optuženog ukazivalo na postojanje svih subjektivnih elementa krivičnog djela prethodno navedenog kao zločin protiv čovječnosti koji se mogu primijeniti u ovom slučaju:

Željko Mejakić je bio svjestan postojanja širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada protiv nesrpskog civilnog stanovništva opštine Prijedor, kao što je navedeno u dispozitivu presude i obrazloženju općih elemenata zločina protiv čovječnosti. Optuženi je u svom iskazu potvrdio da je bio upoznat sa općom situacijom nesrpskog stanovništva u opštini Prijedor⁸¹.

⁸¹ Vidi iskaz Željka Mejakića u direktnom ispitivanju od 29.01.2008. godine.

On je isto tako znao da logor Omarska predstavlja sastavni dio ovog širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada. Građani koji su hapšeni tokom napada na nesrpsko stanovništvo su često dovođeni direktno u logor, nerijetko sa vidljivim tragovima prethodnog maltretiranja⁸².

Mejakić je, takođe, bio svjestan diskriminatornog karaktera napada kao takvog i konkretnije sistema u logoru u koji su zatvarani skoro isključivo stanovnici nesrpske nacionalnosti zbog svoje nacionalne pripadnosti, od kojih ogromna većina nikada nije učestvovala u oružanim borbama niti čak politički agitovala protiv srpske vlasti u opštini Prijedor⁸³. On je takođe, morao vidjeti kako stražari stalno psuju i vrijedaju zatvorenike na nacionalnoj osnovi⁸⁴ maltretiranja do kojih je često dolazilo ako zatvorenici ne bi pokazivali tri prsta u znak srpskog pozdrava⁸⁵ kao i to da su zatvorenici bili prisiljavani da pjevaju srpske nacionalističke pjesme⁸⁶.

U vezi sa incidentom direktne lične umiješanosti u maltretiranju Suada Bešića, Sud je uvjeren van razumne sumnje da se maltretiranje ove žrtve dogodilo onako kako je opisano u činjeničnom obrazloženju, te je na osnovu ovih činjeničnih okolnosti nedvojbeno donio zaključak o postojanju neophodne diskriminatorne namjere kod optuženog za ovu radnju.

Pošto je bio šef stražara u logoru, određeni zatvorenici su vjerovali optuženom i njegova dužnost je bila da upotrijebi sva ovlaštenja i uticaj da zaštiti logoraše. On je imao dovoljno ovlaštenja da prekine maltretiranja koja su vršili njegovi stražari ili nezvanični posjetioci logora, lično intervenišući ili dajući odgovarajuća uputsva svojim stražarima. Činjenica da je on bio svjestan svih ovih okolnosti ali da nije spriječio gore opisana krivična djela ne ostavlja nikakvu sumnju u pogledu postojanja neophodne namjere na strani optuženog.

Optuženi je, nadalje, bio svjestan da je doprinio nastavku funkcionisanja logora, ali je, bez obzira na to što je bio upoznat sa cijelom situacijom, odlučio da ostane na svojoj dužnosti u logoru, te je stoga svjesno dao svoj doprinos organizovanom sistemu maltretiranja. Optuženi je imao važnu ulogu u funkcionisanju sistema logora, te je njegov doprinos bio značajan, imajući u vidu sve navedeno, tako da je u potpunosti utvrđena njegova zajednička namjera da doprinese „udruženom zločinačkom poduhvatu“ u logoru Omarska.

B) Momčilo Gruban

⁸² Vidi, na primjer, iskaz svjedoka K022.

⁸³ Željko Mejakić, iskaz od 29.01.2008. godine.

⁸⁴ Iskaz, između ostalog, svjedoka Ermina Strikovića, K015 i K022

⁸⁵ Vidi iskaz svjedoka K044 i K034

⁸⁶ Svjedok Nusret Sivac i K027

Uopćeno pravno obrazloženje različitih oblika krivične odgovornosti dato u dijelu koji se odnosi na optuženog Željka Mejakića jednako važi i za drugu dvojicu optuženih Momčila Grubana i Duška Kneževića.

I) Odgovornost kao direktni izvršilac

Pošto optuženi Momčilo Gruban nije lično i aktivno učestvovao u izvršenju actus reus-a bilo kojeg konkretnog osnovnog krivičnog djela, nema potrebe za daljim obrazlaganjem ovog osnova odgovornosti.

II) Komandna odgovornost

U pogledu optuženog Momčila Grubana, njegova krivična odgovornost kao nadređenog u logoru Omarska, u smislu člana 180. stav 2. KZ BiH, utvrđena je za period tek nakon što je on preuzeo ulogu vode jedne od smjena u logoru Omarska početkom juna 1992. godine, kako je to naprijed obrazloženo.

Vijeće svoj zaključak posebno temelji, odnosno potencira Grubanovu ulogu vode smjene na činjenici da je veliki broj svjedoka, koji su neko vrijeme bili u logoru, izjavio da su svi navedenu smjenu zvali „Čkaljina smjena“, što je bio nadimak Momčila Grubana, pošto su smatrali da je on voda smjene⁸⁷ Druga dvojica voda smjene su bili Mlado Radić zvan "Krkan" i Milojica Kos zvan "Krle". Optužba je pružila niz argumenata iz kojih proizilazi da je organizacija obezbjeđenja u logoru bila ustrojena na temelju tri smjene straže, a da je jedan od komandira smjene bio Momčilo Gruban zvan Čkalja. Smjene su se mijenjale i trajale približno 12 sati, tako da bi obično jedna smjena dolazila između 6 i 8 sati prije podne i bila na dužnosti 12 sati, a onda bila zamijenjena negdje između 18 i 20 sati poslije podne. Jedan od argumenata iz kojih Sud crpi zaključak o tome da su postojale tri smjene straže, od kojih je šef jedne od smjena bio optuženi Momčilo Gruban, jeste činjenica da su prilikom smjena straže stražari i komandiri straže obavljali neku vrstu ceremonije smjene straže. Neki od svjedoka su naveli da su osobno vidjeli smjene straže, odnosno momenat kada jedna smjena preuzima dužnost od druge. Tako iz iskaza svjedoka Senada Kapetanovića proizilazi da je on smjenu straže imao priliku vidjeti dok je bio smješten na pisti, zatim Nusreta Sivca, koji u svom iskazu potvrđuje da je postojala mala ceremonija smjena straže, a čiji navodi su potkrijepljeni i iskazima svjedoka Azedina Oklopčića, koji je naveo da su se stražari postrojavali ispred stuba sa zastavom prilikom dolaska i odlaska, kao i svjedoka K042, koji je osobno vidio kada Čkalja postrojava stražare, što potvrđuje i svjedok Izet Đešević. Opisujući ulogu Momčila Grubana kao vode smjene, acjwsok K015 je naveo da je vidio Čkalju kako razgovara sa stražarima, nakon čega bi stražari odlazili, na temelju čega je svjedok zaključio da im je Čkalja davao određene zadatke. Prema iskazima svjedoka, optuženi Momčilo Gruban se slobodno kretao po logoru Omarska, dok su drugi stražari imali stalna stražarska mjesta

⁸⁷ Vidi iskaze, između ostalog svjedoka Asmira Baltića, Enesa Kapetanovića, Kerima Mešanovića i Mustafe Puškara.

pored nekih prostorija ili zgrada u logoru⁸⁸. Činjenica da Momčilo Gruban nije boravio na fiksno određenom stražarskom mjestu kao drugi stražari u logoru, također, ukazuje na zaključak da je isti imao drugačiji položaj u odnosu na ostale stražare. Svjedoci koji su u logoru proveli više od dva mjeseca, svakako su, u toku navedenog perioda, imali priliku zapaziti ko je od članova osoblja logora slobodno hodao po krugu logora, a ko je cijelo vrijeme bio prisutan na tačno određenom stražarskom mjestu. Prema navodima svjedoka Asmira Blatića, čkalja je bio slobodan i kretao se po krugu logora, na temelju čega je svjedok zaključio da je isti komandir jedne od smjena straže. Ove navode svjedoka Asmira Baltića potvrđuje i svjedok K017, iz čijeg iskaza proizilazi da vode smjena, među kojima je bio i Čkalja, nisu imale svoje stražarsko mjesto, nego da su hodali i prozivali, dok je, prema navodima svjedoka Mustafe Puškara, Čkalja vršio raspored stražara, a ovaj svjedok je vidio da je Čkalja uvijek bio u pokretu. Prema navodima svjedoka K027, stražari u logoru su se Čkalji obraćali sa "šefe", on im je nešto pokazivao po krugu logora, davao im upute, raspoređivao ih po logoru, što je ovoga svjedoka navelo na zaključak da je Čkalja bio komandir smjene. I svjedoci odbrane, u ovom dijelu, potvrđuju iskaze svjedoka optužbe u tvrdnji da Momčilo Gruban nije bio vezan za određeno stražarsko mjesto, nego da se slobodno kretao po logoru, kao npr. svjedok Sveto Petoš, koji je naveo da je Gruban imao više slobodnog vremena od drugih pripadnika obezbjeđenja, kao i svjedok K052, navodeći da je vidio Grubana kako razgovara sa zatočenicima, dok je hodao po pisti. Pored toga, optuženi Momčilo Gruban je koristio jednu od kancelarija na prvom katu „upravne“ zgrade u logoru, koju su, pored njega, koristila i druga dvojica, prethodno pomenuta, voda smjena. Prema iskazu jednog od svjedoka – zatvorenika, njemu je Željko Mejakić, kojeg je poznavao od ranije, rekao da se, ukoliko bude nekih problema, obrati ljudima u toj kancelariji⁸⁹. Mnoštvo je situacija u kojima su se svjedoci obraćali optuženom Grubanu, sa molbom za određenu vrstu pomoći, što, također, nameće zaključak o njegovoj angažovanosti kao vode smjene u logoru i osobi koja je, u određenoj mjeri, imala moć da pomogne zatočenicima. Jedan svjedok je potvrdio taj stav kada je izjavio da bi se stražari obraćali Grubanu, Krletu ili Krkanu kada Mejakić nije bio tu, navodeći da je na temelju samog ophođenja prema stražarima, svjedok zaključio da je upravo Čkalja osoba kojoj se treba obratiti⁹⁰. Svjedoci Senad Kapetanović, koji tvrdi da su Momčila Grubana zvali „vodnik“ i Enes Kapetanović, su, također, bili uvjereni da je Čkalja bio komandir jedne od smjena u logoru i istom su se obraćali za određenu pomoć, uz molbu da ih prebaci u prostoriju zvanu garderoba, što je ovaj i učinio. Navedeni događaj, kao i drugi slični događaji u kojima je Momčilo Gruban činio određene ustupke zatočenicima, jasno svjedoče o njegovom autoritetu i moći da pomogne u određenoj situaciji. U tom pravcu, svjedok odbrane K051 je naveo da mu je Čkalja pomogao da on i njegov brat, koji je prije rata radio zajedno sa Momčilom Grubanom, budu smješteni u istu prostoriju, što potvrđuje i svjedok Izet Dešević, navodeći da se K051 obratio Čkalji sa molbom da mu brata izvede iz „bijeke kuće“, što je ovaj i učinio. Pored toga, prema navodima svjedoka K09 i zatočenici, mještani područja Ljubije su, koristeći svoje poznanstvo sa Grubanom od ranije, od njega tražili određene ustupke u pogledu smještaja, što im je Gruban i omogućio. Situacija u

⁸⁸ Iskaz svjedoka Asmira Baltića, K017, K042 i K035. Što potvrđuju iskazi svjedoka odbrane Svete Petoša, K051 i K052

⁸⁹ Svjedok Kerim Mešanović.

⁹⁰ Svjedok K035.

kojoj se ogleda autoritet optuženog Grubana proizilazi i iz događaja opisanih od strane svjedoka Azedina Oklopčića. Prema navodima ovoga svjedoka, jedne prilike kada su birani zatočenici za iznošenje premlaćenih zatočenika, pojavio se Čkalja, kojeg je svjedok, kako navodi, dobro upoznao u logoru, i koji je rekao da “Učo” (mислеći na Azedina Oklopčića) neće ići, te da se angažuje neko drugi, dok je drugom prilikom, kada je izdvojeno 5 ljudi, kojima se poslije gubi svaki trag, Čkalja opet rekao da će “Učo” ostati na pisti, što se i desilo, tako da svjedok te prilike nije odveden. Čak i svjedok Emir Beganović, koji je Čkalju nazvao običnim stražarom, prilikom svog odvođenja u „bijelu kuću“ od strane Nikice Janjića, obratio se upravo Čkalji, što ukazuje da je i ovaj svjedok Čkaljin položaj smatrao drugačijim od položaja drugih stražara, obraćajući se upravo njemu u nadi da će mu pomoći. Pored toga, prema iskazima svjedoka, Momčilo Gruban je vršio registraciju zatvorenika po njihovom dolasku u logor⁹¹.

Logična potreba za nekim stepenom hijerarhije u sistemu tih razmjera kao što je bio logor Omarska potkrijepljena je i materijalnim dokazima, kao što je dokument od 21.06.1992. godine pod nazivom „Spisak angažovanih radnika na obezbjeđenju sabirnog centra Omarska (...)“⁹², gdje se u zadnjem paragrafu navodi da će služba straže biti organizovana u tri smjene i da će stražari moći ulaziti u logor samo organizovano nakon prozivke⁹².

U vezi sa položajem na kojem se Momčilo Gruban nalazio, Vijeće naročito napominje da je većina svjedoka istakla da je smjena stražara koju je vodio optuženi bila najbolja za zatvorenike⁹³. Pored toga, svjedoci Tužiteljstva su čak u sudnici zahvalili Momčilu Grubanu na korektnom postupanju prema njima za vrijeme dok su bili u zatvoreništvu⁹⁴. Što se tiče poređenja situacije u različitim smjenama, prema iskazima svjedoka, smjena Momčila Grubana je bila najbolja za zatvorenike u logoru Omarska. U pogledu poboljšanja uslova u logoru, on je uradio mnogo više nego druge vođe smjena. On je više koristio svoja ovlaštenja da bi stražare i posjetioce spriječio da maltretiraju zatvorenike, davao je zatvorenicima veću slobodu kretanja kako u prostorijama tako i van njih i dopuštao im češće odlaske u toalet. U smjeni Momčila Grubana bilo je manje prozivanja i maltretiranja zatvorenika noću i zatvorenici su mogli mirno jesti svoj obrok, bez fizičkih i psihičkih provokacija⁹⁵. Međutim, pojedinačni događaji za koje je utvrđeno da su se desili u Čkaljinoj smjeni, ukazuju da su se ubistva, premlaćivanja i odvođenja dešavala u sve tri smjene, tako da su se, prema navodima svjedoka Asmira Baltića, prozivanja i premlaćivanja dešavala u sve tri smjene, iako je ovaj svjedok kao najgoru smjenu obilježio Krkanovu smjenu. I iz iskaza svjedoka K034, proizilazi da nijedna smjena u logoru Omarska nije bila apsolutno bez incidenata, ali je kao najgoru smjenu ovaj svjedok naveo Krkanovu. Također, za svjedoke Ermina Strikovića, Nusreta Sivca, K041, K017, K037 kao i druge brojne svjedoke, Krkanova smjena je bila najgora, dok svjedoci, među kojima K037, Azedin Oklopčić, Senad Kapetanović, Zlata Cikota i drugi Čkaljinu

⁹¹ Svjedok K015.

⁹² Materijalni dokaz br. 18.

⁹³ Vidi, između ostalog, iskaze svjedoka tužilaštva Asmira Baltića, Enesa Kapetanovića, Senada Kapetanovića, Zlate Cikote i Azedina Oklopčića.

⁹⁴ Svjedok K017.

⁹⁵ Vidi, između ostalog, svjedoke K037, Azedina Oklopčića, Senada Kapetanovića i Zlatu Cikotu

smjenu karakterišu kao najbolju, što potvrđuje i svjedok odbrane K053, bivši zatočenik logora, iz čijeg iskaza proizilazi da su zatočenici, u vrijeme dužnosti Čkaljine smjene, imali više prava, te svjedok K050, koji je naveo da je Čkalja zatočenicima omogućio da dobiju hranu. Dakle, svi svjedoci optužbe, a dijelom i svjedoci odbrane, na glavnom pretresu su pominjali „Čkaljinu“, „Krkanovu“ i „Krljetovu“ smjenu, koje su svjedoci optužbe klasificirali na način da je „Krkanova“ smjena, na čijem čelu je bio Mlađo Radić zvani Krkan, za njih osobno bila najgora, jer je u istoj bilo najviše nasilja, a da je Čkaljina smjena smjena bila najbolja, najsigurnija i najmirnija. Sud je na temelju provedenih dokaza našao utvrđenim da optuženi Momčilo Gruban nije bio nasilan čovjek, niti je direktno učestvovao u zlostavljanjima zatočenika, nego je, nasuprot tome, iskazao korektnost i pokušao na određeni način poboljšati njihov položaj. Navedeni zaključak se ni prema stavu optužbe ne postavlja spornim, pa Sud nije našao za neophodnim posebno obrazlagati ove okolnosti.

Vijeće smatra da veza između ličnog stava Momčila Grubana prema zatvorenicima u logoru i ponašanja cijele smjene stražara koji su bili na dužnosti u isto vrijeme jasno ukazuju na ovlaštenja koja je on imao u rukovodenju svojim podređenim stražarima. Na osnovu svih ovih pokazatelja, Vijeće zaključuje da je Momčilo Gruban imao efektivnu kontrolu nad stražarima u svojoj smjeni, bilo da se radilo od policajcima ili pripadnicima Teritorijalne odbrane, te da je, zahvaljujući svom položaju, bio u mogućnosti da spriječi stražare da izvršavaju krivična djela, što se dešavalo i u njegovoj smjeni, te da zabrani nezvaničnim nasilnim posjetiocima da ulaze u logor i izvršavaju krivična djela.

Nasuprot tome, svjedoci odbrane, koji su u pokušajima da uvjere Sud kako Gruban nije bio vođa smjene, nastojali su očigledno da pomognu optuženom u svom svjedočenju, zbog čega Sud navedene iskaze nije mogao uzeti kao pouzdane i objektivne. Na kraju, optuženi Željko Mejakić je u svom iskazu potvrdio da je Momčilo Gruban (kao i Krkan i Kos), provodio više vremena hodajući po logoru, obilazeći pripadnike obezbjeđenja i komunicirajući sa njima, te da mu je Gruban prenosio određene informacije kada je ovaj bio odsutan, što, takođe, dijelom potvrđuje navode svjedoka optužbe o ulozi optuženog Momčila Grubana u organizaciji obezbjeđenja logora i njegovom nadređenom položaju u odnosu na stražare date smjene. Iako u cjelosti osporava tvrdnje Tužiteljstva o tome da je Gruban bio jedan od vođa smjena, optuženi Željko Mejakić je u svom iskazu ustvrdio da je Gruban uživao poštovanje, kako zatočenika, tako i stražara u logoru.

Usprkos tome što je bio upoznat sa situacijom u logoru Omarska, optuženi Momčilo Gruban nije preduzeo razumne mjere da prvenstveno spriječi svoje podređene i nezvanične posjetioce logora da izvršavaju krivična djela u njegovoj smjeni. Pored dokaza, koji su već navedeni u vezi sa optuženim Mejakićem, ali koji važe za svako lice koje je radilo u logoru Omarska, Momčilo Gruban je lično vidio povrede koje je Emir Beganović zadobio prije nego što je bio pozvan u “bijelu kuću” na još jedno premlaćivanje, spasio je Enesa Kapetanovića pošto je znao za sudbinu zatvorenika koji su prozvani tom prilikom, takođe, njegova kancelarija se nalazila pored prostorija koje su koristili isljednici i on je, stoga, morao čuti stalna maltretiranja, on je isto tako često

razgovarao sa zatvorenicima, donosio im pakete koje im je slala rodbina, pa je mogao iz prve ruke uočiti njihovu glad, strah i očaj.

U pogledu isljednika i njihovih pomoćnika, grupe "specijalaca iz Banja Luke" i osoblja rudnika Omarska, optuženi Momčilo Gruban nije imao efektivnu kontrolu, kao što je već rečeno za optuženog Željka Mejakića. Pored toga, optuženi Gruban nije imao ovlaštenja nad stražarima koji su bili u drugim smjenama u logoru Omarska. U svim slučajevima u činjeničnom dijelu presude kao pripadnici konkretne grupe, optuženi Gruban se, kao i optuženi Mejakić, ne smatra odgovornim po ovom obliku odgovornosti. Konačno, takođe nije utvrđeno da je Momčilo Gruban imao kontrolu nad uopšćeno nehumanim uvjetima u logoru.

III) Odgovornost po osnovu pripadnosti „udruženom zločinačkom poduhvatu“

Kao što je prethodno obrazloženo u vezi sa optuženim Željkom Mejakićem, svjesno učešće u samom održavanju rada logora Omarska nosi krivičnu odgovornost i u slučaju optuženog Momčila Grubana za sva krivična djela koja su izvršena kao dio „udruženog zločinačkog poduhvata“. Prema tumačenju Vijeća, po osnovu ovog oblika krivične odgovornosti, optuženi je odgovoran samo za ona krivična djela za koja već prethodno nije smatran odgovornim po osnovu svoje krivične odgovornosti kao vođe smjene.

Kao što je obrazloženo u paragrafima u kojima se govori o njegovoj odgovornosti kao nadređenog, optuženi Momčilo Gruban je vršio dužnost vođe smjene u logoru Omarska i bio zadužen za dvanaestosatnu smjenu koja se mijenjala sa druge dvije smjene. Kako je naprijed zaključeno, on je vršio ovu dužnost kroz niz nadzornih funkcija i demonstrirao svoja ovlaštenja nad stražarima i posjetiocima logora na očigledan način.

Momčilo Gruban je, na osnovu njegovog doprinosa održavanju kriminalnog sistema u logoru Omarska, odgovoran samo za ona krivična djela koja su izvršili isljednici i njihovi pomoćnici, takozvani „specijalci iz Banja Luke“, osoblje rudnika Omarska, te za krivična djela izvršena u toku druge dvije smjene za koje on nije bio zadužen. Krivična djela koja su u logoru Omarska izvršili neutvrđeni izvršioc, takođe, potpadaju pod ovaj vid odgovornosti. Pored toga, opći nehumani uslovi u logoru moraju biti uključeni u krivičnu odgovornost optuženog na osnovu njegovog učešća u „udruženom zločinačkom poduhvatu“. Pošto je za taj oblik krivične odgovornosti neophodno da je saizvršilac bio na višoj zvaničnoj dužnosti u logoru, čime bi mogao dati značajan doprinos održavanju sistema „udruženog zločinačkog poduhvata“, tako da bi na taj način pokazao postojanje neophodne namjere, optuženi Momčilo Gruban se može teretiti po osnovu učešća u „udruženom zločinačkom poduhvatu“ samo nakon njegovog unaprijedenja na mjesto vođe smjene. Kao obični stražar bez neke konkretne uloge u logoru i direktnog učešća u izvršenju krivičnih djela, on nije mogao dati značajan doprinos jačanju sistema logora koji bi mogao služiti kao dokaz njegove namjere održavanja sistema logora.

Subjektivni elementi krivičnih djela

Provedeni dokazi, takođe, upućuju da je, u kritično vrijeme, optuženi ispunjavao sve subjektivne elemente krivičnog djela prethodno navedenog kao zločin protiv čovječnosti. Momčilo Gruban je bio svjestan postojanja širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada protiv nesrpskog civilnog stanovništva opštine Prijedor. Eskalacija cjelokupne situacije je bila razlog da on bude mobilisan kao rezervni policajac. Kao i optuženi Mejakić, on je znao da logor Omarska predstavlja sastavni dio ovog širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada, te je morao uvidjeti diskriminatorni karakter napada kao takvog i konkretnije sistema u logoru.

Pošto je bio vođa jedne od tri smjene stražara u logoru, optuženi je imao doći nezvanični posjetioci koji su dolazili u logor u vrijeme dok je on bio na dužnosti. Činjenica da je bio svjestan ovih okolnosti, ali da očigledno nije spriječio izvršenje prethodno opisanih krivičnih djela dokazuje postojanje neophodne namjere na strani optuženog.

Optuženi Momčilo Gruban je, takođe, bio svjestan činjenice da je, postupajući u skladu sa svojom ulogom vođe smjene stražara u logoru Omarska, doprinio nastavku funkcionisanja logora, ali je, bez obzira na to da je bio svjestan cijele situacije, odlučio da ostane na svojoj dužnosti u logoru. Optuženi je, stoga, od trenutka kada je postao vođa smjene, imao važnu ulogu u funkcionisanju sistema logora, te se njegov doprinos može opisati kao značajan, čime se utvrđuje njegova namjera da doprinese „udruženom zločinačkom poduhvatu“ u logoru Omarska. Vijeće smatra da je vrijedno napomenuti da se neophodna namjera razlikuje od motiva koji je optuženi mogao imati za svoje ponašanje. Ovo posljednje je sa pravne tačke gledišta nevažno, pošto za „zajedničku kriminalnu namjeru nije potrebna lična satisfakcija ili entuzijazam saizvršioca, niti njegova lična inicijativa u doprinošenju udruženom poduhvatu“⁹⁶.

C) Duško Knežević

I) Odgovornost kao direktni izvršitelj

Na osnovu člana 180. stav 1. i člana 21. stav 1. KZ BiH, Vijeće smatra da je optuženi Duško Knežević odgovoran, prvestveno, na osnovu njegove odgovornosti kao direktnog izvršitelja. Ovaj oblik krivične odgovornosti se odražava u nizu krivičnih djela ubistva i maltretiranja u koja je optuženi bio direktno umiješan.

Kao što je prethodno obrazloženo u činjeničnom opisu situacije u logoru Omarska a potom i u dijelu ove presude koji se odnosi na pravnu analizu, po osnovu ovog oblika krivične odgovornosti optuženi Duško Knežević se ima smatrati odgovornim za direktno učešće u ubistvu Amira Cerića i čovjeka po imenu Avdić, "Dalije", Hrnića, Bećira Medunjanina, Slavka Ećimovića zvanog "Ribar", te Emira Ramića zvanog "Hankin".

⁹⁶ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi (IT-98-30/I-A), 28.02.2008. godine, paragraf 105-106

Pored toga, on je bio direktni učesnik u maltretiranjima, koja su pravno okvalifikovana kao mučenje ili kao "druga nečovječna djela" žrtava Emira Beganovića, svjedoka K036, Rezaka Hukanovića, Asafa Kapetanovića, Abdulaha Brkića, svjedoka K022 i Fadila Avdagića.

Što se tiče krivičnih djela izvršenih u logoru Keraterm, koja su prethodno opisana u činjeničnom dijelu presude, optuženi Duško Knežević se ima smatrati odgovornim kao direktni izvršilac ili saizvršilac ubistava Emsuda Bahunjića zvanog "Singapurac", Drage Tokmadžića i Seada Jusufovića zvanog „Car“. On je, takođe, bio direktni učesnik u maltretiranju svjedoka K05, Fajze Mujkanovića, Ilijaza Jakupovića, svjedoka K033, K015, Esada Islamovića, Edina Ganića, Jasmina Ramadanovića, Amira Karačića, Josipa Pavlovića, Dijaza Sivca i svjedoka K013.

II) Komandna odgovornost

Duško Knežević nije vršio nikakvu zvaničnu dužnost ni u logoru Omarska ni u logoru Keraterm. Pošto Sud, takođe, nije utvrdio ni da je on imao bilo kakva de-facto ovlaštenja nad stražarima u logoru ili nad drugim nezvaničnim posjetiocima, nema potrebe za daljim obrazlaganjem komandne odgovornosti u pogledu ovog optuženog.

III Odgovornost po osnovu pripadnosti "udruženom zločinačkom poduhvatu"

Bez obzira na činjenicu da Duško Knežević nije imao nikakvu zvaničnu ulogu ni u logoru Omarska ni u logoru Keraterm, Sud je utvrdio da je zbog ozloglašenosti svog ponašanja u oba logora on bio pripadnik oba "udružena zločinačka poduhvata".

U slučaju takozvanih „oportunističkih posjetilaca“, koji koriste situaciju u zatvoreničkim logorima za maltretiranje zatvorenika, prema praksi MKSJ-a obavezno je da njihov doprinos sistemu maltretiranja bude objektivno „značajan“ da bi se oni mogli smatrati pripadnicima udruženog zločinačkog poduhvata⁹⁷. Razlog za razlikovanje tih posjetilaca, koji samo na osnovu značajne prirode njihovog doprinosa postaju pripadnici „udruženog zločinačkog poduhvata“, od osoblja logora u čijem slučaju stepen doprinosa samo služi kao indikacija njihove namjere, može se naći u prirodi sistemskog oblika „udruženog zločinačkog poduhvata“; zvanična uloga koju neko ima u sistemu logora automatski čini to lice pripadnikom „udruženog zločinačkog poduhvata“, dok lica iz vana moraju „dokazati“ svoju pripadnost udruženom zločinačkom poduhvatu kroz značajan doprinos unapređenju sistema čiji dio zvanično nisu.

Posjete⁹⁸ optuženog Duška Kneževića logorima Omarska i Keraterm i okrutna djela koja je izvršavao u tim prilikama stvorile su takvu atmosferu u logorima da je sama informacija da on dolazi u logor bila dovoljna da izazove strah i paniku među

⁹⁷ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu Kvočka i drugi, paragraf 599.

⁹⁸ Svjedoci Anto tomić, Azedin Okločić, K05, K08, K09, K013, K014, K016, K029, K033, K042 i K044

logorašima⁹⁹. Njegovo nasilno ponašanje su pozdravljali stražari u logoru koji su znali da će se zatvorenicama dogoditi nešto loše kada je Knežević tu¹⁰⁰. Njegovo stalno nasilno ponašanje prema zatvorenicama je navelo jednog svjedoka da pretpostavi da je Duško Knežević imao neku vrstu dužnosti da maltretira zatvorenike, izgledalo je kao da je on „zadužen za premlaćivanja“¹⁰¹.

Vijeće je uvjeren da lice, bez obzira na to što nema nikakvu zvaničnu ulogu u sistemu logora, koje se kao direktni izvršilac ističe na način da njegovo ime postaje sinonim za patnju zatvorenika, kao što je bio slučaj sa imenom Duća kod zatvorenika u logorima Omarska i Keraterm, jeste dalo značajan doprinos održavanju „udruženog zločinačkog poduhvata“. Zbog toga se optuženi Knežević ima smatrati odgovornim za cjelokupni sistem ova dva logora i stoga za sva krivična djela izvršena u njima, po osnovu ovog oblika lične krivične odgovornosti. Na temelju provedenih dokaza nesporno je utvrđeno da je optuženi Duško Knežević dolazio u logore Omarska i Keraterm kako bi zlostavljao zatočenike. Navedeni logori su funkcionirali kao udruženi zločinački poduhvat, a optuženi je imao značajnu ulogu i učešće u sklopu tog poduhvata.

Subjektivni elementi krivičnih djela

Ponovo, dokazi upućuju da je i optuženi Knežević ispunio sve subjektivne elemente krivičnog djela prethodno navedenog kao zločini protiv čovječnosti.

Duško Knežević je bio svjestan postojanja širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada protiv nesrpskog civilnog stanovništva opštine Prijedor i on je, takođe, znao da logor Omarska predstavlja sastavni dio ovog širokorasprostranjenog ili sistematičnog napada. On je bio svjestan diskriminatornog karaktera napada kao takvog i konkretnije sistema u logoru, pošto je i sam predstavljao sastavni dio tog sistema, redovno maltretirajući i ubijajući uglavnom zatvorenike nesrpske nacionalnosti, održavajući veliki stepen straha i bespomoćnosti koji su osjećale ne samo njegove direktne žrtve nego i svi zatvorenici.

U pogledu brojnih slučajeva direktne lične umiješanosti u maltretiranje i ubijanje zatvorenika od strane optuženog Duška Kneževića, Sud je, na osnovu konkretnih krivičnih djela, zaključio da postoji neophodna namjera za izvršenje tih krivičnih djela.

Duško Knežević je bio svjestan činjenice da je dolazeći u logore i izvršavajući brojna nasilna djela protiv zatvorenika doprinio produženju i intenzifikaciji logorskog sistema maltretiranja, držeći zatvorenike u stalnom strahu od smrti. Bez obzira na činjenicu da je bio upoznat sa cjelokupnom situacijom, on je odlučio da i dalje dolazi u oba logora. Njegov se doprinos može jasno označiti kao značajan, na osnovu čega se utvrđuje kao prvo njegova pripadnost „udruženom zločinačkom poduhvatu“ u oba logora i kao drugo njegova namjera da jača sistem.

⁹⁹ Iskaz svjedoka Ante tomića, K016 i K042

¹⁰⁰ Svjedok Azedin Oklopčić.

¹⁰¹ Svjedok K033.

Sud je uvjeren van razumne sumnje da je optuženi lično imao neophodnu namjeru da vrši diskriminaciju između nesrpskih zatvorenika i nekoliko Srba koji su također bili zatvorenici. Njegova djela govore sama za sebe. On je počinio zločine teškog fizičkog i psihičkog nasilja nad ne-Srbima zatočenim u logorima, znajući da se radi pretežno o osobama koji su u logoru zatočeni zbog svoje vjere, svoje političke ili etničke pripadnosti. Konkretni dokazi za to se mogu naći npr. u naročito okrutnom postupanju optuženog Kneževića prema zatočenicima koji su imali važne uloge u raznim sferama života na području općine Prijedor.

Odluka o kazni

Što se tiče samog krivičnog djela, izvršenjem zločina protiv čovječnosti opisanih u prethodnom dijelu obrazloženja presude, treba imati u vidu odredbe člana 2. KZ BiH, prema kojima se vrsta i raspon krivičnopravnih sankcija zasniva na neophodnosti primjene krivičnopravne prinude i njenoj srazmjernosti, jačini opasnosti za osobne slobode i prava čovjeka, kao i druge osnovne vrijednosti, što određuje svrhu krivičnog zakonodavstva koja se sastoji u zaštiti određenih individualnih i općih vrijednosti, kao i određivanju načina ostvarivanja te zaštite. U tom kontekstu treba uzeti u obzir elemente koji se odnose na ovu svrhu, odnosno patnju direktnih i indirektnih žrtava predmetnih krivičnih djela, odnosno zatočenika logora Omarska i Keraterm, te članova njihove obitelji i njihove zajednice, kao i učešće optuženih u izvršenju ovih krivičnih djela.

Opća svrha propisivanja i izricanja krivičnopravnih sankcija, koja se sastoji u suzbijanju protipravnih ponašanja kojima se povrijeđuju ili ugrožavaju temeljne opće ili individualne vrijednosti, ogleda se u preventivnom uticaju na druge da poštuju pravni sistem, a ujedno spriječava i samog počinioaca da čini krivična djela i podstiče njegovo prevaspitavanje, a što je utksvrha kažnjavanja se sastoji u izražavanju društvene osude učinjenog djela, uticaju na učinioaca da ubuduće ne vrši krivična djela, uticaju na druge da ne čine krivična djela, te uticaju na svijest građana o pogibeljnosti krivičnih djela i opravdanosti kažnjavanja, čkazne za učinjenje određenog krivičnog djela, u odnosu na počinitelja tog djela, upravo se vezuje za ostvarivanje svrhe kažnjavanja.

Rukovodeći se ciljevima opće i specijalne prevencije, Sud je u odmjeravanju kazne optuženima, za počinjena krivična djela, uzeo u obzir sve okolnosti koje su uticale na vrstu i visinu krivične sankcije, u granicama zakonom propisane kazne za počinjena krivična djela. Pri tome, Sud je imao u vidu stepen krivične odgovornosti počinitelja, jačinu ugrožavanja, odnosno povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, osobne prilike i druge okolnosti koje se odnose na osobu učinitelja.

Optuženi Željko Mejakić

Iz naprijed navedenog obrazloženja presude proizilazi da je Sud našao utvrđenim da je optuženi Željko Mejakić, u relevantnom periodu obnašao dužnost načelnika bezbjednosti

i de facto komandanta logora Omarska, u kojem logoru je bilo zatočeno oko 3000 civila nesrpske nacionalnosti, od kojih je najmanje stotinu ubijeno i umrlo, usljed naprijed opisanog stanja u logoru. U takvoj ulozi optuženi Mejakić je imao odgovornost za zatočeničke i svakodnevno postupanje prema njima. Kako je već navedeno, naprijed opisano ponašanje optuženog ukazuje da je on pokazao odlučnost u podržavanju sistema i načina funkcioniranja logora. Njegovo učešće u udruženom zločinačkom podu kojeg je bio svjestan, ne kao beznačajne karike u strukturi logora, nego kao osobe sa funkcijom načelnika obezbjeđenja, odgovorne za sigurnost zatočenih civila, njegova angažovanost i stalno prisustvo u logoru Omarska od osnivanja do zatvaranja logora, što predstavlja period od skoro tri mjeseca, ukazuju na zaključak da je optuženi Mejakić, cijelo vrijeme funkcioniranja logora podržavao zločine koji su se u logoru desili i iskazao odlučnost i upornost u izvršenju krivičnog djela, obzirom da se kod optuženog, uprkos saznanjima o dešavanjima unutar logora, ni u jednom momentu nije formirala čvrsta odluka o napuštanju logora.

Pored toga, imajući u vidu jačinu ugrožavanja i povrede zaštićenog dobra, u konkretnom slučaju životi i zdravlje oko 3000 zatočenika, koji su u vrijeme funkcionisanja logora bili u nadležnosti obezbjeđenja čiji je komandant bio Željko Mejakić, nesporno je da su zatočenici svakodnevno ugrožavani do te mjere da je veliki broj zatočenika, u toku svoga boravka u logoru, ubijeno, odnosno umrlo. Okolnosti pod kojima su brojna ubistva, mučenja, premlaživanja, psihološka zlostavljanja počinjena prema zatočenicima, karakterišu položaj nemoći i tešku situaciju u kojoj su se zatočenici našli, što su neposredni učinitelji pojedinih krivično pravnih radnji koristili za izvršenje djela, sa kojim ponašanjem se optuženi bezrezervno saglasio. Optuženi Mejakić, ne samo da je nagledao sistem koji je obuhvatao nečovječne uvjete života u logoru, nego je i aktivno učestvovao kao neposredni izvršitelj krivičnog djela (premlaćivanje Sauda Bešića) za koje je oglašen krivim. Prije izvršenja krivičnog djela, optuženi Željko Mejakić je imao primjenu karijeru u policijskoj službi i višegodišnje iskustvo profesionalca, što podrazumijeva, da je optuženi bio svjestan svoje obaveze kao policajca i načelnika bezbjednosti u pogledu obezbjeđenja sigurnosti za zatočeničke, te je, prihvatanjem funkcije načelnika bezbezbjednosti, bio dužan prihvatiti i posebne obaveze zaštite zatočenika, kroz primjenu pozitivnih zakonskih propisa.

Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, u smislu člana 48. KZ BiH, Sud je kao otežavajuće okolnosti na strani optuženog Željka Mejakića, uzeo u obzir dugotrajnost teškog položaja nemoći i straha zatočenika u logoru, gdje je i optuženi redovno bio prisutan, veliki broj žrtava, okolnosti pod kojima su krivično-pravne radnje počinjene od strane neposrednih izvršitelja i okrutno postupanje istih prema žrtvama koristeći njihovo stanje nemoći i straha, zatim vrlo teške posljedice koje su imali zatočenici direktno i članovi njihovih obitelji, dužina boravka optuženog u logoru čime je iskazao ustrajnost odnosno upornost u počinjenju krivičnog djela, te kao što je naprijed navedeno, njegovo ranije iskustvo kao profesionalnog policajca, iz čega proističe i njegova posebna javna obaveza u zaštiti zakonu koju nije primjenio.

Od olakšavajućih okolnosti, Sud je na strani optuženog Željka Mejakića uzeo u obzir činjenicu da je optuženi porodičan, otac dvoje djece i da do sada nije kažnjavao. Sud je

uzeo u obzir kao olakšavajuću okolnost i da je optuženi u nekoliko situacija pružio pomoć određenim zatočenicima, te njegovo korektno držanje pred Sudom.

Optuženi Momčilo Gruban

Kada je u pitanju odmjeravanje kazne optuženom Momčilu Grubanu, cijeneći stepen kivične odgovornosti ovog optuženog u odnosu na počinjena krivična djela, Sud nalazi da je optuženi Gruban bio upoznat sa svim dešavanjima u logoru Omarska, aktivno učestvujući u logorskom sistemu. Takode, Sud je imao u vidu činjenicu da je optuženi Momčilo Gruban, kao voda smjene straže u logoru Omarska, omogućavao i održavao funkcioniranje logora, što je omogućilo dalje činjenje zločina. Optuženi Gruban je, svojim prisustvom u logoru dao doprinos održavanju sistema logora, obavljajući važnu ulogu u njegovom funkcionisanju, a njegova angažovanost tokom cijelog egzistiranja logora, u kojoj situaciji je imao izbor odlaska, što nije pokušao, odražava njegovu istrajnost u izvršenju krivičnog djela za koje je oglašen krivim. Optuženi Momčilo Gruban je, sasvim sigurno, svojim redovnim prisustvom u logoru Omarska i to za vrijeme cijelog postojanja logora, znao za masovne zločine koji su počinjeni u krugu logora, a kojom prilikom su izvršitelji koristili tešku situaciju i stanje nemoći zatočenih civila u logoru. Optuženi Momčilo Gruban nije ni na bilo koji način izrazio volju da se suprotstavi počinjenim zločinima, koji su se u okviru logora Omarska ponavljali duži vremenski period, a u kojem je veliki broj zatočenika ubijen ili pretučen, odnosno na drugi način zlostavljan.

Dakle, dužina prisustva optuženog Grubana u logoru Omarska, odnosno njegova ustrajnost u počinjenju navedenog krivičnog djela, čime se saglasio sa masovnošću izvršenja krivično-pravnih radnji počinjenih u logoru, kao i velikim brojem žrtava, koji su u logoru bili u stanju nemoći i straha, izloženi svakodnevnim torturama i maltretiranjima, po ocjeni Suda, predstavljaju otežavajuće okolnosti u odmjeravanju kazne optuženom Momčilu Grubanu.

Činjenica da je određeni broj svjedoka naveo da je optuženi pomagao pojedinim zatočenicima i da nije bio nasilan prema njima, jesu okolnosti koje je Sud imao u vidu kao olakšavajuće. Međutim, po ocjeni Vijeća, navedene okolnosti nisu takvog odlučujućeg značaja, imajući u vidu da se radilo o sporadičnim slučajevima, jer je ta pomoć u većini slučajeva bila ograničena na zatočenike sa kojima je bio u određenoj vezi, kao prijatelj ili radni kolega, kao i na lica sa kojima je optuženi izgradio određeni odnos za vrijeme njihovog boravka u logoru. Nadalje, navedene okolnosti upravo ukazuju na zaključak da je optuženi Momčilo Gruban, obzirom na svoj položaj u logoru, odnosno kao šef jedne od tri smjene, pokazao da je mogao više i značajnije uticati na ukupne uvjete života zatočenika i da je mogao doprinijeti da njegovo sveukupno postupanje i postupanje stražara u njegovoj smjeni budu u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima. Nasuprot tome, optuženi je selektivno rješavao konkretne situacije, bilo na ličnoj osnovi ili na temelju nekog drugog odnosa svjestan obimnosti i rasprostranjenosti protupravnog postupanja u logoru Omarska pokazujući odlučnost da se otvoreno ne suprotstavi takvom postupanju i napusti logor i pored spoznaje o događajima koji su se dešavali. Pored toga, od ostalih olakšavajućih okolnosti Sud je na strani

optuženog Momčila Grubana cijenio činjenicu da do sada nije kažnjavan, da je porodičan i otac dvoje djece, te da je iskazao korektno držanje pred Sudom.

Optuženi Duško Knežević

Optuženi Duško Knežević, kako je već naprijed obrazloženo, nije bio redovno zaposlen u logorima Omarska i Keraterm, nego je logore posjećivao i u iste neometano ulazio isključivo da bi zlostavljao zatočenike koji su boravili u tim logorima. Sud je u toku dokaznog postupka utvrdio da je optuženi Knežević počinio niz teških zločina ubistava, premlaćivanja, mučenja koji su imali za posljedicu smrt određenog broja lica, što ukazuje na visok stepen ozbiljnosti krivičnih radnji koje je optuženi Duško Knežević počinio. Opisi pojedinačnih događaja u kojima je učestvovao optuženi Duško Knežević, ukazuju na istrajnost i odlučnost optuženog u počinjenu krivičnih djela, u toj mjeri da se u zlostavljanju žrtve nije zadovoljavao sve dok žrtva ne umre usljed premlaćivanja. Mnogi primjeri opisuju događaje u kojima Duško Knežević ispoljava brutalno postupanje prema zatočenicima i u kojima se optuženi, zajedno sa svojim izvršiteljima, surovo odnosio prema zatočenicima, korsiteći osjećaj straha i nemoćan položaj u kojem su se zatočenici nalazili. Pored toga, optuženom Dušku Kneževiću je, za ne mali broj zločina za koja je oglašen krivim, motiv bio osveta za smrt brata, o čemu je određen broj svjedoka dao svoj iskaz u toku glavnog pretresa (svjedoci K016 i Abdulah Brkić), a zločini su bili praćeni izraženom mržnjom i verbalnim uvredama (svjedoci Edin Ganić i K015). Navedene činjenice, koje odražavaju stepen krivične odgovornosti optuženog, prije svega istrajnost i odlučnost u izvršenju predmetnih zločina, veliki broj premlaćivanja usljed kojih je nastupila smrt žrtve, kao i dužina perioda u kojem je optuženi vršio inkriminirane radnje u dva zasebna logora, pobude iz kojih je činio zločine, kao i okolnosti pod kojima je iste činio ispoljavajući krajnje nasilnički odnos prema žrtvama, koristeći njihov položaj nemoći, te posljedice koje je prouzrokovao izvršenjem krivičnih radnji, u svojoj ukupnosti čine niz otežavajućih okolnosti koje su uticale na odmjeravanje kazne optuženom Dušku Kneževiću.

Istovremeno, na strani optuženog Duška Kneževića, Sud je kao olakšavajuću okolnost cijenio činjenicu da je porodičan i otac jednog djeteta, da do sada nije osuđivan i da se korektno držao pred Sudom.

Imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje i nastalu posljedicu, kao i uzročnu vezu između istih, Sud je optužene oglasio krivim te im je izrekao kazne i to: optuženom Željku Mejakiću kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 godinu, optuženom Momčilu Grubanu kaznu zatvora u trajanju od 11 godina, a optuženom Dušku Kneževiću kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 31 godinu. Prilikom određivanja vrste i visine krivične sankcije, Sud se rukovodio odredbama člana 39. KZ BiH, uz uvjerenje da su izrečene kazne srazmjerne težini počinjenih krivičnih djela, kao i stepenu krivične odgovornosti optuženih. Obzirom da se radi o najtežem obliku teških krivičnih djela, učinjenih sa umišljajem, Sud je optuženima Željku Mejakiću i Dušku Kneževiću izrekao kazne dugotrajnog zatvora, smatrajući da izricanje redovnog zatvora u najdužem trajanju ne bi bilo opravdano obzirom na težinu djela i stepen krivice počinitelja. Nadalje, Sud smatra

da će se izrečenim kaznama dovoljno uticati na sve optužene da ubuduće ne vrše krivična djela, te da će se time postići cilj i generalne prevencije. Na kraju, Sud nalazi da će se izrečenom kaznom uticati i na svijest građana o pogibeljnosti krivičnih djela i pravednosti kažnjavanja učinitelja, te da će se visinom izrečenih kazni postići i svrha društvene osude zbog učinjenog krivičnog djela. Sud je, na temelju člana 56. KZ BiH, u vezi sa članom 2. stav 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (Zakon o ustupanju predmeta), optuženima u izrečenu kaznu zatvora uračunao vrijeme koje su proveli u pritvoru prema odluci Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Suda BiH, počev od 01. jula 2003. godine pa nadalje za optuženog Željka Mejakića, za optuženog Momčila Grubana od 02. maja 2002. godine do 17. jula 2002. godine, a zatim od 21. jula 2005. godine pa nadalje i za optuženog Duška Kneževića od 18. maja 2002. godine pa nadalje.

Odluka o troškovima krivičnog postupka

Odluka o troškovima krivičnog postupka je donesena na osnovu odredbe člana 188. stava 4. ZKP BiH, kojom se optuženi oslobadaju dužnosti naknade troškova postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava. Sud je optužene oslobodio plaćanja troškova krivičnog postupka imajući u vidu da se već duže vrijeme nalaze u pritvoru i da su slabog imovnog stanja, tako da bi plaćanjem troškova bilo dovedeno u pitanje izdržavanje optuženih i izdržavanje osoba koje su optuženi po zakonu dužni izdržavati.

Odluka o imovinsko-pravnom zahtjevu

Obzirom da podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov za presuđenje o imovinsko-pravnom zahtjevu, te da bi utvrđivanje visine istog znatno odugovlačilo predmetni krivični postupak, na temelju odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećeni Asmir Baltić, Fadil Avdagić, Emir Beganović, Said Bešić, Saud Bešić, Zlata Cikota, Enes Crljenković, Izet Dešević, Enes Kapetanović, Senad Kapetanović, Kerim Mešanović, Azedin Oklopčić, Mustafa Puškar, Nusret Sivac, Ermin Striković, Anto Tomić, K01, K03, K05, K07, K08, K09, K010, K015, K016, K017, K018, K019, K022, K023, K027, K033, K034, K035, K036, K037, K040, K041, K042, K043 i K044, K055 i K056 sa imovinsko-pravnim zahtjevima upućuju se na parnicu.

Zapisničar:
Pravni saradnik
Manuel Eising

PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
Šaban Maksumić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom vijeću Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog opravka presude.